

SOLICITATION OF CHILDREN FOR SEXUAL PURPOSES
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
TRAVEL AND TOURISM
VICTIM
SURVIVOR
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
SOLICITATION OF CHILDREN FOR SEXUAL PURPOSES
CHILD VICTIM
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN IN
TRAVEL AND TOURISM
SURVIVOR
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN IN
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
TRAVEL AND TOURISM
VICTIM
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
VICTIM SURVIVOR
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
VICTIM SURVIVOR
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
VICTIM SURVIVOR

ÇOCUKLARIN CİNSEL SÖMÜRÜ VE CİNSEL İSTİSMARDAN KORUNMASI İÇİN

TERİMLER & KAVRAMLAR KILAVUZU

SOLICITATION OF CHILDREN FOR SEXUAL PURPOSES
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
TRAVEL AND TOURISM
VICTIM
SURVIVOR
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
SOLICITATION OF CHILDREN FOR SEXUAL PURPOSES
CHILD VICTIM
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN IN
TRAVEL AND TOURISM
SURVIVOR
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN IN
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
TRAVEL AND TOURISM
VICTIM
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
SEXUAL EXPLOITATION OF CHILDREN
VICTIM SURVIVOR
CHILD SEXUAL ABUSE MATERIAL
VICTIM SURVIVOR

Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması Terimler & Kavramlar Kılavuzu

Kuruluşlar Arası Çalışma Grubu tarafından
28 Ocak 2016 tarihinde Lüksemburg'da kabul edilmiştir.

Bu kılavuz, Susanna GREIJER ve Jaap DOEK tarafından hazırlanmış, Kuruluşlar Arası Çalışma grubu tarafından onaylanmıştır.

“Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse” (ISBN: 978-92-61-21501-9) adlı yayının İngilizce aslından tercüme ve adapte edilmiştir.

Telif Hakları: ECPAT International, Uluslararası Çocuk Merkezi - ECPAT Türkiye 2019.

LÜKSEMBURG BÜYÜK DÜKALİĞİ
TÜRKİYE BÜYÜKELÇİLİĞİ

*Bu yayın **Avrupa Birliği'nin desteği** ile Türkçeye tercüme edilmiş ve basılmış, **Lüksemburg Büyük Dükalığı Hükümeti'nin desteği** ile Türkçeye uyarlanmıştır. Bu yayının içeriğinin sorumluluğu tamamıyla yazarlara aittir ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin ve Lüksemburg Büyük Dükalığı Hükümeti'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.*

Türkçe Baskı İçin Önsöz

Cinsel sömürü ve cinsel istismarın önlenmesi ve ortadan kaldırılması amacıyla hazırlanan bu Kılavuz, **Avrupa Birliği'nin desteği** Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Tercüme edilen metin, **Lüksemburg Büyük Dükalığı Hükümeti'nin desteği ve Prof. Dr. Betül Ulukol, Dr. Figen Paslı, Özge Şahin, Selen Doğan ve Mustafa Uygur'un** katkıları ile oluşturulan multidisipliner bir çalışma grubu tarafından kontrol edilmiş ve metindeki yeni terimler ve kavramlar Türkçe'ye uyarlanmıştır.

Çalışma grubu, ECPAT ile koordinasyon içinde çalışmış ve ondan fazla oturumda bir araya gelerek, kavramların ve terimlerin Türkçe'ye uyarlanması ve doğru kullanımının sağlanması için çalışmıştır. ECPAT'ın onayı ve Çocuk Mahkemesi Hakimi **Gökten Koçoğlu'nun** katkıları ile, ilgili ulusal mevzuat Kılavuza eklenmiştir.

Çocukların cinsel sömürüsü ve cinsel istismarının her biçiminin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için çalışan tüm kişi ve kuruluşlara çalışmaları sırasında karşılaşılabilecekleri farklı terimleri ve kavramları anlamaları ve kullanmalarına yardımcı olacak bu kılavuzun Türkçe baskının hazırlanmasında katkısı olan bütün uzmanlara teşekkür ederiz.

Uluslararası Çocuk Merkezi

Teşekkür

Bu yayının içeriği, Kuruluşlar Arası Çalışma Grubunda (IWG) yapılan tartışmalarla ve katılımcı kuruluşların sağladıkları girdilerle şekillendi. Çalışma dolayısıyla aşağıda belirtilen kişilere özel birer teşekkür borçluyuz:

Maud de Boer-Buquicchio (Çocuk Satışı, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisi Birleşmiş Milletler Özel Raportörü), Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'nin ilgili kişileri, Benyam Mezmur (Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Komitesi), Beatrice Schulter ve Anita Goh (Child Rights Connect), Gioia Scappucci (Avrupa Konseyi Sekreteryası), Anette Paavilainen (Europol), Sarah Jane Mellor (INHOPE – Uluslararası İnternet Hatları Derneği), Victor Giorgi (Istituto Interamericano del niño, la niña y adolescentes (OEA), Sandra Marchenko (Uluslararası Kayıp ve Sömürülen Çocuklar Merkezi), Yoshie Noguchi (Uluslararası Çalışma Ofisi), Carla Licciardello (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği), Michael Moran (INTERPOL), Nancy Zuniga (Plan International), Karen Flanagan (Save the Children Avustralya), Elda Moreno (Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Çocuklara Yönelik Şiddet Özel Temsilciliği), Olga Khazova, Kirsten Sandberg (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi), Clara Sommarin (UNICEF).

Teşekkür edeceğimiz bir başka kesimi de önerilerini ve uzman görüşlerini dile getirerek kılavuza katkıda bulunan gözlemciler oluşturuyor:

Rebecca Meiksin ve Ana Maria Buller (Londra Hijyen ve Tropik Tıp Okulu), Lucie Shuker (Bedfordshire Üniversitesi Çocukların Cinsel Sömürüsü, Şiddet ve Çocuk Satışı Uluslararası Araştırma Merkezi), Anastasia Anthopoulos ve Florence Bruce (Oak Vakfı), John Carr (uzman danışman), Milena Grillo (Fundación Paniamor), Ariane Couvreur (ECPAT Belçika).

ECPAT Lüksemburg'un mali desteğiyle, proje koordinatörü Dr. Susanna Greijer İngilizce, Fransızca ve İspanyolca Kılavuzların hazırlık sürecinde koordinasyon ve araştırma aşamalarına olduğu kadar, kılavuz taslaklarının yazımına da katkıda bulunarak bu projeyi mümkün kıldı; kendisine özel olarak teşekkür ederiz. Profesör Jaap Doek ise bu süreçte yol gösterici ve destekleyici oldu. ECPAT stajyerleri Teresa Cruz Olano, Déborah Diallo ve Emilie Saey bu yayının İspanyolca ve Fransızca versiyonlarının hazırlanmasına önemli katkılar yaptı.

Avrupa Konseyi sağladığı çeviri hizmetiyle ilk Fransızca taslakların hazırlanmasına katkıda bulundu. ECPAT International ilk İspanyolca çevirilerin yapılmasını sağladı. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği ve UNICEF, Cenevre'deki IWG toplantılarına ev sahipliği yaptı. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği bu çalışmanın e-kitap olarak yayınlanması için gerekli ortamı hazırladı. ECPAT Lüksemburg ile Lüksemburg Hükümeti son IWG toplantısının gerçekleşmesini sağladı.

Teşekkür ederiz...

İletişim, çocuğun haklarına saygılı olmaya, bu hakları korumaya ve yaşama geçirmeye yönelik çabalarımız açısından kritik önem taşır. Çocuklar, ebeveynler, resmi görevliler, profesyoneller, çocuklar için ya da çocuklarla birlikte çalışan gönüllüler arasında ve bu kesimlerin kendi içlerinde bu iletişimi mümkün olduğunca etkili kılabilmek için söz konusu aktörlerin hepsinin anlayacağı ve üzerinde uzlaşacağı terimleri ve kavramları kullanmamız gerekir.

Cinsel sömürü ve cinsel istismarın önlenmesi ve ortadan kaldırılması alanında çalışanlar son on yıl içinde "hazırlama" (çocuğun cinsel amaçlar için teşviki-"grooming"), "cinsel içerikli mesajlaşma" (sexting) ve çocuğun cinsel istismarının canlı yayını (live streaming) gibi birtakım yeni terimlerle karşılaşırken, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi gibi terimler de daha çok eleştirilir olmuş (kimi durumlarda bu ağır suçların mağdurları tarafından da) ve zamanla bu terimlerin yerini çocuk açısından daha az zararlı ya da daha az damgalayıcı (stigma) olduğu düşünülen başka terimler almıştır.

Terim ve kavramlardaki bu değişikliklerin, bu alanda çalışma yürütenleri farklı yaklaşımlara ya da uygulamalara götürüp götürmeyeceği, götürecekse bunun nasıl olacağı henüz net değildir. Mevcut terimlerdeki (özellikle yerleşik hukuk terimlerindeki) değişikliklerin karışıklığa ya da tam anlaşılmamaya yol açabileceğine ilişkin kaygılar artmaktadır. Öyle ki bu değişikliklerin çocuk koruma alanındaki aktörlerin ortak ve uyumlu hareketi sonucu benimsenmemesi halinde çocukların cinsel sömürsünü etkili biçimde önlemeye ve bunu ortadan kaldırmaya yönelik çalışmaların etkisiz kalması gibi bir risk söz konusudur.

ECPAT'ın girişimiyle, çocukların cinsel sömürüden ve cinsel istismardan korunması alanında bir terim ve kavramlar kılavuzu hazırlamak amacıyla Kuruluşlar Arası Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Çalışma Grubu üyelerinin bu görevi sahiplenip değerli katkılar yapmaları sonucunda bu Kılavuz, Lüksemburg'da benimsenmiştir; bu nedenle "Lüksemburg Kılavuzu" olarak da bilinir.

Belgenin amacı, çocukların cinsel sömürsü ve cinsel istismarının her biçiminin önlenmesi ve ortadan kaldırılması için çalışan tüm kişi ve kuruluşlara çalışmalarını sırasında karşılaşılabilecekleri farklı terimleri ve kavramları anlamaya ve kullanmaya yardımcı olacak bir kılavuz sunmaktır.

Umarız bu Kılavuz geniş bir çevrede yaygınlaşır ve çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürsü konularında çalışan herkes burada sunulan terimlerin ve kavramların anlamına ve olası kullanımına aşinalık kazanır. Bunun çocukların cinsel sömürü ve cinsel istismarın her biçiminden daha etkili korunmasına katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Kuruluşlar Arası Çalışma Grubu

Kuruluşlar Arası Çalışma Grubu aşağıda belirtilen kuruluşların temsilcilerinden oluşmaktadır (alfabetik sıraya göre):

- Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Komitesi
- Avrupa Konseyi Sekreteryası
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi
- Birleşmiş Milletler Çocuk Satışı, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisi Özel Raportörü
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)
- Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Çocuklara Yönelik Şiddet Özel Temsilciliği
- Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR)
- Çocuk Hakları Ağı (Child Rights Connect)
- ECPAT
- Europol
- INHOPE Uluslararası İnternet Bağlantıları Derneği
- Instituto Interamericano del niño, la niña y adolescentes (OEA)
- INTERPOL
- Plan International
- Save the Children International
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)
- Uluslararası Kayıp ve Sömürülmüş Çocuklar Merkezi (International Center for Missing and Exploited Children)
- Uluslararası Telekomünikasyon Birliği

Proje gözlemcileri

- Londra Hijyen ve Tropik Tıp Okulu
- Bedfordshire Üniversitesi Uluslararası Çocuklarda Cinsel Sömürü, Şiddet ve Çocuk Satışı Araştırmaları Merkezi
- Oak Vakfı

Önemli Uyarı:

Elinizdeki "Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması Terimler & Kavramlar Kılavuzu" çocukların cinsel şiddetten daha etkili korunmasında bir araç olarak kullanılabilir bir dizi yönergeyi içermektedir. Kılavuzda yer alan görüşler projeye katılan uluslararası kuruluşların ya da onların sekreterlerinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır. Bu kuruluşlar ve onların temsilcileri bu belgede yer alan bilgilerin kullanımından sorumlu tutulamazlar. Bu projeye katılan kuruluşlardan ya da sekreterlerinden hiçbiri, yöneten, anlaşma yapan ya da anlaşmaları yorumlayan organların gelecekteki herhangi bir kararını boşa düşürme gibi bir niyet taşımamaktadır.

İçindekiler

Türkçe Baskı İçin Önsöz	3
Teşekkür	4
Önsöz	5
Kuruluşlar Arası Çalışma Grubu	6
İçindekiler	7
Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunmasıyla İlgili Terimler ve Kavramlar Kılavuzu	1
A. Çocuk	1
A.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	1
A.2. Terminolojiyle İlgili Hususlar	2
A.3. İlgili Terimler	2
A.3.i Reşit Olma Yaşı	2
A.3.ii Cinsellikte Rıza Yaşı	3
A.3.iii Çocuk (Küçük)	4
A.3.iv Genç	5
A.3.v Ergen	6
A.3.vi 13-19 Yaş Arası	6
A.3.vii Genç Kişi/Gençler/Gençlik	7
A.3.viii Çevrimiçi Ortamda Olan Çocuk	7
B. Çocuklara Yönelik Cinsel Şiddet	9
B.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	9
B.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler	9
B.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar	10
B.4. İlgili Terimler	14
B.4.i Çocuğa cinsel saldırı	14

C. Çocuğun Cinsel İstismarı.....	15
C.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler.....	16
C.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar.....	16
C.4. İlgili terimler.....	17
C.4.i Ensest.....	17
C.4.ii Çocuğa Tecavüz Edilmesi.....	18
C.4.iii Sarkıntılık (Çocuğun Cinsel Anlamda Rahatsız Edilmesi).....	18
C.4.iv Çocuklara Cinsel Amaçlı Dokunma.....	18
C.4.v Çocuğa Yönelik Cinsel Taciz.....	19
C.4.vi Çocuğun Çevrim İçi Cinsel İstismarı.....	20
D. Çocuğun Cinsel Sömürüsü.....	21
D.1 Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar.....	21
D.2 Bağlayıcı Olmayan Belgeler.....	21
D.3 Terminolojiyle İlgili Hususlar.....	21
D.4 İlgili Terimler.....	23
D.4.i Çocukların Ticari Amaçlı Cinsel Sömürüsü.....	23
D.4.ii Boş Bırakılmıştır.....	24
D.4.iii Çocukların Çevrim İçi Ortamda Cinsel Sömürüsü.....	24
E. Çocukların Fuhuşta/Fuhuş Amacıyla Sömürülmeleri.....	26
E.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar.....	26
E.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler.....	26
E.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar.....	27
E.4. İlgili Terimler.....	28
E.4.i Fuhuş Yapan (Ya Da Fuhuş Durumundaki) Çocuklar.....	28
E.4.ii Çocuk Fahişe.....	28
E.4.iii Çocuk Seks İşçisi.....	29
E.4.iv Seks Satan Çocuklar/Ergenler/Gençler.....	29
E.4.v Kendi İsteğiyle/Kendi Başına Fuhuş.....	29
E.4.vi Çıkar Amaçlı Seks.....	30
E.4.vii Çocukların Pornografik Performans Gösterileri için Kullanılması.....	31
F. Çocuk Pornografisi.....	33
F.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar.....	33
F.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler.....	34
F.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar.....	34
F.4. İlgili terimler.....	37

F.4.i Çocuk Cinsel İstismarı/Cinsel Sömürüsü Materyali	37
F.4.ii Bilgisayarda/Dijital Olarak Üretilmiş Çocuk Cinsel İstismarı Materyali.....	39
F.4.iii Çocukların Cinselleştirilmiş Görüntüleri/Çocuk Erotikası	41
F.4.iv Çocukların Kendilerinin Ürettikleri Cinsel İçerik/Materyal	42
F.4.v Cinsel İçerikli Mesajlaşma	43
F.4.vi Zararlı İçeriğe Maruz Kalma	44
F.4.vii Çocukların Cinsel Amaçlar için Kötü Yola Sevk Edilmesi	45
G. Çocuğun Çevrim İçi Canlı Cinsel İstismarı.....	46
G.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	46
G.2. Terminolojiyle İlgili Hususlar	46
G.3. İlgili terimler	47
G.3.i Çocuğun Cinsel İstismarının Canlı Yayınlanması	47
G.3.iii Uzaktan Görüntülü Çocuk Seksi Turizmi/Çocuğun Cinsel İstismarı	48
G.3.ii Çocuğun Cinsel İstismarı Siparişi	48
H. Çocukların Cinsel Amaçlar için Teşviki.....	49
H.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	49
H.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler	49
H.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar	49
H.4. İlgili Terimler.....	51
H.4.i Cinsel Amaçlar için "Hazırlama" - Grooming (Çevrim İçi/Çevrim Dışı)	51
H.4.ii Çocukların Çevrim İçi (Cinsel Amaçlı) Ayartılması	52
H.4.iii Çocuğa Cinsel Amaçlı Şantaj	53
I. Çocukların Seyahat ve Turizm Ortamlarında Cinsel Sömürüsü	54
I.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	54
I.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler	54
I.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar	55
I.4. İlgili Terimler.....	56
I.4.i Çocuk Seksi Turizmi.....	56
J. Çocukların Satılması.....	57
J.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	57
J.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler	57
J.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar	57
K. Çocuk Ticareti.....	60
K.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	60
K.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler.....	61

K.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar	61
L. Çocuk Yaşta/Erken Evlenme	64
L.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	64
L.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler	64
L.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar	65
L.4. İlgili Terimler	67
L.4.i Zorla Evlendirme.....	67
M. Zararlı Uygulamalar	71
M.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	71
M.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler.....	71
M.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar.....	71
N. Köleliğin/Çocuk Köleliğinin Bugünkü Biçimleri	74
N.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	74
N.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler	75
N.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar	75
O. En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği.....	77
O.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	77
O.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler	77
O.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar	78
P. Cinsel Sömürü ve/veya Cinsel İstismar Mağduru Çocuk	80
P.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	80
P.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler.....	80
P.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar.....	80
P.4. İlgili Terimler	82
P.4.i Mağdurun Tespiti	82
P.4.ii Hayatta Kalan	83
P.4.iii Cinsel Sömürüye/Cinsel İstismara Maruz Kalan Çocuklar.....	84
P.4.iv Mağduriyet	85
P.4.v Kendi Kendini Mağdur Etme.....	85
P.4.vi Yeniden Mağdur Olma	85
P.4.vii İkincil Mağduriyet.....	86
Q. Çocuklara Yönelik Cinsel Suçların Failleri	87
Q.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar	87
Q.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler	87
Q.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar	87

Q.4. İlgili terimler	88
Q.4.i Seks Suçlusunu	88
Q.4.ii Çocuğa Yönelik Cinsel Suç İşleyen Kişi	89
Q.4.iii Çocuklara Yönelik Cinsel Suçların Faillerinde Alt Kategoriler	89
Q.4.iii.1 Tercih temelli suçlular	90
Q.4.iii.2 Durumdan Yararlanan Suçlular	91
Q.4.iv Çocuğa Yönelik Ulus Ötesi Cinsel Suç İşleyen Kişi	92
Q.4.v Çocuğa Yönelik Cinsel Suç İşlemek için Seyahat Eden Kişi	92
Q.4.vi Çocuk Seksi Turisti	93
Q.4.vii Çocuk Yaşta Cinsel Suç İşleyen Kişi	93
Q.4.viii Kolaylaştırıcı/Aracı	94
Q.4.ix Müşteri/Alıcı/John	95
Kısaltmalar	96
Terimlere ve Tavsiyelere Genel Bakış	97

Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunmasıyla İlgili Terimler ve Kavramlar Kılavuzu

Giriş

Sözcükler önemlidir; çünkü sözcükler sorunları nasıl kavramsallaştırdığımızı, konulara hangi önceliği tanıdığımızı ve yanıtlarımızı etkiler. Dilin ve terimlerin tutarsız kullanımı aynı konuya ilişkin birbiriyle tutarsız yasal düzenlemelere ve politikalara yol açar. Çocuklara karşı işlenen bir dizi cinsel suça ilişkin hukuksal tanımlar olmakla birlikte yine de çocukların cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı söz konusu olduğunda farklı bir terminolojinin kullanımı karmaşaya neden olmaktadır. Aynı terimlerin kullanıldığı durumlarda bile çoğu kez bunların gerçek anlamına dair anlaşmazlıklar baş göstermekte, bu da aynı sözcüklerin farklı eylemler ya da durumlar için kullanılmasına yol açmaktadır. Bu durum, politika ve program geliştirme, yasal düzenlemeler ve veri toplama gibi alanlarda önemli sorunlar yaratmıştır ve sonuçta etkinin ölçülmesinde ya da hedeflerin belirlenmesinde hatalı yönelimlere, sınırlılığa ve yetersizliğe neden olabilmektedir. Çocuğun cinsel istismarı ve sömürüsü uluslararası boyut kazandığında ise bu güçlükler daha da artmaktadır.

Terminoloji konusunda uluslararası düzeyde bir mutabakatın bulunmayışı, çocukların cinsel sömürüsü ve istismarı alanında veri toplanması ve farklı biçimlerinin belirlenmesi için yürütülen küresel ölçekteki çabaları etkilemiştir. Kavramların ve terimlerin kullanımındaki karmaşa, bu alandaki savunuculuk çalışmalarını, hükümetler ve kuruluşlar arasındaki işbirliğini olumsuz etkileyebilmektedir. Terimlerin farklı dillere tercümesi de yeni güçlükler ortaya çıkarmaktadır. Anlamları hakkında net bir uzlaşma olmadıkça terimlerin çeşitli dillere doğru biçimde çevrilmesi külfetli ve fazla kaynak gerektiren bir iş haline gelmektedir.

Dolayısıyla, dünyanın her yerinde ve tüm dillerde daha güçlü ve tutarlı savunuculuk çalışmaları, politikalar ve yasal düzenlemeler için, o alanın bilgisine ilişkin kavramların net olması gerekir. Ayrıca, çocukların cinsel sömürüsü ve istismarı alanındaki kavramsallaştırmalar, tanımlar ve çevirilerde netlik için gerekli olan bir başka şey de her düzeyde ilgili çok sayıda aktörün sesinin duyulabildiği çok paydaşlı bir diyalogdur. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki (BİT) hızlı gelişim çocukların cinsel sömürüsü ve istismarında yeni biçimlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dolayısıyla çocuk hakları ihlallerine son vermeye yönelik küresel çabalar açısından ortak bir anlayış geliştirilmesinin önemi daha da artmaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM) kuruluşları, çocuk hakları alanında çalışan uluslararası sivil toplum örgütleri ve uluslararası ve bölgesel ölçekte yasa uygulayıcı merciler arasında terminolojiye ilişkin farklılıkları aşmak amacıyla ECPAT International girişimiyle Eylül 2014'te belli başlı paydaşların temsilcilerinden oluşan bir Kuruluşlar Arası Çalışma Grubu (Interagency Working Group-IWG) kurulmuştur. IWG üyelerinin ve temsil ettikleri kuruluşların sahip oldukları deneyim ve uzmanlık temelinde terim ve kavramlar hakkında derinlikli bir analiz ve tartışma süreci başlatılmış, bu süreç bir yıl devam etmiştir. BM Çocuk Hakları Komitesi'nin eski başkanı Profesör Jaap Doek IWG'ye başkanlık etmiştir. IWG'de tartışmalar sürerken ayrıca İngilizce, Fransızca ve İspanyolca dillerinden olmak üzere çocuk koruma alanında uzman daha geniş bir kesimle danışma süreci yürütülmüştür.

Elinizdeki Kılavuz, kuruluşlar arası bu girişimin sonucudur. Kılavuz, profesyonellerin ve

uluslararası kuruluşların çocukların cinsel sömürüsü ve istismarını önlemek ve ortadan kaldırmak üzere yaptıkları çalışmalarda sıkça kullandıkları bir dizi terimi içermektedir. Amaç, bu terimlerin “evrensel” kullanıma girmesi, söz konusu olguya karşı insani yardım gerektiren savaş, doğal felaketler, göç, çatışma vb. ortamları dahil tüm ortamlarda uygulanabilir olmasıdır.

Kılavuzda; her terimin anlamı dilbilimsel açıdan açıklanmakta ve nasıl kullanıldığı analiz edilmektedir. Belirli bir terimin dikkatli kullanılması gerekiyorsa bu belirtilmekte, ayrıca bazı terimlerin kullanılmasından kaçınılması tavsiye edilmektedir. Belirli bir terim için uluslararası ve/veya bölgesel hukuk belgelerinde yapılmış tanımlar varsa bunlara yer verilmektedir. Gerektiği durumlarda insan hakları sözleşmelerinin komitelerinin genel görüşlerinden, ayrıca uluslararası ve bölgesel kuruluşların kararları ve tavsiyelerinden derlenen bilgilerden de yararlanılmıştır. Katılan tüm kuruluşlar çalışmaya ayrıca kendi yayınları ve raporlarıyla da katkıda bulunmuştur.

Çocuk koruma alanında kullanılan terminolojide son yıllarda pek çok değişiklik olmuştur. Bunun özel nedenlerinden biri cinsel sömürü ve/veya istismarın çeşitli biçimlerinin gerçekleştirilmesinde internetin kullanılmasıdır; örneğin “çevrim içi hazırlama” (Bkz. Bölüm H.4.1) ve cinsel istismarın canlı yayını gibi. Uluslararası standartlar henüz bu yeni durumu tümüyle yansıtmazken, Terim ve Kavramlar Kılavuzu anlamı netleştirmek ve terimin kullanımına ilişkin tavsiyelerde bulunmak amacıyla bir ilk analiz sunmaktadır.

Çocukların cinsel sömürüsü ve istismarının değişen doğası, özellikle BİT'nin bu alandaki rolü dikkate alındığında elinizdeki Kılavuzun düzenli aralıklarla yeniden gözden geçirilmesi gerekecektir.

Terminoloji Kılavuzu için Yol Haritası

IWG'nin önceliği kılavuzun hangi terimleri içereceğine karar verilmesiydi. Bir terimin Kılavuza dahil edilmesinde aşağıdaki kurallara/ölçütlere başvuruldu:

- Terimin, çocukların cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı ile ilgili uluslararası ve/veya bölgesel anlaşmalarda hukuksal bir tanımının yapılmış olması,
- Uluslararası hukukta bir tanımı olmamasına karşın terimin çocukların cinsel sömürüsü ve/veya cinsel istismarı bağlamında sıkça kullanılıyor olması,
- Terimin, çocuğun cinsel sömürüsü ve/veya cinsel istismarını kolaylaştırmada, gerçekleştirilmede, yaygınlaştırmada, tahrik etmede ya da kışkırtmada kullanılıyor olması,
- Terimin, uluslararası hukuka göre çocuğun cinsel sömürü ve cinsel istismardan korunma hak ve ayrıcalıklarına ilişkin olarak farklı paydaşlar arasında yanlış anlamalara yol açıyor olması,

Terimin, çocuğun cinsel sömürü ve istismardan korunma hakkı açısından zararlı ya da bu hakkın kullanımını engelleyen kalıpları, toplumsal tutumları, kültürel inançları ya da normları özendirmediği, yayması ya da tahrik etmediği.

Bu kurallar yol gösterme açısından iyi bir işlev görmekle birlikte her zaman kesin belirleyici olmamıştır. IWG nadiren belirli bir terimin bu kurallardan herhangi birinin kapsamına girmediğini, ancak Kılavuzda yer alacak kadar önem taşıdığını belirlemiştir.

IWG bunların ötesinde cinsel sömürü ve cinsel istismar açısından özellikle riskli durumları

olan, örneğin sokakta yaşayan çocuklar, evlerinden kaçan çocuklar, refakatsiz mülteci çocuklar ve çalışan çocuklar gibi kategorilerin kapsama alınması konusunu tartışmıştır. Sonuçta IWG bu grupları kapsamama kararı almıştır.

Aslında bu çocuklar başka pek çok haklarının ihlali açısından mağdur durumda olabileceklerinden, kendilerinin Kılavuzda kapsanması, çeşitli risklerden yalnızca birinin seçilmesi anlamına gelebilirdi ve bu da IWG'nin kaçınmak istediği "etiketleme" sonucuna yol açabilirdi. IWG'nin önündeki ikinci güçlük, Kılavuzda yer alacak terimlerin hangi sıralamaya tabi tutulacağıydı. Sonuçta önce "çocuk" teriminden başlanmasına, sonra çocuklara yönelik cinsel şiddet, çocuğun cinsel istismarı ve cinsel sömürüsü gibi daha genel terimlere doğru ilerlenmesine, ardından çocuk fuhşu, çocuk pornografisi, çevrimiçi, seyahatte ve turizmde cinsel istismar ya da cinsel sömürü gibi özel terimlerin gelmesine karar verildi. Son bölümlerde cinsel sömürü ve cinsel istismara uğrayan çocuklar ve bu suçların failleri ele alınmaktadır. Bunlarla (genel ve özel terimlerle) ilgili her bölümde IWG ayrıca doğrudan ilişkili terimleri de belirlemiş ve bunlara alt bölümlerde yer vermiştir.

Son konu ise bölümlerin ve alt bölümlerin numaralanmasıydı. IWG bu konuda, karşılaştırmaları kolaylaştırmak için farklı dillerdeki versiyonlarda aynı numaralandırmaya gitmeye karar vermiştir. Bu nedenle, belirli bir dilde olmayıp diğer dilde olan herhangi bir terim için "boş bırakılmıştır" ibaresi geçen bir numaralama gerekli olmuştur.

Kılavuzların gerektiği gibi anlaşılması ve kullanılması açısından bu giriş bölümünde iki terime özel olarak dikkat çekilmelidir: "çocuk" ve "cinsel aktivite". Katılımcı kuruluşlar bu belgenin kapsamı açısından "çocuk" teriminin Çocuk Haklarına dair Sözleşmeye (ÇHS)¹ uygun olarak 18 yaşından küçük herhangi bir kişi olarak anlaşılması gerektiğinde anlaşılabilir. Bu anlaşmaya rağmen, netlik sağlanması açısından Terminoloji Kılavuzunun ele aldığı ilk terim yine "çocuk" olmuştur; amaçlanan, alandaki bugünkü durumu ve kavramla ilgili mevcut tartışmaları ortaya koymaktır.

Yine bu belgenin kapsamı açısından "cinsel aktivite" terimi, cinsel anlam taşımak üzere gerçek ya da sanal, açık ya da örtük herhangi bir davranış ya da fiili anlatır. "Cinsel aktivite" terimi çocuğun cinsel istismarı ve sömürüsü tanımları çerçevesinde sıkça kullanılmakla birlikte bunun tam kapsamı nadiren belirlenmiştir. Ne ÇHS (1989) ne de onun Çocuk Satışı, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisiyle ilgili İhtiyari Protokolü (OPSC) (2000)² "cinsel aktivite" terimini net biçimde tanımlamaktadır. OPSC, sadece açık olan cinsel aktivitelerden bahsetmekte, sanal ortamda gerçekleşen cinsel aktivitelerden söz etmemekte ve bu kavramın tam olarak neyi kapsadığına açıklık getirmemektedir. Bu yüzden uluslararası hukukta "açık olmadığı" düşünülen cinsel aktivitelerle ilişkin bir boşluk ortaya çıkmaktadır. "Açıkça cinsel davranış" teriminin hukuksal tanımı, Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunması Sözleşmesi ("Lanzarote Sözleşmesi")³ ile bu sözleşmenin 2007 yılındaki açıklayıcı raporunda yapılmıştır. Buna göre söz konusu davranışın en azından şu gerçek ya da temsili fiilleri içermesi gerekir: a) aynı ya da karşı cinsten olmak üzere çocuklar arasında veya bir yetişkinle çocuk arasında genital-genital, oral-genital, anal-genital ya da oral-anal şekiller dahil cinsel ilişki; b) hayvanlarla cinsel temasta bulunma; c) mastürbasyon; d) cinsel bağlamda sadistçe ya da mazoistçe istismar; ya da e) çocuğun bulunduğu kamusal alanda cinsel

1 BM Genel Kurulu (BMGK), "Çocuk Haklarına dair Sözleşme", 20 Kasım 1989 tarihinde New York'ta benimsenmiştir. <http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r025.htm>

2 BMGK, "ÇHS'nin Çocuk Satışı, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisiyle İlgili İsteğe Bağlı Protokolü", 25 Mayıs 2000 tarihinde benimsenmiştir. <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPSCCRC.aspx>

3 Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi tarafından benimsenen "Çocukların Cinsel Sömürüye ve Cinsel İstismara Karşı Korunmaları Sözleşmesi", Avrupa Konseyi Anlaşmalar Dizisi (CETS) 201, Lanzarote, 25 Ekim 2007 <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/201>

organların şehvet amaçlı sergilenmesi. Burada davranışın gerçek ya da temsili olmasının önemi yoktur.⁴ Ayrıca, Lanzarote Komitesi Aralık 2015'te benimsenen ilk uygulama raporunda "Tarafları yasal düzenlemelerini gözden geçirerek çocuğun cinsel dokunulmazlığına yönelik ciddi her zararı ele almaya, suç oluşturan eylemleri cinsel ilişki ya da eşdeğer eylemlerle sınırlandırmamaya çağırılmaktadır."⁵

Günümüzde, penetrasyonun söz konusu olduğu her tür cinsel davranışın "cinsel aktivite" kapsamına girmesi gerektiği konusunda herhangi bir kuşku yoktur. Ancak, yukarıda da gösterildiği gibi, hukuksal tanımlamalar mastürbasyonu çocuğun cinsel organlarının şehvet hissi uyandıracak şekilde teşhirini de açıkça cinsel davranış saymaktadır. Çocukların cinsel sömürü ve cinsel istismardan korunmalarında çocuğun cinsel dokunulmazlığına zarar veren eylemlere odaklanmanın büyük önem taşıdığı görülmektedir. Bu belgenin amaçları açısından "cinsel aktivite" kavramı böyle bir zarara yol açan hem açık hem de açık olmayan cinsel aktiviteleri kapsamaktadır.

Terminoloji Kılavuzu

Belirli bir terimin nasıl kullanılabileceği üç daire ile gösterilmektedir:

○ *İçerik boş daire; söz konusu terimin çocukların cinsel sömürü ve cinsel istismardan korunmaları bağlamında özel bir kaygı duymadan kullanılabileceğini gösterir. Terimin karşılığı muhtemelen olmaksızın genel olarak anlaşılmaktadır ve/veya terimin çocuğa zararı yoktur. Yanında içerik boş daire olan terimlerin ardından şu ifade gelmektedir: "Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya ona başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür."*

⊗ *İçinde yan çizgi olan daire; ilgili terimin kullanılıp kullanılmayacağı, kullanılırsa nasıl (hangi anlamda) kullanılacağı konusunda belirli bir anlaşmazlık olduğuna işaret eder ve terim çocukların cinsel sömürü ve istismardan korunmaları bağlamında kullanılmasına ve kullanılma biçimine özel olarak dikkat edilmesi önerisinde bulunur. İşaretin ardından gelen açıklama ise şöyledir: "Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir."*

⊗ *İçinde çarpı işareti olan daire; terimin çocukların cinsel sömürü ve istismardan korunmaları bağlamında ancak sınırlı biçimde ya da hiç kullanılmaması gerektiğine işaret eder. Açıklama ise şöyledir: "Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır."*

3 Avrupa Konseyi, "Çocukların Cinsel Sömürüye ve Cinsel İstismara Karşı Korunmaları Sözleşmesi" Açıklayıcı Raporu, 2007, paragraf 143 <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d38325>

4 Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunmaları Sözleşmesi Taraflar Komitesi, "İlk Uygulama Raporu: Çocukların Güvenilen Çevrede Cinsel İstismardan Korunmaları", 2015 benimsendiği tarih: 4 Aralık 2015 <http://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-committee>

5 Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismara Karşı Korunmaları Sözleşmesi Taraflar Komitesi, "İlk Uygulama Raporu: Çocukların Güvenilen Çevrede Cinsel İstismardan Korunmaları", 2015 benimsendiği tarih: 4 Aralık 2015 <http://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-committee>

A. Çocuk

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

A.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar⁶

“Çocuk” tartışmalı bir terim değildir ve çok sayıda uluslararası ve ulusal hukuk belgesinde kullanılmaktadır. “Çocuğun” kesin yazılı hukuki tanımı geçtiği belgeye göre küçük farklılıklar gösterse bile hukuksal kavram olarak üzerinde neredeyse evrensel bir anlayış birliğine varılmış olduğu açıktır:

- i. 1989: ÇHS Madde 1 çocuğu şöyle tanımlar: “Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.”
- ii. 1990: Afrika Çocuğun Hakları ve Refahı Anlaşması (ACRWC) şöyle der: “Bu anlaşmanın amaçları açısından çocuk 18 yaşından küçük her insan anlamına gelir.”⁷
- iii. 1999: Uluslararası Çalışma Örgütü’nün En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğiyle ilgili 182 sayılı Sözleşmesinin (WFCL) (ILO C182) 2. Maddesi “çocuk” teriminin “18 yaşından küçük herkes için geçerli olduğunu” belirtir.⁸
- iv. 2000: OPSC ise Giriş bölümünde ÇHS’nin 1. Maddesi’ne açıkça atıfta bulunur.
- v. 2000: Birleşmiş Milletler Sınır Ötesi Örgütlü Suçlara Karşı Mücadele Sözleşmesine ek, Başta Kadınlar ve Çocuklar Olmak Üzere İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Durdurulması ve Cezalandırılması Protokolü” (Palermo Protokolü) çocuğu “18 yaşından küçük herhangi bir kişi” olarak tanımlar.⁹
- vi. 2001: Avrupa Konseyi Siber Suçlar Sözleşmesi (Budapeşte Sözleşmesi) çocuk pornografisiyle ilgili 9. Maddede “küçük” terimini kullanır ve bu terimin 18 yaşından küçük herkesi kapsadığını belirtir. Bununla birlikte herhangi bir Taraf Devlet 16’dan küçük olmamak üzere daha düşük bir yaş sınırı belirleyebilir.¹⁰
- vii. 2007: Lanzarote Sözleşmesi, Madde 3(a)’da “çocuğun 18 yaşından küçük herhangi bir kişi” olduğunu belirtir.
- viii. 2005: 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu Madde 3(a)’da çocuk “daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi” olarak tanımlanmaktadır. Türkiye’de ÇHS ile en uyumlu hukuki düzenleme Çocuk Koruma Kanunu’nda mevcuttur.

⁶ Bu belgede atıfta bulunulan hukuksal belgeler önce hiyerarşik (uluslararası belgelerin bölgesel belgelerden önce gelmesi anlamında) sonra da kronolojik (benimsedikleri tarihe göre) bir sıra izlemektedir.

⁷ Afrika Birliği Örgütü Devlet ve Hükümet Başkanları Asamblesi, “Çocuğun Hakları ve Refahı Afrika Anlaşması”, Addis Ababa’daki 26. Olağan Oturumda benimsenmiştir, 9-11 Temmuz 1990 <http://acerwc.org/the-african-charter-on-the-rights-and-welfare-of-the-child-acrwc/>

⁸ Uluslararası Çalışma Örgütü, “En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Yasaklanması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Acil Eylem Sözleşmesi”, Cenevre’de benimsenmiştir, 17 Haziran 1999 http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0:NO:P12100_ILO_CODE:C182

⁹ BMGK, Birleşmiş Milletler Sınır Ötesi Örgütlü Suçlara Karşı Mücadele Sözleşmesine ek “Başta Kadınlar ve Çocuklar Olmak Üzere İnsan Ticaretinin Önlenmesi, Durdurulması ve Cezalandırılması Protokolü”, Palermo’da benimsenmiştir, 12-15 Aralık 2000. https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THEREO.pdf

¹⁰ Avrupa Konseyi, “Siber Suçlar Sözleşmesi”, CETS 185, Budapeşte’de benimsenmiştir, 23 Kasım 2001 <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/185.htm>

A.2. Terminolojiyle İlgili Hususlar

Bu belgelerin her durumda çocuğun kim olduğunu tanımlamadığı, daha çok uluslararası hukuk çerçevesinde uygulanabilirlik kapsamı üzerinde durduğu dikkate alınmalıdır: Hükümler, istisnasız ya da istisnalarla birlikte 18 yaşından küçük herkes için geçerlidir. Örneğin ÇHS Madde 1, ÇHS'nin uygulanabilirliğine istisna tanırken, ülkedeki yasal düzenlemelerin kişiyi 18 yaşından önce de reşit sayabileceği notunu düşer. Bu söylenen OPSC için de geçerlidir ve bu belge ÇHS Madde 1'e açıkça atıfta bulunarak aynı uygulama kapsamını benimser.

Buna karşılık Afrika Şartı (Çocukların Refahı ve Hakları Hakkında Afrika Şartı, African Charter on the Rights and Welfare of the Child-ACRWC) bu tür istisnalara izin vermemektedir: İç hukukta reşit olma yaşıyla ilgili hükümler ne olursa olsun Anlaşma hükümleri 18 yaşından küçük herkes için geçerlilik taşımaktadır ve aynı durum ILO C182 için de geçerlidir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre 18 yaşın altındaki her birey çocuktur ve ülkelerin ulusal mevzuatı daha erken yaşta ergin kılıyor olsa bile uluslararası alanda 18 yaşından küçük herkes çocuk sayılır. ÇHS tarafından getirilen istisnaya rağmen, belirtmek gerekir ki Çocuk Hakları Komitesi (ÇHS Komitesi) sürekli olarak tüm devletlerin sözleşme kapsamını 18 yaşından küçük kişileri içine alacak şekilde genişletmeleri tavsiyesinde bulunmuştur.¹¹

18 yaşından küçük herkesin çocuk sayılmasının ve bu statüden gelen hakların ve korumanın sağlanmasının önemini vurgularken, ergenlik çağındaki daha büyük çocuklara da yaygın biçimde (özellikle hukuk dışı alanlarda) "ergen" şeklinde atıfta bulunulduğu unutulmamalıdır (bakınız, Bölüm A.3.V ve A.3.VI).

Sonuç: Ulusal ve uluslararası hukuk belgelerinin çoğunluğu ve uluslararası uygulamalar doğrultusunda katılımcı kuruluşlar "çocuk" teriminin 18 yaşından küçük herhangi bir kişi olarak anlaşılmasını tavsiye etmektedir.

A.3. İlgili Terimler

A.3.i Reşit Olma Yaşı

⦿ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Reşit olma yaşı yasalarla belirlenir ve pek çok ülkede 18 olarak belirlenmiştir. Bu, bir kişinin yasal olarak yetişkin sayılacağı, yetişkinliğin tüm haklarından yararlanıp sorumluluklarını üstleneceği yaştır. Başka bir deyişle reşit olan kişi herhangi bir hukuksal ve/veya ticari işleme katılabilir, sözleşme gereği ortaya çıkan yükümlülüklerinden ya da ihmal sonucu ortaya çıkan durumlardan sorumlu tutulabilir. Genel olarak alındığında ebeveynlerin çocuğu destekleme görevi, çocuk reşit olduğunda sona erer.¹²

Kimi durumlarda bir kişi belirli bir yaşa henüz gelmemiş olsa bile, belirli durumlarda, örneğin evlenerek, reşit yaştaki bir kişinin karar verme ehliyetine sahip olabilir.¹³ Böyle bir durum,

¹¹ "Uygulamaya Yönelik Genel Önlemler", ÇHS Komitesi'nin 34. oturumunda benimsenmiştir, 19 Eylül-3 Ekim 2003 <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhSiQq18gX5Zxh0cQqSRzx6Zd2%2fQRsDnCTcaruSeZhPr2vUevjbn6t6GSi1fheVp%2bj5HTLU2Ub%2fPZZtQWn0jExFVnWuhiBbagAj0dWBoFGbK0c>

¹² Örneğin bakınız, US Legal, "Legal Definitions and Legal Terms Defined" <http://definitions.uslegal.com/a/age-of-majority/>
¹³ Altta, "çocuk yaşta/erken evlilik" ile ilgili Bölüm L.

“serbestleşme/ergin kılınma” sonucu da ortaya çıkabilir (bakınız, aşağıda “küçük” terimi ile ilgili Bölüm A.3.III). Reşit olma yaşı yaygın biçimde yanlış anlaşılmaktadır ve zaman zaman örneğin evlilikte rıza yaşı, cinsel rıza yaşı ya da cezai ehliyet yaşı gibi başka işaret noktalarıyla karıştırılmaktadır. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nda reşit olma halinin 18 yaşının doldurulması veya 15 yaşını dolduran küçüğün kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınması ile başlayacağı ifade edilmiştir.

Sonuç: Yukarıda belirtilen karışıklık riski nedeniyle bu terimin doğru kullanılmasına dikkat edilmelidir. Bu arada terimin hukuksal bağlamda en uygun biçimde kullanılırken diğer alanlarda aynı durumun söz konusu olmadığını da unutmamak gerekir.

A.3.ii Cinsellikte Rıza Yaşı

⊖ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

A.3.ii.a Hukuksal Tanımlar

- i. 2007: Lanzarote Sözleşmesi cinsel istismarla ilgili 18. Maddede “cinsel aktiviteler için yasal yaşa” atıfta bulunmakta (Madde 18(1)(a)) ve bir çocukla cinsel aktivitelerin yasak olacağı yaş sınırının belirlenmesini Sözleşmeye Taraf Devletlere bırakmaktadır (Madde 18(2)).
- ii. 2011: Çocukların Cinsel İstismarı ve Cinsel Sömürüsü ve Çocuk Pornografisiyle Mücadele 2011/93 sayılı Avrupa Birliği (AB) Direktifi Madde 2’de “cinsellikte rıza yaşı” ifadesini kullanmakta ve bunu şöyle tanımlamaktadır: “Ülkedeki yasalara göre, altında olması durumunda çocukla cinsel aktivitelerin yasak olacağı yaş.”¹⁴
- iii. 2004: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 104. Maddesi, reşit olmayanla cinsel ilişki durumunda öngörülen ceza sınırlarını belirtmekte, 15 yaşını bitirmiş çocuklarla cinsel ilişkide bulunan kişilerin ceza alması için şikâyet şartını ortaya koymaktadır.

A.3.ii.b Terminolojiyle İlgili Hususlar

Cinsel aktiviteler için yasal yaş belirleyen herhangi bir uluslararası belge bulunmamaktadır. ÇHS, OPSC ve ILO C182 cinsellikte rıza yaşı konusunda sessiz kalmakta, bu yaşın belirlenmesini tümüyle Devletlere bırakmaktadır. Bu yaş ülkeden ülkeye farklılık gösterse bile pek çok devlet cinsellikte rıza yaşını 14 ile 16 arasında belirlemektedir.¹⁵

Lanzarote Sözleşmesi ve pek çok ulusal hukuk sistemi akranlar (18 yaşın altında) arasındaki cinsel ilişkilerle bir çocukla yetişkin arasındaki cinsel ilişkiler arasında ayırım gözetir. Çocuğun gelişim halindeki yeteneklerinin tanınması ve cinsel rıza yaşına gelmiş çocukların cinsel ilişkiye hakkı olduğunun (bu ilişkilerin sömürücü ya da istismarcı nitelik taşıması koşuluyla) kabulü açısından Lanzarote Sözleşmesi, Taraf Devletlerin belirli davranışları suç sayma yükümlülüğüne istisna getirmiştir. Bu amaçla “çocukla cinsel aktivitelerde yer almanın yasak olduğu yaş” ya da “cinsel aktiviteler için yasal yaş” gibi atıflarda bulunulmuştur (Maddeler

¹⁴ Avrupa Parlamentosu ve Konsey’inin çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürüsüne karşı mücadeleyle ilgili olup 2004/68/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararının yerine geçen 13 Aralık 2011 tarih ve 2011/93/EU sayılı Direktifi, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32011L0093> (Eur-lex web sayfasında Direktife yanlış biçimde 2011/92/EU olarak atıfta bulunulduğuna dikkat edilmeli).

¹⁵ Az sayıda ülke yaş sınırını daha aşağıya çekmektedir; örneğin Japonya’da cinsel rıza yaşı 13’tür. Japon Ceza Yasası, Maddeler 176 ve 177, <http://www.oecd.org/site/adbocedanti-corruptioninitiative/46814456.pdf>

18(1)(a) ve 23). Dolayısıyla, örneğin cinsel rıza yaşının üzerindeki bir çocuğun teşvik edilmesi kendi başına mutlaka suç oluşturan bir fiil demek değildir (ancak koşullara göre böyle de olabilir).¹⁶ Ayrıca Devletler, cinsel rıza yaşına erişmişse çocuğun cinsel istismar ya da cinsel aktivitelere tanık olmasına yol açmayı suç saymama kararı verebilir ("çocukların kötü yola sevk edilmesi", (Madde 22)). Son olarak Lanzarote Sözleşmesi Taraf Devletleri, cinsel rıza yaşına ulaşmış çocuğun rızasıyla üretilmesi ve yalnızca kişisel kullanımla sınırlı kalması durumunda pornografik materyalin üretilmesini ya da bulundurulmasını suç saymayabilir (Madde 20(3)).

Yukarıda söylenenlerden hareketle bir nokta açıktır: ÇHS, OPSC ve Lanzarote Sözleşmesi, cinsel rıza konusunda sessiz kalıp bu konuyu Taraf Devletlerin ÇHS ve OPSC bağlantılı yasal düzenlemelerine bırakmakta ya da Avrupa ülkelerinin genellikle 14, 15 ya da 16 olarak belirledikleri (2011/93 sayılı AB Direktifi) cinsel rıza yaşını (Lanzarote Sözleşmesi) sınır kabul ederek çocuğun gelişimsel özelliklerini tanımaktadır. Bu arada 2011/93 sayılı AB Direktifinin, çocukların cinsel sömürüsü ya da cinsel istismarıyla ilgili olarak verilebilecek hapis cezalarının suçun ağırlığına ve çocuğun cinsel rıza yaşında olup olmadığına göre değişebileceğini öngördüğünü de unutmamak gerekir.¹⁷

Sonuç: Hukuktaki olası yanlış anlamalardan ya da gri alanlardan kaçınmak için, yasal olarak belirlenmiş cinsel rıza yaşının, o yaşın altındaki çocukla herhangi bir cinselliğin her durum ve koşulda yasak olması anlamına geldiği ve bu yaşın altındaki bir çocuğun rızasının geçerli sayılmayacağı net olmalıdır. Cinsel rıza yaşındaki ya da bu yaşın üzerindeki bir çocuk ise, kendi rızasıyla cinsel aktiviteler içinde yer alabilir. Ancak, hangi durum ve koşulda olursa olsun, herhangi bir çocuğun kendi sömürüsüne ya da istismarına hukuksal olarak onay verebilecek olması düşünülemez. Dolayısıyla, Devletlerin, 18 yaşına kadar olan tüm çocukların cinsel sömürüsü ve istismarının herhangi bir biçimine maruz bırakılmalarını suç sayması, varsayılan herhangi bir "rıza" ise geçersiz ve hükümsüz olarak görmesi önemlidir.¹⁸

A.3.iii Çocuk (Küçük)

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

"Çocuk" yasa metinlerinde sıkça karşılaşılan bir terimdir. Belli başlı sözlüklerde buna "hukuksal olarak yetişkin sayılma yaşının altındaki kişi" anlamında bir hukuk terimi olarak göndermede bulunulur¹⁹ -başka bir deyişle burada reşit olma yaşına gelmemiş kişi söz konusudur ki bu yaşa da ülkedeki mevzuata göre 18 yaşından önce ya da sonra ulaşılabilir. ÇHS ise bu terimi hiç kullanmamakta, bunun yerine 18 yaşından küçük herhangi bir kişi için "çocuk" terimine başvurmaktadır.

Özellikle Fransızca ve İspanyolcada "küçük" terimi sanki çocukların hiçbir kapasitesi yokmuş ve/veya yetişkinlere göre daha "eksik" kişilermiş gibi yanlış anlamalara yol açabilir.

¹⁶ Lanzarote Sözleşmesi Madde 18.1.b. koşullarının geçerli olması halinde. Bu konuda daha fazla bilgi için bakınız, altta, "Çocukların cinsel amaçlı fiillere teşvik edilmesi" konusunda Bölüm H.

¹⁷ Direktif 2011/93/EU, yukarıda 14, Madde 3(5).

¹⁸ Örneğin bakınız, Sözleşmelerin ve Tavsiye Kararlarının Uygulanmasıyla ilgili ILO Uzmanlar Komitesi, C182 kapsamında İsviçre ile ilgili Gözlem: "Komite, cinsel rıza yaşıyla fuhuş yapma özgürlüğü arasında ayırım yapılmasının gerekliliğini vurgulamıştır", 2014 http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:13100:0:NO:13100:P13100_COMMENT_ID:3145249 Ayrıca bakınız, Avrupa Sosyal Haklar Şartı İçtihadı, FAFCE v. İrlanda kararı: "Madde 7§10 çocukların cinsel sömürüsü anlamı taşıyan her fiili suç sayar. [...] Devletler, cinsel rızada daha alt yaş sınırı öngörülmüş olsa bile 18 yaşından küçük çocuklarla gerçekleştirilmesi halinde tanımlanan tüm aktiviteleri suç saymalıdır", Şikâyet 89/2013, 12 Eylül 2014 tarihli karar, paragraf 58. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC89Merits_en.pdf

¹⁹ Bakınız, Oxford Advanced Learner's Dictionary. Online Cambridge Sözlükleri de terime bir hukuk terimi olarak atıfta bulunmaktadır.

Dolayısıyla, hukuksal olmayan bağlamlarda “18 yaşından küçük kişi (kişiler)” terimi genellikle tercih edilmektedir. Böyle yapıldığında tanımlanan kişiye herhangi bir etiket yapılandırılmamış, olumsuz bir çağrışıma izin verilmemiş ve çocuklara nötr bir gönderme yapılmış olur. “Küçük” terimi aynı zamanda serbestleşmeyle ilgili olarak da kullanılır, “serbestleşmiş/ergin kılınmış küçük” gibi. Serbestleşmek, hukuksal, toplumsal ve siyasal düşüncelerle artık kısıtlanmamış olmak demektir.²⁰ Bunun, örneğin, 1960’larda kadının serbestleşmesi, haklara ve fırsatlara kavuşmasında olduğu gibi olumlu çağrışımları vardır. Ancak, bu terim çocukluk bağlamında ve özellikle çocuk evliliğiyle ilişkili olarak ergin kılınmanın bir yolu olarak görülmekte ve böylece farklı bir çağrışıma sahip olmaktadır. Gerçekten de ergin kılınmış bir çocuğun ülkedeki yasalara göre çocuk olarak yararlanacağı korumayı kaybetmesi gibi bir risk de vardır.²¹

Ergin kılınmış bir çocuk, ebeveynleri ölmüş ya da kendisine bakabilecek durumda olmadığından kendi evini ve/veya ailesini idare etmesi gereken bir kişi olabilir. Çocuk, bir işi olduğundan ve ekonomik bağımsızlığını kazandığından mahkeme kararıyla da (kimi durumlarda ebeveyn onayıyla) ergin kılınabilir. Kimi ülkelerde çocuğun ergin kılınmasının bir biçimi de evlenmesi (gönüllü ya da gönülsüzce) ya da askere gitmesi yoluyla’dır.²² Ergin kılınma, mahkeme kararının, yasal bir hükmün ya da fiili bir durumun sonucu olabilir.

Sonuç: Ülkedeki yasal düzenlemelere göre anlamı büyük değişiklikler gösterebileceği ve kimi durumlarda olumsuz çağrışımları olabileceği için “küçük” terimi çocuğun cinsel sömürüsü bağlamında seyrek kullanılmalı ve bu kullanım hukuksal konulara bırakılmalıdır. “Serbestleşmiş/Ergin kılınmış küçük” terimi söz konusu olduğunda terimin, bu durumdaki bir kişinin yaşam durumu ve statüsü ne olursa olsun tüm çocukların yararlandıkları koruma kapsamı dışında kalmasına yol açabilecek şekilde kullanılmamasına dikkat edilmelidir.

A.3.iv Genç

Ø Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

“Genç” 18 yaşından küçük kişiler için sıkça kullanılan bir başka terimdir. Terimin kökeni Latince’de “genç”, “genç kişi” anlamına gelen juvenis’tir.²³ İngilizce’de “juvenile” sıklıkla ceza adaleti bağlamında kullanılmaktadır ve bu bağlamda net ve kesin bir anlamı vardır: Suça sürüklenen çocuklara atıfla “fail çocuk”²⁴ ya da “suçlu çocuk”. Daha seyrek olmak üzere mağdurlarla ilgili olarak da kullanılmaktadır: “genç mağdur” gibi.²⁵

Fransızca ve İspanyolcada bu terim isim değil sıfat olarak kullanılmaktadır. Terim İngilizcede sıfat olarak kullanıldığında çoğu kez hafif de olsa olumsuz çağrışımlar içermekte, bir “onaylamama” durumunu ifade etmektedir (örneğin genç gibi hareket eden ya da öyle olan kişi gibi).²⁶

20 Örneğin bakınız, Oxford Advanced Learner’s Dictionary ya da Cambridge Advanced Learner’s Dictionary ve Thesaurus.

21 ÇHS Komitesi, “Çocuğun Her Tür Şiddetten Korunma Hakkı”, Genel Görüş No. 13, Doc. CRC/C/GC/13, benimsendiği tarih 8 Nisan 2011, http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/CRC.C.GC.13_en.pdf, şöyle demektedir: “Komite, 19. Maddenin (her tür şiddete karşı korunma) aynı zamanda 18 yaşından küçük olup erken ve/ya da zorla evlendirme sonucunda reşit olmuş sayılan çocuklar için de geçerli olması gerektiği kanısındadır.”

22 Örneğin bakınız, <http://www.crckids.org/child-support/child-emancipation/>

23 Bakınız, Oxford Advanced Learner’s Dictionary.

24 Cambridge Sözlükleri bu terime (isim) bir hukuk terimi olarak atıfta bulunmakta ve “genç suçlu”, “genç suçlu” gibi örnekler vermektedir.

25 Örneğin bakınız, ABD Adalet Bakanlığı, Genç Adalet ve Suç Önleme Dairesi, “Juvenile Offenders and Victims: 2014 National Report” <http://www.ojjdp.gov/ojstatbb/nr2014/html/chp2.html>

26 Bakınız, Oxford Advanced Learner’s Dictionary ve Cambridge Dictionaries online.

Sonuç: “Genç” teriminin en yerinde kullanımı hukuk alanı, özellikle çocuk adalet sistemidir ve yalnızca cezai sorumluluk yaşına gelmiş çocuklar içindir.

A.3.v Ergen

⊘ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Belli başlı sözlükler ergeni “[...] çocukluktan yetişkinlik dönemine geçiş sürecindeki genç kişi” olarak tanımlamaktadır²⁷ ve çeşitli BM kuruluşları ergenleri İngilizcede ve İspanyolcada 19 yaşına kadar olan kişiler şeklinde tanımlamakta²⁸, ergenlik için de “insanın büyümesi ve gelişmesinde 10 -19 yaş arasında kalan çocukluk sonrası ve yetişkinlik öncesi dönem” demektedir.²⁹ Bununla birlikte “ergen” terimi hukuksal bir terim olmayıp ÇHS ya da OPSC’de hiç geçmemektedir.

“Ergen” terimi Çocukların ve Ergenlerin Cinsel Sömürüsüne Karşı III Dünya Kongresi’nin başlığında yer almaktadır ve bunun nedeni de İspanyolca konuşan paydaşların İspanyolcada “çocuğun” asıl olarak küçük yaştakileri tanımladığı ve ergenleri kapsamadığı yolundaki açıklamalarıdır. “Ergen” terimi çocukluk ve yetişkinlik evreleri arasındaki “ara dönemi” tanımlamanın bir yolu olabilir. Böylelikle ergenler (ki 18 yaşından küçükseler hukuksal açıdan yine çocuk sayılırlar) kapasitelerinin gelişim halinde olduğu kişiler olarak görülürler. Dolayısıyla, örneğin cinsel rıza ya da düzene bağlanmak kaydıyla çalışma hakkı gibi belirli eylemlerin kısmi ya da tam sorumluluğunu yüklenebilirler. Ancak, diğer yandan hukuksal anlamda tam ehliyete sahip olmadıkları da kabul edilir ve daha önemlisi istismar ya da sömürüye onay verebilecek durumda sayılmaları söz konusu olamaz.

Sonuç: Bu terim cinsel sömürü ve cinsel istismar bağlamında kullanıldığında, 18 yaşına kadar olan ergenler (ki hukuksal olarak çocuk sayılmaları gerekir) ile 18 yaş ve üzerindeki ergenler arasında ayırım gözetilmesi önem taşımaktadır ve 18 yaşın altındaki tüm ergenler çocuklara sağlanan hak ve korumalara sahip olmalıdır.

A.3.vi 13-19 Yaş Arası

⊘ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Bu terim “ergen” terimiyle yakından ilişkilidir ve bu iki terim özellikle üst yaş sınırı olan 19 yaş açısından çoğu kez birbirinin aynı olarak tanımlanmaktadır.³⁰ “13-19 yaş” terimi kişilerin “teen” ile biten yaşlarda olduğunu belirtir. İngilizcede “thirteen” (13) ile başlayıp “nineteen”e (19) kadar uzanır.

27 Örneğin bakınız, Oxford Dictionary online.<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/adolescent>

28 BM Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü (UNDESA), “Gençliğin Tanımı”, <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>

29 Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), “Anne, Yeni Doğan, Çocuk ve Ergen Sağlığı: Ergen Gelişimi”, http://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/dev/en/ve-18-yas-ve-uzerindeki-ergenler-ve-18-yas-altındaki-ergenlere-tum-cocuklara-saglanan-haklarin-ve-korumanin-saglanması.

30 Örneğin, BM’nin “ergen” tanımını pek çok sözlükte bulunabilen, çok net ve açıkça itiraz görmeyen “13-19 yaş” (teenager) tanımıyla karşılaştırın. Bu iki terimin birbiri yerine kullanılması “teenager” teriminin örneğin Fransızca ve İspanyolcada olmamasından ve bu gibi dillere asıl olarak “ergen” şeklinde çevrilmesinden kaynaklanıyor olabilir.

Sonuç: Bu terimin çocuğun cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı bağlamında kullanılmasında dikkatli olunmalıdır. Başka bir deyişle, 18 yaşına kadar olanlarla 18-19 yaşlarında olanlar arasında ayırım gözetilmeli, 18 yaşından küçük olanların çocuklara tanınan her tür korumadan yararlanabilmesi sağlanmalıdır.

A.3.vii Genç Kişi/Gençler/Gençlik

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

BM, gençliği “çocukluk döneminin bağımlılığından yetişkinlik döneminin bağımsızlığına geçiş dönemi” olarak tanımlamaktadır. “Bu nedenle, bir kategori olarak gençlik diğer sabit yaş gruplarına göre daha değişken özellikler taşımaktadır.”³¹ İstatistik amaçlar açısından ise BM gençliği 15–24 yaş grubu olarak tanımlamıştır³² ve Dünya Bankası da aynı tanıımı benimsemiştir.³³ BM “gençlik” ve “gençler” terimlerini birbirinin yerine kullanmaktadır.³⁴

Yakın partner şiddetiyle ilgili çalışmasında Dünya Sağlık Örgütü “kadınlara” 15 yaşından büyük kişiler³⁵, “genç kadınlara” da 15-24 yaş arasındakiler olarak atıfta bulunmaktadır.³⁶ Bu tanımlar, çocuk koruma açısından sorunlu olabilir, sorun yaratma potansiyeline sahiptir. DSÖ’nün yakın partner şiddeti tanımı “zorla ilişkiye girmeyi ve cinsel zorlamanın diğer biçimlerini”³⁷ kapsadığı gibi, küçük yaşlardaki kızların başka türlü 18 yaşından küçük herkes için geçerli olacak çocuğun cinsel sömürüsü ya da cinsel istismarı kapsamında, kendilerinden yaşça çok daha büyük yetişkinlerle girdikleri istismarcı ilişkilere de yer verir.

Afrika Gençler Anlaşması “gençliği” 15 ile 35 yaş arasındaki kişiler olarak tanımlamakta ve “gençlik” ile “gençler” terimlerini birbiri yerine kullanmaktadır. Bu belge ayrıca 15 ile 17 yaş arasındaki gençlerin (18 yaşından küçük gençlerin) “küçükler” sayılmasını öngörmektedir.³⁸

Sonuç: Bu terimler çocuğun cinsel sömürüsü ve istismarı bağlamında kullanıldığında 18 yaşında ya da daha büyük kişileri kapsayıp kapsamadığı netleştirilmelidir. Ayrıca, 18 yaşından küçük kişilerin yasal haklarının güvence altına alınması konusunda özellikle dikkatli olunmalıdır.

A.3.viii Çevrimiçi Ortamda Olan Çocuk

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Bu bölümde yukarıda atıfta bulunulduğu şekliyle “çocuk” teriminin anlamının çevrim içi (çevrim içi) alanda kavranması, iki konuyla ilişkili olabileceği için kimi zaman daha güç olmaktadır:

31 UNDESA, “Gençliğin Tanımı”, <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>

32 BMGK, “Gençlik için 2000 Yılı ve Ötesine Uzanan Dünya Eylem Programı”, Karar 50/81, 1995. Bu kararın 9. paragrafında BM’nin gençliği 15-24 yaş grubu olarak tanımladığı belirtilmektedir. Aynı yaş grubundan şu kaynaklarda da söz edilmektedir: UNGA Kararı A/RES/56/117 in 2001, Sosyal Kalkınma Kararı Komisyonu E/2007/26 & E/CN.5/2007/8 2007 ve UNGA Kararı A/RES/62/126 in 2008. Bakınız, <http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>

33 Örneğin bakınız, <http://www.youthpolicy.org/mappings/internationalyouthsector/directory/actors/worldbank/>

34 UNDESA, “Gençliğin Tanımı”, yukarıda 31.

35 DSÖ, “Kadınlara Yönelik Şiddet: Yakın Partner ve Kadınlara Yönelik Cinsel Şiddet”, Bilgi Notu No. 239, Kasım 2014’te güncellenmiş, www.who.int/mediacentre/factsheets/fs239/en

36 DSÖ ve HIV/AIDS Ortak BM Programı (UNAIDS), “Kadınlara Yönelik Şiddet ve HIV/AIDS: Kritik Kesişmeler”, Bilgilendirme Bültenleri Dizisi No. 1, <http://www.who.int/hac/techguidance/pht/InfoBulletinIntimatePartnerViolenceFinal.pdf>

37 Ibid.

38 Afrika Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları, “Afrika Gençlik Şartı”, Banjul’da benimsenmiştir, Temmuz 2006. http://africa-youth.org/youth_charter

1. Çocuğun çevrim içi ortamdaki fiilleri: Çocuk 18 yaşına gelmeden önce ebeveyn onayı olmaksızın kimi çevrim içi hizmetlere erişim hakkına sahip olsa bile çevrim içi hareket eden bir çocuğun çevrim dışı çocuktan farkı yoktur. Belirlenen yaş sınırının (pek çok sosyal medya hizmeti için 13 yaş) altındaki çocuklar daha büyük çocuklara göre daha riskli durumda olsalar bile 18 yaşından küçük herkese özel koruma sağlanması gerekir.

2. Çocuğun çevrim içi temsili: Çocuk, zaman içindeki belirli bir noktada çocuktur; ancak çocukluk geçici bir durumdur ve büyüyüp yetişkinliğe geçerken bu dönemi geride bırakacaktır. Oysa bir çocuğun cinsel istismarının görüntüleri çocuk yetişkinlik dönemine geçtikten sonra da uzun süre internet ortamında kalabilir ve tüketilmeye devam edebilir; dağıtılabilir, mübadele edilebilir, alınıp satılabilir. Çocukların bu alandaki mağduriyeti bir ülkede belirli bir zamanda gerçekleşmiş olsa bile istismar materyalinin yaygınlaştırılması sonucunda farklı yasal düzenlemeleri olan çeşitli ülkelerde devam edebilir ya da çok daha sonraları yeniden gündeme gelebilir.

OPSC, Lanzarote Sözleşmesi ve Budapeşte Sözleşmesi çocuğun cinsel istismarı materyalinin üretiminden sonraki fiilleri de ele alır. Bu bağlamda, suçu oluşturan unsurlar arasında, materyalin üretilmesi üzerinden geçen zamandan bağımsız olarak, çocuğun cinsel istismarı materyalinin teklif edilmesi, bulunur hale getirilmesi, dağıtılması, iletilmesi, temin edilmesi ve erişilebilir hale getirilmesi yer alır.³⁹ Bu arada Lanzarote Sözleşmesi var olmayan bir çocuğun gerçekçi görüntülerinin temsili sunumlarını da kapsar (Madde 20).

***Sonuç:** Çevrim içi ya da çevrim dışı, 18 yaşından küçük herkes çocuktur. Çocuğun çevrim içi olması, cinsel sömürü ve cinsel istismara karşı korunma açısından herhangi bir müsamahaya neden olmamalıdır. Ayrıca, çocuğun çevrim içi temsili açısından, çocuğun yasalara aykırı görüntüsü, bu çocuk yetişkin olduğunda yasal hale gelmez ve kendisi yine çocuğun cinsel istismarı materyali (örneğin uluslararası hukuka ve pek çok ulusal yasaya göre çocuk pornografisi materyali) mağduru sayılır. Dolayısıyla bir çocuğun çevrim içi görüntüsü ya da kaydı, çocuk yetişkin olduğunda da "kayıtlardaki o çocuğun" ta kendisidir.*

³⁹ Budapeşte Sözleşmesi, yukarıda 10, Madde 9. OPSC Madde 3(c) de (yukarıda 2) yayma, ihraç, ithal ve satma durumlarına değinmektedir.

B. Çocuklara Yönelik Cinsel Şiddet

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

B.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS “cinsel şiddetin” tanımını yapmamakta, ancak Madde 19’da⁴⁰ “şiddet” tanımı yaparken “cinsel istismardan” da söz etmekte, Madde 34’te cinsel sömürü ve cinsel istismara karşı korunmaya özel olarak değinmektedir.
- ii. 2011: Avrupa Konseyi Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bu Olgulara Karşı Mücadele Sözleşmesi’nin (“İstanbul Sözleşmesi”) 36. Maddesinde “cinsel şiddetten” söz edilmektedir. Ayrıca, Sözleşmenin 3. Maddesi belgenin kapsamını açık biçimde genişleterek 18 yaşından küçük kız çocukları da içermektedir.⁴¹

B.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

“Cinsel şiddet” terimi Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK) ve İnsan Hakları Konseyi (BM İHK) kararlarında giderek daha sık kullanılır olmuştur. Kimi örnekler aşağıda verilmektedir:

- i. 2010: Çocuk Haklarıyla ilgili BM İnsan Hakları Konseyi (İHK) Kararı A/HRC/13/L.21: Cinsel Şiddete Karşı Mücadele.⁴²
- ii. 2011: Kız Çocuklarla ilgili BMGK Kararı’nda (66/140) çocuklara yönelik cinsel şiddetten söz edilmektedir.⁴³
- iii. 2011: Çocuk Haklarıyla ilgili BMGK Kararı’nda (66/141 Paragraf 23) tecavüz ve diğer cinsel şiddet biçimlerine değinilmektedir.⁴⁴
- iv. 2011: ÇHS Komitesi’nin Çocuğun Şiddetin Her Biçiminden Korunması Hakkıyla ilgili 13 sayılı Genel Görüşü, cinsel istismarı ve sömürüyü de kapsamak üzere çocuklara karşı şiddetin geniş bir tanımını vermektedir. Genel Görüş cinsel istismar ve sömürü tanımı kapsamında şunlara yer verir: “(a) çocuğun yasa dışı ya da psikolojik açıdan zararlı bir cinsel etkinliğe teşvik edilmesi ya da zorlanması; (b) çocukların ticari amaçlı cinsel sömürüde kullanılması; (c) çocukların, çocuğun cinsel istismarıyla ilgili sesli ya da görüntülü materyalde kullanılması; (d) çocuk fuhuşu (Bkz. Bölüm E.4.ii), cinsel kölelik, seyahat ve turizm alanında cinsel sömürü, ticaret (ülke içi ve ülkeler arası), çocukların cinsel amaçlara yönelik olarak satılması ve zorla evlendirme. Pek çok çocuk fiziksel bir güç kullanımı ya da kısıtlama olmadan da cinsel saldırıya maruz kalabilmektedir. Ancak, bu tür örneklerin de psikolojik açıdan zorlayıcı, sömürücü ve travma yaratma potansiyeli bulunmakta ve sadece psikolojik açıdan değil, fiziksel, sosyal, psikolojik olmak üzere çocuğun gelişimini tehdit eden nitelikler içermektedir.
- v. 2013: Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi Giriş bölümünde, “cinsel sömürüye maruz kalan kadınlar

40 “Taraflar Devletler, çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımını üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suiistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri alırlar.”

41 “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi”, CETS No. 210, İstanbul’da benimsendiği tarih 11 Mayıs 2014 <http://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210>

42 Mart 2010 <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/G10/123/83/PDF/G1012383.pdf?OpenElement>

43 Benimsendiği tarih: Aralık 2011 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=%20A/RES/66/140

44 Benimsendiği tarih:19 Aralık 2011 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=%20A/RES/66/141

ve çocuklar dahil olmak üzere [...] kadınların ve çocukların her tür şiddet, istismar ve sömürüden korunmaları ve bu tür durumların önlenmesi" gerekliliğini belirtmektedir.⁴⁶

B.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

"Şiddet" terimi çoğu kez fiziksel bir fiille bağlantılı olarak kullanılmakla birlikte "şiddetli" sözcüğünün özgün anlamı "belirgin ve güçlü bir etki yaratmayı" işaret eder.⁴⁷ İngilizce sözlükler "şiddete" genellikle fiziksel güç kullanımı şeklinde atıfta bulunurken şiddetin "insanları incitme amaçlı fiiller ya da sözcükler" anlamına geldiğini de kabul eder.⁴⁸ Nitekim çocuklara yönelik şiddetin yalnızca fiziksel değil psikolojik ve cinsel de olabileceği giderek daha yaygın kabul görmektedir.⁴⁹

"Cinsel şiddet" kavramı genel olarak yetişkinler bağlamında, çoğu durumda toplumsal cinsiyet temelli şiddetle ilişkili olarak ve halk sağlığı söyleminde, sıklıkla da ırza tecavüz durumlarına atıfla kullanılmaktadır.⁵⁰ BMGK tarafından 1993 yılında kabul edilen "Kadınlara Karşı Şiddete Son Verilmesi Bildirgesi" kadınlara yönelik şiddeti şöyle tanımlamaktadır: "İster kamusal ister özel hayatta olsun tehdit etme, zorlama veya özgürlükten keyfi olarak yoksun bırakma dahil olmak üzere, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar ya da acı verme sonucu doğuran bu tür eylemler veya bu sonucu doğurması muhtemel olan, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi anlamına gelir."⁵¹ Kadınlara yönelik şiddetin bazı biçimleri şunlardır: "Dayak ve hırpalama, ev halkına dahil olan kız çocukların cinsel istismarı, drahoma (başlık parası) bağlantılı şiddet, evlilik içi tecavüz, kadın cinsel organını sakatlama veya kadına zarar veren diğer geleneksel uygulamalar, eş haricinde kişilerce uygulanan şiddet, sömürüyle bağlantılı şiddet dahil olmak üzere aile içinde meydana gelen fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet; tecavüz, cinsel istismar, iş yerinde, eğitim kurumlarında veya diğer yerlerde meydana gelen cinsel taciz ve sindirme, kadın ticareti ve fuhşa zorlama dahil olmak üzere genel olarak toplum içinde meydana gelen şiddet; nerede olursa olsun devlet tarafından işlenen veya göz yumulan fiziksel, cinsel veya psikolojik şiddet."⁵²

1993 Bildirgesi küresel düzeyde bir başvuru metni olmuştur ve bu arada örneğin DSÖ'nün bu alandaki çalışmalarına yön vermiştir. DSÖ 2002 yılında cinsel şiddeti şöyle tanımlamıştır: "Cinsel bir eylem gerçekleştirilmeye, istenmeyen cinsel sözler söylemeye, cinsel yaklaşım ve tekliflerde bulunmaya ya da bir kişiyi ticari amaçla cinsel olarak kullanmaya yönelik eylemlerin tümünü kapsamakta olup, mağdurla fail arasındaki ilişki her ne olursa olsun, mağdurun evinde ya da işyerinde sınırlı kalmaksızın her koşulda bir kişinin cinselliğine karşı dolaylı ya da doğrudan ve zorlamayla yapılan cinsel bir eylemi içermektedir."⁵³ Ayrıca, "zorlamanın", "çeşitli derecelerde güç kullanımını içerebileceği" belirtildikten sonra şöyle denmektedir: "Fiziksel güçten ayrı olarak psikolojik sindirme, şantaj ya da başka tehditler de bu kapsama girer."⁵⁴

BM Genel Sekreterinin "Çocuklara Yönelik Şiddet Araştırması" ve ona eşlik eden "Çocuklara

46 ASEAN, "ASEAN'da Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi", 9 Ekim tarihindeki 23. Zirvede benimsenmiştir.

47 Bakınız, Oxford Advanced Learner's Dictionary, "şiddet" sözcüğünün kökeni.

48 Cambridge Advanced Learner's Dictionary ve Thesaurus.

49 Bakınız, BMGK kararlarına yukarıda yapılan atıflar ve ayrıca ÇHS Komitesi Genel Görüş No.13.

50 Örneğin bakınız, E. Krug et al., (eds), Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu, Cenevre, Dünya Sağlık Örgütü, 2002, Bölüm 6, s. 149, burada şu açıklama yer almaktadır: "cinsel şiddet, vulva ya da anüse fiziksel güçle ya da başka bir zorlama yoluyla penis, vücudun başka organları ya da bir nesne kullanarak - az da olsa- nüfuz olarak tanımlanan tecavüzü kapsar. Bu fiille yönelik girişim tecavüze teşebbüs olarak bilinir. Bir kişiye iki ya da daha fazla kişi tarafından tecavüz edilmesi toplu tecavüzdür. Cinsel şiddet, ağız ile penis, vulva ya da anüs arasında zorla temas dahil olmak üzere cinsel organın kullanıldığı başka saldırı biçimlerini de içerir."

51 Doc. A/RES/48/104, 20 Aralık 1993, Madde 1.

52 Ibid., madde 2.

53 E. Krug et al., Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu, yukarıda 50. Bölüm 6, s. 149.

54 Ibid.

Yönelik Şiddet Dünya Raporu”, çocuklara yönelik cinsel şiddete ilişkin söylemi BM düzeyinde pekiştirmekte⁵⁵ ve çıkış noktası olarak ÇHS’yi (özellikle Madde 19) ve DSÖ’nün şiddet tanımını almaktadır. Araştırma cinsel şiddete sistematik biçimde atıfta bulunmakta, bunu cinsel istismar, cinsel sömürü, cinsel taciz ve internet bağlantılı cinsel suçlar bağlamına oturtmaktadır. Giderek artan BMGK ve BM İHK kararları çocuklara yönelik cinsel şiddete atıfta bulunmuş,⁵⁶ pek çok örnekte de çocuğun cinsel sömürüsü ve cinsel istismarını özel olarak ele almıştır. Son yıllarda ise çocuk koruma alanındaki söylem “şiddet temelli” bir dile doğru kaymıştır (örneğin çocuk istismarı yerine çocuğa yönelik şiddet denmesi gibi).

ÇHS ve OPSC’de hiç bahsedilmemekle beraber, cinsel şiddet üzerinde uluslararası mutabakat sağlanmış hukuksal bir tanım yoktur.⁵⁷ Ancak, “Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü’nün 7. Maddesi’nin” insanlığa karşı işlenen suçlar arasında “ırza tecavüz, cinsel kölelik, zorla fuhuş, zorla hamile bırakma, zorla kısırlaştırma gibi fiillerle bunlara benzer başka cinsel şiddet biçimlerini” de sıraladığını unutmamak gerekir (bilerek, herhangi bir sivil nüfusu hedef alan yaygın ve sistematik bir saldırı kapsamında gerçekleştirildiğinde).⁵⁸

BM Genel Sekreteri, Güvenlik Konseyine sunduğu bir raporda şöyle demektedir: “Uluslararası hukuka göre cinsel şiddet tecavüzle aynı anlama gelmez. Eski Yugoslavya ve Ruanda için kurulan Uluslararası Mahkemelerin tüzükleri ve içtihadı, Sierra Leone Özel Mahkemesi ve Uluslararası Ceza Mahkemesi’nin Suç Ögeleri, cinsel şiddeti cinsel köleliği, zorla fuhuş, hamileliği ve kısırlaştırmayı ve benzer ağırlıktaki başka cinsel şiddet biçimlerini de kapsayacak şekilde tanımlamaktadır. Bunlar, farklı şartlarda ahlaksızca saldırıları, insan ticaretini, uygun olmayan tıbbi muayeneleri ve insanları çırılçıplak soyarak yapılan aramaları da içerebilmektedir.”⁵⁹ Cinsel şiddet suçlarının yukarıda sıralanan kategorilere ayrıştırılması, önleme çabalarında farklı şartlara daha iyi odaklanmış yaklaşımlara izin verecektir.⁶⁰

“Cinsel şiddet” kavramı cinsel sömürü ve cinsel istismarı da içeren şemsiye bir terim olarak giderek daha sık kullanılmaktadır.⁶¹ Bu da ÇHS Komitesinin yukarıda sözü edilen 13 sayılı Genel Görüşü doğrultusunda bir gelişmedir. Bu Görüş çocuklara yönelik şiddetin hem fiziksel hem de psikolojik/duygusal olabileceğini açıkça belirtirken, bunlardan ikincisinin “psikolojik açıdan kötü muamele, zihinsel istismar, sözel istismar ve duygusal istismar ya da ihmal gibi biçimler alabileceğini” eklemektedir.⁶² Benzer bir yaklaşım BMGK tarafından Eylül 2015’te benimsenen “Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde” de görülmektedir⁶³; burada cinsel sömürü şiddetin bir türü olarak tanımlanmıştır. Sürdürülebilir Kalkınmaya Yönelik 2030

55 P.S. Pinheiro, Çocuklara Yönelik Şiddet Dünya Raporu, New York, UN, 2006.

56 Örneğin bakınız, BMGK Kararları 66/140 (2011), 66/141 (2011), 68/146 (2013).

57 Bununla birlikte, İngilizce metinde cinsel istismara atıfta bulunulurken ÇHS’nin Fransızcasının “cinsel şiddet” terimini kullandığına dikkat edilmelidir. Bakınız, ÇHS Maddeler 19 ve 34.

58 BMGK, “Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğü” (son olarak 2010 yılında değiştirilmiştir), benimsendiği tarih 17 Temmuz 1998, Madde 7(g).

59 BM Genel Sekreteri, “Güvenlik Konseyi Kararları 1820 (2008) ve 1888 (2009)’ün Uygulanmasına İlişkin Rapor”, Doc. A/65/592 – S/2010/604, Paragraf 4. Ayrıca bakınız, çatışma durumlarında cinsel şiddetle ilgili Güvenlik Konseyi Kararları 1820 (2008), 1888(2009) ve 1325 (2000).

60 Örneğin cinsel kölelik ya da zorla fuhuş yaptırma, mantığı açısından, siyasal ya da askeri bir sonuç almaya yönelik “etnik temizlik” sırasında başkalarını zorla hamile bırakma politikasından ya da nüfusu terörize etmeye yönelik yağmalamalar sırasındaki tecavüz olaylarından veya aşırı ihmalkâr yönetim ve denetim yapılanmaları sonucu meydana gelen durumlardan farklılık gösterebilir. Suçun oluştuğu koşullara bağlı olarak cinsel şiddet bir savaş suçu, insanlığa karşı işlenmiş suç, işkence veya soykırım aracı olma özelliği kazanabilir.

61 Bakınız, DSÖ, Şiddet ve Sağlık Dünya Raporu. Ayrıca bakınız, Kuruluşlar Arası Daimi Komite (IASC), Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Alanındaki Müdahalelerin İnsani Koşullara Entegrasyonu Kılavuzları, 2015, s. 323. Burada DSÖ’nün tanımı kullanılmakta ve şu ek yapılmaktadır: “cinsel şiddet, en azından tecavüzü/tecavüz teşebbüsünü, cinsel istismarı ve cinsel sömürüyü içerir” ve “cinsel şiddet, tecavüz, cinsel kölelik ve/veya ticaret, zorla hamile bırakma, cinsel taciz, cinsel sömürü ve/ya da istismar ve zorla düşük yaptırma gibi çeşitli biçimler alır.”

62 Çocuk Hakları Komitesi, Genel Görüş No. 13, Paragraflar 4 ve 25. Komite Genel Görüşünde ayrıca şiddet teriminin seçilmesinin “fiziksel olmayan ve/veya kasit taşımayan zarar verme biçimlerinin (diğerlerinin yanı sıra örneğin ihmal ve psikolojik anlamda kötü davranma gibi) etkilerini asgari gösterecek ve bunların da ele alınması gerekliliğini örtecek şekilde yorumlanmaması gerektiğini” belirtmektedir.

63 BMGK, “Dünyamızı Dönüştürme: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi”, Doc. A/RES/70/1, 25 Eylül 2015 http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

Gündeminin uygulanması, kadınlara ve kız çocuklara yönelik her tür şiddetin (Hedef 5.2)⁶⁴ ve genel olarak çocuklara yönelik her tür şiddetin (Hedef 16.2)⁶⁵ ortadan kaldırılmasında sağlanan ilerlemelerin izlenmesini öngörmektedir. Dahası, kız çocuklarına yönelik cinsel şiddetle mücadeleye giderek daha çok önem verilmesi ülke düzeyinde toplanan verilere de yansımaktadır. BM İstatistik Dairesi tarafından hazırlanan Dünya Kadınları, Eğilimler ve İstatistikler 2015 Raporu⁶⁶ kadınlara ve kız çocuklara yönelik şiddete ilişkin veriler içermektedir. Burada, "Kadınlara Yönelik Şiddet 1993 BM Bildirgesi" temel alınarak cinsel şiddet "başka birine dayatılan zararlı ya da istenmeyen herhangi bir cinsel davranış" olarak tanımlanmaktadır: "Buna, istismar içeren cinsel temas, zorla cinsel fiillere dahil etme, kendi rızası olmadan bir kadına yönelik teşebbüs halinde kalan ya da gerçekleşmiş cinsel fiiller, cinsel taciz, sözel istismar, cinsel içerikte tehditler, diğer tarafça istenmeyen dokunuşlar ve ensest dahildir." Özellikle cinsel sömürü ve cinsel istismara atıfla "şiddet" teriminin daha fazla kullanılır olması belirli bir kaygıya neden olmuştur. Bu terimin, fiilen gerçekleşmiş olanlara odaklanarak ihmal gibi durumları (çocuğun cinsel istismara/sömürüye açık olması sonucunu doğurabilecek durumlar) daha az görünür kılması riski söz konusudur. Bu, aynı zamanda toplumsal cinsiyet temelli şiddet alanında vurgulanan bir risktir: dikkatlerin çoğu kez şiddet fiili "gerçekleştirilenler" üzerinde toplanması sonucunda şiddetin aynı zamanda "ihmal" sonucunu da ortaya çıkabileceği gerçeğinin gözden kaçırılması riski vardır.⁶⁷

Çocuklar söz konusu olduğunda ÇHS Komitesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi, çocuklara yönelik şiddetin önlenmesinde devletin görevi olan, çocukların tehlike ya da zarardan korunmasının (pozitif yükümlülük) yerine getirilmemesini de içerdği konusunda nettir.⁶⁸

"Cinsel şiddet" programlama ve politika geliştirmede önemli bir terim haline gelmiştir ve kamusal söylemlerde de giderek daha sık kullanılmaktadır. En geniş anlamıyla şiddetin derecesini ve biçimini (fiziksel, psikolojik ya da cinsel) ve her tür fiili (temas yoluyla, temas olmadan ya da ihmal yoluyla) içermektedir. Politikaları belirleyenler ve kanun yapıcılar açısından, bir yanda çocukların insanlık onurlarına ve cinsel dokunulmazlıklarına yönelik her tür ihlalden korunmaları için bütüncül bir yaklaşım izlenmesi diğer yanda da cinsel şiddetin yeni biçimlerinin izlenmesi, bunların önlenmesi ve uygun sevk mekanizmaları dâhil etkili bir koruma sağlanması önem taşımaktadır.⁶⁹

Çocuklar söz konusu olduğunda, "cinsel istismar" ve "cinsel sömürü" terimleri, ilerleyen bölümlerde daha ayrıntılı gösterileceği gibi, uluslararası hukukta sağlam bir yere sahiptir ve çocuk haklarına yönelik cinsel nitelikli ihlallerin ele alınmasında kilit konumdadır. Pek çok

64 BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5, Özel Hedef 2: "Alınıp satılma, cinsel ve diğer biçimlerdeki sömürü dahil olmak üzere kamusal ve özel alanlarda tüm kadınlara ve kız çocuklara yönelik şiddetin tüm biçimlerinin ortadan kaldırılması".

65 BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 16, Özel Hedef 2: "Çocuklara yönelik istismar, sömürü, ticaret ve her tür şiddete ve işkenceye son verilmesi."

66 <http://unstats.un.org/unsd/gender/aboutWW2015.html>. BM İstatistik Dairesi tarafından yayınlanan kadınlara yönelik cinsel şiddet istatistikleri için kılavuz dikkate alınması gereken "asgari fiiller listesi" de içermektedir: http://unstats.un.org/unsd/gender/docs/Guidelines_Statistics_VAW.pdf

67 Örneğin bakınız, A. Basu, "Gender-Based Violence: Acts of Commission and Acts of Omission" [web blog], 23 Kasım 2015 <http://unfoundationblog.org/gender-based-violence-acts-of-commission-and-acts-of-commission/>

68 Çocuk Hakları Komitesi, Genel Görüş No. 13, Paragraf 20; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, "X ve Y v. Hollanda Davası", 26 Mart 1985 tarihli karar; İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi, "González et al. ("Cotton Field") v. Meksika Davası", 16 Kasım 2009 tarihli karar.

69 Sevk mekanizması, devlet kurumlarının mağdurların haklarını koruma ve gözetme yükümlülüklerini yerine getirdikleri işbirliği temelli bir çerçevedir. Çocuk Hakları Komitesi, Genel Görüş No. 13'ün 50. Paragrafında şöyle demektedir: "raporu alan kişinin, yapılacak müdahaleden hangi kurum sorumlu ise konuyu oraya ne zaman ve nasıl aktaracağı konusunda açık bir rehberliğe ve eğitime sahip olması gerekir. [...] Çocuk koruma sistemi içinde görev yapan profesyonellerin kuruluşlar arası işbirliği ve ortak çalışma protokolleri gibi konularda eğitim almış olmaları gerekir. Süreç şöyle gelişir: (a) çocuğun, ona bakanların ve ailenin kısa ve uzun dönemdeki ihtiyaçlarının katılımcı ve çok disiplinli olarak değerlendirilmesi; ki burada çocukla birlikte bakan kişilerin ve ailenin görüşlerine de önem verilmesi gerekir; (b) değerlendirme sonuçlarının çocukla, bakan kişilerle ve aileyle paylaşılması; (c) çocuğun ve ailenin bu ihtiyaçları karşılayabilecek çeşitli hizmetlere yönlendirilmesi ve (d) müdahalenin yeterliliğinin takibi ve değerlendirilmesi."

iç hukuk sisteminde⁷⁰ ve AB hukukunda⁷¹, şiddete başvurulması çocuğa yönelik cinsel suçu ağırlaştırıcı bir etmen olarak değerlendirilebilmektedir.

Son olarak, cinsel şiddet kimi durumlarda işkencenin ya da zalimce, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele ve cezaların bir biçimini de oluşturabilir. "İşkence ve Diğer Zalimce, İnsanlık Dışı ve Aşağılayıcı Muamele ve Cezalara karşı BM Sözleşmesi" şöyle demektedir: "(İşkence), bir şahsa veya bir üçüncü şahsa, bu şahsın veya üçüncü, şahsın işlediği veya işlediğinden şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözeten herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ıstırap veren bir fiil anlamına gelir."⁷² İşkenceye Karşı BM Komitesi "cinsel şiddeti ve insan ticaretini Komite'nin denetim alanına giren toplumsal cinsiyet temelli işkence fiilleri" olarak gördüğünü açıklamış⁷³ ve cinsel şiddeti birkaç kez işkenceyle ilişkilendirmiştir.⁷⁴ Benzer bir yaklaşım Amerikan İnsan Hakları Komisyonunda da görülmektedir. Komisyon, Meksika'da kadınların cinsel işkenceye maruz kaldıklarına ilişkin bildirimleri kabul ederek bu bildirimleri görüşmek üzere gündemine almış ve bu konu üzerinde durmaya devam edeceğini belirtmiştir.⁷⁵ Ayrıca, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi⁷⁶ temelinde oluşturulan BM İnsan Hakları Komitesi cinsel şiddetin ve cinsel istismarın işkencenin, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamelenin bir biçimi olarak görülebileceğini açıklamıştır.⁷⁷ Sözleşme, işkencenin ayrıntılı bir tanımını yapmaktan bilinçli olarak kaçınmıştır. Gerekçesi, bir fiilin niteliğinin, amacının ve ağırlığının -ihlal ya da suçların daha önceden elde bulunan bir listesinin değil- bir fiilin işkence olup olmadığını belirlemesi gerektiğidir.⁷⁸ Devlet, her durumda, çocukları ister resmi kimlikleriyle ister bunun dışında özel kimlikleriyle hareket eden kişilerin cinsel şiddet ya da istismar oluşturan fiillerine karşı koruyacak önlemleri alma yükümlülüğü altındadır.⁷⁹

70 Kimi örnekler: Brezilya'da "Dos crimes contra a liberdade sexual" <http://www.oas.org/juridico/MLA/sp/bra/index.html>; Arjantin'de "Delitos contra la integridad sexual" <http://www.infoleg.gov.ar/infolegInternet/anexos/15000-19999/16546/textact.htm#17>; İspanya'da "Delitos contra la libertad e indemnidad sexuales" https://www.boe.es/legislacion/codigos/codigo.php?id=038_Codigo_Penal_y_legislacion_complementaria&modo=1; Fransa'da "Des atteintes à l'intégrité physique ou psychique de la personne" <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>; Almanya'da "Offences against sexual self-determination" https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

71 Direktif 2011/93/EU, yukarıda 14, "Ağırlaştırıcı koşullarla" ilgili Madde 9: "Aşağıdaki koşulların halihazırda suçun oluşturucu unsurları arasında yer almaması halinde [...] Üye Devletler, aşağıdaki koşulların, iç hukuktaki ilgili hükümlere uygun olarak, ağırlaştırıcı koşullar sayılması için gerekli önlemleri alacaklardır [...]": (g): "Fiilin ciddi düzeyde şiddet içermesi ya da çocuğa ciddi zarar vermiş olması."

72 Benimsendiği tarih: 10 Aralık 1984, Madde 1.

73 Örneğin bakınız, <http://www1.umn.edu/humanrts/svaw/law/un/enforcement/comtorture.htm>. Bununla birlikte, BM İşkence Karşıtı Komite'nin yalnızca bir Taraf Devletçe gerçekleştirilen ihalleri ele aldığı, kişilere ya da Devlet dışı aktörlerin fiilleriyle ilgilenmediği unutulmamalıdır. Örneğin bakınız, <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet17en.pdf>

74 Örneğin İşkence Karşıtı Komite, Rusya Federasyonu'nun Beşinci Periyodik Raporuna ilişkin Sonuç Gözlemlerinde (29 Ekim-23 Kasım 2012) şu kaygısını dile getirmiştir: (Paragraf 14): "Komite, Taraf Devlette kadınlara yönelik şiddetin çeşitli biçimlerine ilişkin çok sayıda iddia içeren raporun varlığına rağmen aile içi şiddet ve evlilik içi tecavüz dâhil kadına yönelik şiddet olaylarıyla ilgili ancak az sayıda şikâyetin, araştırmanın ve kovuşturmanın bulunmasından kaygılıdır." Daha yakın zamanlarda ise Komite Irak'ın başlangıç raporuna ilişkin sonuç gözlemlerinde (11-12 Ağustos 2015) şu konuda özel kaygısını dile getirmiştir: "İŞİD militanlarının kadın esirlere tecavüz etmelerine ve bu aşırı grubun dinsel ve etnik azınlıklara mensup kadınları ve kız çocukları hedef alan cinsel şiddet, kölelik, ayartma ve ticaret gibi işlerde bir örüntü oluşturmalarına ilişkin haberler (bakınız, S/2015/203, paragraflar 28-31). Komite ayrıca Irak ordusunun ve milislerin çatışmalardaki tüm taraflara yönelik cinsel şiddet fiillerine ilişkin bildirimlerden de kaygı duymaktadır. Komite'nin bir başka endişesi ise bu tür fiilleri işleyenlerin açıkça cezasız kalmalarıdır (maddeler 1, 2, 4 ve 16)."

75 Bakınız, <http://hrbrief.org/2015/03/reports-of-sexual-torture-of-women-in-mexico/>

76 BM İnsan Hakları Komitesi, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 28. Maddesi uyarınca kurulmuş bulunan BM Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi anlaşma-izleme organıdır, 23 Mart 1976, 999 U.N.T.S 1057.

77 Örneğin bakınız, İnsan Hakları Komitesi'nin aşağıda verilen Sonuç Gözlemleri: Yeşil Burun, UN Doc. CCPR/C/CPV/CO/1; Honduras, UN Doc. CCPR/C/HND/CO/1; Kenya, UN Doc. CCPR/C/KEN/CO/3, para 17; Malavi, UN Doc. CCPR/C/MWI/CO/1, para 15; Mozambik, UN Doc. CCPR/C/MOZ/CO/1, para 17. Ayrıca bakınız, BM İnsan Hakları Komitesi, "V.D.A ve Arjantin", İleti No. 1608/2007, 29 Mart 2011, UN Doc. CCPR/C/101/D/1608/2007.

78 BM İnsan Hakları Komitesi, "Madde 7 (İşkencenin ya da Diğer Zalimce, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezaların Yasaklanması)", CCPR Genel Görüş No. 20, 10 Mart 1992, Paragraf 4.

79 Ibid., Paragraf 2.

Sonuç: Çocuklara yönelik cinsel şiddet, çocukların hem cinsel sömürsünü hem de cinsel istismarını kapsar, gerek kasıtlı gerekse ihmal sonucu oluşan fiiller açısından fiziksel ve psikolojik şiddetle ilişkilendirilerek her ikisine de atıfta bulunan şemsiye bir terim olarak kullanılabilir. Bu arada, belirli koruma ve önleme stratejileri geliştirilmesi ve mağdur çocuklara durumlarına uygun yardımlarda bulunulması için, bu geniş çerçeve içinde çocuklara yönelik şiddetin özel biçimleri üzerine odaklanması da önemlidir. Çocuk hakları açısından bakıldığında önemli olan, gerek yasal düzenlemeler gerekse izlenen politikalarla sağlanan ya da sağlanması amaçlanan korumanın mümkün olduğunca kapsamlı ve etkili olması, tüm çocukların korunması ve özgürlüğü açısından ortada hiçbir boşluk bırakmamasıdır.

B.4. İlgili Terimler

B.4.i Çocuğa cinsel saldırı

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

“Cinsel saldırı⁸⁰ şöyle tanımlanmaktadır: “cinsel etkinliğe katılmak için rızası olmayan bir kişinin bu yönde zorlanmasını içeren bir fiil veya hareket” ya da “buna rızası olmayan bir kişiyle çoğunlukla güç kullanımını içeren cinsel temas”.⁸¹

80 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 102. Maddesi'nde cinsel saldırı “cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi” kapsamında tanımlanmıştır.

81Bakınız, Oxford British ve World English Dictionary ve Merriam-Webster English Dictionary.

C. Çocuğun Cinsel İstismarı

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

C.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS Madde 34'te "cinsel sömürü ve cinsel istismarın her biçimine" atıfta bulunulmakta, Taraf Devletlerin çocukları cinsel sömürü ve istismardan koruma zorunluluklarını şöyle ifade etmektedir: "Bu amaçla Taraf Devletler özellikle: (a) Çocuğun yasadışı bir cinsel faaliyete girişmek üzere kandırılması veya zorlanmasını; (b) Çocukların, fuhuş ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulmasıyla sömürülmesini; (c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesini önlemek amacıyla ulusal düzeyde ve ikili ile çok taraflı ilişkilerde gerekli her türlü önlemi alırlar."
- ii. 1999: ACRWC, 27. Maddede "cinsel sömürü ve cinsel istismarın her biçimine" atıfta bulunmaktadır.
- iii. 2007: Lanzarote Sözleşmesi çocukların hem "cinsel sömürüsüne" hem de "cinsel istismarına" atıfta bulunmaktadır. Sözleşmenin Giriş bölümünde "Çocukların cinsel istismarının her biçimi, ülke dışında gerçekleştirilen fiiller dâhil olmak üzere, çocuğun sağlığı ve psikososyal gelişimi açısından yıkıcı etkiler yaratır." denmektedir." Sözleşme daha sonra Madde 3(b)'de "çocukların cinsel sömürüsünün ve cinsel istismarının bu Sözleşmenin 18'den 23'e kadar olan Maddelerinde atıfta bulunulan davranışları kapsadığını" belirtmektedir. Bunlar, cinsel istismar, çocuk fuhşunu oluşturan fiiller, çocuk pornografisi, çocukların pornografik gösterilere (malzemelere) dâhil edilmeleri, çocukların kötü yola sevk edilmesi ve çocukların cinsel amaçlara yönelik olarak azmettirilmesidir. Madde 18(1) özel olarak "cinsel istismara" atıfta bulunmakta ve suç sayılması bağlamında cinsel istismarı şöyle tanımlamaktadır: "(a) ulusal yasanın ilgili hükümlerine göre cinsel aktivite için yasal yaşa ulaşmamış bir çocukla cinsel aktivitelerde bulunulması"⁸² ve "(b) çocukla aşağıdaki koşullarda cinsel aktivitelerde bulunulması: baskı, zorlama, tehdit kullanılması ya da aile içi de dâhil olmak üzere, tanınmış bir güven, otorite veya nüfuzun suiistimal edilmesi ya da çocuğun, zihinsel veya fiziksel bir engeli ya da bağımlı durumda olması nedeniyle, özellikle güçsüz durumunun kötüye kullanılması."
- iv. 2011: 2011/93 sayılı AB Direktifi 3. Maddede cinsel istismarla ilgili suçların özlü bir tanımını yapmakta ve bu tanımda bir çocuğun cinsel aktivitelerle ya da cinsel istismara tanıklık etmesine neden olma, çocukla cinsel aktivitelerle girme ve çocuğu üçüncü bir tarafla cinsel aktivitelerle girmesi için zorlama ya da tehdit etme gibi fiillere yer vermektedir.
- v. 2004: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 103. Maddesi çocukların cinsel istismarını şu şekilde tanımlamıştır: a) On beş yaşını tamamlamamış veya tamamlamış olmakla birlikte fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama yeteneği gelişmemiş olan çocuklara karşı gerçekleştirilen her türlü cinsel davranış, b) Diğer çocuklara karşı sadece cebir, tehdit, hile veya iradeyi etkileyen başka bir nedene dayalı olarak gerçekleştirilen cinsel davranışlar.

⁸² Madde 18 (3)'ün, Madde 18 (1) (a)'nın çocuklar arasındaki rızaya dayalı cinsel etkinliği kapsamadığını belirttiği dikkate alınmalıdır.

C.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

"Çocuğun cinsel istismarı" terimi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun, çocuk haklarıyla ilgili İnsan Hakları Komitesi'nin kararlarında (Omnibus (Çok Yönlü-Amaçlı) Kararlar olarak bilinmektedir) ve bağlayıcılık taşımayan diğer uluslararası ya da bölgesel belgelerde sıkça kullanılmaktadır (örneğin Avrupa Konseyi).

C.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

ÇHS, çocuğun cinsel istismarı ile cinsel sömürüsü arasında net bir ayırım yapmamaktadır. Bununla birlikte, bir noktanın dikkate alınması yerinde olacaktır: Çocukların cinsel istismarında bir değişim ögesinin olması zorunlu değildir ve istismar olayı bu işi yapanın cinsel tatmini için gerçekleşmiş olabilirken çocuğun cinsel sömürüsünde temelde bir değiş tokuş (alışveriş) işlemi söz konusudur (çocukların cinsel sömürüsüyle ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız, altta Bölüm D). Çocuğun cinsel istismarında sıkça görülen (mutlaka gerekli olmasa bile) bir özellik, istismarın çocuğun tanıdığı ve çocuk üzerinde bir biçimde etkisi ve gücü olan bir kişi tarafından gerçekleştirilmesidir.⁸³ Böyle bir etki ya da güç aile bağlarına (akrabalığa), yetki ve denetim sahipliğine (örneğin öğretmen, antrenör gibi) ya da başka etmenlere dayanabilir. Bir kişinin bir çocuk üzerindeki gücü güven ya da bağımlılık ilişkilerinden de kaynaklanabilir ve kişi bunu çocuğu cinsel aktivitelerde manipüle etmek için kullanılabilir.⁸⁴

Belli başlı sözlüklere göre istismar, özellikle düzenli biçimde ve tekrar tekrar olmak üzere, bir kişiye cinsellik dâhil zalimce ya da şiddetle davranılması anlamına gelir.⁸⁵ Çocuğu cinsel olarak istismar eden kişinin pek çok durumda çocuğun tanıdığı bir kişi olması, bu hareketin üst üste tekrarlanmasını kolaylaştırıcı bir etmendir.⁸⁶ Her ne kadar çeşitli sözlüklerde, istismar tanımı yapılırken eylemin "düzenli biçimde ve tekrar tekrar" gerçekleşmesine vurgu yapılmışsa da davranışın bir kez gerçekleşmiş olması dahi cinsel istismar olarak kabul edilir.

BM cinsel istismarın genel, çok geniş (ve özel olarak çocuklarla ilgili olmayan) bir tanımını yapmış, "zor kullanımıyla ya da eşit olmayan veya zorlayıcı koşullarda, cinsel nitelik taşıyan fiili ya da tehdit içeren fiziksel müdahale" olarak açıklamıştır.⁸⁷

Suç ve Ceza Ansiklopedisi'nde, çocuğun cinsel istismarı şöyle tanımlanmıştır: "çocukla, yakın bir aile üyesi (ensest) ya aile dışından bir yetişkin veya daha büyük yaşta bir başka çocuk arasındaki herhangi bir cinsel aktivite. Burada açık güç kullanımı ya da zorlama veya yaşının küçüklüğü dolayısıyla mağdurun onay veremeyeceği durumlarda örtük güç kullanımı söz konusudur".⁸⁸

DSÖ "çocuğun cinsel istismarının ayrıntılı bir tanımını vermektedir: "Çocuğun cinsel istismarı, çocuğun, tam olarak anlamadığı, onay vermesinin mümkün olmadığı ya da gelişimsel olarak henüz hazır olmadığından onay veremeyeceği ya da toplumun yasalarını veya sosyal tabularını ihlal eden bir cinsel aktivite içinde yer almasıdır. Bir çocukla bir yetişkin ya da

83 Örneğin bakınız, Pinheiro, Çocuklara Yönelik Şiddet Dünya Raporu, yukarıda 55, Bölüm 3. Lanzarote Sözleşmesi Açıklayıcı Raporu (paragraf 48) da istatistiklerin çocuk cinsel istismarı failerinin genellikle mağdura yakın kişiler olduklarını gösterdiğini belirtmektedir.

84 Ibid.

85 Bakınız, Oxford British ve World English Dictionary.

86 Görüldüğü kadarıyla çocuğun cinsel istismarında failin çoğu kez bilinen ve güvenilen bir bakıcı olması ile istismar olayının cinsel yönü açıkça belirginleşecek biçimde tekrar tekrar ve uzun bir süre boyunca gerçekleşmesi arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin bakınız, DSÖ, "Cinsel Şiddet Mağdurlarına Tıbbi-Hukuki Bakım Kılavuzları", Cenevre, DSÖ, 2003, Bölüm 7, s. 76.

87 BM Sekreterliği, "Genel Sekreterin Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Özel Önlemlerle İlgili Bülteni", 9 Ekim 2003, Bölüm 1 <https://oios.un.org/resources/2015/01/ST-SGB-2003-13.pdf>. IASC, "Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Alanındaki Müdahalelerin İnsani Koşullara Entegrasyonu Kılavuzları" (yukarıda 61) da aynı tanımı kullanmaktadır (s. 322) http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/femm/dv/gbv_toolkit_book_01_20_2015_/gbv_toolkit_book_01_20_2015_en.pdf

88 N. Dominguez, C. Nelke, ve B. Perry, "Child Sexual Abuse", Encyclopaedia of Crime and Punishment, Vol. 1, 2002, zikredildiği kaynak IASC, Guidelines for Integrating Gender-Based Violence Interventions", yukarıda 61, s. 321.

başka bir çocuk arasında çocuğun cinsel istismarı anlamına gelen bu durum çocuk, yaşı ve gelişim düzeyi açısından kendi sorumluluğunu taşıyan, güven ya da güç ilişkisi içinde olduğu başka bir kişi tarafından cinsel eyleme yöneltilir.”⁸⁹

Çocuğun cinsel istismarının çoğu biçimi temas içerirken, bu istismarın fiziksel temas olmadan da gerçekleşebileceği (“temassız istismar”) unutulmamalıdır. “Temasın olmadığı cinsel istismarın” yaygın örnekleri arasında, istenmeyen cinsel içerikli yorum ve değerlendirmelerle sözel taciz olmak üzere çocukların cinsel tacizi yer alır.⁹⁰ İnternet ya da diğer BİT kanallarından gerçekleşen cinsel istismar olaylarındaki artışla birlikte istismarın temas olmayan bu biçimlerine ve mağdurlar açısından yol açtığı sonuçlara daha fazla dikkat edilmesi gerekmektedir.

Sonuç: *Çocuğun cinsel istismarının herhangi bir şey karşılığında gerçekleşmesi zorunlu değildir, bu durum failin salt cinsel tatmini ya da güç gösterisi amacıyla gerçekleşmiş olabilir. Bu tür bir istismar açık güce başvurmadan da gerçekleşebilir ve otorite, güç ya da manipülasyon gibi öğeler belirleyici etkenler olabilir. Ayrıca, çocuğun cinsel rıza yaşına gelmediği durumlarda bu öğelerden herhangi birinin var olmasının hukuksal bir zorunluluk olmadığını da unutmamak gerekir. Salt cinsel etkinliğin gerçekleşmiş olması bile istismar durumunun oluşmasında yeterlidir. Dahası, çocuğun cinsel istismarı hem temaslı hem de temasın gerçekleşmediği biçimlerde olabilir. Çocuğun cinsel istismarı geniş bir kategoridir ve ne olup bittiğinin farkında olsunlar olmasınlar, terim özünde onu cinsel etkinliğe zorlayarak çocuklara verilen zararı tanımlar. Bu içeriğiyle terim, bu belgede atıfta bulunulan terimlerin çoğunu kapsayan uygun bir şemsiye terimdir. “Çocuklarda cinsel istismar” ya da “çocukların cinsel istismarı” terimleri İngilizcede birbirinin yerine kullanılabilir ve bu özel bir sorun yaratmamaktadır. Bu bağlamda bir sözcük olarak “istismar” esasen bir başkasına kötü muameleyi ima etmektedir ve kendi başına herhangi bir karışıklığa meydan vermeyecek kadar nettir. Dolayısıyla hem “çocuklarda cinsel istismar” hem de “çocukların cinsel istismarı”, açık biçimde başka birinin çocuğu istismara maruz bıraktığı gerçeğine işaret eder.*

C.4. İlgili terimler

C.4.i Ensest

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

“Ensest” bir aile içinde, örneğin kardeşler, ebeveyn ve çocuk gibi birbirine çok yakın iki kişi arasındaki cinsel aktivite anlamına gelir. Ensest, bir çocuğun varlığında gerçekleştiğinde çocuğun cinsel istismarı olarak kabul edilir. Kimi iç hukuk sistemleri bir cinsel etkinliğin ensest oluşturması için kan bağı zorunlu görürken diğer hukuk sistemleri kavramı daha geniş tutarak aralarında kan bağı olmayan, ancak cinsel aktivite açısından çok yakın aile üyelerini de kapsamıştır (örneğin üvey ebeveynler gibi). Diğerleri ise yalnızca “dikey” ensesti (anne, baba, büyükanne büyükbaba ile çocuk arasında) bu kapsamda değerlendirmektedir; başka bir deyişle kardeşler arasındaki cinsel ilişkileri kapsamamaktadır. Belli başlı sözlüklerde ensest “birbiriyle evlenemeyecek kadar yakın kişiler arasındaki cinsel ilişkiler” olarak tanımlanmaktadır.⁹¹ Kimi örneklerde “ebeveynle, evlatla, kardeşle ya da torunla cinsel ilişkiye girme suçu” olarak tanımlandığı da görülmektedir.⁹²

89 DSÖ Kılavuzları http://www.who.int/violence_injury_prevention/resources/publications/en/guidelines_chap7.pdf

90 Bakınız, altta “Çocuğun cinsel tacizi” ile ilgili Bölüm C.4.V.

91 Örneğin bakınız, Oxford British ve World English Dictionary.

92 Ibid.

C.4.ii Çocuğa Tecavüz Edilmesi

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

Tecavüz, bir kişiyi (burada bir çocuğu) cinsel ilişkiye zorlama suçudur ve çoğu kez fiziksel güce ya da şiddete başvurularda gerçekleştirilir.⁹³ Kimi ülkelerde bir çocuğa tecavüz iç hukukta sadece kızlara yönelik bir fiil olarak tanımlanır ve bu fiil bu nedenle toplumsal cinsiyet temelli bir suç oluşturur.⁹⁴ Bu terim kullanılırken toplumsal cinsiyete göre nötr bir şekilde kullanılması önemlidir. Ayrıca, tecavüz suçu genel olarak bir tür penetrasyonu gerektirirken⁹⁵ kimi ülkeler ceza yasalarında "tecavüz" terimini bırakarak yasalarında örneğin "cinsel saldırı" terimini kullanmaya başlamıştır. Bu terim, suçun kapsamını penetrasyonun olmadığı cinsel fiilleri de içerecek şekilde genişletmektedir.⁹⁶

C.4.iii Sarkıntılık (Çocuğun Cinsel Anlamda Rahatsız Edilmesi)

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

Sarkıntılık (cinsel anlamda rahatsız etme), bir kişiye, özellikle de çocuğa cinsellik içeren şekilde dokunma ya da saldırma fiilidir.⁹⁷ Terim, Latince molestare ("can sıkma") ve molestus ("sorun çıkarıcı") sözcüklerinden türetilmiştir.⁹⁸ "Sarkıntılık" terimi aile hukuku bağlamında geniş biçimde kullanılmaktadır ve genellikle karı koca/ebeveyn ilişkilerine ilişkindir. (Örneğin Anglosakson hukuku-common law ülkelerinde evlilik işlemleri/boşanma/aile içi şiddet bağlamında "rahatsız etmeme hükümleri")⁹⁹

C.4.iv Çocuklara Cinsel Amaçlı Dokunma

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

Çocuklara cinsel amaçlı dokunmanın uluslararası mutabakat (hukuksal anlamda) sağlanmış bir tanımı yoktur. Bununla birlikte "dokunmak" ellerin fiziksel olarak bir şeyin ya da bir kişinin üzerine konulması anlamına gelir ve "çocuklara cinsel amaçlı dokunmak" da asıl olarak cinsel uyarım-haz için bir çocuğun vücudunun özel yerlerine dokunulması ve/veya çocuğun kendine dokunmasının sağlanması fiiline işaret eder.¹⁰⁰

Bir yetişkin ya da bir çocuğun başka bir çocuğa cinsellik içeren sözcükler ve dokunuşları pek çok durumda çocuğun cinsel istismarının işaretidir. Dolayısıyla, çocuğun daha ileri düzeyde ve daha ciddi cinsel istismarının önlenmesi açısından bu işaret gerekli müdahalede için belirleyici bir aşamayı gösterir.

93 Bakınız, Oxford Advanced Learner's Dictionary ve Cambridge Essential English Dictionary.

94 Örneğin Rusya'da mağdurun bir erkek çocuk olması durumunda ırza tecavüz suçu söz konusu değildir; bu durumda fiil "cinsel nitelikte şiddet içeren fiil" olarak tanımlanır; bakınız, Rusya Federasyonu Ceza Yasası, 1996 (değişik haliyle), Maddeler 131 ve 132 (Rusça) http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/6b12cdea9308b35504628c3292186f5140f65a68/.

95 Örneğin bakınız, FBI suç bildirim sistemindeki (UCR) tecavüz tanımı: "ne kadar hafif olursa olsun, mağdurun rızası olmadan vajinaya ya da anüse vücudun herhangi bir parçası ya da bir nesneyle girme veya başka bir kişinin cinsel organıyla oral penetrasyon"; Fransız Ceza Yasası, Madde 222-23-222-26: "tout acte de pénétration sexuelle, de quelque nature qu'il soit, commis sur la personne d'autrui par violence, contrainte, menace ou surprise. Tout acte de pénétration sexuelle est visé: buccale, vaginale, anale, par le sexe, par le doigt, par un objet."

96 Örneğin bakınız, Kanada Ceza Yasası, Madde 264 ve devamı.

97 Bakınız, Oxford Advanced Learner's Dictionary ve Cambridge Essential English Dictionary.

98 Bakınız, Oxford Advanced Learner's Dictionary.

99 Örneğin bakınız, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/27/part/IV/crossheading/nonmolestation-orders>

100 Örneğin ABD ve BK'da bir çocuğa cinsel amaçla dokunulması cinsel saldırının bir biçimidir ("dokunarak cinsel saldırı").

Dokunuşun kasıtlı ve cinsel dürtü ile olması gerekir ve gysiler üzerinden dokunmakla doğrudan tenle temas bu kapsama girer.

Sonuç: “Cinsel dokunma” terimi yetişkinlerin kendi rızaları ile giriştikleri cinsel eylemlerde kuşkusuz olumlu çağrışımlara sahiptir. Oysa, çocuğa cinsel amaçlı dokunulması bir cinsel istismar biçimidir. Burada kastedilen, her iki tarafın da cinsel rıza yaşı üzerinde olduğu ve dokunmanın onaya dayalı olduğu durumlar haricinde, çocuklara yönelik istismar amaçlı fiillerdir.

C.4.v Çocuğa Yönelik Cinsel Taciz

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

“Taciz”, “üzerinde baskı oluşturarak, hoş olmayan şeyler söyleyerek ya da yaparak bir kişinin canını sıkmak ya da kişiyi endişeye yöneltmek” fiilini anlatır.¹⁰³ İstanbul Sözleşmesi “cinsel tacizi”, bir şahsın onurunu ihlal etme etkisi yaratan veya bu maksatla gerçekleştirilen ve özellikle de aşağılayıcı, düşmanca, hakaretamiz, küçük düşürücü veya saldırgan bir ortam yaratırken, her türlü istenmeyen, cinsel mahiyette sözlü veya sözlü olmayan veya fiziksel davranış olarak tanımlar (Madde 40). Bu tür fiiller yaygın biçimde toplumsal cinsiyet temelli şiddetin bir biçimi olarak görülmekle birlikte İstanbul Sözleşmesi halen “cinsel tacizin” uluslararası hukuksal tanımını yapan ilk belgedir.¹⁰⁴

“İstenmeyen cinsel sözler” cinsel tacizin bir biçimi olabilir. Çocuğun giyiniş biçimi, makyaj yapıp yapmaması ya da fiziksel güzelliğiyle ilgili, çocuğu mahcup edecek cinsel içerikli sözler, cinsel istismar sürecinin bir parçası olabilir, hatta istismar bunlarla başlayabilir. Bu tür sözler her zaman cinsel açıdan istismar olarak kabul edilen fiillerle sonuçlanmasa bile çocuğa yine de zarar verebilir ve temasın yaşanmadığı bir istismar şekli sayılabilir.¹⁰⁵

Cinsel taciz kavramı çocuklardan ziyade genellikle yetişkinler için ve işyerinde ya da ev dışındaki başka yerlerde ortaya çıkan durumlar için kullanılır (evde, aile ortamında da olabilir). Ancak, çocuklara yönelik cinsel taciz okullarda ve diğer yerlerde de ortaya çıkabilir; bunun faileri ise öğretmenler, antrenörler gibi çocuğu gözetmesi beklenen başkaları olabilir.¹⁰⁶

Sonuç: “Cinsel tacizin”, açıkça başka bir kişinin saygınlığını ihlal niyeti taşıyan cinsel davranışa (bir başka ifade ile amaca) işaret etmenin ötesinde aynı zamanda bir kişinin saldırgan ya da ürkütücü bulduğu cinsel nitelikte bir davranışla karşılaşmasını (bir başka ifade ile etkiyi) da içerdiğinin bilinmesi önemlidir.¹⁰⁷ Dolayısıyla bu terim zaman zaman cinsel zorbalık olarak adlandırılan durumla açık biçimde bağlantılıdır.¹⁰⁸ “İstenmeyen cinsel sözler” buna bir örnek olarak düşünülebilir; çünkü bu sözleri eden kişi, başka bir kişinin saygınlığını ihlal niyetiyle hareket etmemiş olsa da etkisi böyle olabilir.

103 Bakınız, Oxford Advanced Learner’s Dictionary.

104 Örneğin bakınız, WAVE (Şiddete Karşı Kadınlar Avrupa) ve BM Nüfus Fonu (UNFPA) Doğu Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi, “Doğu Avrupa ve Orta Asya’da Sağlık Sistemlerinin Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Karşı Konumunun Güçlendirilmesi – Kaynak Paketi”, Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddetin Tanımı <http://www.health-genderviolence.org/training-programme-for-health-care-providers/facts-on-gbv/defining-gender-based-violence/21>

105 Çocuğun cinsel istismarı genellikle temaslı ve temassız cinsel istismar olarak ikiye ayrılır. İkincisinde, istismarcı kişinin çocuğa dokunmadığı durumlar söz konusudur. Örneğin bakınız, NSPCC (Çocuklara Karşı Zalimane Davranışları Önleme Derneği), “Çocuğun Cinsel İstismarı”, Araştırma Bilgilendirmesi, Temmuz 2013. Tecavüz, İstismar ve Ensest Ulusal Ağı “cinsel taciz” tanımında şu tür fiillere de yer vermektedir: “hoş karşılanmayan cinsel girişimler, cinsellik içeren taleplerde bulunma, cinsellik içeren diğer sözlü ya da fiziksel fiiller”. Bakınız, <https://rainn.org/get.information/types-of-sexual-assault/sexual-harassment>. İstenmeyen cinsel yorumlar/ıfadelerden açık olarak söz eden benzer başka cinsel taciz tanımları için bakınız <https://sapac.umich.edu/madde/63>

106 I. Akkaab, “Sexual Harassment for Grades in Tertiary Institutions-A Myth or Reality?” Global Awareness Society International 21. Yıllık Konferansı, New York City, Mayıs 2011, ss. 1–11.

107 İstanbul Sözleşmesi, Açıklayıcı Rapor Paragraf 208 fiillerin “mağdurun onurunu kırma amacı taşıması ya da bu sonucu doğurması gerektiğini” belirtir.

108 Zorbalık fiili cinsel istismar ya da sömürüyle mutlaka ilişkili olmasa bile bu tür öğeler de içerebilir ve cinsel mesajlaşmayla (sexting), “hazırlamayla” (grooming) ve cinsel zorlamayla ilişkilenebilir. Cinsel zorbalık kimi durumlarda akranlardan gelen cinsellikle ilgili zorlamaları, baskıları ya da tahrikleri anlatmak için kullanılır. Örneğin bakınız, BK Çocuk, Okul ve Aile Bakanlığı, “Çocukların ve Gençlerin Cinsel Sömürüden Korunması”, 2009.

C.4.vi Çocuğun Çevrim İçi Cinsel İstismarı

⦿ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Yukarıda, çevrim içi ortamda çocukla ilgili Bölüm A.3.VIII'de açıklandığı gibi, çocukların cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı giderek daha yaygın biçimde internet aracılığıyla ya da çevrim içi ortamlarla bağlantılı olarak gerçekleşmektedir.

Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, çevrim içi cinsel istismar, çevrim içi ortamlarla bağlantılı olarak çocuğun cinsel sömürüsünün herhangi bir biçiminde ortaya çıkabilir. Çevrim içi cinsel istismar, örneğin, sosyal medya ya da diğer çevrim içi kanallardan çocuğun cinsel anlamda rahatsız (sarkıntılık) ve/veya taciz edilmesi biçimini alabilir.

Çocuğun cinsel istismarı, örneğin cinsel istismar fiillerinin fotoğrafı çekildiğinde ya da kayda alındığında ve ardından yüklenip çevrim içi olarak yayınlandığında, ister kişisel kullanım ister paylaşım amaçlı olsun, çevrim içi bir boyut da kazanmış olur ("çocuğun çevrim içi cinsel sömürüsü" için bakınız Bölüm D.4.II). Kayda alınmış bu tür materyalin tekrar tekrar izlenmesi ve/veya paylaşılması çocuğun haklarının yeni bir ihlali anlamı taşır. Çevrim içi cinsel istismarın farklı biçimleriyle ilgili daha fazla ayrıntı daha sonraki bölümlerde yer almaktadır.¹⁰⁹

Bununla birlikte, çocuğun çevrim içi cinsel istismarının kendi başına yeni ve ayrı bir cinsel istismar biçimi olmadığına bilinmesi önemlidir. Burada olan, çocuğun cinsel istismarının farklı biçimlerinin internet yoluyla yayılması ve çocuklara karşı cinsel istismar amacını taşıyan kişilerin çocuklara erişimini kolaylaştırabilmesidir.

"Çocuğun sanal ortamda cinsel istismarı" zaman zaman "çocuğun çevrim içi cinsel istismarı" yerine kullanılır. Ancak, çok farklı anlamlar taşıyan bu iki terim birbiriyle karıştırılmamalıdır. "Sanal" derken kastedilen, cinsel aktivitelerdeki çocukların yapay ya da dijital olarak üretilmiş görüntülerinin yayınlanmasıdır. Bu tür görüntülerin gerçekçiliği, aslında öyle olmadığı halde çocukların gerçekten bu aktivitelerde yer aldığı yanılsamasını yaratır.¹¹⁰ Çocuğun sanal cinsel sömürüsüyle ilgili ayrıntılar aşağıda "Bilgisayarda/dijital olarak üretilmiş çocuk cinsel istismarı materyali" başlıklı bölüm F.4.II'de bulunabilir. Bu fiiller 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 226/3 maddesi kapsamında değerlendirilmektedir.

Sonuç: "Çocuğun çevrim içi ortamda cinsel istismarı" terimi yaygın olarak kullanılır hale gelmiştir. Burada kastedilen, çocuğun cinsel istismarının BİT aracılığıyla kolaylaştırılması (örneğin "çevrim içi hazırlama" gibi) ve çocuğun başka bir yerde gerçekleştirilen cinsel istismarının görüntü ve videolarla çevrim içi olarak tekrar tekrar paylaşılmasıdır ki bu durumda çocuğun cinsel sömürüsü söz konusudur. (Bkz: "çocuğun çevrim içi cinsel sömürüsüyle" ilgili Bölüm D.4.II). Bunlardan ilki için tercih edilen terim "çocuğun çevrim içi kolaylaştırılan cinsel sömürüsü"dür.

¹⁰⁹ Bakınız, altta "Çocuk pornografisi" ile ilgili bölüm F. G. on "Çocuğun çevrim içi canlı cinsel istismarı" ile ilgili bölüm G ve "Çocuğun cinsel amaçlar için teşvik edilmesi" ile ilgili bölüm H.

¹¹⁰ Interpol, "Uygun Terminoloji", paragraf 21, <http://www.interpol.int/Crime-areas/Crimes-against-children/Appropriate-terminology>

D. Çocuğun Cinsel Sömürüsü

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

D.1 Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: "Çocuğun cinsel istismarı" ile ilgili Bölüm C'de belirtildiği gibi ÇHS Madde 34 "cinsel sömürünün ve cinsel istismarın her biçimine "ve açık olarak da şunlara atıfta bulunur: "(b) Çocukların, fuhuş ya da diğer yasadışı cinsel faaliyette bulundurulması; (c) Çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemede kullanılarak sömürülmesi."
- ii. 1999: ACRWC cinsel sömürü ve cinsel istismarın tüm biçimlerine atıfta bulunur ve Madde 27'de açık olarak şöyle der: "(a) çocuğun herhangi bir cinsel aktivite için tahriki, zorlanması ya da teşviki; (b) çocukların fuhuşta ya da başka cinsel aktivitelerde kullanılması; (c) çocukların pornografik aktivitelerde, gösterilerde ve materyallerde kullanılması."
- iii. 2000: OPSC Madde 3 cinsel sömürüden söz etmektedir ve burada Taraf Devletlerden OPSC'de çocuk satışı olarak tanımlanan çocuğun cinsel sömürüsünü suç saymaları istenmektedir. (Madde 3.1(a)(i)a).
- iv. 2007: Lanzarote Sözleşmesi, yukarıda belirtildiği gibi, Maddeler 18-23'te tanımlanan çocuğun cinsel sömürüsünü ve cinsel istismarını oluşturan davranışlara atıfta bulunmaktadır. Giriş bölümü sömürüye "özellikle çocuk pornografisi ve fuhuş olmak üzere çocukların cinsel sömürüsü" şeklinde değinmektedir.
- v. 2011: 2011/93 sayılı AB Direktifi Madde 4'te cinsel sömürü oluşturan fiilleri tanımlamakta ve bu tanımda çocuğun pornografik gösterilere ve fuhuşa dâhil edilmesine, çocukların cinsel aktiviteler içine girilmesine yer vermektedir.

D.2 Bağlayıcı Olmayan Belgeler

"Çocuğun cinsel sömürüsü" terimi BMGK'nın, çocuk haklarıyla ilgili İnsan Hakları Komitesi'nin kararlarında (Omnibus (Çok Yönlü-Amaçlı) Kararlar olarak bilinmektedir) ve bağlayıcılık taşımayan diğer uluslararası ya da bölgesel belgelerde sıkça kullanılmaktadır (örneğin Avrupa Konseyi).¹¹¹

D.3 Terminolojiyle İlgili Hususlar

Cinsel aktivitelerde üçüncü bir tarafın failin ya da çocuğun yarar sağladığı ya da yarar sağlama vaadinin olduğunu durumlar da olabilir. Çocuk, değişimin ya da çıkarın söz konusu olduğu bir durumda cinsel aktivitede yer alırsa cinsel sömürü mağduru sayılır. Bir çocuk, fiziksel güç ya da tehdit sonucunda cinsel sömürülme durumuna zorlanabilir.

Bununla birlikte çocuk, insani ya da durumsal olmak üzere daha karmaşık ve farklı etmenler sonucunda bu tür cinsel aktivitelerde yer almaya ikna da edilebilir, burada mağdur ile fail

¹¹¹ Birkaç örnek vermek gerekirse, bakınız 20 Şubat 1997 tarihli BMGK Kararı no. 51/77; 22 Mayıs 2003 tarihli BMGK Kararı no. 57/306; 5 Aralık 2014 tarihli BMGK Kararı no. 69/484; Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi'nin Çocukların Cinsel Sömürüsüyle İlgili Kararı: Sıfır Tolerans, 5 Eylül 2002; Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi'nin çocukların ve genç yetişkinlerin cinsel sömürüsü, pornografi, fuhuş ve ticareti ile ilgili Tavsiye Kararı no. R(91)11; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin çocukların cinsel sömürüden korunmalarıyla ilgili Tavsiye Kararı Rec (2001)16.

arasındaki güç eşitsizliği de rol oynayabilir.¹¹² Herhangi bir çocuk cinsel sömürüye maruz kalabilecekken, çocuklar kendilerini bu tür bir sömürüye karşı risk altında da bulabilirler (örneğin yoksulluk, istismar/ihmal, yanlarında kimsenin bulunmaması, evsizlik gibi). Ayrıca, çocuğun yaşı da cinsel sömürüye daha açık hale gelmesi sonucunu verebilir; çünkü yaşları daha büyük olan çocuklar, yanlış biçimde, kendi istismarlarına onay vermiş ya da korunma ihtiyaçları yokmuş gibi değerlendirilebilir.

Bu bağlamda “sömürü” anahtar bir terimdir ve anlamı da çocukların cinsel istismarına ve çocuklara yönelik cinsel şiddete göre farklılık içerir. Ana ayrım, sömürde söz konusu olan değişim (alışveriş) kavramıdır ki bu istismar ve/veya şiddet kavramlarında yer almaz.

Belli başlı sözlüklere göre “sömürü” bir şeyin ya da başka bir kişinin (haksız biçimde) birini kendi avantajı için kullanılmasıdır.¹¹³ Sömürü, bir kişinin kendi çıkarları için bir başka kişiden ya da durumdan özellikle haksız ve etik dışı yollardan avantaj sağlaması¹¹⁴ ya da çıkar veya yarar sağlamak üzere başkalarına adil olmayan şekilde davranılmasıdır.¹¹⁵

Sömürünün içerdiği cinsel aktiviteden bir çıkar, yarar ya da kazanım sağlanması, sözcüğün anlamının da açık olarak gösterdiği gibi, mutlaka parasal bir kazanç içermeyebilir, başka herhangi bir yarar da olabilir. Değişim kavramı, çoğu kez çocuğun cinsel istismarı materyali bağlamında geçer. Bu tür materyal genellikle başka çocuk istismarı materyali ya da para karşılığında kullanılır ve o zaman çocuğun cinsel sömürüsü durumu ortaya çıkar. Bu arada, materyalde yer alan istismar en başında parasal kazanç için yapılmamış da olabilir. Bu anlamda, çocuğa yönelik fiiller gibi çocuğun görüntüsü de aynı anda hem istismarı hem de sömürüsü olabilir.

Daha genel terimlerle söylenirse BM “cinsel sömürüyü” (mutlaka çocukla ilgili olması gibi bir kayıt olmadan) şöyle tanımlamıştır: “Bir başkasının cinsel sömürüsünden parasal, toplumsal ya da siyasal yarar sağlanması dâhil ancak bunlarla sınırlı kalmamak üzere, bir kişinin güç durumunda olmasından, aradaki güç dengesizliğinden ya da güven duygusundan cinsel amaçlar için fiilen yararlanılması ya da bu yönde girişimde bulunulması”.¹¹⁶ Çocuğun cinsel sömürüsünün diğer tanımları arasında, çocuk bir şeyler yaparken ya da kendisine bir şeyler yapılırken ortaya çıkan bir tür çocuk istismarı ve bir şey (yiyecek, malzeme, uyuşturucu, alkol, sigara, ilgi, hediye, para) karşılığı cinsel aktivitelerde bulunulması da yer almaktadır.¹¹⁷

Çocukların, çocuğun cinsel sömürüsünün mağduru olabilecekleri gibi faili de olabilecekleri unutulmamalıdır. Bunlardan ikincisine “akranlar arası” cinsel sömürü denmektedir.¹¹⁸

112 Örneğin bakınız, <http://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/child-abuse-and-neglect/child-sexual-exploitation/what-is-child-sexual-exploitation/or> http://www.barnardos.org.uk/what_we_do/our_work/sexual_exploitation/about-cse.htm

113 Cambridge English Dictionary.

114 Collins English Dictionary.

115 Oxford Advanced Learner's Dictionary.

116 BM Sekreterliği, “Cinsel Sömürü ve İstismardan Korunmayla ilgili Genel Sekreterlik Bülteni”.

117 Çocuğun cinsel istismarının bu tanımı BK Cinsel Sömürüye Maruz Kalmış Çocuklar ve Gençler Çalışma Grubu tarafından yapılmıştır ve yasama işlemlerinde kılavuz olarak kullanılmaktadır, <http://www.nspcc.org.uk/preventing-abuse/child-abuse-and-neglect/child-sexual-exploitation/what-is-child-sexual-exploitation/>. İngiltere’de “çocuğun cinsel sömürüsü” aynı zamanda çocuğa ilgi ve sevgi gösteren, bu ilişkiyi zamanla cinselliğe dönüştüren ve çocuğu rutin biçimde cinsel istismara maruz bırakan yetişkin kişi karşısında çocuğun durumunu anlatmak için de kullanılır. Bakınız, Çocuk, Okul ve Aile Bakanlığı, “Çocukların ve Gençlerin Cinsel Sömürüden Korunmaları.”

118 Bakınız: https://www.beds.ac.uk/_data/assets/pdf_file/0006/461463/RBF-3-CurtisLS.pdf

Sonuç: Çocuğun cinsel sömürüsü kavramını çocuğun cinsel istismarının diğer biçimlerinden temelde ayırt eden, sömürüde var olan değişim kavramıdır. Bu iki olgu arasında ayırım gözetme gereği varken, ikisi arasındaki önemli örtüşmelerin görülmesi ve semantik açıdan aradaki ayırımın muhtemelen hiçbir zaman tam bir netlik kazanamayacağı kabul edilmesi de önemlidir. Örneğin, çocuğun cinsel istismarına ilişkin pek çok örnekte çocuğa sağlanan bir tür yarar ya da değişim durumu vardır ve bu yola güven kazanmak ya da ilgili tarafın sessiz kalmasını sağlamak için başvurulur (özellikle, küçük hediyeler, dikkat ve ilgi gibi parasal olmayan araçlar). Benzer biçimde, sömürü fikrinin, çocuğun özel ve güç durumunu sömürme anlamında tüm istismar mağdurlarına uygulanabileceği de ileri sürülebilir.

D.4 İlgili Terimler

D.4.i Çocukların Ticari Amaçlı Cinsel Sömürüsü

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Uluslararası hukukta “çocukların ticari amaçlı cinsel sömürüsü” (ÇTCS) için yapılmış bir tanım bulunmamaktadır ve bu terim giderek daha yaygın biçimde yukarıda sözü edilen “çocuğun cinsel sömürüsü” ile aynı anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır. Bu durum, örneğin çocukların cinsel sömürüsüne karşı gerçekleştirilen üç Dünya Kongresi sonuç belgelerinde görülebilir. 1996 yılında Stockholm’de yapılan bu kongrelerden ilkinin sonuç belgesi olan Stockholm Bildirgesi ve Eylem Planı ÇTCS’ye atıfta bulunarak bu olguyu şöyle tanımlamaktadır: “(ÇTCS) çocuğa ya da üçüncü bir kişiye ya da kişilere aynı veya nakit ödeme yapılarak çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel istismara maruz bırakılmasıdır. Burada çocuğa cinsel ve ticari bir nesne gibi davranılır. Çocukların ticari amaçlı cinsel sömürüsü çocuklara yönelik bir zorlama ve şiddettir; zorla çalıştırma ya da köleliğin çağdaş bir biçimi anlamına gelir.”¹¹⁹

2001 yılında Yokohama’da yapılan ikinci Dünya Kongresi de Çocukların Ticari Amaçlı Cinsel Sömürüsüne Karşı Dünya Kongresi adını taşımıştır. Ancak, ikinci Dünya Kongresinin sonuç belgesi olan Yokohama Küresel Taahhüdünde çocukların cinsel sömürünün her biçiminden korunmalarına değinilirken “ticari” teriminin dışarıda bırakılması yönünde açık bir eğilim görülmüştür.¹²⁰ Ancak yine de terim cezai sorumluluk ve hesap verebilirlik çerçevesinde ve çocuklara yönelik ticari cinsel sömürüye karşı “mücadelenin” bir parçası olarak yerini korumuştur.¹²¹

2008 yılında Rio de Janeiro’da yapılan üçüncü Dünya Kongresinde ise “ticari” terimi bırakılarak, kongrenin adı “Çocukların ve Ergenlerin Cinsel Sömürüsüne Karşı Dünya Kongresi” olmuştur. Bu karar, katılımcı çeşitli kuruluşlar ile Kongreyi düzenleyenler arasındaki tartışmalar sonucu alınmıştır. Tartışmalar sonucunda, çocukların cinsel sömürüsü bağlamında “ticari” teriminin bu kavrama herhangi bir şey katmadığı, bu nedenle gereksiz olduğu belirlenmiştir. Üçüncü Dünya Kongresinin sonuç belgesi olan Rio Bildirgesinde “ticari” terimi bir tek istisna dışında hiç geçmemektedir ve bu istisnanın yer aldığı 59. Paragrafta Devletlere şu yükümlülük getirilmektedir: “Örgütlü suçun çocukların ticari amaçlı cinsel sömürü işinde yer almalarını önlemek ve durdurmak, bu tür örgütlü suçtan sorumlu kişileri ve/veya tüzel kişileri yargı önüne çıkarmak için ulusal ve uluslararası ölçeklerde eşgüdümlü önlemler alınması.” Bir kez daha belirtmek gerekirse, bu belgede ‘ticari’ terimi bir kez, cezai sorumluluk ve hesap verebilirlik çerçevesinde ve örgütlü suç failleriyle ilgili olarak geçmektedir.

119 Stockholm Bildirgesi ve Eylem Gündemi, Stockholm, 1996, Paragraf 5.

120 Yokohama Taahhüdü, 2001, örneğin sürekli olarak yalnızca cinsel sömürüye atıfta bulunan Paragraf 2.

121 Ibid., Paragraf 5.

Buna karşılık 2011/93 sayılı AB Direktifi “cinsel sömürü” terimine işin ticari yönlerini de dâhil etmektedir ve bu bağlamda devletlerin, çocukların cinsel sömürüsüne karşı mücadelede, “suç gelirlerine el konulmasını” sağlayacak mevcut araçlardan tam yararlanmaları gerektiğini belirtmektedir (Paragraf 23). Ayrıca, OPSC Madde 7 Taraf Devletlerin, OPSC kapsamındaki suçların işlenmesinde veya kolaylaştırılmasında başvuru araçlarıyla birlikte bu suçların gelirlerine el konulması için önlemler almalarını öngörmektedir.

(Örgütlü) suçlar ve finansal işlemler söz konusu olduğunda “ticari” teriminin muhafaza edilmesi gerektiğini savunanlar vardır. Örneğin Finansal Koalisyonlar¹²² bağlamında, cinsel sömürü ve istismar amacıyla çocuklara ve cinsel istismar materyallerine erişim sağlayan finansal işlemlerin ve web sitelerinin ticari mahiyeti söz konusu olduğunda “ticari” teriminin kullanılmasının, bu özel sömürü biçiminin ayırt edilmesi ve ödemelerde -para transfer işlemlerinde yer alanların hesap verebilirliğine odaklanılması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.¹²³ Terim aynı zamanda suç işleyenlerin ve suç şebekelerinin çocukların cinsel anlamda metalaştırılmalarından ve nesneleştirilmelerinden kar elde ettikleri anlayışına işaret etmektedir. Bu durumda ÇTCS’nin “çocukların cinsel sömürüsünün” bir alt kümesi olarak kullanılması mümkündür.

Belli başlı İngilizce sözlükler “ticari” teriminin “ticaretle ilgili ya da onunla uğraşan”, “kâr elde eden ya da etmeye çalışan” ya da “başlıca amaç olarak başka bir değeri değil kârı gözetilen” bir şey/bir kişi anlamına geldiğini belirtir.¹²⁴ Ayrıca bu sözlükler özel olarak “para kazanma amacıyla üretilen” eşyaların, malların ya da hizmetlerin “alınip satılmasına” atıfta bulunur.¹²⁵

Sonuç: Yukarıda çocuğun cinsel sömürüsüyle ilgili bölüm D.3’te açıklandığı gibi, “hem parasal hem parasal olmayan değişimleri içermek üzere “sömürü” terimi bir şeyin/bir kişinin, bir kişinin çıkarına ya da yararına haksız biçimde kullanılmasına işaret eder. Dolayısıyla, bu bölümde ileri sürülen nedenlerden ötürü “cinsel sömürü” ile “ticari amaçlı cinsel sömürü” arasında bir ayırım yapılabilir; bunlardan ikincisinde özellikle parasal kazancın odak noktası oluşturduğu bir cinsel sömürü biçimi söz konusudur ve burada da ekonomik kazanç başlıca amaç olmak üzere çoğu kez örgütlü suç işin içindedir.

D.4.ii Boş Bırakılmıştır

Kılavuzun İspanyolca versiyonundaki “violencia sexual comercial” terimi boş bırakılmıştır.

D.4.iii Çocukların Çevrim İçi Ortamda Cinsel Sömürüsü

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

Daha önce de açıklandığı gibi çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürüsü giderek daha fazla internette ya da internet aracılığıyla ya da çevrim içi ortama bir tür bağlantıyla

122 Bakınız, Avrupa Finansal Koalisyonu <http://www.europeanfinancialcoalition.eu/>; Çocuk Pornografisine Karşı Finansal Koalisyon <http://www.icmec.org/fcacp/>; ve Asya-Pasifik karşılığı <http://www.icmec.org/apac-fcacp/> ödemeler ve para transferlerinde hesap verebilirliğe odaklanmaktadır.

123 Finansal koalisyonlar şu amaca yönelik olarak işlev görür: “sektörler arası işbirliğinin güçlendirilmesi [...] önleme yönelik araçlar geliştirmek üzere çocukların cinsel istismarını içeren görüntülerin satışı, erişimi ve dağıtımı ile ilgili yasa dışı işlemlerle uğraşanların ticari modellerinin daha iyi kavranması”, bakınız <https://www.itu.int/en/cop/case-studies/Documents/FCACP.PDF>. INHOPE ayrıca çocukların cinsel istismarı materyallerinin ticari niteliğinin ele alınmasının taşıdığı önemi vurgulamaktadır.

124 Bakınız, Oxford Advanced Learner’s Dictionary, Collins English Dictionary.

125 Bakınız, Cambridge English Dictionary, Merriam-Webster English Dictionary.

gerçekleşmektedir. Çocuğun çevrim dışı cinsel istismarı ve sömürüsü nasıl çeşitli biçimlerde olabiliyorsa çevrim içi istismar ve sömürüde de öyledir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta “çocuğun çevrim içi ortamda cinsel sömürüsünde” çocukların cinsel sömürüsünde internetin bir araç olarak kullanılmasıdır. Nitekim bu tür olayların tanımlanmasında alternatif olarak zaman zaman “BİT yoluyla”¹²⁶ ve “siber ortamda”¹²⁷ çocuğun cinsel sömürüsü gibi terimler de kullanılmaktadır.

“Çocuğun çevrim içi ortamda cinsel sömürüsü”, cinsel açıdan sömürücü nitelikte olup çocuğa yönelik, belirli bir aşamada çevrim içi ortamla bağlantılı tüm fiilleri içerir. Cinsel sömürü ile sonuçlanan, çocuğun cinsel sömürüsüne yol açan ya da cinsel sömürü görüntülerinin ya da başka bir materyalinin üretilmesine, alınıp satılmasına, bulundurulmasına, dağıtılmasına ve iletilmesine yönelik herhangi bir BİT kullanımı bu kapsamda yer alır. Dolayısıyla bu kavram (bunlarla sınırlı kalmamak kaydıyla) aşağıdakileri içerebilir:

- Mağdur çevrim içi iken gerçekleştirilen cinsel sömürü¹²⁸ (örneğin çocuğun ekran başındayken cinsel fiillerde bulunmaya tahrik edilmesi, bu amaçla manipüle ya da tehdit edilmesi¹²⁹)
- Cinsel sömürü amacıyla potansiyel çocukları çevrim içi belirleme ve/veya “hazırlama” (daha sonraki fiillerin çevrim içi ya da çevrim dışı gerçekleşmesinden bağımsız olarak)
- Çocukların cinsel sömürüsünü içeren materyalinin çevrim içi dağıtılması, yayılması, ithal ve ihraç edilmesi, sunulması, satılması, bulundurulması ya da bilinçli olarak bunlara ulaşılması¹³⁰ (materyalde yer alan cinsel istismar çevrim dışı gerçekleşmiş olsa bile).

Sonuç: Çocuğun çevrim içi ve çevrim dışı cinsel sömürüsü arasındaki ayırım çizgisi çoğu kez muğlaktır ve BİT'nin hızla gelişmesiyle birlikte çocuğun belirli bir çevrim içi istismarı giderek yaygın hale gelmektedir. “Çocuğun çevrim içi ortamda cinsel sömürüsü” terimi çevrim içi bileşeni olan ya da internetle bağlantılı cinsel sömürü biçimlerini kapsayan şemsiye bir terim olarak kullanılabilir. Bununla birlikte unutulmamalıdır ki çok etkili olmakla birlikte internet çocukların cinsel sömürüsü amacıyla kullanılabilen bir araçtır; kendi başına ayrı bir cinsel sömürü türü oluşturmaz. Çocuğun cinsel sömürüsünün çevrim içi ortamda gerçekleşmesi konusunda daha fazla ayrıntı için altta bakınız: çocuk pornografisiyle ilgili bölüm F, çocuğun çevrim içi canlı cinsel istismarıyla ilgili bölüm G ve çocuğun cinsel amaçlar için azmettirilmesiyle ilgili bölüm H.

126 BM Uyuşturucu ve Suç Dairesi (UNODC), “Study on Effects of New Information Technologies on Abuse and Exploitation of Children”, Mayıs 2015.

127 M. McGuire ve S. Dowling, Cyber Crime: A Review of Evidence, Araştırma Raporu 75, Bölüm 3: “Cyber-Enabled Crimes – Sexual Offending against Children”, UK İçişleri, Ekim 2013, s. 4.

128 Bakınız: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Madde 134

129 “Bilgisayar Kamerası” (webcam) gerçek zamandaki görüntüleri bilgisayara giren ya da bilgisayardan bilgisayara aktaran bir video kameradır. Bu görüntüler izlenebilir, saklanabilir ya da örneğin internet aracılığıyla başka ağlara gönderilebilir. Bilgisayar kamerası genellikle bir kabloyla bilgisayara bağlıdır veya bilgisayar donanımı içindedir. Kaydettikleri, gerçekleştikleri sırada bir web sitesinden ya da başka bir bilgisayardan izlenebilir. Bilgisayar kameraları aynı zamanda kablosuz (wireless) olarak birbirine ya da yöresel bir ağa bağlanabilir (LAN).

130 Bakınız: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Madde 226

E. Çocukların Fuhuşta/Fuhuş Amacıyla Sömürülmeleri

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

E.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS Madde 34 Taraf Devletlerin “çocukların fuhuşta sömürülmelerini” engelleyecek önlemler almalarını öngörür. Ancak bu ifade tanımlanmamıştır.
- ii. 1990: ACRWC Madde 27(b) Taraf Devletlerin “çocukların fuhuşta ve diğer cinsel aktivitelerde kullanılmalarını” engelleyecek önlemler almalarını öngörür.”
- iii. 1999: ILO C182 Madde 3(b)'de “çocuğun fuhuş amaçlı kullanımına, teminine ya da sunulmasına” değinir ve bunu “çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri” arasında tanımlar.
- iv. 2000: OPSC “çocuk fuhuşu” terimini Madde 2(b)'de kullanmakta ve şöyle tanımlamaktadır: “Çocuk fuhuşu, bir çocuğun ücret veya başka herhangi bir şey karşılığında cinsel faaliyetlerde kullanılması demektir.” Bunun yanı sıra Madde 3(b) Devletlerin çocuk fuhuş suçunun belirtilen suç oluşturucu öğelerini suç saymalarını öngörür: “çocuğun fuhuş amaçlı olarak sunulması, edinilmesi, temini ya da sağlanması...”
- v. 2007: Lanzarote Sözleşmesi “çocuk fuhuşu” terimini kullanmakta ve Madde 19(2)'de bu terimi şöyle tanımlamaktadır: “Ödeme, taahhüt ya da karşılığın çocuğa ya da üçüncü bir kişiye yapılmasına bakılmaksızın; para veya başka bir biçimde bedel ya da karşılık verilerek ya da ödeme taahhüdü yapılarak çocuğu cinsel aktiviteler için kullanma.”
- vi. 2011: 2011/93 sayılı AB Direktifi “çocuk fuhuşu” terimini kullanmakta ve bunu şöyle tanımlamaktadır: “Ödemenin, vadin ya da herhangi bir yararlanma durumunun çocuğa mı yoksa üçüncü bir tarafa mı yapıldığından bağımsız olarak, cinsel aktivitelerde bulunması karşılığında çocuğa para, başka bir biçimde ödeme ya da çıkar sağlayarak veya bunun vadinde bulunarak bir çocuğun cinsel aktivitelerde kullanılması”.
- vii. 2004: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 227. Maddesi çocuğu fuhuşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhuşuna aracılık eden kişilere ceza verilmesini öngörür. Aynı zamanda bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketlerin de tamamlanmış suç gibi cezalandırılması öngörülmüştür.

E.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 1990: BM İnsan Hakları Komisyonu (BM İHK) çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi konularında bir Özel Raportör görevlendirmiştir.¹³¹ Ancak, Komisyonun bu görevlendirmenin temelini içeren Kararı çocuk fuhuşunun tanımını içermemektedir.
- ii. 2015: UNAIDS tercih edilen terimler için Terminoloji Kılavuzu, bir değer yargısını yansıttığından “fuhuş” ya da “fahişe” sözcüklerinin ister yetişkinlere ister çocuklara atıfı hiç kullanılmamasını öngörmektedir. Yetişkinler söz konusu olduğunda UNAIDS Terminoloji Kılavuzu “seks işi” ve “seks işçisi” gibi terimlerin, çocuklar söz konusu olduğunda ise “çocukların cinsel sömürüsü” teriminin kullanılmasını önermektedir.¹³²

131 BM İnsan Hakları Komisyonu, “Çocuk Satışı”, Karar no. 1990/68, 53. Toplantı, 1990.

132 UNAIDS, Terminoloji Kılavuzları, 2015, p. 10 http://www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/2015_terminology_guidelines_en.pdf

E.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

“Çocukların fuhuşta/fuhuş amacıyla cinsel sömürüsüne” gerek 21. yüzyılda benimsenen hukuk belgelerinde gerekse kitle iletişim araçlarında sıkça “çocuk fuhuşu” şeklinde atıfta bulunulmaktadır. Sömürünün bu biçiminde çocuk, değeri olan bir şey (para, nesnelere, barınma imkânları, yiyecek, uyuşturucu, vb.) karşılığında (ya da bunların vaadiyle) cinsel aktiviteler içine sokulur. Burada söz edilen karşılıkları alan mutlaka çocuk olmayabilir; genellikle bunları alanlar üçüncü kişilerdir. Ayrıca, değişim aracının fiilen verilir verilmemesinin de fazla önemi yoktur; hiçbir zaman yerine getirilmese bile vaadin kendisi de yeterlidir.

“Çocuk fuhuşu” teriminin kullanımı sorgulanmıştır. Çünkü bu terimin, söz konusu durumun seks işçiliğinin meşru bir biçimi olduğu ya da çocuğun fuhuşa bilgi temelinde onay verdiği şeklinde yorumlara yol açması mümkündür.¹³³ Bu nedenle, çocuğun sömürü mağduru olduğunu ve korunma ihtiyacını daha iyi yansıtan başka terimler önerilmiştir. Gerçekten de “çocuk fuhuşu” teriminde küçük bir değişiklik yapılarak olgunun “çocuklara fuhuş yaptırılması” şeklinde ifade edilmesi bile çocuğun kendi özgür iradesiyle bu yolu seçmeyip başka biri/ başka bir şey¹³⁴ tarafından buna maruz bırakıldığı gerçeğine işaret edecektir.

“Çocuk fuhuşunun” çeşitli uluslararası¹³⁵ ve ulusal¹³⁶ hukuk belgelerine yerleşmiş hukuksal bir tanımı mevcutken, bunun evrensel bir hukuk terimi olmadığına, çocuk hakları ve çocukların korunmasıyla ilgili kimi önemli hukuk belgelerinde bu terimin kullanılmasından kaçınıldığına dikkat edilmelidir. Hukuksal tanımlarla ilgili yukarıdaki bölüm E.1’de gösterildiği gibi ÇHS bunun yerine “çocukların fuhuşta sömürücü biçimde kullanılmaları” terimini kullanmakta, ACRWC cinsel sömürünün bir biçimi olarak “çocukların fuhuşta kullanılmalarından” söz etmekte ve ILO da “çocuğun fuhuş için kullanılması, temin edilmesi ya da sunulması” gibi terimlere başvurmaktadır.¹³⁷

ÇHS’de geçen “çocuğun fuhuşta sömürücü biçimde kullanılması” teriminin potansiyel olarak olumsuz yanı, çocuğun yine fuhuşta ama bu kez sömürücü olmayan biçimde kullanılmasının mümkün olabileceği şeklinde yorumlanma olasılığıdır. Kuşkusuz ÇHS’de böyle bir anlayış yoktur; ancak, daha nötr bir terminoloji açısından ACRWC’de olduğu gibi yalnızca “kullanılma” denmesi bir alternatif olabilir.

133 “Çocuk fuhuşu” teriminin yol açabileceği sorunlu çağrışımlar üzerinde 2005 yılında durulmuştur: “bu yapılandırmalar [‘çocuk fuhuşu’ ve ‘çocuk fahişe’] kendi başlarına alındığında çocuklardan kendi tercihleriyle bilinçli olarak fahişelik yapmalarının beklenemeyeceği gerçeğini göz ardı etmektedir. Bakınız, Çocukların Cinsel Sömürüsü Alt Grubu, Semantik mi Öz mü? Çocukların cinsel istismarına ve sömürüsüne ilişkin terminolojide ortak bir anlayışa doğru, 2005, s.14 <http://www.ecpat.net/sites/default/files/Semantics%20or%20Substnce.pdf>

134 Başka bir şeyden kasıt “yaşam şartları” gibi çocuğun gerçek bir tercihe sahip olmadığı durumları içerebilir.

135 OPSC, yukarıda 2, Lanzarote Sözleşmesi, yukarıda 3 ve Direktif 2011/93/EU, yukarıda 14.

136 Örneğin ABD’nin kimi bölgelerinde yasaların uygulayıcı mercilerin daha sonra rehabilitasyon hizmetlerine yönlendirmek amacıyla fuhuş suçlamaları temelinde cinsel sömürüye maruz kalan çocukları tutuklama yükümlülüğü vardır. Örneğin bakınız, Los Angeles Times, 21 Ekim 2015 <http://www.latimes.com/local/lanow/la-me-ln-sheriff-children-sex-trafficking-20151021-story.html>. Dikkate alınması gereken bir nokta da BK’nin son dönemde benimsenen Ciddi Suç Yasası ile “çocuk fuhuşuna” tüm atıfları kaldırmış ve bunun yerine “çocuğun cinsel sömürüsü”nü koymuş olmasıdır. Bakınız, BK Ciddi Suç Yasası 2015, Bölüm 68 “çocuğun cinsel sömürüsü” <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/9/section/68/enacted>

137 Bu ifadedeki “kullanılma” sözcüğü kişisellik sınırlı kalmayıp daha geniş bir anlamla sahiptir; örneğin bir çocuğun fuhuş yoluyla başkalarının cinsel sömürüsüne ve istismarına sunulması gibi.

Sonuç: Fuhuşta/fuhuş amacıyla sömürülen çocukların damgalanması ya da bu tür pratikleri meşrulaştırma riskinden kaçınma açısından, bu olgunun tanımlanmasında, özel olarak hukuk dışı bağlamlarda, “çocuk fuhuşu” dışında başka terimlerin kullanılması yerinde olacaktır. Ayrıca, bir hususun da unutulmaması gerekir: Fiilin uluslararası hukukta ve mevcut hukuk belgelerinde çoğu kez “çocuk fuhuşu” terimiyle tanımlanıyor olmasına karşın Devletlerin aynı fiilleri cezalandırmak için daha uygun başka terimler kullanmalarının önünde herhangi bir engel yoktur. “Fuhuşta sömürülme” ya da “fuhuş için sömürme” gibi terimlerin konunun ele alınmasında daha uygun bir yol olduğu söylenebilir; çünkü bu terimlerde çocuğun sömürülmesi ögesi vurgulanır ve böyle bir durumdan çocuğun sorumlu tutulamayacağı konusunda herhangi bir tereddüde yer verilmez.

E.4. İlgili Terimler

E.4.i Fuhuş Yapan (Ya Da Fuhuş Durumundaki) Çocuklar

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Bu terim daha çok çocuğun durumuna ya da yaşam koşullarına atıfta bulunmakta, dolayısıyla çocukların kendilerini fuhuş ortamında buldukları durumlara işaret etmektedir. Terim, çocuğu damgalamadan ya da suçu ona atmadan bir gerçekliği nötr biçimde ifade ettiği halde, durumun arka planındaki sömürü ögesini ve kişinin (kişilerin) sorumluluklarını büsbütün yok saymaktadır.

Ayrıca bu terim, çocuğun, kendisi cinsel olarak sömürülmeden de fuhuş ortamında bulunduğunu göstermede kullanılabilir. Örneğin, çocuğun ebeveynleri ya da ailesinden başka kişiler seks işçisi (fahişe) ya da aracı (pezevenk) olarak fuhuşa karışmış durumda olabilirler. Bu terim, çocuğun fuhuş mağduru olma riskiyle karşı karşıya olduğuna işaret etmekle birlikte mutlaka fuhuşta sömürülmekte olduğu anlamına gelmez.

E.4.ii Çocuk Fahişe

⊗ Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.

“Çocuk fuhuşu” ve ondan daha sakıncalı olarak “çocuk fahişe” terimlerine ilişkin kaygılar dile getirilmiştir. Kaygılar, bu terimlerin kullanılması sonucunda çocuğun fuhuşa onay verdiği ya da çocuğun kendi sömürülmesinde ortak sorumluluk taşıdığı şeklinde çıkarsamalara gidilme olasılığından kaynaklanmaktadır. Yukarıda değinildiği gibi, bunların yerine örneğin “çocukların fuhuşta sömürülmeleri” gibi alternatif terimler kullanılmaktadır ve amaçlanan da çocuğun fuhuşta sömürülmeyi hiçbir zaman gönüllülük temelinde kabul edemeyeceği, dolayısıyla cinsel sömürünün mağduru sayılması gerektiği gerçeğinin öne çıkarılmasıdır.

Mart 2015'te, “çocuk fuhuşu” teriminin Birleşik Krallık'taki (BK) tüm yasa metinlerinden çıkarılması amacıyla yürütülen ulusal kampanya sonucunda¹³⁸ Ciddi Suçlar Yasası kabul edilmiştir. Bu yasa “2003 tarihli Cinsel Suçlar Yasasında değişiklik yaparak çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi atıflarını kaldırmakta [...] ve] bu terimlerin yerine çocukların cinsel sömürüsüne atıflarda bulunmaktadır” (Bölüm 68, Paragraf 51). Ayrıca, daha önce 10 yaş ve üzerindeki herkes için geçerli olan fuhuş amacıyla ortalıkta dolaşma ve müşteri arama suçu

138 Bakınız, <http://www.theguardian.com/society/2015/jan/06/child-prostitution-term-outdated-mp-ann-coffee-and> <http://www.manchestereveningnews.co.uk/news/greater-manchester/news/victory-mps-campaign-rid-laws-8637437>

şimdi yetişkinlerle sınırlı tutulmuştur (Bölüm 68, Paragraf 52). Benzer itirazlar, kölelik karşıtı ve insan hakları gruplarının bu terimin yasa metinlerinden ve diğer şekillerde kullanımdan kaldırılmasını savundukları ABD'de de gündeme gelmiştir.¹³⁹

Sonuç: Çocuğa zarar verebileceğinden ve/veya suçu çocuğa yükleyebileceğinden “çocuk fahişe” terimi yasaya da politika metinlerinde veya pratikte hiçbir zaman kullanılmamalıdır.

E.4.iii Çocuk Seks İşçisi

⊗ Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.

Bu terimle ilgili kaygı, yukarıda geçen “çocuk fahişe” teriminin kullanımına ilişkin kaygıya benzerdir. Terim yetişkinlere atıfla sıkça kullanılırken, “seks işi” ve “seks işçisi” terimleri, fuhuş yoluyla sömürülen çocuklar için hiçbir zaman kullanılmamalıdır. Çünkü bu söz konusu işin çocuklar için meşru bir iş anlamına geldiği şeklinde yorumlanabilir ya da suçun çocuğun üzerine yıkılmasına vesile olabilir.

E.4.iv Seks Satan Çocuklar/Ergenler/Gençler

⊗ Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.

“Seks satan gençler”, HIV/AIDS mücadelesi alanındaki politika ve program müdahaleleriyle ilişkili olarak giderek daha sık kullanılan bir terimdir. Burada kastedilen 10–24 yaş grubundan kişilerdir: 10-17 yaş grubundan çocuklar ve 18–24 yaş grubundan genç yetişkinler.¹⁴⁰ Yetişkinler de (18 yaş ve üzerindeki) cinsel sömürü mağduru olsalar bile, bir noktanın gözetilmesi önemlidir: 18 yaşından küçük çocuklar söz konusu olduğunda atıf her zaman bu kişilerin cinsel olarak sömürüldükleri gerçeğine yapılmalıdır. Başka bir deyişle çocuklara “seks satan” kişiler olarak atıfta bulunulmamalıdır.¹⁴¹

Bu açıdan bakıldığında, uluslararası hukuka göre çocuğun kendisinin cinsel sömürüsüne onay verme ehliyeti olmayacağını unutmamak gerekir. Dolayısıyla, herhangi bir biçimdeki onay ya da görünüşteki “gönüllü davranış”, 18 yaşından küçük çocukların cinsel sömürünün her biçiminden korunması söz konusu olduğunda dikkate alınmaz.¹⁴²

Sonuç: Çocukların fuhuşa karışmaları durumu açısından “gönüllülük” ve “kendi başına” gibi terimlerin kullanılmasından kaçınılmalıdır. Fuhuşa karışan 18 yaşından küçük çocuklar her durumda cinsel sömürü mağdurları olarak görülüp kendilerine buna göre davranılmalıdır.

E.4.v Kendi İsteğiyle/Kendi Başına Fuhuş

⊗ Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.

Çocukların fuhuşta cinsel sömürüsüyle ilişkili olarak, “gönüllü fuhuş” ile “kendi başına fuhuş”

139 Bakınız, <http://rights4girls.org/>; http://www.trust.org/item/20150108213653-fg6zb/?source=fiOtherNews&utm_content=buffercc978&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer and http://www.huffingtonpost.com/cindy-mccain/theres-no-such-thing-as-a_6_b_6547232.html

140 Örneğin bakınız, WHO, “HIV and Young People Who Sell Sex”, Teknik Bilgilendirme, 2015, Sözlük s. 3 www.unaids.org/sites/default/files/media_asset/2015_young_people_who_sell_sex_en.pdf

141 UNAIDS 2015 Terminoloji Kılavuzları (yukarıda 130) da şuna işaret etmektedir: “seks işçiliği yetişkinler arasında rızaya dayalı cinsellik satışlarıdır; çocuklar (18 yaş altı) ise seks işçiliği içinde sayılmazlar. Bu durumdaki çocukların cinsel sömürü mağdurları oldukları kabul edilir.”

terimlerini ele almak gerekmektedir. Bu terimler, zaman zaman, genç erkeğe ya da kız çocukların fuhuş için bilinçli tercihte bulduklarının düşünüldüğü durumlarda kullanılmaktadır.

E.4.vi Çıkar Amaçlı Seks

⊗ *Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.*

“Çıkar amaçlı seks”, cinsel fiillerin mal, nakit ya da başka yararlar karşılığı değiştirildiği metalaşmış ilişki olarak tanımlanır. Karşılık olarak umulan ise ekonomik geçim, eğitimde başarı, ekonomik alanda daha fazla fırsat elde etme ya da sosyal statüde yükselmedir.¹⁴³ “Çıkar amaçlı seks” terimi ilk kez 1990’larda Sahra Altı Afrika’da genç kadınlar arasında HIV’nin yayılma örüntülerine ilişkin tartışmalarda ortaya çıkmıştır. Gerçekten de çıkar amaçlı seksin cinsel şiddette ve HIV riskinde artışla ilişkili olduğu belirlenmiştir.¹⁴⁵ Halk sağlığı çevrelerinde çıkar amaçlı seks ile fuhuş arasında ayırım yapılmaktadır. Bu ayırma göre çıkar amaçlı seks açık değil örtük bir anlaşmaya ya da önceden belirlenmiş ödemeye dayanır, daha geniş kapsamlı toplumsal yükümlülüklerin bir parçasını oluşturur,¹⁴⁶ çoğu kez duygusal bir ilişkiyle yürür ve topluluklar tarafından fuhşun ya da cinsel sömürünün bir biçimi olarak görülmez.

147

Çıkar amaçlı seksin ardındaki temel neden sosyoekonomik etmenlere ve ilişkinin ortaya çıktığı kültürel bağlama göre farklılık gösterebilir. Çıkar amaçlı seksin farklı biçimleri vardır: (1) “hayatta kalmak için seks” denilen temel ihtiyaçlar için sekste yiyecek, giyecek ya da barınma imkanları için cinsel aktivitelere girilir; (2) “not için seks” olarak bilinen sekste öğrenciler, sınavlardan geçer ya da daha yüksek notlar almak için bu aktivitelere girerler; (3) “şeker anne” (sugar mommy), “şeker baba” (sugar daddy) olarak bilinen, birtakım lüks maddeler elde etmek ya da toplumda daha yüksek yerlere gelmek için yapılan seks; burada genç yetişkinler daha yüksek bir toplumsal statünün göstergeleri sayılan cep telefonu, mücevher, moda giysiler, pahalı lokantalarda yemek ve benzer şeyler elde etmek için seks yaparlar;¹⁴⁸ (4) bir kişiye duyulan sevginin maddi anlamda gösterilmesine, bir armağan olarak sunulmasına yönelik çıkar için seks.¹⁴⁹

Çocuğu koruyucu bir hukuksal çerçeveden bakıldığında çıkar için sekse karışan çocukların cinsel sömürü mağdurları sayılmaları gerekir; çünkü çocukların maddi getiri ya da başka bir kazanım karşılığında cinsel aktivitelere onay verebilecekleri düşünülemez.¹⁵⁰ Failden gelebilecek bu tür bir seks talebinin çocuğun onayıyla gerçekleşmiş olduğu iddiası hukuksal anlamda geçerlilik taşıyamaz: çocuğun rızası sömürüyü mazur göstermez.¹⁵¹ Bununla birlikte,

143 T.P. Williams et al. “Transactional Sex as a Form of Child Sexual Exploitation and Abuse in Rwanda: Implications for Child Security and Protection”, *Child Abuse & Neglect*, cilt 36, 2012, ss. 354–61, s. 355; Ayrıca bakınız, M. Hunter, “Materiality of Everyday Sex: Thinking beyond ‘Prostitution’”, *African Studies*, cilt 61, no. 1, 2005, ss. 99–120, p. 101; G. Banteby et al., “Cross-Generational and Transactional Sexual Relations in Uganda: Income Poverty as a Risk Factor for Adolescents”, Londra: Denizaşırı Kalkınma Enstitüsü 2014, s. 3.

144 H. Standing, “AIDS: Conceptual and Methodological Issues in Researching Sexual Behavior in Sub-Saharan Africa”, *Social Science and Medicine*, cilt 34, no. 5, 1992, ss. 475–83; A. Ankomah, “Premarital Sexual Relationships in Ghana in the Era of AIDS”, *Health Policy and Planning*, cilt 7, no. 2, 1992, s. 137.

145 K.L. Dunkle et al., “Transactional Sex among Women in Soweto, South Africa; Prevalence, Risk Factors and Association with HIV Infection”, *Social Science Medicine*, cilt 59, 2004, ss. 1851–92, s. 1582.

146 V. Choudhry et al., “Transactional Sex and HIV Risks – Evidence from a Cross-Sectional National Survey among Young People in Uganda”, *Global Health Action*, cilt 8, 2015.

147 K.L. Dunkle et al. “Transactional Sex among Women in Soweto, South Africa”, yukarıda 143, s. 1582; Ayrıca bakınız, S. Leclerc-Madlala, “Transactional Sex and the Pursuit of Modernity”, *Social Dynamics*, cilt 29, no. 2, 2003.

148 B. Kuate-Defo, “Young People’s Relationships with Sugar Daddies and Sugar Mummies: What Do We Know and What Do We Need to Know?” *Afrika Üreme Sağlığı Dergisi*, cilt 8, no. 2, 2004, ss. 13–37, p. 15; Ayrıca bakınız, USAID (ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı), “Behavioral Interventions: Transactional and Age-disparate Sex in Hyperendemic Countries”, <https://aidsfree.usaid.gov/resources/pkb/behavioral/transactional-and-age-disparate-sex-hyperendemic-countries>

149 E.E. MacPherson et al., “Transactional Sex and HIV: Understanding the Gendered Structural Drivers of HIV in Fishing Communities in Southern Malawi”, *Journal of the International AIDS Society*, cilt 15 (Suppl 1), 2012.

150 T.P. Williams et al., “Transactional Sex as a Form of Child Sexual Exploitation and Abuse in Rwanda”, s. 355; Ayrıca bakınız, CRC, yukarıda 1, Madde 34 ve OPSC, yukarıda 2, Madde 2.

151 Ibid.

konuya bu bağlamda yaklaşıldığında, cinsel rıza yaşının üzerindeki bir çocuğun, bir yetişkinle cinsel ilişkiye girmesi durumunun cinsel sömürü mü yoksa karşılıklı rızaya dayalı cinsel ilişki mi sayılacağı tartışmalı bir konudur.

Çıkar amaçlı seks sömürücü yapan güç dengesizliğidir ve burada güç bir yetişkin tarafından çocuğu cinsel aktivitelere zorlama, buna mecbur ya da tahrik etme amacıyla kullanılır. Güç dengesizliği, yetişkinle çocuk arasında önemli bir yaş ya da ekonomik imkan farkı olmasından dolayı ortaya çıkabilir. Örneğin kimi Devletler bir yetişkin ile çocuk arasındaki cinsel davranışı (ya da 18 yaşından küçük iki kişi arasındaki davranışı) ancak aradaki yaş farkı üç ya da beş yıldan fazla ise suç saymaktadır.¹⁵²

Bununla birlikte kendi başına yaş, sömürü olgusunun belirleyicisi olamaz ve yetişkinin güç ya da yetki sahibi konumunu istismar etmesi durumunda çocuğun yaş farkının daha az olduğu bir yetişkinin cinsel sömürüsüne maruz kalma riski diğer durumlardaki riskle eşittir. Öğrencisine cinsellik karşılığı iyi notlar vereceğini söyleyen bir öğretmen yetki sahibi konumunu kötüye kullanıp öğrencisini zorluyor demektir. Bir çocuğun barınma, yiyecek ve korunma gibi ihtiyaçları varsa bu temel ihtiyaçlarının karşılanması için bir yetişkinle cinsel ilişkiye girebilir. İlişkideki güç dengesizliği, yetişkinin bu tür temel ihtiyaçları ve sosyal statüde yükselmesini sağlayabilecek durumda olmasından kaynaklanır; çocuğun çıkar amaçlı sekste mağdur duruma gelmesi de yetişkin kişinin bu güç dengesizliğini kullanarak çocuğu cinsel aktivitelere zorlamaya ve yönlendirmeye karar vermesiyle ortaya çıkar.

Sonuç: Çıkar amaçlı seksin uluslararası hukukta net bir tanımı olmadığı gibi yasal düzenlemelerde bu konuyu ele alan hükümler de yoktur. Yetişkinler söz konusu olduğunda “çıkar amaçlı seksin” (en azından kimi durumlarda) “fuhuştan” daha fazla kabul gördüğü söylenebilir. Yine de “çıkar amaçlı seks” olgusu çocuk koruma çerçevesinde belirsizliğini korumaktadır. Çocukların cinsel sömürüden korunmaları söz konusu olduğunda, çocuğun cinsel sömürüsünün belirli biçimlerini meşru gösterme (isteyerek ya da istemeyerek) gibi bir risk taşıdığından terimin uygun olduğu söylenemez.

E.4.vii Çocukların Pornografik Performans Gösterileri için Kullanılması

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Kimi uluslararası hukuk belgeleri “çocukların pornografik gösterilerde kullanılmasına” atıfta bulunmakta, böylece “pornografik” kavramını genişleterek yalnızca kayda alınan ve/veya belgelenecek değil canlı gösteriyi de kapsama almaktadır. Terim ÇHS Madde 34(c)’de “çocukların pornografik gösterilerde ve materyallerde sömürücü biçimde kullanılması” şeklinde geçmekte, böylece hem gösteri fiiline hem de sonuç olarak ortaya çıkan maddi duruma odaklanılmaktadır. ACRWC Madde 27(c) “çocukların pornografik aktivitelere, gösterilerde ve materyallerde kullanılmasından” söz ederken, ILO C182 Madde 3(b)’de “çocuğun fuhuş için, pornografi üretimi ya da pornografik gösteriler için kullanılması, temini ya da sunulması” ifadesi yer almaktadır. Bu kavramın, herhangi bir pornografik materyal üretilmemiş olsa bile (örneğin kayıt alınmamış olsa bile) çocuğun cinsel nitelik taşıyan canlı gösterilerde sömürülmesine karşı koruma sağladığı söylenebilir.¹⁵³

¹⁵² ABD’nin farklı eyaletlerinde çocuklara yönelik cinsel saldırının tanımlarıyla ilgili olarak bakınız, <https://apps.rrainn.org/CrimeDef/landing-page-crimes.cfm>. Similar provisions exist in Canadian law <http://www.justice.gc.ca/eng/rp-pr/other-autre/clp/faq.html>
¹⁵³ Burada cinsel rıza için yaşın söz konusu olmadığı unutulmamalıdır ve cinsel aktivitede yer almaya yönelik rıza pornografik gösterilerde yer alma rızasıyla aynı şey değildir.

Son olarak, Lanzarote Sözleşmesi daha da ileri giderek çocuğun “kullanılmasının” farklı biçimlerinin ayrıntısını vermekte ve Taraf Devletlerden çocuğun pornografik gösterilere dâhil edilmesiyle ilgili bir dizi fiili suç saymalarını istemektedir: Çocuğun pornografik gösterilere katılmak üzere temini ya da bu tür gösterilere katılmasına yol açma; çocuğun pornografik gösterilere katılmaya zorlanması ya da çocuğun bu amaca yönelik olarak başka biçimlerde sömürülmesi; çocukların yer aldıkları pornografik gösterilere bilerek katılma gibi.

Aşağıda Bölüm F’de “çocuk pornografisi” terimiyle ilgili olarak dile getirilen aynı nedenlerden dolayı çocukla ilgili bu bağlamdaki “pornografik” terimi¹⁵⁴ de yanıltıcıdır ve çocuğun damgalanmasına ya da başka türlü zarar görmesine yol açabilir. Bu olgu için daha nötr bir terim olarak ve vurgunun çocuğun cinselleştirilmesine yapılması için “çocuğun cinsel gösterilerde kullanılması” denebilir.

Sonuç: Cinsel amaçlarla “bir çocuğun kullanılması” (gösterilerde ya da başka şekillerde) kavramı, vurguyu çocuğun bir suça maruz kalması durumuna ve kendisine olanla ilgili bir sorumluluğu bulunmamasına yaptığı için yararlıdır. Bu bakımdan, damgalamadan ya da suçu çocuğa yüklemekten kaçınan daha nötr bir terimdir. Ayrıca, çocukla ilgili olarak kullanıldığında “pornografik” terimi uygunsuzdur ve yerine “cinsel” teriminin kullanılması yerinde olacaktır. Dolayısıyla “çocukların cinsellik içeren gösterilerde kullanılması” ifadesi tercih edilmelidir.

---

154 Pornografi sözcüğü fahişeler hakkında yazı yazma anlamına gelen Yunanca “pornographos” sözcüğünden türemiştir.

F. Çocuk Pornografisi

Ø Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

F.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS Madde 34 (c) “çocukların pornografik nitelikli gösterilerde ve malzemelerde kullanılarak sömürülmesinden” söz etmekte, ancak bu terimin bir tanımı verilmemektedir.
- ii. 1990: ACRWC Madde 27 (c) “çocukların pornografik aktivitelerde, gösterilerde ve materyallerde kullanılmasından söz etmektedir.
- iii. 1999: ILO C182 Madde 3(b) “çocuğun pornografi üretimi ya da pornografik gösteriler için [...] kullanılmasından, temininden ya da sunulmasından” söz etmektedir.
- iv. 2000: OPSC Madde 2’de “çocuk pornografisi” terimini kullanılmakta şöyle tanımlanmaktadır: “çocuğun gerçekte veya temsili suretiyle bariz cinsel faaliyetlerde bulunur şekilde herhangi bir yolla teşhir edilmesi veya çocuğun cinsel organlarının, ağırlıklı olarak cinsel amaç güden bir şekilde gösterilmesi...” Buna ek olarak Madde 3(c) Devletlerden çocuk pornografisi suçunun suç oluşturucu unsurlarını suç saymalarını talep etmektedir: “Çocuk pornografisinin yukarıdaki amaçlara yönelik olarak üretilmesi, dağıtılması, yayılması, ithali, ihracı, teklifi, satışı ya da bulundurulması”
- v. 2001: Budapeşte Sözleşmesi Madde 9(2) “çocuk pornografisi” terimini kullanmakta ve terimi şöyle tanımlamaktadır: “(a) Açıkça cinsel bir davranış içindeki çocuğu [açıkça cinsel davranış Lanzarote Sözleşmesi’ndeki gibi tanımlanmaktadır]; (b) Açıkça cinsel bir davranış içindeki çocuk gibi görünen bir kişiyi görsel olarak ortaya koyan pornografik materyal; (c) Açıkça cinsel bir davranış içindeki çocuğu gösteren gerçekçi görüntüler”.¹⁵⁵
- vi. 2007: Lanzarote Sözleşmesi Madde 20.2 “çocuk pornografisi” terimini içermekte ve bunu “çocuğu gerçek veya temsili açık bir cinsel davranış içinde görsel olarak gösteren herhangi bir materyal ya da çocuğun cinsel organlarının esas itibarıyla cinsel amaçlarla gösterilmesi” şeklinde tanımlamaktadır. Lanzarote Sözleşmesi Madde 20(1)’de “çocuk pornografisi üretilmesini; çocuk pornografisi sunulup temin edilmesini; çocuk pornografisi dağıtılmasını ve iletilmesini; kendisi ya da başkaları için çocuk pornografisi temin edilmesini ve çocuk pornografisine bilerek katılmayı” suç saymaktadır.
- vii. 2011: 2011/93 sayılı AB Direktifi Madde 2 “çocuk pornografisini” şöyle tanımlamaktadır: “(i) Gerçek ya da temsili ama açıkça cinsel davranış içindeki çocuğu görsel olarak ortaya koyan herhangi bir materyal; (ii) en başta cinsellik amacına yönelik olarak çocuğun cinsel organlarının gösterilmesi; (iii) en başta cinsellik amacına yönelik olarak, çocuk gibi görünen bir kişiyi gerçek ya da temsili ama açıkça cinsel davranış içinde gösteren ya da çocuk gibi görünen bir kişinin cinsel organlarını gösteren herhangi bir materyal ya da (iv) en başta cinsellik amacına yönelik olarak, cinselliği açık davranış içindeki çocuğun gerçekçi görüntüleri ya da çocuğun cinsel organlarının gerçekçi görüntüleri”.

¹⁵⁵ Lanzarote Sözleşmesi Açıklayıcı Rapor, yukarıda 4, Paragraf 100.

F.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 1990: BM İnsan Hakları Komisyonu 1990/68 sayılı kararı benimseyerek çocuk satışı, çocuk fuhşu ve çocuk pornografisi ile ilgili bir Özel Raportör görevlendirilmesini kararlaştırmıştır.¹⁵⁶ Ancak, bu kararda çocuk pornografisinin tanımı yer almamaktadır.

F.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

“Çocuk pornografisi” netlik gerektiren bir terimdir; çünkü bir suç olarak hukuksal tanımı hayli karmaşıktır. Terim, çocuğun cinsel istismarı materyalini anlatmak üzere kullanılmaktadır; ancak aynı zamanda bu tür materyalin üretilmesi/hazırlanması, tüketilmesi, paylaşılması/dağıtılması/yayılması ya da bulundurulması fiillerini de kapsamaktadır.¹⁵⁷ “Çocuk pornografisi” olgusuna karşı yasaların uygulanması açısından etkili bir yanıt verilecekse, üretimden bulundurmaya/tüketilmeye kadar uzanan zincirin her halkasında yer alan katılımcı için cezai yaptırımlar getirilmesi gerekir.¹⁵⁸

“Çocuk pornografisi” teriminin mevcut hukuksal tanımlarının tam olarak anlaşılabilmesi için ayrıca bu kavramın OPSC, Lanzarote ve Budapeşte Sözleşmeleriyle AB'nin 2011/93 sayılı Direktifinde yer alan kimi bileşenlerinin daha ayrıntılı biçimde değerlendirilmesi yararlı olacaktır.

İhtiyari Protokol

- *“hangi yolla olursa olsun herhangi bir temsil”*

“Hangi yolla olursa olsun herhangi bir temsil” ifadesinin kullanılması, çocukları, kullanıcıyı cinsel açıdan tahrik ya da tatmin amacıyla sergileyen çeşitli pornografik materyallerin çeşitli medya kanallarında bulunabilirliğini yansıtmaktadır. Bunlarla sınırlı kalmamak kaydıyla söz konusu kanallar arasında şunlar da yer almaktadır: Fotoğraf, film, resim ve karikatür gibi görsel materyaller; sesli temsiller, canlı gösteriler; basılı ya da çevrim içi metinler; heykel, oyuncak ya da süs gibi fiziksel nesnelere. Bu kategorinin “sanal çocuk pornografisini” de kapsadığı ileri sürülebilir.¹⁵⁹ “Çocuk pornografisi” kapsamında ne tür materyallerin suç sayılacağı konusunda OPSC'ye Taraf Devletlerin ulusal yasaları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

- *“ya da çocuğun cinsel yerlerinin cinsel amaçlarla herhangi bir temsili”*

“Cinsel amaçlarla” terimi materyalin üretilmesinin ve/veya da kullanılmasının ardındaki niyetle ilgilidir ve çocuk pornografisi sayılabilecek temsiller yalnızca cinsel amaçlar için kullanılanlardır (ya da bu amaca yönelik olarak hazırlananlar). Örneğin, bir çocuğun cinsel organlarının bilimsel bir ders kitabında kullanılmak üzere çekilmiş fotoğrafları pornografik sayılmaz; buna karşılık aynı görüntülerin pornografik bir web sayfasında kullanılması pornografi sayılabilir.

- *suçun oluşturuçu unsurları*

Çocuğun cinsel istismarını sergileyen materyal söz konusu olduğunda OPSC Taraf

¹⁵⁷ Dolayısıyla, bir çocuğun pornografik materyal üretiminde kullanılması fiili ile bu kullanımın sonucu fiilen ortaya çıkan materyal kimi zaman iç içe geçebilmektedir.

¹⁵⁸ Lanzarote Sözleşmesi Açıklayıcı Rapor, yukarıda 4, Paragraf 139.

¹⁵⁹ Örneğin, yapay olarak yaratılabilecek, ancak gerçek çocuk göstermeyen gerçekçi görüntüler gibi. Daha fazla ayrıntı için bakınız, “Bilgisayarda/dijital olarak üretilmiş çocuk cinsel istismarı materyali” ile ilgili bölüm F.4.İl.

Devletlerden Şu fiilleri suç saymasını talep etmektedir: “çocuk pornografisinin [...] üretilmesi, dağıtılması, yayılması, ithali, ihracı, sunulması, satılması ya da bulundurulması.”

Lanzarote Sözleşmesi:

- *“çocuğu görsel olarak tasvir eden herhangi bir materyal”*

Lanzarote Sözleşmesi bu Şekli ile OPSC'ye göre daha dar bir tanım vermiş olmaktadır. Çocuk pornografisi materyalinin görsellik içermesi gerektiğini belirterek örneğin sesli temsillerin tanım dışı tutulmasının önünü açmaktadır. Sözleşmenin Açıklayıcı Metni de bu yorumu teyit etmektedir. Taraf Devletlere “sadece temsillerden ya da var olmayan bir çocuğun gerçekçi görüntülerinden ibaret olan pornografik materyalin” üretimini ve bulundurulmasını suç saymama seçeneği açıkça tanındığından (Madde 20(3)),¹⁶⁰ genellikle “sanal çocuk pornografisi” denilen bu tür materyali de kapsayan belgenin Lanzarote Sözleşmesi olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır (bakınız, aşağıda bölüm F.4.II).

- *suçun oluşturucu unsurları*

Çocuğun cinsel istismarını temsil eden materyal söz konusu olduğunda Lanzarote Sözleşmesi mevcut diğer hukuk belgelerinden öteye geçerek Taraf Devletlerin Şunları suç saymalarını talep etmektedir: “Çocuk pornografisi üretimi; çocuk pornografisi sunulması ve temini; çocuk pornografisinin dağıtılması ya da iletilmesi; kendisi ya da bir başkası için çocuk pornografisi temini; çocuk pornografisi bulundurulması [ve] bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla çocuk pornografisine bilerek erişim.”

Budapeşte Sözleşmesi:

- *“çocuğu görsel olarak tasvir eden herhangi bir materyal [...] çocuk gibi görünen bir kişi [...] bir çocuğu temsil eden gerçekçi görüntüler [...]”*

Bu tanım (ki Lanzarote Sözleşmesi'nden önce yapılmıştır) aynı zamanda sınırlayıcı potansiyel taşıyan “görsel olarak tasvir etme” terimini içermektedir. Yine de Sözleşme “sanal çocuk pornografisini” (açıkça cinsel davranış içindeki çocuğun gerçekçi görüntüleri) açık biçimde kapsamaktadır. Ayrıca bir adım daha atılarak “çocuk pornografisinin” tanımında “çocuk gibi görünen kişiler” de dâhil edilmektedir.

- *suçun oluşturucu unsurları*

Budapeşte Sözleşmesi Şu fiillerin suç sayılmasını öngörür: “Başka bir bilgisayar sistemi ile dağıtılması amaçlı çocuk pornografisi üretimi; bir bilgisayar sistemi aracılığıyla çocuk pornografisinin elde edilmesinin sağlanması; bilgisayar sistemi ile çocuk pornosunun dağıtımı, iletilmesi veya aktarılması; kendi veya başka bir kişi için, bir bilgisayar sistemi ile çocuk pornosunun temin edilmesi.”

AB Direktifi 2011/93:

- Gerçek ya da temsili ama açıkça cinsel davranış içindeki “çocuğu görsel olarak ortaya koyan herhangi bir materyal” ya da “çocuk gibi görünen herhangi bir kişiyi görsel olarak ortaya koyan materyal”;

¹⁶⁰ Burada unutulmamalıdır ki bu “uygulanmama” hükmü yalnızca üretim ve bulundurma ile ilgili olup Sözleşmede sıralanan diğer öğeleri içermez.

- en başta cinsellik amacına yönelik olarak “çocuğun cinsel organlarının” ya da “çocuk gibi görünen herhangi bir kişinin cinsel organlarının gösterilmesi”;
- açıkça cinsel bir davranış içerisindeki çocuğun gerçekçi görselleri [...] veya cinsellik amacı ile çocuğun cinsel organlarının gösterilmesi.”

AB Direktifinde yer alan tanım Budapeşte Sözleşmesi’ndeki tanıma benzemektedir ve bu tanım hem gerçek çocukların hem de çocukmuş gibi görünen kişilerin ve çocukların gerçekçi görüntülerini kapsamaktadır. Bir kez daha belirtmek gerekirse bu belge materyalin cinsel davranışı ya da cinsel organları “görsel olarak sergilemesini” gerekli gördüğü için sınırlı kalmaktadır.

- *suçun oluşturuçu unsurları*

Buna karşın Lanzarote Sözleşmesi gibi AB Direktifi de şu açık ifadeye yer vermektedir: “Bilgi ve iletişim teknolojisi aracılığıyla çocuk pornografisine bilerek erişim sağlanması suç sayılmalıdır.” Direktif ayrıca şu ayrımı da vermektedir: “sorumlu tutulabilmesi için kişinin hem çocuk pornografisinin bulunduğu bir siteye girme niyeti taşıması ve orada bu tür görüntülerin bulunabileceğini biliyor olması gerekir.” (Madde 5.3).

Açık herhangi bir cinsel aktivite olmaksızın çocuğu çıplak (yarı çıplak) ya da erotik pozlarda gösteren, ancak yine de çocuğu doğrudan ya da dolaylı olarak cinselleştiren çocuk erotikası ya da cinselleştirilmiş çocuk görüntüleri¹⁶¹ bu hukuk belgelerinde çocuk pornografisi kapsamında yer almamaktadır ve pek çok devlette yasal sayılmaktadır.¹⁶² Çocuk erotikasının çocuk pornografisiyle ilgili mevcut hukuk tanımlarının dışında bırakılmasıyla ortaya çıkan hukuksal boşluğa 2003 yılında işaret edilmiştir.¹⁶³ O dönemde, “çocuk erotikasının” neden dışarda bırakıldığı konusunda akla gelen olasılık internete sansür konusundaki tartışmalarda bir yere oturmasıdır.¹⁶⁴ İster bu nedenle ister başka gerekçelerle, daha yakın zamanlarda benimsenen örneğin Lanzarote Sözleşmesi ve 2011/93 sayılı AB Direktifi gibi uluslararası hukuk belgeleri de aynı yaklaşımı sürdürürken, Çocuk Sömürüsü ve Çevrim içi Koruma Merkezi (CEOP) gibi kimi yasa uygulayıcı merciler bugün çocuğun cinsel istismarı kapsamına giren görüntüler arasında çocuk erotikasına da yer vermektedir.¹⁶⁵

161 Çocuk erotikası konusunda daha fazla bilgi için bakınız, Save the Children, “Images in the Grey Area: How Children Are Legally Exploited as Sex Objects on the Internet”, Mart 2014 <http://www.savethechildren.dk/Report-Çocuk-Abuse.aspx?ID=435>

162 İstisnalar da vardır: Güney Afrika Cinsel Suçlar ve İlgili Hususlar, 2007 tarih ve 32 sayılı değişiklik yasası Madde 1(1)(l), böyle bir kişinin vücudunun, belirli bağlam ve koşullarda bu kişinin cinsel dokunulmazlığını ihlal ya da müdahale edecek şekilde sergileyen ya da betimleyen görüntülere atıfta bulunmaktadır; Avustralya Ceza Yasası Madde 473(1) ise çocuk pornografisini tanımlarken “cinsel poz” terimini kullanmaktadır.

163 Save the Children Avrupa Grubu, Çocuk Pornografisi ve Çocukların İnternet Bağlantılı Cinsel Sömürüsü”, Konum Belgesi, Haziran 2003, s.10.

164 Ibid. Ayrıca bakınız, J.M. Petit, “Özel Raportörün Çocuk Satışı, Çocuk Fuhşu ve çocuk Pornografisi Raporu”, BM İnsan Hakları Komisyonu, 23 Aralık 2004, E/CN.4/2005/78, Paragraflar 20-21 <http://www.refworld.org/docid/42d66e480.html>

165 CEOP, “Çocuğun Cinsel Sömürüsü ve İstismarında Tehdit Değerlendirmesi,” Haziran 2013, p. 22. http://ceop.police.uk/Documents/ceopdocs/CEOP_TACSEA2013_240613%20FINAL.pdf Çocuğun cinsel istismarında ölçekler: (i) cinsel aktivite olmaksızın çıplaklık ya da erotik poz verme; (ii) çocuklar arası cinsel aktivite ya da bir çocuğun kendi başına masturbasyon yapması; (iii) yetişkin(ler) ile çocuk(lar) arasında nüfuz edici olmayan cinsel aktivite; (v) sadistlik ya da hayvanlarla cinsel temasta bulunma.

166 Burada dikkate alınması gereken bir husus örneğin ÇHS, ACRWC ve ILO C182 gibi daha önceki uluslararası anlaşmaların ortaya çıkan materyale değil çocukların pornografide kullanılmasına odaklanmış olması ve “çocuk pornografisi” terimini kullanmamasıdır.

Sonuç: Hukuksal tanımlarla ilgili bölüm F.1.'de gösterildiği gibi "çocuk pornografisi" teriminin 21. yüzyılda benimsenen uluslararası hukuk belgelerinde sağlam bir yeri vardır. Ne var ki bu terimin kesin tanımı belgeden belgeye bazı farklılıklar göstermektedir. Bu durum, terimin iç hukukta da kullanılmasını sağlamıştır. Dolayısıyla "çocuk pornografisi" terimi belirli bir suçun tanımlanması açısından önemini pek çok ülkede korumaktadır. Yine de aşağıdaki bölümde anlatılacak nedenlerden dolayı gerek yasaları uygulamakla görevli organlarda gerekse çocuk koruma kuruluşlarında bu terimin uygun olup olmadığını sorgulama ve alternatif terminoloji önerme yönünde giderek güçlenen bir eğilim vardır. "Çocuk fuhuşu" terimiyle ilgili olarak yukarıda bölüm E'de önerildiği gibi, uluslararası hukuk açısından fiilin nitelendirilmesi mevcut hukuk belgelerinde çoğu kez "çocuk fuhuşu" ve "çocuk pornografisi" şeklinde olmakla birlikte, devletlerin suç oluşturan bu tür fiiller için başka terimler kullanmalarının önünde herhangi bir engel yoktur.

Gündelik konuşma dilinde çocuk pornografisi için kullanılan terimler (çocuk porno, ufaklık pornosu, pedo-porno) tümüyle bir kenara bırakılmalıdır.

F.4. İlgili terimler

F.4.i Çocuk Cinsel İstismarı/Cinsel Sömürüsü Materyali

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

"Çocuğun cinsel istismarı materyali" terimi "çocuk pornografisi" teriminin yerini almak üzere giderek daha yaygın biçimde kullanılmaktadır.¹⁶⁷ Terminolojideki bu değişim şu görüşe dayanmaktadır: çocukları gösteren ya da başka biçimde temsil eden cinselleştirilmiş materyal aslında çocuğun cinsel istismarının bir temsili, bir biçimidir ve "pornografi" olarak tanımlanmamalıdır.¹⁶⁸

Pornografi ağırlıklı olarak karşılıklı rızaya dayalı cinsel fiillerde yer alan yetişkinlerle ilgili bir terimdir ve bu fiillerin görüntüleri cinsel tatmin arayan bir kesime (çoğu kez yasal olarak)¹⁶⁹ dağıtılır. Çocuklarla ilgili olarak bu terime yönelik eleştiri şu durumdan hareket etmektedir: "Pornografi" giderek normalleşmektedir ve bu durumun (bilerek ya da bilmeden) gerçekten çocukların cinsel istismarı ve/veya sömürüsü olan fiillerin ağırlığını hafifletici, bu fiilleri önemsizleştirici, hatta meşrulaştırıcı yönelimlere katkıda bulunması gibi bir risk vardır.¹⁷⁰ Dahası, yukarıda ele alınan "çocuk fuhuşu" ve "çocuk fahişe" terimlerinde olduğu gibi, "çocuk pornografisi" terimi de bu bağlamdaki fiillerin çocuğun rızasıyla¹⁷¹ ve meşru cinsel materyal sayılması gerektiğini ima edici bir risk de taşımaktadır.

Yukarıda belirtilenler ışığında Avrupa Parlamentosu 11 Mart 2015 tarihli Çocuğun Çevrim İçi Cinsel İstismarı Kararında açıkça şunu belirtmiştir: "Çocuklara yönelik suçlarda doğru terminoloji kullanılması çok önemlidir; buna çocuk cinsel istismarı görüntülerinin tanımlandırılması da dahildir ve 'çocuk pornografisi' yerine kullanılması gereken uygun terim de 'çocuğun cinsel istismarı materyalidir'".¹⁷²

167 Örneğin bakınız, UNODC, "Yeni Enformasyon Teknolojilerinin Çocukların İstismarı ve Sömürüsü Üzerindeki Etkileri", s. 10 ve INHOPE, "CSAM – Bir Terminoloji Notu," <http://www.inhope.org/tns/resources/Fact-sheets.aspx>

168 Interpol, "Uygun Terminoloji", yukarıda 109.

169 Avrupa'nın büyük bölümünde ve Kuzey Amerika'da yasal sayılan pornografi dünyanın pek çok yerinde yasa dışıdır.

170 Örneğin bakınız: D. Frangez et al., "The Importance of Terminology Related to Child Sexual Exploitation" Journal of Criminal Investigation and Criminology, cilt 66, no. 4, Ljubljana 2015, ss. 291-299.

171 "Çocuk Cinsel İstismarı Materyali [...] dendiğinde bunun daha yerinde olarak içeriğin ciddiyetini ve mahiyetini yansıttığı gibi böyle bir fiilin çocuğun rızasıyla yapılmış olabileceği anlayışını sorguladığı düşünülür" INHOPE, "CSAM – Bir Terminoloji Notu".

172 Doc. 2015/2564(RSP), Paragraf 12.

“Çocuk pornografisi”, maruz kaldıkları cinsellikle ilgili fiillere (hukuken) onay vermesi mümkün olmayan ve “suç mağduru olabilecek” çocuklarla ilgilidir.¹⁷³ Yasa uygulama alanında son dönemde benimsenen genel yaklaşım bu yöndedir ve bu açıdan “çocuk pornografisinin” çocukların cinsel istismarının ya da cinsel sömürüsünün adli kanıtı sayılmasının önünü açmıştır. Dolayısıyla birçok ülkedeki kolluk kuvvetleri ve yasa uygulayıcı merciler, bu arada uluslararası düzeyde Europol ve INTERPOL “çocuk pornografisi” terimini reddetmekte, bunun yerine “çocuğun cinsel istismarı materyali” ya da “çocuğun cinsel sömürüsü materyali” terimlerini kullanmaktadır.¹⁷⁴

2011/93 sayılı AB Direktifi’nin Giriş bölümünde “çocuk pornografisi çoğu durumda çocukların yetişkinler tarafından cinsel istismarının kayda alınmış görüntülerini içerir” demektedir, ancak bir başka ek daha yaparak çocuk pornografisinin bundan daha geniş bir karşılığı olduğunu belirtmektedir: “[çocuk pornografisi] Açıkça cinsel bir davranış içindeki çocukların ya da çocukların cinsel organlarının görüntülerini de içerebilir; bu tür görüntüler en başta cinsel amaçlar için üretilip kullanılabilir, çocuğun bilgisi olsun olmasın istismar edilebilir. Buna ek olarak çocuk pornografisi kavramı, en başta cinsel amaçlara yönelik olmak üzere, çocuğun açıkça cinsel davranış içinde yer aldığı ya da öyle gösterildiği gerçekçi görüntüleri de kapsar.” (Açıklama, Paragraf 8).

Bu tanımdan hareket edildiğinde “çocuğun cinsel istismarı materyalinin” “çocuk pornografisine” göre daha dar bir alandaki fiilleri kapsayacağı söylenebilir; çünkü bunlardan ikincisi bir çocuğa yönelik cinsel istismar fiilinin temsilinden çok ötelere gidebilir. “Çocuğun cinsel sömürüsü materyali” teriminin özellikle önem kazandığı nokta tam da burasıdır; çünkü bu materyal çocuğun cinsel istismarını açık biçimde ortaya koymasa bile çocuğu cinselleştiren ve sömürücü materyal içermektedir.¹⁷⁵

Ayrıca, çocuklarla ilgili cinsel davranışların belirli biçimleri çocuk pornografisi alanında halen mevcut hukuksal tanımların kapsamına girmese de bunların çocukların cinsel sömürüsü kapsamında yer aldıkları düşünülebilir (örneğin cinsellik yüklü poz verme, “erotika”, aşağıdaki bölüme bakınız). Böyle durumlarda ilgili merciler söz konusu materyale “çocuğun cinsel sömürüsü materyali” (ÇCSM) olarak atıfta bulunma eğilimindedir. ÇCSM hem çocuğun cinsel istismarı materyalini hem de çocukları gösteren diğer cinsel içerik yüklü materyali kapsayan daha geniş bir kategoridir.

Sonuçta “çocuğun cinsel istismarı materyali”, “çocuğun cinsel sömürüsü materyalinin” bir alt kümesini tanımlamakta kullanılır ve burada fiili bir istismar ya da çocuğun anal veya genital bölgelerine yoğunlaşma söz konusudur. Her iki terim de çocuk açısından cinsel anlamda istismarcı ve/veya sömürücü fiilleri gösteren ve/veya belgeleyen materyali anlatır. Bu tür materyal suç istihbarat çalışmalarında ve/veya da ceza davalarında kanıt olarak kullanılabilir. Günümüzde çocuğun cinsel istismarı/sömürüsü materyalinin büyük bölümü değişime girmekte, çevrim içi alınıp satılmakta, böylece suçun çevrim içi boyutunu ön plana çıkarmaktadır.

Son olarak, “çocuğun cinsel istismarı görüntüleri” terimi de zaman zaman bu bağlamda kullanılmıştır. Bununla birlikte, bir noktaya dikkat edilmesi önemlidir: Terminolojinin “görüntülerle” sınırlandırılması, çocuğun cinsel istismarı ve sömürüsü niteliği taşıyan başka

173 Interpol, “Uygun Terminoloji”, yukarıda 109.

174 Bakınız: Europol, “İnternette Online Çocuk İstismarı Materyaline Karşı 22 Avrupa Ülkesinin Ortak Eylemi”, Basın Açıklaması 16 Aralık 2011, editörlere not 2, <https://www.europol.europa.eu/content/press/joint-action-22-european-countries-against-online-child-sexual-abuse-material-internet>; Ayrıca bakınız, Sanal Küresel Görev Ekibi, “Çevresel Taramada Çocuğun Cinsel Sömürüsü”, 2015, s. 32 <https://www.europol.europa.eu/content/2015-vgt-child-sexual-exploitation-environmental-scan>

175 Örneğin bakınız, D. Frangez et al., “The Importance of Terminology Related to Child Sexual Exploitation”, yukarıda 168, s. 296.

biçimlerdeki materyali dışarda bırakma gibi bir risk içerir: Örneğin sesli dosyalar, yazılı metinler ya da başka tür kayıt formları gibi. Dolayısıyla, yasaları uygulayıcı merciler ile birlikte bu alanda çalışan pek çok çocuk koruma kuruluşu bugün “görüntü” terimi yerine “materyal” terimini tercih etmektedir. Ayrıca, çocuğun cinsel istismarı ve cinsel sömürüsü söz konusu olduğunda “çocuk istismarı/sömürüsü materyali” terimine “cinsel” nitelemesinin eklenmesi de önemlidir; çünkü “çocuk istismarı materyali” mutlaka cinsel nitelik taşımayabilecek başka şiddet biçimlerine de işaret edebilir.

Sonuç: “Çocuk pornografisi” terimi, hukuksal konular ve bağlamlarda, özellikle bu terimi açık biçimde kullanan uluslararası anlaşmalara ya da iç hukuk kurallarına atıfta bulunulurken hala kullanılmaktadır. Bununla birlikte, yukarıdaki paragraflarda belirtilen gerekçelerle, bu terimin kullanılmasından özellikle hukuk dışı bağlamlar söz konusu olduğunda mümkün olduğunca kaçınılmalıdır. Bu bağlamlarda “çocuğun cinsel istismarı materyali” ya da “çocuğun cinsel sömürüsü materyali” terimleri tercih edilmelidir.¹⁷⁶ Cinsel istismar fiillerini gösteren ve/veya çocuğun cinsel organlarına odaklanan materyal söz konusu olduğunda “çocuğun cinsel istismarı materyali” terimi “çocuk pornografisi” terimi yerine kullanılabilir. “Çocuğun cinsel sömürüsü materyali” terimi ise çocukları gösteren diğer tüm cinselleştirilmiş materyali kapsayacak şekilde daha geniş anlamda kullanılabilir.

F.4.ii Bilgisayarda/Dijital Olarak Üretilmiş Çocuk Cinsel İstismarı Materyali

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Bilgisayarda üretilmiş çocuğun cinsel istismarı materyali, bu tür materyalin ve diğer, bütünüyle ya da kısmen yapay veya dijital olarak oluşturulmuş çocuk görüntülerinin dijital medya aracılığıyla üretilmesi anlamına gelir. Bu tür görüntülerin gerçekçiliği, durum aslında böyle olmasa bile çocukların gerçekten işin içinde yer aldıkları yanılsamasına yol açar.¹⁷⁷ Bu tür materyale yaygın olarak ‘sanal çocuk pornografisi’ ya da “sahte çocuk pornografisi”¹⁷⁸ olarak da atıfta bulunulur.

Bu tür materyaller Budapeşte Sözleşmesi (Madde 9(2)(c)) ve 2011/93 sayılı AB Direktifinde kapsamıştır (Madde 2(c)(iv)) ve “açıkça cinsel bir davranış içindeki çocuğun gerçekçi görüntüleri” olarak atıfta bulunmaktadır. Ülke düzeyinde ise “sanal çocuk pornografisinin” ve “sahte çocuk pornografisinin” çocuk pornografisiyle ilgili suçlar kapsamına alınıp alınmayacağı konusu tartışmalıdır.¹⁷⁹

Bilgisayarda üretilmiş çocuğun cinsel istismarı materyali, bunlarla sınırlı kalmamak üzere aşağıdakileri içerebilir: Çocukları cinsel aktiviteler içinde ya da cinselleştirilmiş şekilde gösteren sahte fotoğraflar, karikatürler, çizimler, manga¹⁸⁰ ve anime¹⁸¹ gibi çizgi roman ve filmler ve

176 Ibid. D. Frangez et al. Beş Avrupa ülkesi ve Europol’de yapılan araştırmalara dayanarak aynı tavsiyede bulunmaktadır.

177 Interpol, “Uygun Terminoloji”, yukarıda 109, Paragraf 21.

178 S. Liu, “Ashcroft virtual child pornography and first amendment jurisprudence”, UC Davis Journal of Juvenile Law and Policy, cilt 11, no. 1, 2011, ss. 1-54. Burada yazar “sanal çocuk pornografisinde” üç kategoriye işaret etmektedir: tümüyle bilgisayarda üretilmiş “çocuk pornografisi”, dönüştürülmüş “çocuk pornografisi” ve genç görünen yetişkinler kullanılarak üretilen “çocuk pornografisi”.

179 Örneğin bakınız, ABD Yüksek Mahkemesi, Baş Savcı ve diğerleri vs. İfade Özgürlüğü Koalisyonu, Dokuzuncu Bölge Temyiz Mahkemesine yapılan 00-795 sayılı, 30 Ekim 2001 tarihli ve 16 Nisan 2002 tarihinde sonuca bağlanan dava. Bu davada dokuzuncu Bölge Temyiz Mahkemesi Çocuk Pornografisini Önleme Yasasını (1996) geçersiz bulmuştur. Mahkeme yasanın kapsamını müstahcen olmayan, ayrıca gerçek çocukların sömürüsüne de dayanmayan materyalleri de yasakladığı için aşırı geniş bulmuştur. Özet için: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/535/234/>. Buna karşılık BK’de gerçek olmayan çocuk pornografisi, gerçek çocuklardan hareketle üretilen cinsel istismar materyali ile aynı sayılmakta, ancak ceza verilirken bunlardan ilki daha hafif cezalandırılmaktadır.

180 Çocukların yanı sıra yetişkinlere de hitap eden Japon tarzı çizgi kitap ve romanlar.

181 Çocukların yanı sıra yetişkinlere de hitap eden Japon tarzı çizgi film ve televizyon filmleri.

gerçek çocuk kullanılmamış, ancak çocuğun cinsel istismarı içerikli filmler. “Bilgisayarda üretilmiş” ön ekinin kullanılmasına rağmen bir noktanın hatırd tutulması önemlidir: Yapay olarak oluşturulmuş çocuğun cinsel istismarı materyali çoğunlukla gerçekten dijital araçların yardımıyla üretilmiş olsa bile çocuğu cinsel aktiviteler içinde gösteren elle çizilmiş bir resim de cinsel istismar materyali anlamına gelebilir.

“Sahte fotoğraf, bilgisayar grafik tasarımı ya da her ne şekilde olursa olsun başka bir yoldan üretilmiş, fotoğraf gibi görünen” bir görüntüdür.¹⁸² Zaman zaman “değiştirilmiş” ya da “harmanlanmış” görüntü olarak da anılan bu fotoğraflar, çeşitli fotoğrafların ya da fotoğrafların belirli bölümlerinin (genellikle çocuk ve yetişkin olmak üzere kişilerin) tek bir görüntü elde etmek üzere dijital ortamda birleştirilmesiyle üretilir.¹⁸³ Bilgisayar teknolojilerinden önce bu fiillere karışanlar fantezi ürettikleri bir çocuğun kafasını, bir yetişkinin ya da başka bir çocuğun çıplak vücudunun üzerine monte ederlerdi.

Bu tür materyalin, gençlerin çocuk görünümünü verdikleri pozlarda, gençlik izlenimini güçlendirici şekillerde sahneye yerleştirildikleri uygulamaları da içerebildiği görülmüştür. Buna “sahte çocuk pornografisi” ya da “başlangıç pornografisi” denmektedir.¹⁸⁴ Bu konu uluslararası hukukta tek biçimde ele alınmamış olmakla birlikte Budapeşte Sözleşmesi ile 2001/93 sayılı AB Direktifinin “çocuk pornografisi” tanımında “çocuk gibi gösterilen kişilere” de yer verdiği dikkate alınmalıdır.

Bilgisayarda üretilmiş çocuk cinsel istismarı materyali, üretimi sırasında çocuğa mutlaka fiziksel zarar vermemiş olsa bile yine de zararlıdır. Çünkü (i) çocuğun sömürü için hazırlanmasında kullanılacağı bilinmektedir; (ii) gerçek hayata yönelik fantezileri harekete geçirmekte, seks avcılarını özendirilmekte ve çocuk cinsel istismarı materyali için bir pazar oluşup sürmesine katkıda bulunmaktadır ve (iii) çocukların cinselleştirilmelerine hoşgörülü bir kültür yaratıp talep oluşturmaktadır.¹⁸⁵

Sonuç: “Bilgisayarda (ya da dijital olarak) üretilmiş çocuk cinsel istismarı materyali” terimi, çocukları cinsel aktiviteler içinde ve/veya cinselleştirilmiş olarak gösteren her tür materyali kapsar. Buradaki özel ve ayırt edici taraf, materyalin üretiminde gerçek çocukla fiili temas ögesi olmaması, sanki gerçek çocuklar gösteriliyormuş gibi yapay bir görüntü verilmesidir. Zaman zaman “sanal çocuk pornografisi” ya da “sahte fotoğraf” olarak atıfta bulunulan materyal de bu kapsamdadır. Yapay çocuk cinsel istismarı materyalinin çoğu bilgisayar üretimi olmakla birlikte bu tür materyalin sözgelimi el çizimi olabileceği olasılığını da gözlemek gerekir. Çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecek olmasına rağmen bilgisayarda üretilmiş çocuk cinsel istismarı materyali her yerde yasa dışı sayılmamaktadır. Bu bağlamda sıkça kullanılan “sanal” terimi, “çevrim içi” terimiyle karıştırılmamalıdır. Çünkü gerçekten çevrim içi olsa bile burada çocukları göstermekte olduğu izlenimi yaratma amacıyla oluşturulan görüntülere işaret edilmektedir. Çocukların cinselleştirilmesinde “sanal” ya da “gerçek olmayan” bir durum yoktur; dolayısıyla bu terimler, çocukların bu tür uygulamalardan görebilecekleri zararı ya da aynı tür materyalin fiili ya da potansiyel suçluların bilişsel çarpıklıkları üzerindeki etkisini ihmal etme gibi bir risk içerir. Bu durumda “bilgisayarda üretilmiş çocuk cinsel istismarı materyali” gibi terimler bu olgunun tanımlanmasında daha uygun görünmektedir.

182 BK Çocuk Koruma Yasası, Madde 7(7), 1978 (1994 yılındaki değişmiş haliyle).

183 Dönüştürülmüş görüntü, aslında özgün olarak belirli bir şeyken başka bir şey olarak değiştirilmiş görüntüdür (örneğin bilgisayar yazılımla). Çocuğun cinsel sömürüsü ve istismarı bağlamında bir çocuğun görüntüsü örneğin bir yetişkinin pornografik görüntüsüyle harmanlanarak dönüştürülebilir ve böylece çocuk bir cinsel aktivitedeymiş gibi görünür. Bu terim 1990’lı yıllarda “metamorfoz” teriminden türetilmiştir; metamorfoz bir şeyin tamamen kendisinden başka bir şeye dönüşmesi anlamına gelir.

184 Özel Raportörün Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisi Raporu, Paragraf 22.

185 ECPAT International, “Koruma ve OPSC: Çocukların Cinsel Sömürüden Korunmalarında Örnek Uygulama Yasaları”, Journal Series No. 2, 2012 http://www.ecpat.net/sites/default/files/ecpat_journal_apr2012_final.pdf

F.4.iii Çocukların Cinselleştirilmiş Görüntüleri/Çocuk Erotikası

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

"Çocuk erotikası", çocuğun cinselleştirilmesini vurgulamak üzere çıplak ya da yarı çıplak pozlardaki çocukların görüntülerinden oluşur.¹⁸⁶ Zaman zaman "poz verme"¹⁸⁷ olarak da adlandırılan bu olgu, çocuk pornografisi ile ilgili kanunların, çocuğun vücudunun çıplak cinsel bölümlerinin olmadığı görüntüleri (örneğin cinsel organların bir şekilde örtüldüğü) veya açık olmayan cinsel pozlar ve davranışları kapsamadığı kimi ülkelerde tartışmalı bir konu oluşturmaktadır.

Bu tür görüntüler her yerde yasa dışı olmadığından dağıtımı da serbestçe yapılabilen ve bazı insanların çocukların cinselleştirilmesini normal sayan inanışlarına temel olmaktadır. Söz konusu görüntüler çocuklara cinsel ilgi duyan kişiler arasında (çevrim içi) dolaşıma sokulabilmekte ve ülkedeki yasalara göre bu tür bir dolaşım pornografi sayılmakta ya da sayılmamaktadır. Çocuğun cinsel istismarıyla ilgili soruşturmalarda ve mahkeme kararlarında, "çocuk erotikası" yayınlayan web sitelerinin kimi durumlarda bir ilk adım olarak kullanıldığı, çocukların cinsel sömürsünde bir paravan ve "hazırlama" sürecinin bir parçası olarak işlev gördüğü ortaya çıkmıştır.¹⁸⁸

Yürürlükteki ulusal yasalar çerçevesinde yasal sayılsın ya da sayılmasın, cinsellik vurgulu çıplak ya da yarı çıplak çocuk görüntüleri çocuğa daha sonraki yaşamında, özellikle bu görüntüler çevrim içi dağıtıma sokulduğunda çeşitli yollardan zarar verebilir. Çocukların bu şekilde poz vermeleri suç sayılmayabilir; ancak, görüntülerin dağıtılması çocuğun (daha sonra da yetişkinin) mahremiyetinin ciddi anlamda ihlali demektir.

Cinselleştirilmiş görüntüler mutlaka bir çocuğun cinsel sömürsü anlamına gelmez. Örneğin bu tür görüntüler küçük bir çocuğun bikinili ya da annesinin yüksek topuklu ayakkabılarını deneyen resimleri de olabilir. Cinselleştirme her durumda objektif bir ölçüt değildir ve böyle bir durum hakkında yargıda bulunurken dikkate alınması gereken asıl nokta bir kişinin çocuğu bir görüntüde cinselleştirmesinden ya da bir görüntüyü kullanmasından neyi amaçladığıdır (örneğin cinsel tahrik ya da haz). O zaman soru, bu görüntüler paylaşıldığında (çoğunlukla çevrim içi), sonunda çocuklara cinsel ilgi duyan kişilere hitap eden pornografik web sitelerinde ya da forumlarda dolaşıma sokulduğunda ne olacağıdır. İşte bu tür bir dolaşım mahremiyetin ciddi bir ihlali anlamı taşır ve görüntüler pornografik olsun olmasın suç sayılması gerekir.

Dahası, bir görüntünün cinsellik amaçlarına yönelik olarak dağıtıma sokulması, bu görüntü en baştan cinsellik amacıyla üretilmemiş olsa bile çocuk pornografisiyle ilgili yasalara göre suç, görüntüdeki kişi de mağdur sayılabilir. Örneğin bir resim cinsel istismar içermese bile sömürücü nitelik taşıyabilir ve bu durumda yasalar görüntüyü çocuğun cinsel istismar materyali (CSAM) değil çocuğun cinsel sömürü materyali (CSEM) kategorisinde değerlendirir.

186 İHK, "Özel Raportörün Çocuk Satışı, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisi Raporu", Doc. A/HRC/12/23, 13 Temmuz 2009, Paragraf 20.

187 Save the Children Avrupa Grubu, "Çocuk Pornografisi ve Çocukların İnternet Bağlantılı Cinsel Sömürsü", s.10.

188 Örneğin bakınız, 19 ülkenin katıldığı "Operasyon Koala",: <http://www.eurojust.europa.eu/press/pressreleases/pages/2007/2007-11-05.aspx>

Sonuç: Belirli bir görüntünün pornografik olup olmadığının belirlenmesi sübjektif ögeye dayanmazken, görüntünün yayınlanması ya da dağıtılması cinsel haz amacıyla yapılmış ya da yapılmamış olabilir ve bu nedenle yasa dışı ya da yasal sayılır. Bir resmin farklı kullanımları arasında ayırım yapılması ve çocuğun resminin cinsellik amaçlı (yasa dışı) kullanımına odaklanılması, gösterilen çocuğun bir suç mağduru olup olmadığının belirlenmesinde bir yol olabilir. Nasıl pornografi terimi yetişkinler arasında karşılıklı rızaya dayalı, cinsel haz için (çoğu kez yasal olarak) dağıtımına sokulan fiillerin görüntüleri kabul edildiğinden “çocuk pornografisi” terimi uygunsuz bulunuyorsa, “erotika” teriminin çocuklarla ilişkilendirilmesinin uygun olup olmadığı da sorgulanmalıdır. Yaygın kullanılan sözlüklere göre “erotika” terimi bir kişide cinsel istek yaratma, cinsel arzu ve haz uyandırma amacına yönelik kitaplar, resimler ve diğer materyaldir.¹⁸⁹ Buradan hareketle, görüntülerde çocuğun net biçimde cinselleştirilmesi söz konusuysa CSEM (Çocuğun Cinsel Sömürü Materyali) teriminin kullanılması yerinde olacaktır.

F.4.iv Çocukların Kendilerinin Ürettikleri Cinsel İçerik/Materyal

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

18 yaşından küçük çocuklar ve ergenler kendilerine ait tehlikeli olabilecek resimler çekebilir, video kayıtları yapabilir. Bu davranış kendi başına yasa dışı ya da toplumca kabul edilemez sayılmamakla birlikte, içerik çocuklara zarar verecek ya da onları birtakım olumsuz işlere zorlayacak şekilde çevrim içi ya da çevrim dışı dolaşıma sokulabilir.

“Kendi üretimi” ya da “kendi yönelimi” gibi terimlerin “zorla” terimine karşıt olarak kullanılması potansiyel bir risk içerir. Başka bir deyişle, bu tür resimlerin ya da diğer materyalin üretilmesinde çocuğun kendi kabahati olduğu gibi yorumlar yapılabilir. Çocuklar (özellikle ergenler) cinsel içeriği gönüllü olarak üretebilseler bile bu durum çocukların bu görüntülerin istismarcı biçimde kullanılmasından ve/veya dağıtılmasından da sorumlu oldukları anlamına gelmez. Dolayısıyla çocuklar söz konusu materyalin üretilmesindeki ya da sunulmasındaki rolleri nedeniyle cezai anlamda sorumlu tutulmamalıdır.

Ayrıca, içerik çocuklar tarafından üretilmişse (kimi zaman “genç tarafından üretilmiş” denmektedir)¹⁹⁰ ve görüntüde herhangi bir yetişkin kişi yoksa, bu üretimin ardındaki nedenler (örneğin olası bir zorlama, manipülasyon) zaman zaman önemsenmemektedir. Oysa çocuk koruma ve yasa uygulayıcı mercilerde görev yapan profesyonellerin deneyimleri bu tür etmenlerin de rolü olabileceğini, cinsel aktivitelerin gösterimini bir başka kişinin dikte etmiş olabileceğini göstermektedir. Söz konusu içerikte çok küçük yaşlardaki kişilerin görüldüğü durumlarda bu olasılık daha da güçlüdür. Dolayısıyla, “kendi üretimi” terimi kullanılırken, böyle bir içeriği kendi isteği dışında üretmek zorunda kalan çocuğu istemeden ya da örtük biçimde kusurlu sayma riskini göz ardı etmemek gerekir. Gerçekten de küçük yaştaki bir çocuğu gösteren “kendi üretimi” herhangi bir cinsel materyal söz konusu olduğunda, bunun bir yetişkinle ya da başka bir çocukla olan istismarcı ya da zorlayıcı bir ilişkinin sonucu olduğunu varsaymak gerekir.

189 Bakınız, Oxford Advanced Learner's Dictionary ve Cambridge British English Dictionary.

190 “Kendisinin ürettiği içerik” de kullanıcı tarafından üretilen içeriğin bir alt kümesi olup burada başta 13-19 yaşlarındakiler olmak üzere gençler tarafından üretilen ve kendilerinin de yer aldıkları görüntüler ve videolar söz konusudur. Bakınız, E. Quayle et al., “Data Collection”, geçtiği yer, M. Ainsaar ve L. Löf (editörler.), Online Behaviour Related to Child Sexual Abuse, ROBERT Literature Report, s. 14. Ayrıca bakınız, UNODC, “Yeni Enformasyon Teknolojilerinin Çocukların İstismarı ve Sömürüsü Üzerindeki Etkileri”.

Ek olarak, onay veren daha büyük yaşlardaki çocuklar arasındaki romantik ilişki bağlamında üretilen içerikle tanım gereği işin içinde bir sömürünün olduğu içerik arasında, içeriği üretme/kaydetme araçları aynı olsa bile ayırım gözetilmesi gerekir. Ne var ki durum her zaman böyle olmamakta, çocuğun kendi üretimi olan içerik kimi durumlarda “yasa dışı” içerik sayılıp böyle adlandırılmaktadır. Nitekim kendilerinin cinsellik içeren görüntülerini tanıdıkları bir kişiye (kız arkadaş/erkek arkadaş) gönderdikleri için, salt bu nedenle ceza kovuşturmasına maruz kalanlar olmuştur.¹⁹¹ Yukarıda, “çocukların cinselleştirilmiş görüntüleri” ile ilgili bölüm F.4.III’de açıklandığı gibi böyle durumlarda en baştaki görüntü ile onun daha sonraki kullanımı arasında ayırım gözetilmesi önemlidir.

“Kendi ürettiği içerik” terimiyle ilgili olarak, görüntü ya da içerik türünü tanımlamak üzere zaman zaman “uygunsuz” terimi eklenmektedir. İngiliz dili sözlüklerine göre “uygunsuz”, özellikle cinsellik ya da çıplaklık bağlamında “ahlaka aykırı olan şey” anlamına gelmektedir.¹⁹² Gençler tarafından üretilen içerikle ilgili olarak “uygunsuz” terimi kullanılırken, bunun nesnel bir ölçüte olmadığını akılda bulundurmamak, bir şeyin ne zaman ve neden uygunsuz sayılacağını, böyle olup olmadığını karar verme yetkisinin kimde olduğunu sormak önemlidir.¹⁹³ Bu nedenle, nesnel tanımı güç olan “uygunsuz” teriminin bu bağlamdan çıkarılması yararlı olabilir. Bunun yerine “cinsel” ya da “cinselleştirilmiş” terimleri kullanılabilir.

Sonuç: Bu tür materyale atıfta bulunmada en uygun görünen terim “çocukları içeren, kendi başına üretilmiş cinsel içerik/materyal”dir. Bu terim, söz konusu materyalin ya da içeriğin kişinin kendisi tarafından üretildiğini (yaşa dışı ya da yasal, zorlamayla ya da zorlama olmadan); cinselleştirilmiş olduğunu (ancak, daha subjektif bir değer yargısı içerebilecek ‘uygunsuz’ kavramını bir yana bırakarak) ve materyalin çocukları gösterdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

F.4.v Cinsel İçerikli Mesajlaşma

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

“Cinsel içerikli mesajlaşma” şu şekillerde tanımlanmaktadır: “Cinsel görüntülerin kendi başına üretilmesi”¹⁹⁴ ya da “cinsel mesaj ya da görüntü alışverişi” ve “cep telefonu ve/veya internet aracılığıyla cinsellik çağrışımı yaptıran çıplak ya da neredeyse çıplak insan görüntülerinin oluşturulması, paylaşılması ve iletilmesi”.¹⁹⁵ Cinsel içerikli mesajlaşma, kendi kendine gerçekleştirilen cinselliği açık içerik üretiminin bir biçimidir¹⁹⁶ ve bu fiiller “bağlam, anlam ve niyet açısından önemli farklılıklar göstermektedir.”¹⁹⁷

Cinsel içerikli mesajlaşma (“sexting”), deneyim yaşamaktan hoşlanan ve bu işe onay veren ergenler tarafından ve onlar arasında gerçekleşen, çocukların dahil olduğu kendi başına

191 Örneğin bakınız, Guardian, “Teenagers Who Share ‘Sexts’ Could Face Prosecution, Police Warn” 22 Temmuz 2014, <http://www.theguardian.com/media/2014/jul/22/teenagers-share-sexts-face-prosecution-police>. ABD için örneğin bakınız, New York Times, “Rethinking Sex Offender Laws for Youth Sexting”, 20 Mart 2010, http://www.nytimes.com/2010/03/21/us/21sexting.html?pagewanted=all&_r=0. Ayrıca bakınız, Criminal Defense Lawyer, “Teen sexting http://www.criminaldefenselawyer.com/crime-penalties/juvenile/sexting.htm

192 Örneğin bakınız, Oxford Advanced Learner’s Dictionary <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

193 Neyin “uygunsuz” sayıldığı genellikle topluluk standartlarına göre ve bu kavrama sahip hukuk sistemlerinde jüri ya da yargıç tarafından belirlenir. Bu durumda yetkili merciin belirli bir görüntünün uygunsuz olup olmadığını ya da çocuğun cinsel istismarı materyali sayılıp sayılmayacağını belirlemek durumundadır.

194 K. Cooper et al., Adolescents and Self-Taken Sexual Images: A Review of the Literature, 2015.

195 J. Ringrose et al., “A Qualitative Study of Children, Young People and ‘Sexting’”, NSPCC için hazırlanan çalışma, 2012, s. 6.

196 UNODC, “Yeni Enformasyon Teknolojilerinin Çocukların İstismarı ve Sömürüsü Üzerindeki Etkileri”, s.22.

197 K. Cooper et al., Ergenler ve Kendilerinin Ürettikleri Cinsel Görüntüler, s. 24.

üretileen açık cinsel içeriğin en yaygın biçimi olsa da bile “istenmeyen içerikli mesajlaşmanın” da pek çok biçimi vardır. Bundan kastedilen, etkinliğin rızaya dayanmayan yönleridir; örneğin, çocukla temas kurmak, üzerinde baskı kurmak ya da onu “hazırlamak” isteyen bilinen ya da bilinmeyen kişilerden gelen istenmeyen, açıkça cinsel içerikli fotoğraflar, videolar ya da mesajlar gibi. Cinsel içerik üretme ve paylaşma aynı zamanda cinsel zorbalığın bir biçimi de olabilir. Örneğin; bir çocuğa bir resmi bir arkadaşına/akranına göndermesi için baskı yapılabilir ve resmi alanlar da verenin onayını almadan bunu bir ağ içinde paylaşma sokabilirler.

İstenmeyen cinsel mesajlaşma yukarıda değinilen cinsel taciz ve istenmeyen cinsel yorumlarla ilişkilidir.¹⁹⁸ Yapılan araştırmalar cinsel içerikli mesajlaşmanın toplumsal cinsiyete hiç de nötr olmadığını göstermektedir. Cinsel içerikli mesajlaşmanın kız çocuklara yönelik “cinsel tacizin çevrim içi alana uzanması şeklinde anlaşılabilirliği” belirtilmektedir.¹⁹⁹

Sonuç: “Cinsel içerikli mesajlaşma” yaygın kullanılan bir terim, gençler arasında sık rastlanan bir uygulamadır. Araştırmalar, kızların erkeklere göre bu iş için daha fazla baskı altına alınıp zorlandıklarını gösterse bile burada genellikle akranlar arası rızaya dayalı bir aktivite söz konusudur. Cinsel mesajlaşma istismara ya da sömürüye yol açtığına bir nokta büyük önem taşımaktadır: Materyalin kendisi tarafından üretilmiş olması, olup bitenin suçunun çocuğa yüklenmesine ya da cinsel istismar materyali nedeniyle çocuğun sorumlu tutulmasına yol açmamalıdır.

F.4.vi Zararlı İçeriğe Maruz Kalma

⦿ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Zararlı içeriğe maruz kalmadan kastedilen, çocukların, bilerek ya da bilmeden, yaşlarına uygun olmayan cinsellik ya da şiddet içeren materyale ya da gelişimleri açısından başka yönleriyle zararlı sayılan içeriğe erişmeleri ya da böyle bir içerikle karşılaşmalarıdır.²⁰⁰ Bu durumda zararlı içerik çocuğun cinsel istismarı materyalinden (“çocuk pornografisi”) çok daha geniş bir alanı kapsar ve bunlarla sınırlı kalmamak kaydıyla yetişkin pornografisi ve çocuğun cinsel istismarı materyali dahil çocuğa zarar verebilecek her tür materyali içerir. Ancak, bir nokta önem taşımaktadır: Yasal düzenlemeler “zararlı içeriğin” ne olduğuna net bir tanım getirmelidir; aksi takdirde pek çok içerik “zararlı” sayılabilir ve bu da sansürcülük ya da başka özgürlüklerin ihlali sınırına gelip dayanır.

Çocukların “pornografik” nitelikte zararlı içeriğe maruz bırakılmasına zaman zaman çocukların “kötü yola sevk edilmeleri” ya da “pornolaştırılması” olarak atıfta bulunulur.²⁰¹ Örneğin bir yetişkin bir çocuğa kasıtlı olarak (zararlı içerik veya) pornografi gösterirse ya da yanında çocuk varken pornografi izlerse böyle bir durum ortaya çıkar. İlk örnek temassız cinsel istismar sayılabilir ve zararlı ya da cinsel içerik çocukların hazırlanmasında sıklıkla kullanılır.

Zararlı içeriğe maruz kalma zararlı cinsel davranışların kişi ya da akran grupları olarak çocuklar için normalleşmesini beraberinde getirebilir. Bu da bir tür “çocukların kötü yola

198 Bakınız, çocuğun cinsel taciziyle ilgili yukarıda bölüm C.4.V.

199 K. Cooper et al., Ergenler ve Kendilerinin Ürettikleri Cinsel Görüntüler, s. 22.

200 UNODC, Yeni Enformasyon Teknolojilerinin Çocukların İstismarı ve Sömürüsü Üzerindeki Etkileri, s. 13.

201 “Pornolaştırma” sözcüğü Oxford British ve World English Sözlüğünde şöyle tanımlanmaktadır: “cinsel temaların ve cinsellik içeren açık görüntülerin popüler ya da ana akım kültürde giderek daha yaygın biçimlerde ortaya çıkması ve kabullenilmesi.”

Çocuklar söz konusu olduğunda bu sözcük çocukların toplumda daha fazla cinselleştirilmesi, böylelikle küçük çocuklar arasında cinsel davranışların ve tutumların normalleştirilmesi anlamında kullanılmaktadır.

202 Çocuğun cinsel istismarı, terminoloji meseleleri için bakınız, yukarıda bölüm C.3.

sevk edilmesi” olarak görülebilir; ancak bu, belirli kişilerin niyetleri ya da fiillerinden ziyade çocukların toplumsal olarak cinselleştirilmesi şeklinde gerçekleşmektedir.²⁰³

Pornografiye maruz kalma çok küçük bir çocuğa zarar verebilecekken, ergenler söz konusu olduğunda aynı şeyin mutlaka zararlı olmayıp cinselliği keşfetme anlamına gelebileceği de dikkate alınmalıdır. Ayrıca, çevrim içi pornografiye maruz kalınması istenmeden olabilsede çocuğun/ergeninin kendi girişimiyle de gerçekleşebilir ve burada çocuğun cinsel sömürüsü materyali gibi yetişkin pornografisi de söz konusu olabilir.

Pornografiye maruz kalma çok küçük bir çocuğa zarar verebilecekken, ergenler söz konusu olduğunda aynı şeyin mutlaka zararlı olmayıp cinselliği keşfetme anlamına gelebileceği de dikkate alınmalıdır. Ayrıca, çevrim içi pornografiye maruz kalınması istenmeden olabilsede çocuğun/ergeninin kendi girişimiyle de gerçekleşebilir ve burada çocuğun cinsel sömürüsü materyali gibi yetişkin pornografisi de söz konusu olabilir.

Sonuç: Zararlı içerik terimi “çocuğun cinsel istismarı materyali” ya da “çocuk pornografisi” ile eş anlamlı kullanılmamalıdır. Çünkü bu terim çok daha geniş bir kapsama sahiptir ve cinsellik içeren materyal dışında örneğin şiddet içeren video oyunları ya da nefret söylemini özendirilen web sayfaları gibi başka içeriği de kastedebilir. Ayrıca “zararlı içerik” mutlaka yasa dışı materyal anlamına gelmez; yasal, ancak yine de yaş, uygunluk düzeyi vb. durumlar açısından kişi için zararlı materyal de bu kapsama girebilir.

F.4.vii Çocukların Cinsel Amaçlar için Kötü Yola Sevk Edilmesi

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

Bu bağlamda “kötü yola sevk edilme” terimi “birini ya da bir şeyi ahlaken daha kötü duruma getiren fiil ya da sonuç” anlamına gelir²⁰⁴ -başka bir deyişle burada sonuçta “bir kişi ahlaklı davranış standartlarından ahlaksız standartlara geçmiş olur”.²⁰⁵

“Çocukların cinsel amaçlarla kötü yola sevk edilmesi” terimi çocuğun cinsel istismar ya da cinsellik fiillerine tanık olmasına yol açma anlamına gelir ve buna ilişkin bir hüküm Lanzarote Sözleşmesi Madde 22’de bulunmaktadır: “Tarafların her biri, Madde 18.2’nin uygulaması kapsamında belirtilen yaşa ulaşmamış bir çocuğun, katılmaya zorlanmasa bile, cinsel amaçlarla cinsel istismara veya cinsel faaliyetlere tanık olmasına kasten neden olmanın suç teşkil etmesini sağlayacak gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır.”

“Çocuğun cinsel anlamda çevrim içi kötü yola sevk edilmesi”, hukuk standartlarında²⁰⁶ kimi durumlarda “çocuğun cinsel amaçlar için çevrim içi teşvik edilmesi” (“hazırlama”) terimine alternatif olarak kullanılır.²⁰⁷

203 M. Coy et al., “Sex without Consent, I Suppose that Is Rape: How Young People in England Understand Sexual Consent”. Çocuk Komiserliğinin Çeteler ve Gruplarda Çocukların Cinsel Sömürüsü Araştırması için hazırlanan rapor, Kasım 2013.

204 Bakınız, Oxford British ve World English sözlüğü.

205 Bakınız, Oxford Advanced Learner’s English dictionary.

206 ABD’deki kimi eyalet yasaları bu dili kullanmaktadır, örneğin bakınız www.oregonlaws.org/ors/163.432

207 Çocukların cinsel amaçlı çevrim içi teşviki için bakınız, altta bölüm H.

G. Çocuğun Çevrim İçi Canlı Cinsel İstismarı

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

G.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS Madde 34'te "çocukların pornografik gösterilerde sömürücü kullanımından" söz edilmekte, ancak bu gösterilerin çevrim içi ya da çevrim dışı olmasına değinilmemektedir.
- ii. 1999: ACRWC, Madde 27(c)'de "çocukların pornografik aktivitelerde, gösterilerde ve materyallerde kullanılmasından" söz edilmektedir. ÇHS gibi bu belge de bu tür aktivitelerin ya da gösterilerin nasıl gerçekleştirildiğini (çevrim içi ya da çevrim dışı) belirtmemektedir.
- iii. 1999: ILO C182 Madde 3(b) "çocuğun pornografi üretimi ya da pornografik gösteriler için kullanılmasının, temininin ya da sunulmasının" yasaklanmasına değinilmektedir.
- iv. 2007: Lanzarote Sözleşmesi çocuğun "kullanılmasının" farklı biçimlerinin ayrıntısını vermekte ve Taraf Devletlerden çocuğun pornografik gösterilere katılmak üzere temini ya da bu tür gösterilere katılmasına yol açma; çocuğun pornografik gösterilere katılmaya zorlanması ya da çocuğun bu amaca yönelik olarak başka biçimlerde sömürülmesi; çocukların yer aldıkları pornografik gösterilere bilerek katılma gibi çocuğun pornografik gösterilere dâhil edilmesiyle ilgili bir dizi fiili suç saymalarını istemektedir.
- v. 2011: 2011/93 sayılı AB Direktifi "pornografik gösteri" tanımında (Madde 2(e)) şuna yer vermektedir: "Bilgi ve iletişim teknolojisinin araçlarıyla yapılanlar dâhil olmak üzere belirli bir izleyici kesime yönelik olarak (i) bir çocuğun gerçek ya da temsili açık bir cinsel davranış içindeyken gösterilmesi ya da (ii) cinsel amaçlara yönelik olarak bir çocuğun cinsel organlarının gösterilmesi."²⁰⁸

G.2. Terminolojiyle İlgili Hususlar

Çocuğun çevrim içi canlı cinsel istismarı, gerek çocuğun fuhuşta cinsel sömürüsü gerekse cinsel gösterilerle çocuk cinsel istismarı materyali üretimi bağlamında giderek yaygınlaşmaktadır. Bu tür fiillerin bir suç olarak net tanımı olmadığı zaman, söz konusu alanda suç tespiti de yetersiz kalmaktadır.²⁰⁹ Bununla birlikte, çocuk koruma alanındaki belli başlı uluslararası hukuk belgelerinde açıkça yer almasa bile, çocuğun çevrim içi canlı cinsel istismarının çocuğun cinsel sömürüsü ve istismarıyla ilgili halen var olan pek çok yasal hükmün kapsamı içinde yer aldığı bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Dolayısıyla, ister çevrim içi ister çevrim dışı, çocuğun herhangi bir tür pornografik gösteriye katılması ve gösteride kullanılması²¹⁰ şu belgelere göre suç sayılmalıdır: ÇHS (Madde 34(c)), ACRWC (Madde 27(c)), ILO C182 (Madde 3(b)) ve Lanzarote Sözleşmesi (Madde 21). Ayrıca bu fiil OPSC'nin "çocuk fuhuşu" tanımı kapsamına da girebilir: "Çocuğun para ya da başka herhangi bir çıkar karşılığında cinsel aktivitelerde kullanılması." (Madde 2(b)). Çocuğun canlı gösterisi

208 Bakınız, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, 226. Madde

209 Çocuk pornografisiyle ilgili mevcut yasal düzenlemeler cinsel istismarın canlı yayını, "sipariş üzerine" cinsel istismar vb. gibi eğilimler karşısında çoğu kez yetersiz kalmaktadır. Bu konuda bakınız, Uluslararası Kayıp ve Sömürülen Çocuklar Merkezi, "Çocuk Pornografisi: Model Mevzuat ve Küresel Değerlendirme", 8. Basım, 2016.

210 Çocukların pornografik gösterilerde kullanılmasına ilişkin daha ayrıntılı bilgi için bakınız yukarıda, bölüm E.4.VII.

kayda alındığında bu cinsel istismar materyali üretimi anlamına gelir ve bu da çocuk pornografisi hükümleri çerçevesinde önemli tüm hukuk belgelerinde kapsanmaktadır.

Yine de, çocuğun çevrim içi cinsel istismarı çoğu kez çocuğun çifte istismarı anlamı taşır. Çocuk, yalnız ya da başka kişilerle birlikte cinsel aktivitelere katılmaya zorlanması cinsel istismar anlamına gelen bir fiildir. Cinsel aktivite, aynı zamanda, BİT aracılığıyla yayınlanmakta ve uzaktaki başkalarının da izlenmektedir. Genellikle görülen, uzaktan izleyici durumundaki bu kişilerin aynı zamanda çocuğun cinsel istismarını talep/sipariş eden, işin nasıl olması gerektiğini söyleyen kişilerdir (aşağıda bölüm G.3.İI'ye bakınız) ve bu kişiler aldıklarının karşılığında ödeme yapıyor da olabilirler. Çocuğun çevrim içi canlı cinsel istismarının hem ticari hem de ticari olmayan biçimleri olabileceği²¹¹ ve tek amacın çocukların cinsel sömürsünden para kazanmak olduğu bir iş halinde gerçekleştirildiği görülmüştür.

Sonuç: Akılda tutulması gereken önemli bir nokta, çocuğun canlı cinsel istismarının “çocukların pornografik gösterilerde kullanılmalarına” ilişkin hükümlerle ÇHS'nin benimsenmesinden bu yana uluslararası hukuk çerçevesinde yasaklanmış olduğudur (bakınız, Bölüm E.4.VII). Çocuğun canlı cinsel istismarının günümüzde BİT kullanımıyla çevrim içi gerçekleşebilmesi bunun yeni bir olgu olduğu anlamına gelmez. Yine de, yeni olan, bu tür cinsel istismarın “uzaktan” yapılabilmesi, failin istismar olayını mağdurun ülkesinden başka bir ülkede izleyebilecek oluşudur.

G.3. İlgili terimler

G.3.i Çocuğun Cinsel İstismarının Canlı Yayınlanması

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

Çocuğun çevrim içi canlı cinsel istismarı izleyicilere çoğu kez internet üzerinden “canlı” aktarılmaktadır. Başka bir deyişle veriler izleyiciye anında aktarılmakta, izleyici de istismar olayı gerçekleşirken bunu izleyebilmektedir. İzleyici açısından önemli olan, herhangi bir dosya indirilmediğinden canlı yayının aygıt üzerinde herhangi bir iz bırakmamasıdır; fail bunu isteyerek kayda geçirmezse yayın durdurulduğunda çocuğun cinsel istismarı da kaybolmaktadır.²¹² Bu da failin cezasız kalacağına ilişkin algıyı güçlendirmekte, özellikle kanıtların bulunması, mağdurların ve failerin belirlenmesiyle ilgili olay sonrası araştırmaları güçleştirmektedir. Bu tür canlı yayınlara “talep üzerine çocuğun cinsel istismarı” da denebilir.

Sonuç: Görüldüğü kadarıyla cinsel sömürünün yayını “artık ortaya çıkmakta olan bir eğilimin ötesinde yerleşik bir gerçeklik haline gelmiştir.”²¹³ “Canlı yayın” ve “web kamerası” gibi terimlerin salt birtakım teknolojik araçları anlattığı, dolayısıyla ne failin niyetini ne de gerçekleşen fiillerin sonucunu (çocuğun cinsel istismarı ve/veya sömürsü) dikkate aldığına önemlidir.

211 Örneğin Queen vs. Ian Watkins ve diğerleri davasında sanıkların bir anneyi, kızının bir bilgisayar kamerası karşısında cinsel istismarına nasıl teşvik ettikleri görülmüştür. Suçta görünen herhangi bir ticari yön bulunmadığı dikkat çekmiştir (Dava No: 62CA1726112, Law Courts, Cathays Park, Cardiff CF10 3PG, 18 Aralık 2013). Bilinen diğer örneklerde genç kızlar ödeme sırasında kendileri üzerinde cinsellik içeren fiiller gerçekleştirilmektedir. Buna karşın tamamen ticari nitelikte olaylar da söz konusudur. Bu örneklerde kolaylaştırıcı olarak hareket eden yetişkinler talep üzerine ve para karşılığında çevrim içi çocuk istismarı sunmaktadır. 212 “Canlı yayın” (streaming) dosyanın tamamı gönderilmeden önce verilerin gösterilmesini sağlayan teknolojidir; burada bilgiler, dosyanın bilgisayara kaydedilmesi gibi bir gerek olmaksızın (böyle de yapılabilmeyle birlikte) doğrudan doğruya alıcının bilgisayarına ya da aygıtına gönderilir (bilgisayar kamerası, sesli ara yüz vb. yoluyla). İçerik bilinçli bir tercihle kaydedilmedikçe materyal ancak bir kere bulunabilir ve görüldüğü aygıtta herhangi bir iz bırakmaz. Çocuğun çevrim içi cinsel sömürsü durumları söz konusu olduğunda yayın akışındaki pek çok durum gerçek zamandaki üretimden ve mağdurun video verilerinin bilgisayar kamerası iletilmesinden oluşur.

Bu terimlerin kullanılması açısından, “teknolojik” yöne (yani belirli bir fiilde hangi aracın kullanıldığına) aşırı vurgu yapılmaması önemlidir; çünkü BİT çok hızlı gelişmektedir ve yepyeni adlara sahip yeni cihaz ve araçlar neredeyse her gün piyasaya sürülmektedir.

G.3.ii Çocuğun Cinsel İstismarı Siparişi

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

“Çocuğun cinsel istismarı siparişi” belirli bir çevrim içi istismar türünü anlatır. Burada bir fail belirli işlerin yapılmasını peşinen (ya da istismar sırasında) talep ya da dikte eder. İstismar olayı bilgisayar kamerası aracılığıyla sergilenir ya da kimi zaman ödeme karşılığı olmak üzere bunu sipariş eden kişinin görmesi/tüketimi için bir dosyaya kaydedilir.

Sonuç: *Çocuğun cinsel istismarı siparişi canlı yayın şeklinde de olabilir. Burada ek bir unsur olayı seyreden kişinin cinsel istismarın şeklinin belirlenmesinde aktif yer alabilmesidir. Diğer çevrim içi suçlarda kullanılan teknolojiler (canlı yayın kamerası) burada da kullanılır.*

G.3.iii Uzaktan Görüntülü Çocuk Seksi Turizmi/Çocuğun Cinsel İstismarı

⊗ *Terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.*

“Uzaktan görüntülü çocuk seksü turizmi” suçun ulus ötesi karakterini vurgulamak üzere kullanılan bir terimdir. Burada bir ülkede herhangi bir kişi bilgisayar başına geçip bir başka ülkedeki çocuk cinsel istismarı olayını o ülkeye gitmeden sipariş edebilir ve izleyebilir.²¹⁴ Ne var ki bu terim çocuğun çevrim içi cinsel istismarını tanımlama açısından en uygun terim gibi görünmemektedir ve çeşitli nedenlerle yanlış yönlendirme riski taşımaktadır. Birincisi, zaten birçok adı ya da etiketi olan bir konuya (“çocuğun çevrim içi/canlı cinsel istismarı”, “çocuğun cinsel istismarının canlı yayını” vb.) bir terim daha ilave etmekte, bu nedenle konuyu daha da karışık hale getirme riski taşımaktadır. İkincisi, bu tür suçlara karşı tepkinin turizm sektöründen gelmesi gerektiği gibi bir izlenim yaratmaktadır.²¹⁵ Üçüncüsü, zaten kendi başına tartışmalı bir konu olan “çocuk seksü turizmi” (aşağıda bölüm l’da ele alınmaktadır) teriminin ne kadar uygun olduğu tartışmasını açmaktadır. Aynı bağlamda, daha nötr “çocuğun uzaktan görüntülü cinsel istismarı” terimi de kullanılmıştır.²¹⁶ Bu terim “uzaktan görüntülü çocuk seksü turizmi” teriminden daha yeterli görünmesine rağmen, “webcam”ın aynı “canlı yayın”da olduğu gibi çocuğun çevrim içi cinsel istismarını izlemede kullanılan bir teknolojik araç olduğu, dolayısıyla bunun yerine her an başka bir teknoloji kullanılabileceği unutulmamalıdır.

Sonuç: *“Uzaktan görüntülü çocuk seksü turizmi” teriminin kullanılmasından kaçınılmalıdır. İşin içinde belirli bir teknolojik aygıt olan uzaktan görüntülü çocuk seksü turizmi yerine, “çevrim içi ve canlı çocuk istismarı”nın daha kapsamlı ve uygun olacağı da dikkate alınarak “uzaktan görüntülü çocuğun cinsel istismarı” terimi kullanılabilir.*

213 Sanal Küresel Görev Ekibi, “Çocuk Cinsel Sömürüsü Küresel Taraması”, yukarıda 172.

214 Örneğin bakınız, Terre des Hommes Netherlands, “Sweetie”, <https://www.youtube.com/user/sweetie>

215 Çocuk seksü turizmi konusunda daha ayrıntılı bilgi için bakınız altta, bölüm l.

216 Örneğin bakınız, Terre des Hommes, “Sweetie Campaign in [the] Philippines Intensifies”, 7 Aralık 2015 <https://www.terredeshommes.nl/en/news/sweetie-campaign-philippines-intensifies>

H. Çocukların Cinsel Amaçlar için Teşviki

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

H.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 2007: Lanzarote Sözleşmesi "hazırlama" fiilini tanımlayan ilk uluslararası hukuk belgesidir ve bu fiile "çocukların cinsel amaçlar için teşviki" şeklinde atıfta bulunmaktadır. Buradan hareketle Sözleşme (Madde 23) Taraf Devletlerin şu fiilleri suç saymalarını öngörmektedir: "Bir yetişkinin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak Madde 18.2'nin uygulanması kapsamındaki yaşa ulaşmamış bir çocukla, bu çocuğa karşı Madde 18.1.a veya Madde 20.1.a'da belirtilen suçları işleme amacıyla kasten buluşma teklifinde bulunması ve bu teklifin ardından buluşmaya yönelik somut eylemlere geçmesi..."
- ii. 2011: Çocukların cinsel istismarı, sömürüsü ve çocuk pornografisiyle mücadele AB Direktifi 2011/93, Lanzarote Sözleşmesi'ni izlemekte ve ayrıca çocuğun cinsel amaçlar için teşvik edilmesi tanımını içermektedir (madde 6):
  1. Taraf Devletler, aşağıda belirtilen kasıtlı fiillerin suç sayılmasını sağlamak üzere gerekli önlemleri alacaklardır: Bir yetişkinin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak cinsel rıza yaşına ulaşmamış bir çocukla Madde 3(4) ve Madde 5(6)'da belirtilen suçları işlemek amacıyla buluşma teklifinde bulunması ve bu teklifin ardından bu buluşmaya yönelik somut eylemlere geçmesi [...].
  2. Üye Devletler, Madde 5(2) ve (3)'te belirtilen suçlara cinsel rıza yaşına ulaşmamış çocuğa kendisini sergileyen pornografik materyal sunması için bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarıyla teşvikte bulunma yoluyla bir yetişkin tarafından teşebbüs edilmesinin cezayı gerektiren bir fiil sayılmasını sağlayacaklardır"

H.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 2011: ÇHS Komitesi 13 sayılı Genel Görüşünde şöyle demektedir: "BİT aracılığıyla başkalarıyla temasa geçtiklerinde, çocuklar zorbalığa ve tacize maruz kalabilirler, birileri peşlerine takılabilir ve/veya da yabancı kişilerle çevrim dışı bir araya gelmeleri için zorlanabilirler, kandırılabilirler ya da buna ikna edilebilirler; cinsel aktivitelere katılmak ve/veya özel bilgiler vermek üzere "hazırlanabilirler."
- ii. 2011: Ekonomik ve Sosyal Konseyin, Yeni Bilgi Teknolojilerinin Çocukların Cinsel İstismarında ve/veya Sömürülmesinde Kullanılmasının Önlenmesi, Çocukların Korunması ve Uluslararası İşbirliği ile ilgili 2011/33 sayılı kararı şöyle demektedir: "Yeni bilgi ve iletişim teknolojileri ve uygulamaları, çocukların cinsel sömürüsü suçlarının işlenmesi amacıyla kullanılmaktadır ve teknik gelişmeler görsel ya da işitsel olmak üzere çocuğun cinsel sömürüsü materyalinin üretilmesi, dağıtılması ve bulundurulması, çocukların zararlı içeriğe maruz bırakılması, çocukların hazırlanması, tacizi ve cinsel istismarı ve siber zorbalık gibi suçların ortaya çıkmasına yol açmıştır."

H.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

"Teşvik etme" terimi "bir kişiden bir şey isteme" ya da "bir kişiden bir şey elde etme veya o kişiyi bir şey yapmaya ikna etme" anlamına gelir.²¹⁷ Çocukların cinsel amaçlar için bu şekilde

217 Oxford Advanced Learner's Dictionary

teşvik edilmesine genellikle “hazırlama” ya da “çevrim içi hazırlama” denir. Bir yetişkinin bir çocukla onu cinsel anlamda istismar etmek amacıyla “arkadaşlık kurması” (çoğu kez çevrim içi olsa bile “çevrim dışı hazırlama” da vardır ve ihmal edilmemelidir) olarak da tanımlanabilir. Halen yalnızca 2011/93 sayılı AB Direktifi “çevrim dışı hazırlamaya” da dikkat edilmesi gerektiğini belirtmekte, devletlerin bu tür fiilleri de suç saymaları gerektiğini öngörmektedir. (Tekrar,19).²¹⁸

Çocukların cinsel amaçlar için teşvik edilmelerinin suç sayılması yükümlülüğü getiren ve hukuksal bağlayıcılık taşıyan yalnızca iki uluslararası belge vardır: Lanzarote Sözleşmesi ve 2011/93 sayılı AB Direktifi. Lanzarote Sözleşmesi (Madde 23) ile ilgili Açıklayıcı Rapor bu suçun oluşturuçu unsurlarını şöyle sıralamaktadır: (i) çocukların cinsel amaçlar için teşvik edilmesi (örneğin “çocukla cinsellik içeren sohbet”²¹⁹); (ii) cinsel fiilde bulunmak üzere çocukla buluşma teklifi ve (iii) daha sonra bu buluşmayı “fiilen gerçekleştirme”. Burada, cinsel bir suçun fiilen işlenmiş olması gerekli görülmemektedir. Bu yönde somut adımların atılmış olması yeterli sayılmaktadır (örneğin ilgili kişinin buluşma yerine gelmesi gibi).

Daha yakın zamanlardaki 2011/93 sayılı AB Direktifi, suç tanımını ikiye ayırırken, bir yetişkinin bir çocukla buluşma teklifi söz konusu olduğunda aynı “maddi fiilleri” gerekli görmekte, ancak bir çocuğun kendisinin cinsel görüntülerini sunması için tahrik ve teşvik edilmesini kendi başına ceza gerektiren bir fiil saymaktadır (Madde 6.2).

BIT’deki hızlı gelişmeler ve çevrim içi suçun yeni biçimleri dikkate alındığında, bu suçla ilgili mevcut hukuk belgelerinin somut fiziksel buluşmayı ya da böyle bir buluşmaya yol açan maddi fiilleri zorunlu sayması kaygı verici bir husus gibi görülebilir. Şurası açık bir gerçektir ki günümüzdeki pek çok “hazırlama” olayında çocuklar çevrim içi ortamda sömürülmekte ve istismar edilmekte, “buluşma” ise fiziksel değil çevrim içi gerçekleşmektedir. İngiltere için geçerli “çevrim içi hazırlama” verileri, çocuklar cinsel görüntü ya da video üretmeye yönlendirilirken ya da bu yönde manipüle edilirken “hazırlayan” kişilerin çocukla gerçek yaşamda buluşma gibi bir niyet taşımadıklarını göstermektedir.²²⁰ Bu da çocuk pornografisi materyali üretimini özendiren bir husustur ve çoğu kez “cinsel zorlama” (bakınız, aşağıda Bölüm H.4.III) ve şantajın diğer biçimleriyle bağlantılıdır. Dahası, deneyimler, bu mağdurların da çoğu kez fiziksel anlamda cinsel istismar ve sömürü mağdurlarıyla aynı sonuçlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Buna ek olarak, söz konusu çocuklar çoğu kez kendi sömürülmelerine bir ölçüde de olsa katkıda bulunmanın (çünkü işin başında bilgisayar kameralarını açma ve/veya fotoğraf çekmeyi kabul etmişlerdir) utancını ve suçluluk duygusunu yaşamakta, görüntüleri kimin denetlediğini, bunları kimin gördüğünü bilememenin sıkıntısını çekmektedir. Bu gerçeği yansıtmak üzere “hazırlama” teriminin çevrim içi alandaki buluşmaları da kapsayacak biçimde genişletilmesi yerinde olacaktır.

Lanzarote Komitesi, ortaya çıkan bu durumu dikkate almak üzere, Sözleşme’nin 23. Maddesine ilişkin olarak Haziran 2015’te benimsediği bir görüşte şunlara yer vermiştir: “Çocukların bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla suça yöneltilmeleri her durumda bir kişiyle şahsen buluşmayla sonuçlanmaz. Bu iş çevrim içi kalabilir; ancak yine de çocuğa ciddi zarar verebilir.”²²¹ Komite ayrıca şu görüşe yer vermektedir: “Genel olarak “çevrim içi hazırlama” olgusu bilgi ve iletişim teknolojilerine paralel bir oluşum içindedir. Dolayısıyla bunun nasıl anlaşılacağı Sözleşme hazırlanırken “çevrim içi hazırlama” işinin nasıl gerçekleştirildiğiyle sınırlı kalmamalı, aynı fiilin bugün nasıl gerçekleştiği ve yarın nasıl gerçekleşebileceği de gözetilip

218 Direktif 2011/93/EU, yukarıda 14, Açıklama 19.

219 Lanzarote Sözleşmesi Açıklayıcı Rapor, yukarıda 4, Paragraf 157.

220 CEOP, “Çocuğun Cinsel Sömürüsü ve İstismarında Tehdit Değerlendirmesi”, Paragraf 38.

221 Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürüsü ve Cinsel İstismardan Korunmaları Sözleşmesi Taraflar Komitesi (T-ES), “Lanzarote Sözleşmesi Madde 23’le İlgili Görüş ve Açıklayıcı Notu”, 23 Haziran 2015, Paragraf 17. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046ebc8>

buna göre hareket edilmelidir. "Çevrim içi hazırlamanın" durağan bir tanımı mümkün olmadığından Taraflar, cinsel istismarın bir kişiyle buluşmadan, çevrim içi gerçekleştiği durumların da suç sayılması konusunu düşünmelidirler."²²²

"Hazırlama" konusunu ele alan hukuk belgelerinin bir başka potansiyel zaafı da Devletlere bu tür fiilleri, yalnızca cinsel rıza yaşına ulaşmamış çocuklara yöneldiğinde suç sayma yükümlülüğü getirmesidir. Böylece, söz konusu yaşın üzerinde olup yine de sömürücü nitelikte bir duruma sürüklenebilecek ya da bu yönde manipüle edilebilecek kişilere yeterli koruma sağlanamamış olmaktadır.

Günümüzde, çocuklara yönelik cinsel suçlarda salt BİT kullanımını suç sayan ulusal hukuk sistemlerinin çeşitli örnekleri vardır. ²²³

Sonuç: Görüldüğü kadarıyla çocukların cinsel amaçlar için teşvik edilmesi tanımının fiziksel, bire bir buluşmaya teşebbüs edildiği ve/veya bunun gerçekleştiği durumlarla sınırlanmasının mantıksal bir nedeni olamaz. Giderek daha fazla çevrim içi olmakla birlikte çocuklara yönelik bu fiiller hem çevrim içi hem çevrim dışı olabilir (her ikisi birlikte de olabilir) ve hiç çevrim dışı olmasa da çocuğa yine zarar verebilir. Benzer biçimde, örneğin telefon ya da metin teması gibi sözlü ve yazılı bir tür BİT ile kolaylaştırılrsa bile teşvik etme ve "hazırlama" tamamen çevrim dışı gerçekleşebilir. Örneğin bir çocuk, akranı tarafından bir faille tanıştırıldığında ve ardından istismarcı kişinin erkek arkadaşı (flörtü, sevgilisi) olduğuna inandırıldığında böyle bir durum ortaya çıkabilir. Bu da cinsel istismarın bir biçimidir ve cinsel sömürde "erkek arkadaş" modeli olarak bilinmektedir.²²⁴ Dolayısıyla, bir çocuğun kendi cinsel görüntülerini vermeye yönlendirilmesi bu uygulamanın bir parçasıdır. Sonuç olarak, bir çocuğun cinsel amaçlarla (çevrim içi) teşvik edilmesi tanımında şu öğeler gerekli görülmektedir: (i) çocukla temas; (ii) (çevrim içi ise BİT aracılığıyla); (iii) çocuğu cezbetme ya da tahrik niyeti; (iv) çevrim içi ya da çevrim dışı herhangi bir cinsel aktivitede bulunma.

H.4. İlgili Terimler

H.4.i Cinsel Amaçlar İçin "Hazırlama" - Grooming (Çevrim İçi/Çevrim Dışı)

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

Cinsel sömürü ve cinsel istismar bağlamında "hazırlama" çocukların cinsel amaçlar için teşvikinin kısa adıdır. "Hazırlama/çevrim içi hazırlama", çevrim içi ya da çevrim dışı cinsel

222 Ibid., Paragraf 20.

223 Örneğin bakınız, Güney Afrika Cinsel Suçlar ve İlgili Fiiller Yasası'nın 18. Maddesi çocukla cinsel fiilin gerçekleşmesine yol açma amacıyla kullanılan her yolu (aracı olsa bile) suç saymaktadır. Cinsel aktiviteler geniş bir kapsamda ele alınmaktadır ve şunları da içermektedir: fail izlerken çocuğun cinsel bir aktivitede bulunması; çocuğun pornografiye maruz bırakılması ya da vücudunun bölümlerinin çocuğun cinsel dokunulmazlığını ya da saygınlığını ihlal edecek şekilde sergilenmesi; Avustralya, Ceza Yasası Madde 474.27 (16 yaşından küçük kişileri "hazırlamak" amacıyla aracı kullanılması; müşterinin gönderici, katılımcı ya da başka bir kişiyle cinsel etkinliğe girmesini kolaylaştırma niyetiyle iletişime geçme; Madde 272.15 (bütünüyle ya da kısmen Avustralya dışında hazırlama fiili); cinsel etkinliğin gerçekleşmesi olanaksız olsa bile cinsel aktivitede bulunma amacıyla çocukla iletişim kurmanın suç sayılması (12 yıl hapis cezası). Avustralya Ceza Yasasına göre "cinsel aktivite" geniş yorumlanmalı, farklı cinsel aktivite biçimlerini kapsamalıdır. Bu terim daha dar bir kapsama sahip "cinsel ilişki" ile karıştırılmamalıdır; Arjantin Ceza Yasası Madde 131: cinsel dokunulmazlığına karşı bir fiilde bulunmak amacıyla 18 yaşından küçük birisiyle temas kurulmasının suç sayılması (altı aydan dört yıla kadar hapis cezası); Kosta Rika Ceza Yasası Madde 167 bis: "seducción o encuentros con menores por medios electrónicos": suç sayılanlar: (i) çocukla cinsel ya da erotik iletişim kurulması (bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası); (ii) bir çocukla fiziksel bir mekanda buluşma sağlanması (iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası).

224 S. Jago et al., "What's Going on to Safeguard Children and Young People from Sexual Exploitation? How Local Partnerships Respond to Child Sexual Exploitation", Luton, University of Bedfordshire, 2011.

teması kolaylaştırma amacıyla bir çocukla doğrudan şahsen ya da internet ya da başka dijital teknolojiler kullanılarak ilişki kurma sürecidir.²²⁵

“Hazırlama” belli başlı sözlüklerde “(bir kişinin) belirli bir amaç için hazır edilmesi ya da yetiştirilmesi” olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun cinsel sömürüsü ve istismarı özel bağlamında ise bu “(bir istismarcının) (çocuğu) cinsel bir suç işlemek amacıyla özellikle internet sohbeti aracılığıyla bir buluşmaya “hazırlaması”²²⁶ ya da “cinsel ilişkiye ikna etmek üzere bir çocukla özellikle internet üzerinden arkadaşlık kurma” fiilidir.²²⁷

Çocukların cinsel amaçlar yönünde teşvik edilmesinde olduğu gibi, “hazırlama” teriminin de fiziksel anlamda bire bir buluşma ya da buna yönelik fiille sınırlandırılmasını gerektirecek mantıksal bir neden yoktur. “Hazırlama”, failin mağdur edeceği kişinin güvenini kurnazlıkla kazanacağı bir süreci anlatır. Araştırmalar, bu “hazırlamanın” günümüzde çocukların çevrim içi cinsel sömürüsünün en sık görülen biçimi olmadığını göstermektedir. “Tek bir mağdurun yavaş gelişen bir süreç içinde hazırlanması durumları bugün de görülüyor olsa bile, bu tehdidin dinamiklerinin son birkaç yıl içinde önemli ölçüde değiştiğini gösteren kanıtlar vardır. Günümüzde, bir çocukla ilk ilişki kurulması ile suç oluşturan fiil arasındaki zaman süresi çoğu kez son derece kısadır” ve “failler çoğu durumda önce bir güven ilişkisi oluşmasını beklemek yerine mağduru hemen manipüle etmeye yönelmektedir.”²²⁸ Bu nedenle “çocuğun çevrim içi cinsel sömürüsü” teriminin zaman zaman tercih edilmesinin nedeni, bunun yalnızca “hazırlama” gibi özel uygulamaları değil, çocukların cinsel amaçlarla daha doğrudan ve zorlayıcı biçimlerde teşvik edilmesi fiillerini de kapsamasıdır.²²⁹

H.4.ii Çocukların Çevrim İçi (Cinsel Amaçlı) Ayartılması

○ *Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.*

“Hazırlama” kimi zaman “çocukların cinsel aktiviteler için çevrim içi ayartılması” şeklinde tanımlanır²³⁰. Gerçekten de burada bir kişinin mağdura cinsel anlamda sömürmek üzere yaklaşıp, dikkatini çekerek veya aklını çelerek²³¹ onu “hazırlaması” söz konusudur.

“Çevrim içi ayartma” terimi, örneğin ABD Adalet Bakanlığı tarafından da kullanılmakta ve şöyle tanımlanmaktadır: “Çocuk avcıları yasa dışı cinsel aktiviteler için kurbanlarını önce belirlemek, sonra zorlamak üzere çoğu kez interneti kullanır. Bu kişiler çocuklar ve gençler arasında popüler olan sohbet odalarına ya da ilan veren web sitelerine sızarak sızarak. Önce çocuğun güvenini kazanırlar, sonra da sohbeti cinsel konulara yönlendirirler. Kimi zaman çocuğa kendi açık cinsel görüntülerini gönderirler, kimi zaman da çocuktan kendi cinsel içerikli görüntülerini göndermesini isterler. Çoğu durumda da cinsel aktiviteler için yüz yüze görüşme ayarlamaya çalışırlar.”²³²

Sonuç: *Çocuğun “ayartılması” kimi durumlarda “çocuğun cinsel amaçlar için teşvik edilmesi” ya da “hazırlanması” anlamında da kullanılmaktadır.*

225 Örneğin bakınız, <http://www.europeanonlinegroomingproject.com/home.aspx>

226 Bakınız, Oxford British ve World English Dictionary.

227 Bakınız, Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus.

228 CEOP, “Çocuğun Cinsel Sömürüsü ve İstismarında Tehdit Değerlendirmesi”, s.10.

229 Ibid.

230 J.M. Petit, “Çocukların Satışı, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisi Özel Raporörü Raporu”, supra 162, Paragraf 13.

231 Bakınız, Oxford British ve World English Dictionary

232 ABD Adalet Bakanlığı, “Çocuk Sömürüsünün Önlenmesi ve Yasaklanması Ulusal Stratejisi”, Kongreye Sunulan Rapor, Ağustos 2010, s.3 <http://www.justice.gov/pscc/docs/natstrategyreport.pdf>, s.3.

H.4.iii Çocuğa Cinsel Amaçlı Şantaj

⊘ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

“Sextortion” olarak da bilinen bu fiil, bir kişiye, kendi üretimi olan görüntüleriyle ve bu görüntülerinin kendi rızası dışında yayılması (örneğin sosyal medyada) tehdidiyle o kişiden cinsel bir şeyler, para ya da başka yarar sağlama amacıyla şantaj yapılması anlamına gelir. Genellikle, bu “hazırlama” işini yapanların uzun süreye yayılan (kimi zaman aylarca süren) etkisi ve manipülasyonun ardından, kişi kendisinin ilk cinsel içerikli görüntülerini iletmeye ikna edilinceye kadar tehditler, baskılar ve zorlamalar hızla artar.

Cinsel şantaj gerek çocukların gerekse yetişkinlerin çevrim içi teşvik edilmesinin bir özelliği sayılır. Görüldüğü kadarıyla şantajın bu türüne giderek daha fazla rastlanmakta, failer daha aşırı, şiddet içeren, sadistçe ve aşağılayıcı taleplerde bulunmaktadır.²³³ Çocuklara yönelik olduğunda cinsel şantajda çocuklar ya da gençler, kendilerine ait materyalin başkalarına da gösterileceği tehdidi altında cinsel materyal üretimine devam etmeye zorlanırlar ve/veya kendilerine sıkıntı veren birtakım işler yapmaları söylenir. Kimi durumlarda istismar sarmalı kontrolden o kadar çıkar ki mağdurlar bundan kurtulmanın tek yolu olarak kendilerine zarar verebilir ya da intihar edebilirler.²³⁴

Sonuç: Tavsiye edilen terim, “çocuklara cinsel amaçlı şantaj”dır ve bu terim, filin çocuğa karşı gerçekleştirildiğine vurgu yapmaktadır. Gündelik dilde sıkça kullanılan “sextortion” ise çocuk koruma alanında tartışmalı bir terimdir; çünkü söz konusu olanın bir çocuğun cinsel sömürüsü olduğunu açık biçimde göstermemekte, son derece ciddi sonuçlar getirebilecek bir uygulamayı önemsizleştirme riski barındırmaktadır.

233 Sanal Küresel Görev Ekibi, “Çocuk Cinsel Sömürüsü Küresel Taraması”, yukarıda 172.
234 Ibid.

I. Çocukların Seyahat ve Turizm Ortamlarında Cinsel Sömürüsü

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

I.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 2000: OPSC “çocuk seks turizmi” terimine Giriş bölümünde yer vermekte, Madde 10(1)’de ise şöyle demektedir: Taraf Devletler çocuk satışı, çocuk fahişeliği, çocuk pornografisi ve çocuk seks turizmini içeren faaliyetlerden sorumlu olanların önlenmesine, meydana çıkarılmasına, soruşturma, kovuşturma ve cezalandırılmasına yönelik uluslararası işbirliğini çok taraflı, bölgesel ve iki taraflı düzenlemelerle güçlendirmek için gerekli olan bütün adımları atacaklardır.” Madde 10(3) şöyle devam etmektedir: Taraf Devletler çocukların, satış, fahişelik, pornografik uygulamaları ve çocuk seks turizmine karşı zafiyetini artıran yoksulluk, az gelişmişlik gibi temel nedenleri ele almak amacıyla uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesini teşvik edeceklerdir.”
- ii. 2007: Lanzarote Sözleşmesi “seyahat ve turizm sektöründen”, “çocukların cinsel sömürüsünün ve cinsel istismarının önlenmesine yönelik politikaların geliştirilip uygulanmasında, kendi başına ya da birlikte düzenlemeler yoluyla iç normların yaşama geçirilmesinde” bir aktör olarak söz etmektedir (Madde 9(2)).
- iii. 2011: 2011/93 sayılı AB Direktifi “istismar fırsatlarını ya da çocuk seks turizmini tanıtan fiillere karşı önlemler alınması” hükmünü içermektedir (Madde 26). Direktifin 29 sayılı açıklaması bu olguyu şöyle tanımlamaktadır: “Çocuklarla, cinsel temas amacıyla başka ülkelere seyahat eden kişi ya da kişilerce çocukların cinsel istismara maruz bırakılması.”

I.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

1996: Çocukların Seyahat ve Turizmde Cinsel Sömürüden Korunmalarına Yönelik Davranış Kuralları hazırlanmıştır. ²³⁵

1999: UNWTO Turizmde Küresel Etik Kurallar belgesi seyahat ve turizmde çocukların cinsel sömürüsü sorununu açıkça tanımlı, bunu turizmin özüne ve amaçlarına aykırı bir olgu olarak tanımlamıştır: “insanların başta cinsellik olmak üzere herhangi bir biçimde sömürülmeleri, özellikle çocuklar söz konusu olduğunda turizmin temel amaçlarına aykırıdır.”²³⁶

2001: UNWTO, Çocukların Turizmde Cinsel Sömürüden Korunmalarında Ulusal Turizm Yetkilileri için Kılavuzları benimsemiştir. ²³⁷

2013: Çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi Özel Raportörü İHK’ye ilettiği çeşitli raporlarda hem “seyahat ve turizmde çocukların cinsel sömürüsünden” hem de “çocuk seks turizminden” söz etmektedir. ²³⁸

2013: Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi “Çocuk Seksi’ Turizmiyle Mücadele” başlıklı bir belgeyi benimsemiştir. ²³⁹

²³⁵ Bakınız, www.thecode.org

²³⁶ Dünya Turizm Örgütü, Turizmde Küresel Etik Kurallar, WTO 13. Genel Kurulunda A/RES/406(XIII) sayılı kararlar benimsenmiştir, Santiago, Şili, 27 Eylül - 1 Ekim 1999, Madde 2.3.

²³⁷ Dünya Turizm Örgütü, “Çocukların Turizmde Cinsel Sömürüden Korunmaları Odak Noktaları açısından Ulusal Turizm İdaresi (NTA) için Kılavuzlar”, 2001.

²³⁸ Örneğin bakınız, Belge A/HRC/25/48, 23 Aralık 2013.

²³⁹ Doc. 13152, 27 Mart 2013 <http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewPDF.asp?FileID=19535&Language=en>

2013: ÇHS Komitesi'nin ticari sektörün çocuk haklarına etkisi konusunda Devletin yükümlülükleriyle ilgili 16 sayılı Genel Görüşü şöyle demektedir: "örneğin, çocuk seksi turizmi, seks turizmi aktiviteleriyle ilgili bilgi alışverişini ve bu aktivitelerin planlanmasını mümkün kıldığından, internet üzerinden çalışan seyahat acenteleri tarafından kolaylaştırılabilir."

vii. 2016: Çocukların Seyahat ve Turizmde Cinsel Sömürüsü Küresel Araştırması başlığındaki terminolojiyle birlikte "seyahat, turizm ya da her ikisinde birden meydana gelen cinsel sömürü fiillerini" tanımlamak üzere "SECTT" kısaltmasını kullanmaktadır.²⁴⁰

1.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

"Çocukların seyahat ve turizmde cinsel sömürüsü" terimi, çocuklara yönelik bu tür sömürünün seyahat, turizm ya da ikisinde birden gerçekleşmesi anlamına gelir. Bu suçun failleri arasında yerli ve yabancı turistler, seyahat edenler ve bir ülkeye gidip orada uzun süre kalanlar yer alabilir. Geçmişte bu olgu "kendi ülkesinden bir başka ülkeye gidip orada çocuklarla ticari cinsel aktivitelere giren kişiler" olarak tanımlanırdı.²⁴¹ Sözlüklere göre "seks turizmi", "tatillerin, kimi yabancı ülkelerde cinsel aktiviteler ve fuhuş üzerinde kısıtlama olmamasından avantaj sağlayarak düzenlenmesi"²⁴² ve "başta çocuklarla olmak üzere ücret karşılığı seks için başka bir ülkeye gitme" fiilidir.²⁴³ Ne var ki seks turizminin bir ülkenin içinde de gerçekleşebildiği, bunun için sınır ötesine geçmek gerekmediği görülmüştür.

Çocukların Cinsel Sömürüsüne karşı yapılan üç Dünya Kongresinin sonuç belgelerinde çocukların seyahat ve turizmde cinsel sömürüsüne çeşitli atıflarda bulunmaktadır. Stockholm Bildirgesi ve Eylem Gündemi Madde 4(d) turizm sektöründen çocukların ticari amaçlı cinsel sömürüsünün önlenmesinde bir aktör olarak söz edilmekte, "seks turizmine" ve bu sorunun çözümü için "yasaların güçlendirilip uygulanmasına" atıfta bulunmaktadır.

Yokohama Küresel Taahhüdü şu ihtiyaçlara işaret etmektedir: "Özel sektörün kapsamlı, sistematik ve sürekli katılımı [...] seyahat ve turizm endüstrisinde yer alanların [...] çocuğun korunmasını güçlendirmeleri, bu amaçla çocukların cinsel sömürüden korunmalarına yönelik olarak kurumsal politikalar ve davranış kuralları geliştirip uygulamaları..."

Çocukların ve Ergenlerin Cinsel İstismarının Önlenmesi ve Durdurulması Rio de Janeiro Bildirgesi ve Eylem Çağrısı çocukların ve ergenlerin seyahat ve turizmde cinsel sömürüsüne tekrar tekrar atıfta bulunmaktadır. Bildirge, çocukların cinsel sömürüsünün ve istismarının yüksek düzeylerde seyretmesine ilişkin küresel kaygıyı dile getirmekte, bir etmen olarak turizm sektöründe artan hareketlilik ve seyahatlere de dikkat çekmektedir.

"Çocukların seyahat ve turizmde cinsel sömürüsü" terimi, daha yaygın biçimde kullanılan "çocuk seksi turizmi" terimine alternatif olarak kullanılmaktadır. Burada, çocuğun cinsel olarak sömürüldüğüne ve bu sömürünün belirli bir bağlamda gerçekleştiğine odaklanılmaktadır. Terimde geçen "seyahat" kavramı herhangi bir amaç için bir yerden başka bir yere gidilmesine (ki her durumda turizm demek değildir), "turizm" kavramı ise ilgi çeken yörelere ziyaret ve buralardaki tatillerin ticari organizasyonuna (belirli seyahat biçimlerini kapsamayabilir) işaret eder. Dolayısıyla bu terim bir yandan geleneksel turizm kavramını ve turizm endüstrisini kapsarken diğer yandan iş seyahatlerine, kültürel ve diğer amaçlı karşılıklı ziyaretlere, gezici işçilere, kendi ülkelerinin dışında uzun sürelerle başka ülkelere geçiş yapanlara da işaret eder.

240 ECPAT International, Hareket Halindeki Suçlular: Çocukların Seyahat ve Turizmde Cinsel Sömürüsü, 2016.

241 ABD Dışişleri Bakanlığı, İnsan Ticaretini İzleme ve Mücadele Dairesi, Bilgilendirme Dosyası, Washington DC, 19 Ağustos 2005.

242 Oxford British ve World English Dictionary.

243 Cambridge English Dictionary.

Seyahat ve turizm sektörünün kendi özellikleri, paydaşları/sorumluları olduğunu, bunun da bu sektörü çocukların cinsel sömürsünü önlemeye yönelik özel stratejiler geliştirilmesi açısından önemli kıldığını unutmamak gerekir. Cinsel sömürü döngüsündeki özel seyahat/turizm aktörleri (oteller, seyahat acenteleri, tur operatörleri, ulaşım firmaları, havayolları, barlar ve restoranlar) bilerek ya da bilmeyerek bu suçun işlenmesine aracılık edebildikleri gibi bunların önlenmesinde rol de oynayabilir. Özellikle, seyahat ve turizm sektöründe iş yapan firmaların BM'nin İş ve İnsan Hakları ve Çocuk Hakları ve İş İlkeleri ile UNWTO Turizmde Küresel Etik Kurallar çerçevesinde hareket etmeleri, çocuğun cinsel sömürsünün önlenmesine yardımcı olup katkıda bulunmaları gerekir.

Sonuç: "Çocuk seksü turizmi" gibi diğer terimler (bakınız, aşağıda Bölüm 1.4.) kimi zaman bu olguya atıfta bulunmak için kullanılır; ancak, "çocukların seyahat ve turizm bağlamında cinsel sömürsü" terimi, tartışmaya açık olmakla birlikte, bu duruma atıfta en uygun yolu temsil etmektedir ve çocuk koruma alanında bu terim tercih edilmelidir.

1.4. İlgili Terimler

1.4.i Çocuk Seksi Turizmi

⊗ *Terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.*

"Çocuk seksü turizmi" terimi geniş anlamda kullanılmakta²⁴⁴ ancak giderek daha fazla tartışma konusu olmaktadır. Terim 2008 yılında yapılan Üçüncü Dünya Kongresi öncesinde de tartışılmaktaydı ve kongre sonucu olan Rio Bildirgesi'nde kullanılan terim yukarıda sözü edilen "çocukların seyahat ve turizmde cinsel sömürsü" idi. Latin Amerika'da bu terimin on yılı aşan bir süredir "çocuk seksü turizmi" terimine tercih edildiği dikkate alınmalıdır. Son zamanlarda çocuk seksü turizmi teriminin kullanılması gerek ECPAT ağı içinde gerekse çocuk satışı, çocuk fuhşu ve çocuk pornografisi Özel Raportörü tarafından da tercih edilmemektedir.

Özellikle çocuk koruma ve yasa uygulama alanlarında çalışanlar arasında "çocuk seksü turizmi" terimi üzerinde dönen tartışmaların altında yatan, terimin istemeden de olsa bunun turizmin meşru bir biçimi olduğu izlenimine yol açabileceği ve ayrıca bu suçun sektörün tümüyle ilişkilendirilebileceği düşünceleridir. Dahası, terim, yalnızca turizme ve turistlere atıfta bulunularak iş için yolculuk yapanları ve askeri personeli, daha genel olarak da kendi ülkeleri dışında başka ülkelerden geçiş yapanlarla başka ülkelerde kalanları dışarda bırakmaktadır.²⁴⁵ Son olarak bu terim, burada çok sayıda Devletin ülke dışı yasal düzenlemelere dahil ettiği suç teşkil eden ciddi bir davranışa işaret edilmekte olduğu gerçeğini büsbütün göz ardı etmektedir. "Çocuk seksü turizmi" teriminin kullanılmasıyla pratiğin "normalleştirilmesi", çocuklara zarar verici bir potansiyel barındırmaktadır.

Sonuç: "Çocuk seksü turizmi", yukarıda açıklanan nedenlerle çocuğa zarar verebilecek bir terimdir. Bu nedenle "çocukların seyahat ve turizmde cinsel sömürsü" terimi daha uygundur. Bu terimde çocuğun sömürüldüğü açık olarak belirtilmekte, odaklanma alanı da faillerin fiillerinin ötesinde bu sömürsünün gerçekleştiği ortamlara uzanmaktadır.

244 Terim daha önceleri çeşitli kurumlar ve ağlar tarafından kullanılmıştır. Örneğin, ABD Adalet Bakanlığı Çocuk Sömürsünün Önlenmesi ve Yasaklanması Ulusal Stratejisi", yukarıda 230, Federal Araştırma Bürosu (FBI) ve "çocuk seksü turizmiyle mücadele" başlıklı kararında Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi gibi.

245 Çocukların Seyahat ve Turizmde Cinsel Sömürsüne Son Verme Üst Düzey Görev Ekibi, Londra Toplantısı, 4 Kasım 2014.

J. Çocukların Satılması

⦿ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

J.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS madde 35'te "Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok taraflı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar" demektedir, ancak bu terimlerin tanımını vermemektedir.
- ii. 1999: ILO C182 "(a) çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve askeri çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da zorunlu çalıştırılmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimlerinden" söz etmekte (Madde 3), ancak "çocukların alım-satımı ve ticareti tanımı yapmamaktadır."²⁴⁶
- iii. 2000: OPSC 2. Maddesinde "çocuk satışı" şöyle tanımlamaktadır: "Çocuk satışı, çocuğun bir kişi ya da grup tarafından, maddi ya da başka bir yarar karşılığı bir başkasına verildiği herhangi bir fiil ya da işlem anlamına gelir." Madde 3 ise şu fiillerin suç sayılmasını öngörür: (a) Madde 2'de tanımlandığı biçimiyle çocuk satışı bağlamında: (i) Bir çocuğun aşağıdaki amaçlara yönelik olarak hangi biçim ve yoldan olursa olsun teklifi, teslimi ve kabulü: a. Çocuğun cinsel istismarı; b Çocuğun organlarının kâr amacıyla başkalarına aktarımı; c. Çocuğun zorla çalıştırılması; (ii) Evlat edinme konusunda yürürlükteki uluslararası yasal düzenlemeler ihlal edilmek suretiyle bir çocuğun evlat edinilmesi için uygunsuz bir şekilde onay sağlanması."

J.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 1990: BM İnsan Hakları Komisyonu, 1990/68 sayılı kararı benimseyerek çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi alanında bir Özel Raportör görevlendirilmesini kararlaştırmıştır. Ancak, kararda "çocuk satışı" tanımı yapılmamaktadır.
- ii. Çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi Özel Raportörü olarak görev yapan farklı kişilerce hazırlanan pek çok periyodik ve tematik raporda çocuk satışına atıfta bulunmaktadır.

J.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

"Çocuk satışının" en ayrıntılı hukuksal tanımı OPSC'de bulunabilir ve bu tanım, yukarıda değinildiği gibi, bu kavramı, bir çocuğun herhangi bir kişi ya da grup tarafından maddi çıkar ya da başka bir düşünce nedeniyle bir başkasına aktarılmasını içeren herhangi bir fiil ya da işlem olarak tanımlamaktadır. Çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi alanındaki ilk Özel Raportör 1993 yılında hazırladığı bir raporda çocuk satışının şu biçimlerini belirlemiştir: Evlatlık yoluyla satış, çocuk emeği sömürüsü için satış ve çocuk organlarının satışı. "Satışın diğer biçimleri" ek kategorisinde ise Özel Raportör çocukların "kaybolmalarından", kandırılarak götürülmelerinden, kaçırılmalarından ayrıca "çocuk askerlerden" söz etmiştir.²⁴⁷ Daha yakın

246 Bu Kılavuzda daha sonra da açıklanacağı gibi ILO C182 yalnızca çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini oluşturan fiilleri yasaklamakla kalmamakta ayrıca bu tür uygulamaların ortadan kaldırılması için acil ve etkili önlemler alınmasını da öngörmektedir (Madde 1). Bakınız, altta çocuk işçiliğinin en kötü biçimleriyle ilgili bölüm O.

247 Doc. E/CN.4/1993/67, 12 Ocak 1993.

zamanlardaki bir başka Özel Raportör ise “çocuk evliliğini” de çocuk satışı kategorisine dahil etmiştir.²⁴⁸

Çocukların satılmaları konusunda ortaya çıkan bir soru, bir çocuğun sınırlı bir zaman süresi için mi yoksa tekrar tekrar mı satılabileceğine ilişkindir. Eski Özel Raportörlerden biri bu olasılığı “çocuk satışı” tanımının dışında tutarken,²⁴⁹ daha yakın zamanlardaki bir Özel Raportör, örneğin geçici evlilik uygulamaları bağlamında bu olasılığa da yer vermiştir.²⁵⁰

“Çocuk satışı” ve “çocuk ticareti” terimleri arasındaki benzerlik bu ikisi arasında bir karışıklığa yol açmıştır. Sonuçta bu iki terim, mevcut uluslararası anlaşmalar (örneğin bakınız: ÇHS ve ILO C182) dahil olmak üzere çeşitli belgelerde birbirleriyle bağlantılı olarak ve arada net bir ayırım yapılmadan kullanılmaktadır. Bu karışıklık sonucunda terimler farklı kullanım ve yorumlara tabi tutulmuş, belli başlı çocuk koruma kuruluşları da bu sorunla baş etmeye çalışmıştır. O dönemde çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi Özel Raportörü olan Ofelia Calcetas-Santos 1999 yılındaki raporunda “Satış durumunun olduğu pek çok yerde aynı zamanda ticaret de söz konusudur.” demiştir.²⁵¹

Özel Raportör satış ve ticaretin o dönemde mevcut farklı tanımlarının karşılaştırılmasından hareketle şu sonuca varmıştır: “Bir kişinin satılmasında olduğu gibi bir kişinin ticarete konu olması da o kişinin ticari meta durumuna düşürülmesi anlamına gelir ve dolayısıyla tanım gereği reddedilmesi gerekir” ve “pek çok durumda her ikisine ait öğeler de yer alır, ancak birinin bitip öbürünün başladığı bir çizgi yoktur. Bu nedenle ve bu raporun amaçları açısından satış ve ticaret farklı ve ayrı kategoriler olarak değerlendirilmeyecektir.”²⁵²

“Çocuk satışı” terimiyle ilgili muğlaklık OPSC’ye Taraf Devletler açısından Devlet düzeyinde de gözlemlenmiş, ülke düzeyinde uygulama raporu ile yükümlülüğü getirilmiş, böylece devletler aynı zamanda çocuk satışı bağlamında da benimsemiş oldukları insan ticareti karşısı mevzuatlarına ilişkin bilgiler vermişlerdir.²⁵³ Bununla birlikte, inkarı mümkün olmayan örtüşmelere rağmen “çocuk satışı” “ticaret” ile özdeş değildir ve derinlikli bir analiz bu ikisi arasında küçük de sayılsa temel farklılıklar bulunduğunu ortaya koyacaktır. Nitekim uluslararası hukuka göre “çocuk satışı” hem çocuğun bir yerden diğerine aktarılmasını hem de ticari bir işlemi, yani bir tür ödemeyi öngörür. Sonraki bölümde de görüleceği gibi “ticaret” söz konusuysa bu anlatılan illa olmak zorunda değildir.

Uluslararası hukuka göre, “çocuk satışı” teriminin kullanılabilmesi için işin içinde mutlaka bir tür ticari işlemin olması gerekir. Diğer yandan, ortada çocuğun sömürülmesi gibi bir niyet olmayabilir. Örnek olarak, çocuğun yasa dışı bir evlat edinme işlemi için satılmasını düşünebiliriz. Evlatlık isteyip çocuğu alan çift çocuğa her bakımdan iyi davranma, sevgi ve şefkat gösterme niyetinde olabilir.²⁵⁴ Son olarak, bir kişiden başka bir kişiye aktarıma

248 Doc. A/HRC/25/48, 23 Aralık 2013, Paragraflar 26–27.

249 Doc. E/CN.4/1999/71, 29 Ocak 1999, Paragraf 33. Özel Raportör çocuk satışı şöyle tanımlamaktadır: “çocuk üzerindeki velayetin ve/ya da fiziksel anlamda vasilığın, maddi çıkar, başka bir getiri ya da bunların vaadi karşılığında az çok kalıcı biçimde bir başkasına devredilmesi [...] örneğin gerçekleşen işlemin satış mı yoksa cinsellikle ilgili bir aracılık mı olduğu konusunda karışıklıktan kaçınmak için örneğin bir çocuğun ‘kiralınması’ gibi kesinlikte geçici olan işlemler ayrı tutulmalıdır.”

250 Örneğin bakınız, Doc. A/HRC/22/54, 24 Aralık 2012, Paragraf 32. Burada raporun çocukların seyahat ve yolculukta cinsel sömürüsüne odaklandığına dikkat edilmelidir. Bu bağlamda özel raportör geçici çocuk evliliklerinden söz etmiştir, ancak Raportörün bunu bir tür çocuk satışı olarak görüp görmediği net değildir.

251 Doc. E/CN.4/1999/71, Paragraf 5.

252 Ibid., Paragraflar 47–48.

253 Çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi Özel Raportörü de bu karışıklığa örneğin yaptığı ülke ziyaretlerinde gerçekleştirdiği hükümet bilgilendirmelerinde işaret etmiştir

254 Evlat edinilenlerin niyetlerinden bağımsız olarak bir çocuğun yasa dışı yollardan evlatlık olarak satılmasının bu fiili kendi başına sömürücü hale getirdiğinin kaydedilmesi önemlidir.

söz konusu olsa bile “çocuk satışı”, çocuk kendi sosyal çevresinden başka bir çevreye götürülmeden de gerçekleşebilir.²⁵⁵

Sonuç: “Çocukların satılmaları” mutlaka cinsel istismarla, cinsel ya da başka biçimlerdeki sömürüyle ilişkili olmayabilir; bu durum, örneğin yasa dışı evlat edinme ya da çocuk evliliği gibi amaçlar doğrultusunda da ortaya çıkabilir. Dolayısıyla, çocukların satılmaları daha geniş bir kavramdır ve cinsel istismar, cinsel sömürü ve sömürünün diğer biçimleri bu kapsam içinde yer alabilir (ki çoğu kez almaktadır). Son olarak, “yasa dışı evlat edinme” teriminin bu işlemin ülkedeki yasalara aykırı biçimde gerçekleştiği anlamına gelebileceği, bunun mutlaka çocuğun satışıyla ilişkili olmayabileceğini de unutmamak gerekir.

---

255 UNICEF, Çocuk Satışı, Çocuk Fuhşu ve Çocuk Pornografisi İsteğe Bağlı Protokol Elkitabı, Floransa, Şubat 2009, p.10. http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/optional_protocol_eng.pdf

K. Çocuk Ticareti

Ø Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

K.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS Madde 35 şöyle demektedir: "Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok taraflı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar."
- ii. 1999: ILO C182 Madde 3(a) "çocuk satışı ve ticaretini" çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden biri olarak değerlendirmektedir.
- iii. 2000: OPSC Giriş bölümünde "çocuk ticaretinden" söz etmekte, çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi gibi amaçlara yönelik olarak önemli ve giderek artan uluslararası hareketliliğe ilişkin kaygılarını dile getirmektedir.
- iv. 2000: Palermo Protokolü "başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere insan ticaretine" atıfta bulunur ve bunu şöyle tanımlar (Madde 3.a): "Güç kullanarak ya da güç kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. Sömürü terimi, asgari olarak, fuhuş üzerinden kazanç elde edilmesini veya cinsel sömürünün başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, köleliği ya da kölelik benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerir." Madde 3(c) ayrıca şunu da öngörür: "Bu maddenin (a) bendinde öngörülen yöntemlerden herhangi birini içermese bile, çocuğun sömürü amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması 'insan ticareti' olarak kabul edilir."
- v. 2005: Avrupa Konseyi İnsan Ticaretine Karşı Eylem Sözleşmesi Madde 4(a)'da şu tanımlı vermektedir: "İnsan ticareti, güç kullanarak ya da güç kullanma tehdidiyle veya diğer zorlama biçimleriyle, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma ya da kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetimi olan kişilerin istismar amaçlı temin edilmesi, nakli, sevki, barındırılması ya da teslim alınması anlamına gelir. Sömürü terimi, asgari olarak, başkalarının fuhşunun sömürülmesi ya da cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı, kölelik veya kölelik benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerir." Yukarıda değinilen Palermo Protokolünde olduğu gibi bu Sözleşme de Madde 4(c)'de yer alan şu tanımlamayla devam etmektedir: "Bir çocuğun sömürü amacıyla elde edilmesi, bir yerden diğerine aktarılması, barındırılması ya da teslim alınması, bu maddedeki (a) alt paragrafında belirtilen araçlar kullanılmamış olsa bile 'insan ticareti' sayılır."
- vi. 2007: Lanzarote Sözleşmesi'nin Giriş bölümü "çocuk ticaretinden" söz etmektedir.
- vii. 2011: İnsan Ticaretinin Önlenmesi ve İnsan Ticaretiyle Mücadele ile ilgili 2011/36 sayılı AB Direktifi²⁵⁶ Madde 2(1)'de aşağıdaki fiillerin insan ticareti kapsamında suç sayılması

256 Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin Konsey Çerçeve Kararı 2002/629/JHA yerine geçen, insan ticaretinin önlenmesi, insan ticaretiyle mücadele ve mağdurların korunmasıyla ilgili 5 Nisan 2011 tarih ve 2011/36/EU sayılı Direktifi.

öngörülmektedir: "Tehditle ya da güç kullanımıyla, kandırma ve hileyle, eldeki gücün kötüye kullanılmasıyla ya da başka birinin içinde bulunduğu güç durumdan yararlanarak, bir kişinin üzerinde denetimi olan kişiye ödeme yaparak, başka çıkar sağlayarak ya da bunlardan yararlanarak insanların sömürü amacıyla getirilmesi, taşınması, bir yerden başka bir yere aktarılması, barındırılması ya da teslim alınması." Madde 2(5) ayrıca şunu belirtmektedir: "Paragraf 1'de atıfta bulunulan davranışın bir çocukla ilgili olduğu durumlarda, aynı paragrafta değinilen yolların hiçbirine başvurulmamış olsa bile fiil insan ticareti kapsamında cezalandırılmalıdır."

K.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 2004: İnsan Hakları Komisyonu aldığı 2004/110 sayılı Kararla insan ticareti mağdurlarının insan haklarına odaklanmak üzere başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere insan ticaretiyle ilgili bir Özel Raportör görevlendirmiştir.²⁵⁷
- ii. İnsan ticareti Özel Raportörünün periyodik ve tematik raporları - başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere- insan ticaretine atıfta bulunmaktadır. Bu raporlardan kimileri özel olarak çocuk ticaretine ve bunun cinsel sömürüyle ilişkisine odaklanmaktadır.²⁵⁸
- iii. 2015: Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Alanı ndaki Müdahalelerin İnsani Yardım Çalışmalarına yaygınlaştırılmasının IASC Kılavuzları, insan ticareti olgusuna tam tamına yukarıda söz edilen Palermo Protokolü'nde yapılan tanım çerçevesinde değinilmektedir.²⁵⁹

K.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

Çocuk ticareti, bir çocuğun başkaları tarafından çeşitli yollardan, örneğin fuhuş, dilencilik, işçilik gibi yollardan sömürülmesi amacıyla tutulması ve/veya yollanması, aktarılması, barındırılması ve alınmasıdır. Hukuk terimleriyle ilgili yukarıdaki Bölüm K.1'de gösterildiği gibi, uluslararası hukuka göre "ticaretin" yerleşik özelliği bir insanın (konumuz açısından çocuğun) sömürülmesi amacına yönelik olmasıdır. Bu özellik aynı zamanda çocuk "ticareti" ile "satış" arasındaki ana ayrımı oluşturur.

Başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere insan ticareti eski Özel Raportörü, Palermo Protokolü tarafından tanımlanan bu tür ticaretin dört temel ögesi olduğunu belirtmiştir: "Fiil, araçlar, ortaya çıkan sonuç ve mağdur statüsü". Raportör ayrıca şuna işaret etmektedir: "Mağdurun bir çocuk olması durumunda, araçlar ögesi önemini yitirir ve böyle bir ticaretin olup olmadığının belirlenmesinde yalnızca fiil ve ortaya çıkan sonuca bakılır."²⁶⁰

UNICEF tarafından OPSC için hazırlanan Uygulama Elkitabında belirtildiği gibi, "satış fiiline karşılık düşen fiillerin çoğu aynı zamanda ticaret tanımına da uygun düşmekle birlikte satışın ticaret, ticaretin de satış anlamına gelmediği birtakım durumlar da olabilmektedir."²⁶¹ 2009 yılında yayınlanan Elkitabına göre çocuk satışı, bir hareket ögesi de olduğunda ticaret haline gelmektedir: "Bir çocuğun kendi sosyal ortamından başka bir yere götürülmesi ticaret kavramının başlıca ögesidir; bu yer değiştirmenin çocuğun kırılganlığını daha da artıracığı düşünülmektedir."²⁶² Önemli olan, bu hareket ögesinin mutlaka ülke sınırını geçme anlamına

257 BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, Karar 2004/110, ayrıca ECOSOC Kararı 2004/228 ile onaylanmıştır.

258 Örneğin bakınız, insan ticareti ile ticari amaçlı cinsel sömürüye yönelik talep arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmayı da içeren Doc. E/CN.4/2006/62, 20 Şubat 2006.

259 P. 323.

260 Doc. E/CN.4/2006/62, Paragraf 35-36.

261 UNICEF, İsteğe Bağlı Protokol Elkitabı, yukarıda 253, s. 4.

262 Ibid., ss. 9-11.

gelmeyeceğinin, durumun “mağdurun kendi köyünde, kasabasında ya da kentinde” ortaya çıkması halinde de bu anlama gelebileceğinin görülmesidir.²⁶³

Ancak, hukuksal tanımlarla ilgili Bölüm K.1’de de netleştirildiği gibi, AB tarafından 2011 yılında yapılan tanım, ticaretin içsel bir özelliği olarak bu hareketlilik gerekliliğinden uzaklaşır görünmektedir; çünkü daha önce yapılan hukuksal tanımlara, “çocuk üzerindeki denetimin söz konusu kişiler arasında el değiştirmesi” ibaresi eklenerek bunun bir fiili ticaret haline getirmeye yeteceği belirtilmektedir. Bu da çocuğun bir grup ya da kişi tarafından başkasına aktarılmasını öngören “satış” tanımına benzemektedir; böyle olunca da çocuğun fiziksel anlamda hareket etmesi tanım açısından bir gereklilik olmaktan çıkmaktadır.

Çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi Özel Raportörünün belirttiği gibi UNICEF Elkitabı da şu açıklamayı yapmaktadır: “Kimi durumlarda çocuk ticareti ile çocuk satışı birbirini örtüşür ve tanımlardaki farklılıklar çocuğun fiilen yaşamış oldukları ve sömürülme durumu açısından anlam taşımaz. Bununla birlikte aradaki ayrım faillerin kovuşturulması açısından yine de önemlidir. Çünkü buradan hareketle çocuğun yüksek yararını belirleyecek kimi göstergeler elde edilir; örneğin çocuğun asıl ailesine geri verilip verilmeyeceği gibi. Son olarak, çocuk ticareti ve satışının daha etkili biçimde ele alınması açısından temeldeki nedenlerin belirlenmesi ve çocuk koruma sistemindeki boşlukların tespiti önem taşır.”²⁶⁴

Dolayısıyla, “satış” ve “ticaretin” hukuksal analizi bu iki fiil arasında tutarlı biçimde öne çıkan farklılıklar olduğunu gösterir. Birincisi, “çocuk satışında” her zaman ticari bir işlem söz konusudur; buna karşılık çocuk ticaretinde çocuk başta ticari bir işlem olmadan zorla, kandırılmayla ya da kaçırılmayla da elde edilmiş olabilir. İkincisi, çocuk ticaretinde her durumda çocuğu sömürme gibi bir amaç vardır; buna karşılık “çocuk satışı” sömürü amacına yönelik olmayabilir ya da sömürüyle sonuçlanmayabilir (örneğin çocuğun yasa dışı evlatlık verilmek üzere satılması gibi).

Terim ve Kavramlar Kılavuzunun çocukların cinsel sömürüsü ve cinsel istismarıyla ilgili terminolojiyi ele almaya yönelik kapsamı dikkate alındığında, burada çocukların cinsel amaçlı ticarete konu olmalarına özel yer verilmiştir. Çocuk ticaretinin bu amaca yönelik olanı gerek önleme gerekse koruma açısından diğerlerinden daha farklı bir yanıt gerektirebilir.

Cinsel amaçlara yönelik olup aynı zamanda “seks ticareti” de denilen ticaret bu faaliyetin özel bir biçimidir ve burada “kadınlar ve çocuklar kadın ve çocuk oldukları için insan hakları ihlalleriyle karşılaşır”,²⁶⁵ bu haliyle toplumsal cinsiyet temelli bir fiildir. Çocuklar çeşitli nedenler ve amaçlar için ticarete konu olabilirken, bunların arasında cinsel amaçların ağırlıklı bir yeri vardır.²⁶⁶ Çocukların cinsel sömürüsünün bir biçimi olarak “bakire ticareti” de ticaretle ilişkilendirilmiştir²⁶⁷ ve çocuk ticaretinin bir türüdür.

263 Doc. E/CN.4/2006/62, Paragraf 44.

264 UNICEF, İsteğe Bağlı Protokol Elkitabı, yukarıda 253, ss. 9-11.

265 Doc. E/CN.4/2006/62, Paragraf 63.

266 Örneğin bakınız, Küresel İnsan Ticaretine Karşı BM Küresel Girişimi <http://www.ungift.org/knowledgehub/en/about/trafficking-of-children.html>

267 Örneğin bakınız, Borgen Projesi, “Cambodia’s Virginité Trade”, 12 Nisan 2014 <http://borgenproject.org/cambodias-virginity-trade/>; Ayrıca bakınız, Economist, “Ethnic Discrimination Fuels a Vile Trade”, 13 Eylül 2007 <http://www.economist.com/node/9804032> ve Guardian, “Virginité for Sale: Inside Cambodia’s Shocking Trade”, 6 Temmuz 2014, <http://www.theguardian.com/society/2014/jul/06/virginity-for-sale-cambodia-sex-trade>

Sonuç: Çocuk ticaretinin net ve tutarlı bir uluslararası hukuksal tanımı vardır. Bu ticarete çok farklı amaçlar doğrultusunda başvurulabilir ve bunlardan önem taşıyan biri de cinsel sömürüyle ilişkilidir. Ayrıca, başka amaçlara yönelik olarak, örneğin çalıştırma amaçlı ticaret de baştaki neden bu olmasa bile genellikle cinsel sömürüyle devam eder. "Seks ticareti" zaman zaman "çocukların cinsel sömürüsü" terimiyle iç içe geçmektedir.²⁶⁸ Çocukların cinsel sömürüsü cinsel amaçlarla ticaret olgusunu içerebilmesine (ve çoğu kez de içermesine) karşın, yetişkinlerin de ticarete konu olabileceklerini ve yukarıda da değinildiği gibi ticaretin dört temel unsuru bulunduğu (çocuklar söz konusu olduğunda üç) unutulmamalıdır. Ayrıca, çocukların fuhuş yoluyla cinsel sömürüsü çoğu kez ticaretle ilişkili olsa da bir noktanın göz önünde bulundurulması yerinde olacaktır: Çocuğun cinsel sömürüsünün çocuk ticarete konu olmadan gerçekleşebilen başka pek çok biçimi vardır.

---

²⁶⁸ Bu, cinsel sömürüye maruz kalmış tüm çocukların "seks ticareti" mağdurları olarak görüldükleri ABD'de özellikle geçerlidir. Bakınız, ABD Ticaret Mağdurları ve Şiddete Karşı Koruma Yasası, Kamu Yasası 106-386- 28 Ekim, 2000, Bölümler 103:3, 8 ve 9. Ayrıca bakınız, Kayıp Çocuklar, "Çocukların Ticari Amaçlı Cinsel Sömürüsü: Gerçekler Dosyası".

L. Çocuk Yaşta/Erken Evlenme

Ø Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

L.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1962: BMGK Evliliğe Rıza Gösterilmesi, Asgari Evlenme Yaşı ve Evliliğin Tesciline Dair Sözleşmesi Taraf Devletlerin evlilik için asgari bir yaş belirlemelerini öngörmektedir (Madde 2).
- ii. 1979: BMGK Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) Madde 16 (2) "çocuğun nişanlanmasını ve evlenmesini" yasaklamaktadır.²⁶⁹
- iii. 1989: ÇHS çocuk evliliğinden özel olarak söz etmemektedir. Ancak bu sözleşmede Madde 24(3)'te "çocukların sağlığı açısından zararlı geleneksel tüm uygulamalara son verilmesi" için uygun önlemlerin alınması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca, çocuk evliliği ile ilişkilendirilebilecek, örneğin ifade özgürlüğü ve her tür istismardan korunma gibi diğer pozitif çocuk haklarına göndermelerde bulunmaktadır.
- iv. 1990: ACRWC, Taraf Devletlerden çiftin evlenebileceği yaş olarak asgari 18 yaş belirlemelerini açık olarak talep eden tek insan hakları anlaşmasıdır (Madde 21(2)).²⁷⁰
- v. 2001: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 124. Maddesi gereğince "erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir."

L.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 1948: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (İHEB) Madde 16(2)'de evliliğin yalnızca ilgili kişilerin serbest ve tam onayı ile gerçekleşebileceğini öngörmektedir.
- ii. 1965: Evliliğe Rıza, Evlilikte Asgari Yaş ve evliliklerin Kayda- Geçirilmesi ile ilgili BMGK Tavsiye Kararı (Karar 2018/20) asgari yaşı 15 olarak belirlemektedir.
- iii. 1994: Evlilikte Eşitlik ve Aile ilişkileriyle ilgili CEDAW 21 sayılı Tavsiye Kararı şöyle demektedir: "ÇHS' deki çocuk tanımı saklı kalmak üzere Komite, evlilikte asgari yaşın hem erkekler hem kadınlar için 18 olması gerektiği görüşündedir." (Paragraf 36).
- iv. 2003: ÇHS Komitesinin "ÇHS bağlamında ergen sağlığı ve gelişimi" üzerine 4 sayılı Genel Görüşü "erken evlilikten" söz etmekte ve şöyle demektedir: "Komite Taraf Devletlerin, evlilikte asgari yaşın, ebeveyn izni olsun olmasın hem kız hem de erkeklerde 18 olması için yasal düzenlemelerini gözden geçirerek gerekiyorsa değişiklik yapmalarını kuvvetle tavsiye eder" (Paragraf 16).
- v. 2005: Zorla evlendirme ve çocuk evlilikleri ile ilgili Avrupa Konseyi Kararı 1468, çocuk evliliğini "en azından biri 18 yaşın altında iki kişinin evlenmesi" olarak tanımlamaktadır (Paragraf 7).

269 "Bir çocuğun nişanlanması ya da evliliği hukuksal hiçbir sonuç doğurmayacak ve evlilikte asgari bir yaş belirlenmesi ve evliliklerin resmi kütüğe kaydedilmesi için yasal düzenlemeler dâhil gerekli girişimlerde bulunulacaktır."

270 Ayrıca bakınız, Ekonomik ve Sosyal Konsey, "Kız Çocuğun Zorla Evlendirilmesi", 5 Aralık 2007, (E/CN.6/2008/4), Paragraf 3. <http://www.crin.org/docs/Girlchildreport.pdf>.

2011: Kız Çocukla ilgili BMGK Kararı 66/140 hem çocuk evliliğine hem de erken evliliğe atıfta bulunmakla birlikte çocuk evliliğini erken evlilik kapsamında değerlendirmektedir (paragraflar 3 ve 4).

2013: Çeşitli BMGK ve İHK kararları “çocuk yaşta”, “erken” ve “zorla evlilik” terimlerini kullanmaktadır.²⁷¹

2014: ÇHS ve CEDAW Komitelerinin zararlı uygulamalar hakkındaki ortak Genel Görüşü çocuk evliliğinin bir tanımını da içermekte ve şöyle demektedir: “Erken evlenme olarak da adlandırılan çocuk evliliği, evlenen iki kişiden en az birinin 18 yaşından küçük olduğu evliliğidir.” Genel Görüş şöyle devam etmektedir: “Yaşamını etkileyecek konularda karar verirken çocuğun gelişim halindeki yetenekleri ve özerkliği dikkate alınarak, istisnai durumlarda, 18 yaşından küçük, ancak olgunlaşmış ve yeterlilik taşıyan bir çocuğa 16 yaşını bitirmiş olması durumunda, bir yargıç tarafından meşru gerekçelerle verilen kararlar, kültür ve geleneklere atıfta bulunmaksızın sağlanan olgunluk kanıtına dayalı olarak evlenme izni verilebilir.”²⁷²

2014: “Çocuk Evliliklerini, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılması” üzerine bir İHK raporu çocuk evliliğini “evlenen iki kişiden en az birinin çocuk olduğu” evlilik olarak tanımlarken erken evlilik için şunları söylemektedir: “[erken evlilik] çoğu kez ‘Çocuk evliliği’ yerine kullanılmakta olup reşit olma yaşının daha erken kabul edildiği ya da bu yaşa evlilikle ulaşılmış sayıldığı ülkelerde 18 yaşından küçük kişinin evliliği anlamına gelir. Erken evlilik aynı zamanda evlenen iki kişinin de 18 yaşında ya da daha büyük olduğu, ancak fiziksel, duygusal, cinsel ve psiko-sosyal gelişim düzeyleri ya da kişinin önündeki yaşam seçenekleri hakkındaki bilgisizlikleri nedeniyle evliliğe onay verebilecek durumda olmadıkları evlilikler için de kullanılır.”²⁷³

2014: Çocuğun Hakları ve Refahı Afrika Uzmanlar Komitesi çocuk evlilikleriyle ilgili bir Özel Raportör görevlendirmiştir.²⁷⁴

2015: İHK “çocuk evliliklerini, erken ve zorla evlilikleri önleme ve ortadan kaldırma yönündeki çabaların güçlendirilmesi” ile ilgili bir karar almıştır.²⁷⁵

L.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

“Çocuk evliliği” ve “erken evlilik” uluslararası hukuk belgelerinde geçen terimler olmamakla birlikte “bağlayıcı olmayan hukuk” dilinde sıkça kullanılır. Bu iki terim çoğu kez birbirinin yerine ya da bağlantılı olarak kullanılır. Çocuk evliliği, evlenen iki kişiden en az birinin çocuk olduğu evliliklerdir. Bu terim aynı zamanda çocukların, özellikle küçük yaşlardaki kız çocukların kendi rızaları olsun olmasın evlendirilmelerine atıfta bulunur. “Çocuk evliliğinin” bu işe bir yaş sınırı getiren evrensel bir hukuk tanımı olmadığından ve çocuğun kim olduğuna ilişkin ülke tanımları farklılık gösterdiğinden, henüz 18 yaşından küçük, ancak ülkedeki yasalara göre reşit sayılan kişilerin terim kapsamı dışında kalması gibi bir risk vardır. Ayrıca, dünyadaki birçok

271 BMGK Kız Çocuk Kararı 68/146; UNGA Çocuk, Erken ve Zorla Evlilikler Kararı 68/148; “Çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirmelerin önlenmesi ve ortadan kaldırılması çabalarının güçlendirilmesi: Görevler, kazanımlar, örnek uygulamalar ve uygulamadaki boşluklar” konulu 25 Eylül 2013’te benimsenen İHK Kararı A/HRC/24/L.34/Rev.1.

272 CEDAW ve Çocuk Hakları Komitesi, “Zararlı Uygulamalar”, CEDAW Komitesi Ortak Genel Tavsiye /Genel Görüş No. 31 ve CHS Komitesi No. 18, CEDAW/C/GC/31; CRC/C/GC/18, 4 Kasım 2014, Paragraf 19.

273 İHK, “Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılması”, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Raporu, Doc. A/HRC/26/22, 2 Nisan 2014.

274 Afrika Birliği, Sosyal İşler, Çocuk Evlilikleri Özel Raportörünün Atanması, 10 Ekim 2014 <http://sa.au.int/en/content/appointment-special-rapporteur-child-marriage>

275 Doc. A/HRC/29/L.15, 1 Temmuz 2015.

ülkede 16-17 yaşlarındaki çocuklar, hatta yer yer daha küçükleri evlenmek istediklerinde ebeveynlerinin onayı ya da yetkili mercilerin izniyle evlenebilmektedir.²⁷⁷

ÇHS Komitesi'nin ergen sağlığı ve gelişimi konulu 4 sayılı Genel Görüşü, ülkelere gerek erkekler gerekse kadınlar için evlilik yaşını (ebeveyn onayı olsun olmasın) asgari 18 olarak belirlemeleri çağrısında bulunmaktadır.²⁷⁸ Daha yakınlarda ÇHS Komitesi çocuk evliliğini taraflardan herhangi birinin 18 yaşından küçük olduğu evlilik şeklinde tanımlamıştır.²⁷⁹ UNICEF'in "çocuk evliliği" tanımı ise "18 yaş öncesi resmi nikâh ya da gayri resmi birliktelik" şeklindedir; dolayısıyla bu tanım medeni nikah dışı evlilikleri ya da birliktelikleri de dâhil etmenin önemine işaret etmektedir.²⁸⁰

"Erken evlilik" terimi de benzer biçimde tanımlanmıştır. "Erken" terimi mutlaka 18 yaşından küçük birine işaret etmek zorunda olmamasına rağmen²⁸¹ genellikle böyle değerlendirilmektedir. Terim BM belgelerinde de "çocuk evliliği dâhil erken evlilik" şeklinde geçmekte²⁸², böylece erken evliliğin çocuk evliliğini de kapsadığına, ancak çocuk evliliği olarak nitelenemeyecek durumları da kattığına işaret etmektedir: Örneğin, eşlerden birinin ya da her ikisinin birden 18 yaşından küçük olduğu, ancak o devletteki yasalara göre reşit sayıldıkları durumlar gibi. Bu konuları ele alan bir İHK raporunda belirtildiği gibi, erken evlilik terimi çoğu kez çocuk evliliği ile değişimli olarak kullanılmasına rağmen "[erken evlilik] reşit olma yaşına daha önce ya da evlilik üzerine ulaşılmış sayılan ülkelerde 18 yaşından küçük bir kişinin evlenmesidir. Erken evlilik terimi, eşlerden her ikisinin de 18 yaşından büyük oldukları, ancak başka etkenlerin onları evlenmeye onay vermeye hazır kılmadığı durumları da kapsar: Örneğin fiziksel, duygusal, cinsel ve psikososyal gelişim düzeyi ya da bir kişinin önündeki yaşam seçenekleri konusunda bilgisizlik gibi."

"Erken evlilik" terimi de benzer biçimde tanımlanmıştır. "Erken" terimi mutlaka 18 yaşından küçük birine işaret etmek zorunda olmamasına rağmen²⁸¹ genellikle böyle değerlendirilmektedir. Terim BM belgelerinde de "çocuk evliliği dâhil erken evlilik" şeklinde geçmekte²⁸², böylece erken evliliğin çocuk evliliğini de kapsadığına, ancak çocuk evliliği olarak nitelenemeyecek durumları da kattığına işaret etmektedir: Örneğin, eşlerden birinin ya da her ikisinin birden 18 yaşından küçük olduğu, ancak o devletteki yasalara göre reşit sayıldıkları durumlar gibi.²⁸³ Bu konuları ele alan bir İHK raporunda belirtildiği gibi, erken evlilik terimi çoğu kez çocuk evliliği ile değişimli olarak kullanılmasına rağmen "[erken evlilik] reşit olma yaşına daha önce ya da evlilik üzerine ulaşılmış sayılan ülkelerde 18 yaşından küçük bir kişinin evlenmesidir. Erken evlilik terimi, eşlerden her ikisinin de 18 yaşından büyük oldukları, ancak başka etkenlerin onları evlenmeye onay vermeye hazır kılmadığı durumları da kapsar: Örneğin fiziksel, duygusal, cinsel ve psikososyal gelişim düzeyi ya da bir kişinin önündeki yaşam seçenekleri konusunda bilgisizlik gibi."²⁸⁴

Bu mantık yürütme sonucunda erken evlilik çocuk evliliğinden daha geniş bir terim olarak görülebilir; çünkü erken evlilikte, yaş ögesi dışında, evliliği uygunsuz ve izin verilmeyecek kadar erken kılacak başka etkenler de söz konusudur. Zaman zaman, reşit olmayan en

277 Ülkelerdeki asgari yasal evlilik için yaşları için bakınız, <http://www.independent.co.uk/news/world/the-lowest-age-you-can-legally-get-married-around-the-world-10415517.html>

278 BM Çocuk Hakları Komitesi, "Çocuk Haklarına dair Sözleşme Kapsamında Ergen Sağlığı ve Gelişimi", Genel Görüş No. 4, 1 Temmuz 2003, CRC/GC/2003/4.

279 CEDAW ve Çocuk Hakları Komiteleri, Ortak Genel Görüş No. 31, yukarıda 270, Paragraf 9.

280 Örneğin bakınız, UNICEF, "Çocuğun Şiddet, Sömürü ve İstismardan Korunması", http://www.unicef.org/protection/57929_58008.html

281 Oxford Advanced Learner's Dictionary'ye göre erken sözcüğü "alışılabilir olandan, beklenen ya da planlanan zamandan önce gelen, önce gerçekleşen" anlamına gelmektedir.

282 Örneğin bakınız, Kız Çocukla ilgili BMGK Kararı 66/140.

283 Cinsel Haklar Girişimi, "Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Dilinin Analizi", 2013, s.2.

284 BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, "Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi", Paragraf 5.

az bir kişinin söz konusu olduğu evliliklerin tanımlanmasında “on sekiz yaş altı evlilik” terimi kullanılır.²⁸⁵ Evlenen (evlenecek) kişilere de “çocuk gelin” denilir.²⁸⁶

CEDAW ve ÇHS Komitelerinin zararlı uygulamalarla ilgili 31 sayılı ortak Genel Görüşte belirttiği gibi, 18 yaşından küçük herhangi bir kişinin evliliğinin tanınması için olmazsa olmaz koşul olarak bu evliliğin kültür ya da gelenek temelinde değil “yasaların tanımladığı meşru istisnai durumlarda yargı kararıyla” gerçekleşmesi zorunluluğu vardır” (Paragraf 19).

Ailelerin zaman zaman korunmaları ya da güvende olmalarını sağlama adına çocuklarını (özellikle kız çocuklarını) evlendirdikleri görülmektedir.²⁸⁷ Bu durum, özellikle insani krizlerde ve silahlı çatışma ortamlarında sıkça görülebilir.²⁸⁸ Ne var ki bu tür evliliklerde amaç gerçekten çocuğu korumak olsa, herhangi bir kazanç beklentisi ya da çocuğa zarar verme niyeti olmasa bile, gerçek daha karmaşıktır ve sonuçta evlenen çocuğun zarar görme riski son derece fazladır. Çoğu evlilikte çocuk çok küçük yaşlarda ve kendisinden onlarca yaş büyük biriyle evlendirilmektedir.²⁸⁹ Dolayısıyla böyle bir evlilikte cinsel istismar da söz konusu olabilir. Dahası, anne sağlığı, eğitim, gıda güvencesi, yoksulluk, HIV/AIDS ve toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlardaki uluslararası göstergelere bakıldığında buradaki olumsuz durumların çocuk evliliğinin yüksek oranlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir.²⁹⁰

Sonuç: “Çocuk evliliği” ve “erken evlilik” terimlerinin sıklıkla birbirinin yerine kullanıldığı sonucuna varılabilir. Ancak, “erken evlilik” terimi 18 yaşını doldurmuş, ancak başka nedenlerle serbest, tam ve bilgiye dayalı olarak onayını veremeyecek durumda olan kişileri de kapsayabileceğinden daha geniş bir kapsama sahip olabilir. Bu farklar dikkate alınarak her iki terim de dikkatlice kullanılmalıdır. (Daha fazla ayrıntı için ayrıca bakınız, aşağıda zorla evlilikle ilgili Bölüm L.4.1.)

L.4. İlgili Terimler

L.4.i Zorla Evlendirme

⊖ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

“Zorla evlendirme” terimi çoğu durumda, yukarıdaki bölümde ele alınan “çocuk evliliği” ve “erken evlilik” terimleriyle bağlantılı olarak ya da birbirinin yerine kullanılmaktadır.

L.4.i.a Hukuksal Tanımlar

- i. 2011: İstanbul Sözleşmesi Madde 37 “bir yetişkini ya da çocuğu evliliğe zorlayan kasıtlı tutum suç (sayılmalıdır)” demektedir.²⁹¹

285 Örneğin bakınız, Amerika'nın Sesi, “Pakistan'da Küçük Yaşta Evlilik Kızlar arasında Erkekler Göre daha Yaygın”, 19 Kasım 2015 <http://www.voanews.com/content/study-pakistan-underage-marriage-girls/3064839.html>

286 Örneğin bakınız, Girls not Brides, 70'ten fazla ülkede çocuk evliliklerine son vermeye kararlı 550 sivil toplum kuruluşunun oluşturduğu küresel ortaklık: <http://www.girlsnotbrides.org/>

287 CARE International, “To Protect Her Honour: Child Marriage in Emergencies – the Fatal Confusion between Protecting Girls and Sexual Violence”, Gender and Protection in Humanitarian Contexts: Critical Issues Series No. 1, Mayıs 2015.

288 UNICEF, “Ürdün'de Erken Evlilikler Araştırması”, 2014. Araştırmada çocuk yaşta ve erken evliliklerin nedenleri olarak “sutra” (güvenlik ve güçlülere karşı korunma), mülteci kampında bir kocanın koruması altında yaşama ve tecavüze karşı koruma bulunmuştur. Diğer nedenler arasında yoksullukla birlikte ailenin ekonomik yükünün hafifletilmesi yer almaktadır (ss. 26–28).

289 CEDAW ve Çocuk Hakları Komitesi, Ortak Genel Görüş No. 31, yukarıda 270, Paragraf 21.

290 Bakınız, Girls not Brides: <http://www.girlsnotbrides.org/>

291 Ayrıca bakınız, Sözleşme'nin açıklayıcı Raporu, paragraf 195-197.

L.4.i.b Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 1948: Yukarıda söz edilen İHEB’de Madde 16.b “evliliğin ancak her iki tarafın serbest ve tam rızasıyla gerçekleşebileceğini” belirtmektedir.
- ii. 2005: Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi zorla evlendirmeler ve çocuk evlilikleriyle ilgili 1468 sayılı Kararında “zorla evlendirmeyi” en azından birinin evliliğe tam ve serbest onayını vermemiş olduğu iki kişinin evlenmesi olarak tanımlamaktadır (Paragraf 4).
- iii. 2014: BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinin çocuk evliliklerinin, erken ve zorla evlendirmenin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasıyla ilgili yukarıda değinilen raporu zorla evlendirmeyi şöyle tanımlamaktadır: “Taraflardan birinin ya da her ikisinin birden tam ve serbest onayı olmaksızın ya da zorlama, yoğun toplumsal veya ailesel baskılar gibi nedenlerle taraflardan birinin ya da her ikisinin birden evliliği sonlandıramadığı herhangi bir evlilik” (paragraf 6).
- iv. 2014: CEDAW ve ÇHS Komitelerinin zararlı uygulamalarla ilgili yukarıda değinilen 31 sayılı Ortak Genel Görüşü, zorla evlendirmeyi “Taraflardan birinin ya da ikisinin birden evliliğe tam ve serbest onayını vermediği evlilik” olarak tanımlamaktadır (Paragraf 22).

L.4.i.c Terminolojiyle İlgili Hususlar

Zorla evlilik, evlenen kişilerden birinin ya da her ikisinin birden bu evliliğe serbest ve tam onay vermedikleri veya olgunluk ve/veya kapasite olarak bunu yapabilecek durumda olmadıkları evlilikleri anlatır. 2005 yılındaki “Semantik mi Öz mü?” adlı yayında belirtildiği gibi çocuk evliliği ile zorla evlilik arasında aşağıdakine dayalı bir ayrım yapılması gerekir: “Bu iki kavram arasında bir ayrım yapılmalıdır ki bir yanda 18 yaşından küçük kişilerin evliliğine ilişkin kaygılara yer bulunabilsin diğer yanda da gerek çocukların gerekse yetişkinlerin evlenmeleri için başvurulabilecek çeşitli biçim ve derecelerdeki zor vurgulanabilsin.”²⁹²

Çocukların evlilik için tam, serbest ve bilgiye dayalı onay veremeyecekleri kabul edildiğinden çocuk yaştaki ve erken evlilikler kimi zaman zorla evlilik olarak değerlendirilir.²⁹³ Bununla birlikte daha önceki bölümde de görüldüğü gibi bu tanımda farklar vardır ve çocuk evlilikleri belirli durumlarda zorlama olmadan da gerçekleşebilir. Ayrıca, zorla evlendirmenin hem çocuklar hem de yetişkinler için söz konusu olabileceğinin hatırlanması gerekir.

İHK Temmuz 2015’te şöyle bir karar almıştır: “Çocuk evlilikleri, erken ve zorla evlilik insan haklarının ihlali, istismarı ya da kötü yola sevk edilmesi anlamına gelir ve insanların yaşamlarını her tür şiddetten arınmış olarak sürdürmelerini engeller.”²⁹⁴ Eylül 2015’te ise BM Üyesi Devletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini benimseyerek bu uygulamanın 2030 yılına kadar ortadan kaldırılması taahhüdünde bulundular.²⁹⁵

Çocuk evlilikleri, erken ve zorla evlendirilme bir cinsel sömürü ve istismar biçimidir ve cinsel sömürüye giden bir yol olabilir.²⁹⁶ Örneğin herhangi bir mal, aynı ya da nakdi ödeme

292 Çocukların Cinsel Sömürüsüne Karşı Mücadele Alt Grubu, Semantik mi Öz mü?, yukarıda 131, s.70.

293 CEDAW ve Çocuk Hakları Komitesi, Ortak Genel Görüş No. 31, yukarıda 270, Paragraf 20.

294 İHK, “Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliği Önleyeme Yönelik Çabaların Güçlendirilmesi”.

295 BMGK, “Dünyamızı Dönüştürme: Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi”, yukarıda 63. Hedef 5.3 şöyledir: “Çocuk yaşta,

erken ve zorla evlendirmeler ve kadınlarda genital mutilasyon gibi zararlı tüm uygulamalara son verilmesi.”

296 E. Riggio, “Tanınmayan Cinsel İstismar ve Çocukların Çocuk Yaşlarda, Gençken ve Zorla Evlendirmelerde Sömürülmesi”, ECPAT International, 2015.

karşılığında çocuk cinsel amaçlar için kullanıldığında böyle bir durum söz konusudur. Böyle durumlarda çoğu kez ebeveynler ya da bir aile üyesi örneğin başlık parası karşılığında hanenin çıkarı ve geçimi için çocuğu evlendirmektedir. Başlık parası terimi hem müstakbel kocanın gelinin ailesine yaptığı ödemeyi hem de gelinin ailesinin diğer tarafa yaptığı ödemeyi kapsar. Kimi ülkelerde tecavüze uğrayan çocuk, failin adaletten kurtulması için evlenmeye zorlanabilmektedir.²⁹⁷ Böyle bir evliliğin daha sonraki cinsel istismarı meşrulaştırıcı bir işlev gördüğü söylenebilir. Çocuklar, örneğin onaysız evlilik ya da ev içi ve cinsel kölelik gibi koşullarda sömürülmek üzere alındıklarında, barındırıldıklarında, bir yerden başka bir yere götürüldüklerinde ya da aktarıldıklarında çocuk evliliği olgusu aynı zamanda çocuk ticareti ile de kesişebilir. Böyle durumlarda çocuk evliliği, çocukların cinsel amaçlarla ticarete tabi tutulmasını kamufle eder. Ayrıca çocuk evliliği bir tür çocuk satışı anlamına da gelebilir. Örneğin küçük kızlar para karşılığı erkeklerle evlendirilebilir,²⁹⁸ ailenin borçlarını kapatmada ya da ekonomik güvence için bu yola başvurulabilir. Küçük yaşlardaki kızlar için başlık parası istenmesi ebeveynleri kız çocukların erken yaşlarda evlendirmeye yöneltebilir.²⁹⁹

Sonuç: Çocuk, erken yaşta ve zorla evlilikler birbiriyle yakından ilişkili ve örtüşen uygulamalardır ve bunlar hem zararlı uygulama³⁰⁰ hem de köleliğin bir biçimi³⁰¹ olarak değerlendirilmektedir. Aralarında küçük anlam farklılıkları olduğu dikkate alınarak bu üç terim ayrı ayrı ya da birbiriyle bağlantılı olarak kullanılabilir. Örneğin çocuk evliliğinde 18 yaşından küçük en az bir taraf olması gerekirken, erken evlilik terimi 18 yaşını doldurmuş, ancak evlenmesi başka nedenlerden dolayı “erken” sayılabilecek kişiler için kullanılabilir. Zorla evlendirme ise çocuk yaşta ve erken evliliklerin yanı sıra yetişkinleri de etkileyecek özellikler taşır.

L.4.ii 13-19 Yaş (Teenager) Evlilikleri

⊖ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

“13-19 yaş evliliği” 13 yaş altı çocukların evliliği ile 13-19 yaş arasındaki kişilerin evliliğini birbirinden ayırmak için sıkça kullanılan bir terimdir. Medyada buna zaman zaman “Onlu yaşlarda evlenme” şeklinde atıfta bulunmaktadır. “13-19 yaş evliliği” uluslararası hukuk belgelerinde tanımlanan bir terim olmayıp akademik makalelerde sıkça kullanılmaktadır.³⁰²

Sonuç: Reşit yaşa gelmiş kişileri de (19 yaşına kadar) içerebileceğinden bu terim çocuk evliliği ile eş anlamlı kullanılamaz. Kullanıldığında, neyin kapsamak istendiği netleştirilmediği sürece bu terimin çocuk evliliği tanımını daha da karmaşık hale getirebileceği dikkate alınmalıdır.

297 CEDAW ve Çocuk Hakları Komitesi, Ortak Genel Görüş No. 31, yukarıda 270, Paragraf 23.

298 BMGK, “Genel Sekreter Çocuk Satışı, Çocuk Fuhuşu ve Çocuk Pornografisi Özel Raportörünün Raporu”, Doc. A/65/221, 4 Ağustos 2010, Paragraf 22.

299 Doc. A/HRC/25/28, Paragraf 26.

300 CEDAW ve Çocuk Hakları Komitesi, Ortak Genel Görüş No. 31, yukarıda 270.

301 Bakınız, Anti-Slavery International: “aşağıdaki üç unsurun varlığı durumunda çocuk evliliğinden kölelik olarak söz edilebilir: çocuk, evliliğe, serbest ve bilgiye dayalı onayını gerçek anlamda vermemişse; çocuk evliliğin kendisinde özellikle istismar ve tehditlerle denetime ve bir ‘sahiplik’ anlayışına tabi tutulmuşsa, evli olduğu evde ev işlerinin zorla yaptırılmasıyla ya da dışarda çalıştırılarak sömürülüyorsa ve/ya da rızaya dayanmayan cinsel ilişkilere zorlanıyorsa; çocuk potansiyel olarak yaşam boyu kölelikle sonuçlanacak şekilde ayrılmıyor ya da evliliğe son veremiyorsa” [http:// www.antislavery.org/english/slavery_ today/descent_ based_slavery_2/default. aspx](http://www.antislavery.org/english/slavery_today/descent_based_slavery_2/default.aspx)

302 “13-19 yaş evliliği” çocuk koruma kuruluşları tarafından en sık kullanılan terimler arasında yer almamakla birlikte Google’dan arandığında bu terimi kullanan akademik araştırmaların binlerce sonucuna rastlanmaktadır.

L.4.iii Geçici Evlilik

⊗ *Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.*

“Geçici evlilik” terimi çoğu durumda cinsel sömürüyü ya da istismarı gizlemek ya da hoş görmek amacıyla başvurulan kısa süreli evlilikleri tanımlamada kullanılır.³⁰³ Bu tür geçici ve ticari amaçlı evliliklerin örnekleri arasında mutanın değişik biçimleri, muta nikahı (kısa süreli evlilik), zawaj al-muta’a (zevk evliliği), zawaj al-safka (yarar ve çıkar esasına dayalı evlilik) ve zawaj al-misyar (seyyah evliliği ya da yaz evliliği) yer almaktadır.³⁰⁴

Geçici evliliklerin kız çocuklar açısından ciddi bir sorun olduğu belirlenmiştir ve kimi durumlar için şöyle bir not da düşülmüştür “ailelerin kız çocuklarının geçici ‘evliliğine’ maddi kazanç beklentisiyle onay vermeleri insan ticaretinin bir biçimidir.”³⁰⁵

Sonuç: *Geçici evlilik bir evlilik biçimi olarak görülmemelidir ve “evlilik” teriminin bu durumlar için kullanılması yerinde değildir. Bu bağlamda kullanılması tavsiye edilen terim çocukların cinsel sömürsüdür.*

303 ECPAT International, “Tanınmayan Cinsel İstismar ve Çocukların Çocuk Yaşlarda, Gençken ve Zorla Evlendirmelerde Sömürülmesi.”

304 Müslümanlıkta geçici evlilikler hakkında daha fazla bilgi için örneğin bakınız: <http://www.gatestoneinstitute.org/3748/uk-islamic-temporary-marriages> and <http://www.dailynewsegypt.com/2012/12/25/a-business-deal-called-marriage/>

305 CEDAW ve Çocuk Hakları Komitesi, Ortak Genel Görüş No. 31, yukarıda 270, Paragraf 24.

M. Zararlı Uygulamalar

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

M.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS Madde 24(3), tarafların çocukların sağlığı açısından zararlı geleneksel uygulamaların ortadan kaldırılması için etkili ve uygun tüm önlemleri alacaklarını belirtmektedir.
- ii. 1999: ACRWC Madde 21 tüm Taraf Devletlerin zararlı sosyal ve kültürel uygulamaları ortadan kaldırmak üzere önlemler almalarını öngörmektedir.
- iii. 2000: OPSC Giriş bölümünde zararlı geleneksel uygulamaların çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi gibi olgulara katkıda bulunan bir etmen olduğunu belirtmektedir.
- iv. 2005: İstanbul Sözleşmesi Madde 42(1) Taraf Devletler için şuyükümlülüğü getirmektedir: "Bu Sözleşme kapsamında belirtilen herhangi bir şiddet fiilinin gerçekleşmesinin ardından başlatılan yargı süreçlerinde kültür, adet, gelenek ya da 'namus' gibi gerekçelerin bu tür fiilleri meşru göstermemesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ya da diğer önlemlerin alınması."

M.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 1992: CEDAW'ın 19 sayılı Tavsiye Kararı şöyle demektedir: "Kimi ülkelerde, kültür ve geleneklerle sürekli kılınan, kadınların ve çocukların sağlığı açısından zararlı geleneksel uygulamalar söz konusudur." ^{306, 307}
- ii. 2014: CEDAW ve ÇHS Komiteleri zararlı uygulamalarla ilgili 31 sayılı Ortak Genel Görüşü benimsemiştir.

M.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

Uluslararası hukuk, her tür zararlı uygulamayı açık biçimde yasaklar. Yukarıda hukuksal tanımlarla ilgili Bölüm M.1'de gösterildiği gibi devletler bu tür uygulamaları ortadan kaldırma yükümlülüğü altındadır. Zararlı uygulamalar çoğu kez çocuk ve erken evliliklerle ilişkilendirilmekle birlikte³⁰⁸ çocuğa zarar verici olan örneğin fiziksel ceza ve kadınlarda genital mutilasyon (kadın sünneti) gibi başka uygulamalar da söz konusudur. Konu ülke düzeyinde alındığında zaman zaman bu tür uygulamaları "çocuğun yüksek yararı" ilkesiyle ya da tarihsel veya kültürel gerekçelerle mazur gösterme girişimlerine rastlanmaktadır. Ancak, gerek ÇHS Komitesi gerekse CEDAW Komitesi İstanbul Sözleşmesi gibi bu tür gerekçeleri kesinlikle reddetmektedir.

Gerçekten de, bu tür uygulamalara çoğu kez dinsel, geleneksel ya da kültürel terimlerle atıfta bulunulurken, bunların nereden geldikleri değil çocuğu nasıl etkiledikleri önem taşır. Bu nedenle elinizdeki Kılavuzda kısaca "zararlı uygulamalar" terimini kullanmaktadır.

306 11. Oturum, 1992, Paragraf 20.

307 Ayrıca Bakınız, 14 Temmuz 2017 Tarihli CEDAW 35 Sayılı Tavsiye Kararı

308 CEDAW ve Çocuk Hakları Komitesi, Ortak Genel Görüş No. 31, yukarıda 270. Paragraf 7 çocukların erken yaşlarda ve zorla evlendirilmelerini zararlı uygulamalar arasında yer alan "en yaygın ve yeterince belgelenmiş" biçimlerden biri olarak görmektedir. Diğerleri kadınlarda genital mutilasyon, poligami, sözde namus adına işlenen cinayetler ve çeyiz meselesiyle ilgili şiddettir. t

“Zararlı uygulamalar” terimi her zaman çocukların cinsel istismarı ve cinsel sömürsü anlamını taşıyabilir; bununla birlikte, çocuk için zararlı olup aynı zamanda onu cinsel sömürü ve istismara daha açık hale getiren uygulamalar vardır. Bunun net bir örneğini Kılavuzun önceki bölümlerinde ele alınan çocuk yaşta, erken ve zorla evlendirmeler oluşturmaktadır.

Genital mutilasyon kızların cinselliği ve cinsel kimliği üzerinde de ağır etkiler yaratabilir ve bu uygulama genel olarak kadının cinselliğini kontrol altında tutmaya yönelik gelenekler ya da adetlerle ilişkilendirilir.³⁰⁹ Genital mutilasyon uygulaması kadının dış genital organlarının tamamen ya da kısmen kesilmesine ya da tıbbi olmayan gerekçelerle (genellikle kadının cinselliğini baskı altına alma amacıyla) genital organlara zarar verilmesine yol açan tüm uygulamaları kapsar. Geleneklere ve toplumsal/dinsel normlara göre gerçekleştirilen bu uygulama uluslararası anlaşmalarda, maruz kalan çocuklar açısından zararlı sayılmaktadır.³¹⁰ Bir tür toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıktır³¹¹ ve cinsel istismarın bir biçimidir.³¹² Çocukların ve genç kadınların cinselliğiyle ilgili zararlı uygulamaların diğer örnekleri şunlardır:

Meme ütöleme – ergenlik döneminde kız çocuğun gelişimini geciktirmek ve belirtildiğine göre kendisini tecavüz gibi olumsuzluklardan ve istenmeyen erkek ilgisinden korumak üzere genellikle anneler tarafından gerçekleştirilen bu uygulamada kızın memeleri kaşık, değirmen taşı, sıcak taş ve çekiç gibi araçlar kullanılarak ezilmektedir.³¹³

Bekâret testi- Kişinin bakire olup olmadığını anlamak için genital organın incelenmesi.³¹⁴ Yetişkinliğe geçiş ritüelleri – burada söz konusu olan, çocukluktan yetişkinliğe geçişin belirgin kılınması ve çocuğun sosyal statüsündeki değişikliğin dışa vurulmasıdır. Bu bağlamdaki gelenekler arasında ortalıkta zorla çıplak gezdirme, dayak, kabul sınavı³¹⁵, tecavüz gibi zararlı, aşağılayıcı ve küçük düşürücü uygulamalar da yer almaktadır.

Zorla düşük yaptıрма/kısırlaştırma– Bu terimde anlatılan, önceden bilgilendirilmeden ve izni alınmadan hamile bir kıza ya da kadına düşük yaptırtılması ve yine önceden onayı alınmadan ya da yapılacak işlemi bilmeden bir kadının doğal üreme kapasitesini ortadan kaldıracak bir operasyonun yapılmasıdır.³¹⁶

Bu uygulamalar zorunlu olarak cinsel istismar sayılmasa bile hiç kuşkusuz çocuğun insan haklarının, saygı görme ve fiziksel (ve cinsel) dokunulmazlık haklarının ihlali anlamına gelmektedir.

“Geleneksel”, “kültürel” ve “dinsel” gibi sıfatlar, ister dinsel ritüellerin ister kültür ve/veya geleneklerin bir parçası olsun, belirli bir kökene sahip zararlı uygulamalar bağlamında sıkça kullanılmaktadır.³¹⁷ Kültürel görelilik teorileri çerçevesinde, köklerini güçlü ve kalıcı geleneklerden aldıkları sürece belirli uygulamaların geçerli sayılabileceği zaman zaman

309 İnsan Hakları Savunucuları, Kadınlara Yönelik Şiddete Son, “Kadınlarda Genital Mutilasyon” [http:// www. stopvaw.org/female_genital_mutilation](http://www.stopvaw.org/female_genital_mutilation)

310 Sözleşme Madde 38 (yukarıda 40) kadınlarda genital mutilasyonun suç sayılmasını öngörmektedir.

311 UNICEF, “Kadınlarda Genital Mutilasyon/Kesme” http://www.unicef.org/protection/57929_58002.html

312 Kimi durumlarda bu uygulamalar cinsel haz amaçlı yapılmadığından cinsel istismar sayılmamaktadır. Ne var ki mağdurun bu deneyimi bu şekilde yaşaması mümkündür.

313 Örneğin bakınız, <http://www.endvawnow.org/en/articles/609-breast-ironing.html>

314 Bekâret testi Çocuk Hakları Komitesi Genel Görüşünde zararlı uygulama olarak değerlendirilmektedir, Genel Görüş No. 13, Paragraf 29.

315 “Kabul sınavı” (hazing) genellikle sporda ve askeri ortamlarda görülen bir başlangıç ritüeli ve uygulamasıdır. Bu uygulamada bir insandan bir gruba katılması ya da girmesi için zararlı ve tehlikeli bir işlemden geçmesi beklenir. Örneğin bakınız, P. David, Gençlik Sporlarında İnsan Hakları: Rekabete Dayalı Sporlarda Çocukların Haklarıyla İlgili Eleştirel bir değerlendirme, Routledge, 2004, ss. 71–73.

316 İstanbul Sözleşmesi Madde 39 zorla çocuk düşürtmenin ve kısırlaştırmanın suç sayılmasını öngörmektedir, yukarıda 40

317 Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet Alanındaki Müdahalelerin İnsani Yardımlarla Bütünleştirilmesi 2015 IASC Kılavuzları (yukarıda 61) 2006 yılında BM Genel Sekreteri tarafından Çocuk Haklarıyla ilgili olarak yayınlanan rapora atfen zararlı geleneksel uygulamaları “bir kişinin zihinsel ya da fiziksel sağlığı açısından zararlı olabilecek kültürel, sosyal ve dinsel adetler ve gelenekler

ileri sürülmektedir.³¹⁸ Buna karşılık, giderek daha yaygın kabul gören görüş çocukların fiziksel ve psikolojik zarardan korunmalarının evrensel bir hak olduğu, çocuğa zarar veren uygulamaların kültürel görelilik teorileri çerçevesinde mazur görülemeyeceği yönündedir.

Sonuç: Çocukların cinsel sömürsü ya da istismarı bağlamında “zararlı geleneksel uygulamalar” yerine “zararlı uygulamalar” teriminin kullanılması daha yerinde olacaktır; çünkü bu terim daha nötr bir ilke olarak zarara atıfta bulunmakta, kültürel ya da başka öznel etmenlerden kaçınmaktadır. Zararlı uygulamalar, iddia edilen kaynak ya da haklı gösterme girişimi ne olursa olsun zararlıdır. Zararlı uygulamaların hepsi cinsel sömürü ya da cinsel istismar anlamına gelmez. Bununla birlikte yukarıda sözü edilen zararlı uygulamaların cinselliğini ciddi biçimde etkileyebileceği ve mağdurun bunları bir tür cinsel istismar gibi yaşayabileceği unutulmamalıdır.

---

olarak tanımlanmaktadır.” Dünyadaki her toplumsal grubun kendine özgü geleneksel kültürel uygulamaları vardır. Bunlardan bir kısmı grubun tüm üyelerine yarar getirirken diğerleri belirli bir grup, örneğin kadınlar açısından zararlı olabilir. Söz konusu zararlı geleneksel uygulamalar arasında kadınlarda genital mutilasyon (FGM), kadınlara zorla yemek yedirilmesi, çocuk evliliği, kadınları kendi doğurganlıklarını kontrol etmekten alıkoyan çeşitli tabular ve uygulamalar, beslenmeyle ilgili tabular ve geleneksel doğum uygulamaları, erkek çocuk tercihi ve bunun kız çocuk açısından yol açtığı olumsuzluklar, kız çocuk öldürme, erken gebelik ve başlık parası yer almaktadır. Çocukları etkileyen diğer zararlı geleneksel uygulamalar arasında bağlama, yara açma, yakma, damgalama, şiddet içeren başlangıç ritüelleri, şişmanlatma, zorla evlendirme, “namus” cinayetleri, şeytan kovma ya da ‘büyücülük’ sayılabilir (s. 322).

318 Örneğin bakınız, Human Rights Watch, Gelenekle ilgili Sorun: “Değerler” Haklara Baskın Çıktığında <https://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters-1>

N. Köleliğin/Çocuk Köleliğinin Bugünkü Biçimleri

Ø Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

N.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1926: Kölelik Sözleşmesine göre, "kölelik", mülkiyet hakkıyla ilgili tüm yetkilerin ya da bu yetkilerin bir kısmının bir kişi üzerinde geçerlilik taşıdığı statü ya da durumdur. Köle ticareti, köle haline getirmek üzere bir kişinin yakalanması, edinilmesi ya da kullanılmasıyla ilgili tüm fiilleri; satma ya da değiş tokuş etme amacıyla bir kölenin edinilmesiyle ilgili her tür fiili; edinilmiş bir kölenin satış ya da değiş tokuş yoluyla elden çıkarılmasını ve genel olarak da köle ticareti ya da nakliyle ilgili tüm fiilleri içerir."³¹⁹
- ii. 1930: ILO Sözleşmelerin ve Tavsiye Kararlarının Uygulanması Uzmanlar Komitesi, kölelik ve kölelik benzeri uygulamalar konusunu ele alırken "kölelik" terimi açıkça geçmiyor olsa bile 29 sayılı ILO Zorla Çalıştırma Sözleşmesini kullanmıştır. Zorla çalıştırma bu belgede "herhangi bir kişinin ceza tehdidi altında ve bu kişinin tam isteği olmadan mecbur edildiği tüm iş veya hizmetler" şeklinde tanımlanmaktadır (Madde 2). Bu tanımın köleliği ve kölelik benzeri uygulamaları da kapsadığı düşünülmektedir. Zorla Çalıştırma Sözleşmesi'nin 2014 tarihli Protokolü "zorla çalıştırma" tanımını değiştirmemekte, ancak Giriş bölümünde 1926 tarihli Kölelik Sözleşmesi ile 1956 tarihli Köleliğin, Köle Ticaretinin, Kölelik Benzeri Kurum ve Uygulamaların Ortadan Kaldırılması Ek Sözleşmesine açıkça atıfta bulunmaktadır.
- iii. 1948: İHEB (UDHR) Madde 4'te "kimse kölelik ve kulluk bağlarına tabi tutulmayacaktır; kölelik ve köle ticaretinin her biçimi yasaklanacaktır" diyerek köleliği kesin bir dille yasaklamakta, ancak kavramın tanımını vermemektedir.
- iv. 1956: Köleliğin, Köle Ticaretinin, Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Kaldırılması Ek Sözleşmesi şöyle demektedir: "(a) Borç köleliği [...]; (b) Serflik (Derebeylik toplum düzeninde kölelerin toprakla birlikte alınıp satılabilmesi) [...]; (c) Aşağıdaki kurumlar ya da uygulamalardan herhangi biri: (i) Bir kadının, reddetmek hakkı olmadan, anne ve babasına, vâsisine, ailesine veya diğer herhangi bir kişi ya da topluluğa nakdî veya aynı bir getiri karşılığında evlendirilmesi vaadinde bulunulması veya evlendirilmesi ya da (ii) Bir kadının kocasının, bunun ailesinin veya mensup olduğu aşiretin bu kadını çıkar karşılığı ya da başka şekilde üçüncü bir şahsa devretme hakkına sahip olması ya da (iii) Kocasının ölümü üzerine kadının miras yolu ile diğer bir kişiye aktarılabilmesi; (d) Bir çocuğun ya da 18 yaşından küçük bir kişinin gerek anne ve babası, ya da bunlardan biri, gerekse vâsisi tarafından, şahsını veya işini istismar amacıyla bedel karşılığında veya bedelsiz diğer bir şahsa devrine imkân tanıyan herhangi bir uygulama."³²⁰
- v. 1999: Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini tanımlayan ILO C182 Madde 3 şunu kapsamaktadır: "(a) Çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve silahlı çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da zorunlu çalıştırılmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimleri."

319 Milletler Cemiyeti, Kölelik Sözleşmesi, 25 Eylül 1926 tarihinde Cenevre'de imzalanmıştır, Madde 1.

320 30 Nisan 1956 tarihli Ekonomik ve Sosyal Konsey Kararı 608(XXI) gereği Cenevre'de toplanan Tam Yetkili Temsilciler tarafından benimsenen Köleliğin, Köle Ticaretinin, Köleliğe Benzer Kurumların ve Uygulamaların Ortadan Kaldırılması Ek Sözleşmesi, 7 Eylül 1956 www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/SupplementaryConventionAbolitionOfSlavery.aspx

N.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 2007: İHK nedenlerini ve sonuçlarını da ele almak üzere köleliğin çağdaş biçimleriyle ilgili özel bir Raportör görevlendirmiştir.³²¹ Raportörün görev tanımında kölelik ya da kölelik benzeri koşullarda çalıştırılan çocuklar konusu da yer almaktadır.³²²
- ii. 2011: ÇHS Komitesi “cinsel köleliği” çocuğun cinsel istismarı ve sömürüsü kavramı kapsamında değerlendirmiştir.³²³

Bu iki belgeden hiçbiri köleliğin ya da çocuk köleliğinin tanımını yapmamaktadır.

N.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

Köleliğin yukarıda verilen hukuksal tanımlarında da görüldüğü gibi, kölelik ve kölelik benzeri uygulamalar kavramı bu Kılavuzun kapsamında yer alanlara göre çok daha geniş bir alandaki fiilleri içermektedir. Dolayısıyla Kılavuz, çocuğun cinsel sömürüsünü ve cinsel istismarını içeren ya da bunlarla doğrudan bağlantılı çağdaş kölelik biçimlerine odaklanmaktadır.

Kılavuzda ele alınan kimi terimler ve kavramlar da kölelik ya da benzeri uygulamalar olarak değerlendirilmektedir. Bu söylenen, çocuk ticareti, çocuk satışı, en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği ve kimi zararlı uygulamalar için özellikle geçerlilik taşımaktadır.

Köleliğin geleneksel biçimleri 19. yüzyıldan bu yana ele alınmakla birlikte, “kölelik” terimi son yıllarda yeni biçimlerde ortaya çıkmaktadır ve bugün bu terimin karşılığı “köleliğin çağdaş biçimleri”, “modern kölelik”, “günümüz köleliği” olmaktadır. Dolayısıyla “kölelik” terimi daha geniş bir kapsama ulaşmıştır ve çocuğun cinsel sömürüsünün ve cinsel istismarının çeşitli biçimlerini içermektedir. Önemli sözlükler, köleliği “hukuken başka birine ait olma ya da kimi insanların sahibinin başkaları olduğu bir sistem” şeklinde tanımlamaktadır³²⁴ (daha klasik tanım). Bununla birlikte “karşılığını almadan çok fazla çalışma” durumu da bu kapsamda tanımlanmaktadır³²⁵ ve bu da daha gayri resmi bir sisteme ya da duruma işaret etmektedir. Çağdaş kölelik biçimlerinin çoğu bu son tanım kapsamına girmektedir ve bunlar halen var olsalar bile yasa dışı olarak değerlendirilmektedir.

Köleliğin çocukları etkileyen çağdaş biçimleri söz konusu olduğunda “çocuk köleliği” sakıncalı bir durumda olan, bir başkasının kazancı için çoğu kez tehdide ve/veya şiddete başvurularak sömürülen çocukları tanımlamaktadır. Örneğin fuhuşta ve pornografide kar elde etmek için kullanılan çocuklar, zorla dilencilik yaptırılanlar, silahlı çatışmalara katılmaya zorlananlar, çocuk emeği için kullanılanlar, çocuk ev işçileri, ev işleri için tutulan çocuklar gibi.³²⁶

Cinsel kölelik cinsel sömürü amaçlı kölelik olup hem çocukları hem de yetişkinleri (özellikle kadınları) etkileyebilir. Cinsel amaçlarla çocuk ticareti ve yine aynı amaçlarla çocuk satışı³²⁸ bu kapsama girer. Palermo Protokolüne göre insan ticareti kölelik ve kölelik benzeri uygulamalar

321 İHK Kararı 6/14, 28 Eylül 2007.

322 <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Slavery/SRSlavery/Pages/SRSlaveryIndex.aspx>

323 Genel Görüş No. 13, Paragraf 25(d).

324 Cambridge Academic Content Dictionary

325 Oxford British ve World English Dictionary.

326 Anti-Slavery International, “Çocuk Köleliği” http://www.antislavery.org/english/slavery_today/child_slavery/default.aspx.

Oxford British ve World English Dictionary “hizmetkârlık” sözcüğünü kölelik ya da daha güçlü olana tam anlamda tabiiyet olarak tanımlarken Cambridge Advanced Learner’s Dictionary ve Thesaurus aynı terimi herhangi bir özgürlüğe sahip olmadan başkasının denetimi altında olma durumu olarak tanımlamaktadır.

327 Örneğin bakınız, <https://polarisproject.org/sex-trafficking>

328 Çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi Özel Raportörü kendi görev alanı içinde “günümüzde kölelik” konusunu değerlendirmiştir. Örneğin bakınız, Doc. A/70/222, 31 Temmuz 2015, Paragraf 5.

dahil olmak üzere sömürü amacına yönelik olmalıdır (Madde 3(a))³²⁹ ve başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere insan ticareti Özel Raportörü şu noktayı vurgulamaktadır: “[ticaretin bu türü] başta özgürlük hakkı, köle olarak ya da gönülsüz olarak hizmet verme durumunda tutulmama hakkı başta olmak üzere bir dizi insan hakkının ağır biçimde ihlali anlamına gelir.”³³⁰ ABD Hükümeti insan ticaretine atıfla “modern kölelik” terimini kullanmaktadır³³¹ ve BK Hükümeti de 2015 yılında şu amaca yönelik olarak Modern Kölelik Yasasını benimsemiştir: “Mağdurların korunmasını da içermek üzere kölelik, kulluk, zorla ya da zorunlu çalıştırma ve insan ticareti gibi durumlara karşı hükümler getirilmesi; Köleliğe Karşı ve ilgili amaçlarla Bağımsız bir Komiserlik kurulması.”³³² Modern Kölelik Yasası çocukların cinsel sömürüsüyle ilgili özel bir hüküm de içermektedir.³³³

Çocuk evliliği de kölelik ya da kölelik benzeri durumların bir biçimi olarak görülmektedir. “Evlili çocuklar, kölelik ve kölelik benzeri uygulamalarla ilgili uluslararası hukuk tanımlarına uyacak düzeylerde acılara, zorlamalara ve kontrole maruz kalabilmektedir.”³³⁴

Sonuç: Cinsel sömürü ve cinsel istismar daha geniş anlamda “kölelik” olarak nitelense ve kölelikle ilgili uluslararası hukuk çerçevesinin ihlali anlamını taşısa bile kölelik kavramının çok daha geniş bir kapsamı olduğu, gerek çocuklara gerekse yetişkinlere yönelik insan hakları ihlallerini içerdiği unutulmamalıdır. Ayrıca, kölelik cinsel şiddet sınırlarının çok ötesine geçer, cinsel amaçlar dışındaki zorla çalıştırma ve insan ticareti gibi başka filleri de kapsar. Geçtiğimiz yıllar zorla çalıştırma, insan ticareti ve kölelik olarak bilinen durumlara karşı mücadelenin yoğunlaşmasına tanıklık etmiştir.³³⁵ Bu terimler çoğu kez birbirinin yerine kullanılmaktadır ve bir eğilim de bunlardan birini şemsiye terim olarak alıp benzer diğer tüm uygulamaları ve durumları kapsayacak şekilde kullanma yönündedir. Çocuk ticareti, köleliğin günümüzdeki biçimleri ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri gibi olgular arasında benzerlikler ve örtüşmeler olmakla birlikte bunların birbiriyle özdeş olmadığı, hukuksal tanımları dâhil aralarında kimi önemli farklılıklar bulunduğu gözlemlenmektedir. Örneğin bir çocuk, herhangi bir ticaret söz konusu olmaksızın cinsel sömürü durumunu da içerecek biçimde zorla çalıştırma koşullarında olabilir. Dahası, cinsel sömürü ve cinsel istismar, zorla çalıştırma ya da köleliğin oluşturucu unsurları var olmadan da çeşitli biçimlerde gerçekleşebilir. Zorlama içeren pek çok durum alternatif olarak tanımlanabilir, hatta zorla çalıştırma, insan ticareti ya da kölelik olarak kovuşturmaya konu da olabilir; ancak yine de tanımlardaki bulanıklıklar karışıklıklara yol açabilir.³³⁶

329 Çocuk kaçakçılığıyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bakınız yukarıda bölüm K.

330 İHK, Doc. A/HRC/29/38, 31 Mart 2015, Paragraf 29.

331 Beyaz Saray, “Obama Yönetimi Ülke İçinde ve Dışarıda İnsan Ticaretine Karşı Mücadele Çabalarını Duyurdu”, Belge, 25 Eylül 2012, <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2012/09/25/fact-sheet-obama-administration-announces-efforts-combat-human-trafficking>

332 BK Modern Kölelik Yasası 2015, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents/enacted>

333 Ibid.

334 Anti-Slavery International, “Çocuk Köleliği”, yukarıda 323.

335 AP-Zorla Çalıştırma Ağı, “Zorla Çalıştırma, İnsan Ticareti ve Kölelik Nedir? Tanımlar Önemli midir, Neden?”, Online Tartışma Raporu, 22 Nisan–2 Mayıs 2014.

336 Ibid.

O. En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği

O Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

O.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS Madde 32 şöyle demektedir: "Taraf Devletler, çocuğun, ekonomik sömürüye ve her türlü tehlikeli işte ya da eğitimine zarar verecek ya da sağlığı veya bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ya da toplumsal gelişmesi için zararlı olabilecek nitelikte çalıştırılmasına karşı korunma hakkını kabul ederler."
- ii. 1999: 182 sayılı ILO Sözleşmesi Madde 3 en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğini şöyle tanımlamaktadır: "a) Çocukların alım-satımı ve ticareti, borç karşılığı veya bağımlı olarak çalıştırılması ve silahlı çatışmalarda çocukların zorla ya da zorunlu tutularak kullanılmasını da içerecek şekilde zorla ya da zorunlu çalıştırılmaları gibi kölelik ve kölelik benzeri uygulamaların tüm biçimleri; b) Çocuğun fahişelikte, pornografik yayınların üretiminde veya pornografik gösterilerde kullanılması, bunlar için tedariki ya da sunumu; c) Çocuğun özellikle ilgili uluslararası anlaşmalarda belirtilen uyuşturucu maddelerin üretimi ve ticareti gibi yasal olmayan faaliyetlerde kullanılması ve d) doğası veya gerçekleştirildiği koşullar itibarıyla çocukların sağlık, güvenlik veya ahlaki gelişimleri açısından zararlı olan işler." En kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğinin bir başka kategorisini "tehlikeli işler" oluşturur. "Doğası ya da yapıldığı koşullardan ötürü çocuğun sağlığı, güvenliği ya da ahlaki açısından zarar verici olabilecek" (vurgular eklenmiştir) bu işlerin 18 yaşından küçük tüm çocuklar için yasaklanması gerekir. Madde 3(d)'de kapsamında atıfta bulunulan işler ulusal yasa veya yönetmeliklerle belirlenecektir." (Madde 3(d) ve 4).

O.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 1999: ILO'nun 190 sayılı Tavsiye Kararı 190³³⁷ en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliğiyle ilgili 282 sayılı ILO Sözleşmesi hükümlerini tanımlamaktadır. Bu belge, konuyla özellikle ilgili kimi hükümler içermektedir: 3. "Sözleşme Madde 3(d)'de atıfta bulunulan türde çalışmaları ve bunların nerede ve ne zaman olduklarını belirlemede, diğerlerinin yanı sıra şunlara dikkat edilmelidir: (a) Çocukları fiziksel, psikolojik ya da cinsel istismara maruz bırakan çalışma [...]"³³⁸ 11. "Üyeler, ülkedeki yasalar buna uygun olduğu sürece, acil bir konu olarak çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerini yasaklamaya ve ortadan kaldırmaya yönelik uluslararası çabalarla işbirliği içine girmeli, bu çerçevede şunları yerine getirmelidirler: (a) Uluslararası şebekelerin yer aldıkları dâhil olmak üzere suç teşkil eden fiillerle ilgili bilgi toplanması ve alışverişi; (b) çocuk satışı ve ticaretinde ya da çocukların fuhuş, pornografi ya da pornografik gösteri gibi yasa dışı aktiviteler için kullanılmasında, temininde ya da sunulmasında yer alan kişilerin tespit edilmesi ve kovuşturulması; (c) bu tür suçların faillerinin kayıt altına alınması." 12. "Üyeler çocuk işçiliğinin aşağıda belirtilen en kötü biçimlerinin suç sayılmasını sağlamalıdır: (a) kölelik ve örneğin çocukların satışı ve ticareti, borç bağımlılığı, serflik ve zorla ya da zorunlu çalışma dâhil kölelik benzeri uygulamalar, bu arada çocukların çatışmalarda kullanılmak üzere zorla ve zorunlu olarak silah altına alınmaları; (b) çocuğun fuhuş, pornografi ve pornografik materyal üretimi için kullanılması, temini ve sunulması ve (c) çocuğun yasa dışı aktiviteler

337 Benimsendiği tarih: 17 Haziran 1999, http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0:NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:312528:NO

338 Bu konuyla (18 yaşından küçüklerin seks dükkanlarında, gece kulüplerinde, masaj salonlarında vb.) çalıştırılmalarının yasaklanması) ilgili olarak ülkelerde konulan hükümlere örnekler için bakınız, ILO, Tehlikeli Biçimlerdeki Çocuk İşçiliğinin Belirlenmesinde Üç Taraflı Süreç - Kolaylaştırıcılar için Kılavuz (özellikle ss.105-106) http://www.ilo.org/ipecc/Informationresources/WCMS_195334/lang-en/index.htm

için temini ya da sunulması.” 15. “Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin yasaklanmasına ve ortadan kaldırılmasına yönelik diğer önlemler arasında şunlar da yer alabilir: [...] (d) Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin yasaklanması ve acilen ortadan kaldırılması konusunda kendi ülkelerinde getirilen yasaları ihlal eden kişilerin, bu suçları başka bir ülkede işlemiş olsalar bile kendi ülkelerinde yargı önüne çıkarılmaları.”

O.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

En kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği terimi özel olarak (uluslararası) iş hukukuyla ilgili bir terimdir ve elinizdeki Kılavuzun ötesine geçen bir dizi durumu ve uygulamayı kapsar. Ancak, çocukların cinsel sömürsü En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği (EKBÇİ) tanımında açıkça yer almaktadır ILO C182 hemen hemen tüm ülkeler tarafından onaylanmıştır³³⁹ ve BM de bu sözleşmeyi ÇHS'nin yanı sıra çocukları da ilgilendiren uluslararası belgelerden biri olarak öne çıkarmıştır.³⁴⁰ 182 sayılı Sözleşme Devletlere çocukların cinsel sömürsünü ve diğer EKBÇİ'yi yasaklamanın ötesinde bunların ortadan kaldırılması için acil ve etkili önlemler alma yükümlülüğü getirmektedir. Alınacak önlemler, diğerlerinin yanı sıra, cezai ya da diğer yaptırımları, engelleyici önlemleri, durumdan etkilenen çocukların güvenli yerlere götürülmesini ve kendilerine doğrudan yardımı, rehabilitasyonlarını ve toplumla yeniden bütünleştirilmelerini içermektedir. Taraf Devletler ayrıca EKBÇİ'yi ortadan kaldıracak eylem programları hazırlayıp uygulama ve uygun izleme mekanizmaları kurma yükümlülüğü altındadır. Ayrıca, üzerinde uluslararası mutabakat sağlanmış Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri çerçevesinde net bir taahhütte bulunulmuştur: “çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin yasaklanması ve ortadan kaldırılması için acil ve etkili önlemler alınması [...] ve 2025 yılına kadar çocuk işçiliğinin tüm biçimlerine son verilmesi...”³⁴¹

Çocukların fuhuşta ya da pornografik gösterilerde cinsel sömürsününün bir tür çalışma biçimi sayılması eğilimlerine karşı kaygılar dile getirilmiştir. Bu kaygıların nedeni, çocuğun cinsel sömürsününün bir çalışma biçimi olarak tanımlanması halinde bu durumun, fuhşun bir tür seks işçiliği olarak tanımlanmasına ilişkin tartışmalarla ilişkilendirilebileceği, böylelikle bir suç olarak görülmeyle çocuğa zarar verebileceğidir.³⁴²

Çocuğun cinsel sömürsününün bir “çalışma” olup olmadığı konusunda bir noktanın akılda bulundurulması gerekir. ILO C182 hazırlık raporu şöyle demektedir: “Çocuk fuhşu, çocuk pornografisi, çocuk satışı ve ticareti çocuklara karşı işlenen şiddet suçlarıdır. Bu fiiller suç olarak görülmeli, en ağır suçlarla nasıl mücadele ediliyorsa onlarla da öyle edilmelidir. Bu tür istismar örnekleri çalışma yaşamına ilişkin normal durumların dışında kaldığından bir ILO raporunda bunlara odaklanılması tuhaf görülebilir. Bunlar suç oldukları gibi aynı zamanda ekonomik sömürsününün zorla çalıştırmaya ve köleliğe benzer biçimleridir. Dolayısıyla, çocuk işçiliğinin en aşırı biçimlerine ilişkin yeni uluslararası standartlar çocukların ticari amaçlı cinsel sömürsünü ortadan kaldırmayı özel olarak hedeflemelidir.”³⁴³

Dolayısıyla bir konunun ILO standardı kapsamına girmesi bunun meşru bir çalışma biçimi olarak kabul edildiği anlamına gelmediği gibi belirli bir düzene bağlanması gerektiğini de

339 Onaylayanların listesi için bakınız: http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11300:0:NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312327:NO

340 Örneğin bakınız, BMGK Çocuklarla İlgili Özel Oturum, “Çocuklar için Uygun bir Dünya”, 11 Ekim 2002 tarihinde benimsenen rapor, paragraf 29 (A/RES/S-27/2).

341 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 8, Somut Hedef 7 http://www.ilo.org/global/topics/sdg-2030/goal-8/WCMS_403787/lang-en/index.htm

342 Bakınız, Avrupa Sosyal Haklar Şartı içtihadı. Burada, FAFCE vs. İrlanda davasında alınan karar şöyledir: “Madde 7§10 çocukların cinsel sömürsü anlamına gelen her fiilin suç sayılmasını öngörür. [...] Devletler, cinsel rıza açısından ülkelere benimsenmiş olabilecek daha düşük yaş sınırlarını dikkate almaksızın, 18 yaşından küçüklerle gerçekleştirilen ve tanımlanan fiilleri suç saymalıdır.” Şikâyet 89/2013, 12 Eylül 2014 tarihli karar, Paragraf 58. http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/Complaints/CC89Merits_en.pdf

343 Uluslararası Çalışma Konferansı, “Çocuk İşçiliği: Hoş görülemez Olanı Hedef Alma”, 86. Oturum (1998), Rapor VI (1), s. 66.

göstermez, örneğin istihdam ilişkileri. Kölelik dahil zorla çalıştırma da ILO standartları kapsamında ele alınmaktadır ve amaçlanan da bunların meşrulaştırılması ya da düzene bağlanması değil ortadan kaldırılmasıdır.

Çocuğun cinsel sömürüsü, ILO C182'de doğrudan tanımlandığı gibi (Madde 3(b)) çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinden (EKBÇİ) birine karşılık gelebilir. Ancak, cinsel sömürü ve/veya cinsel istismar EKBÇİ'nin başka tezahürlerinin bir sonucu olarak da ortaya çıkabilir. Örneğin ev işleri yapan çocuklarla ilgili durumlar çoğu kez cinsel istismarla ilişkilendirilmektedir. Ev işleri yapan çocukların en yaygın karşılaştıkları riskler arasında, örneğin fiziksel ve sözel şiddet gibi küçük düşürücü ya da aşağılayıcı muamele ve çocuğun çalıştığı evdeki aile üyeleri tarafından cinsel istismarı uğraması yer almaktadır. Bu riskler, çocuk iş yaptığı evde aynı zamanda kalıyorsa daha da artmaktadır.³⁴⁴

"Ev işlerinde çocuk emeği" terimi söz konusu olduğunda ILO bu terimi daha önce "çocuğun ev işleri" kavramındaki karışıklığa açıklık getirmek için kullanmıştır.³⁴⁵ Gerçekten de "çocuğun ev işleri" çocukların çalışma açısından belirli bir yaşa geldiklerinde ülkelerindeki yasalar gereği izin verilen işleri de kapsayabilir. Buna karşılık "ev işlerinde çocuk emeği" terimi ev işlerinin çalışma yaşı altındaki çocuklar tarafından yapıldığı ya da çocuğu (yaşından bağımsız olarak) tehlikeli ya da kölelik benzeri durumlara düşüren işlere işaret eder. Ev işlerinde çocuk emeğiyle ilgili olarak kullanılan diğer terimler arasında "criadazgo"³⁴⁶ ve "restavèks" yer almaktadır.³⁴⁷

Sonuç: 182 sayılı ILO Sözleşmesi Madde 3 (b)'de tanımlandığı gibi doğrudan cinsel sömürü amaçlarına yönelik olarak kullanılmadıkları durumlarda bile, çalışan çocuklar (çocuk işçiliği ya da yasal çalışma yaşındaki genç işçiler bağlamında) işyerlerinde görece daha güç durumdadır ve cinsel sömürü ve şiddetin farklı biçimlerine maruz kalma riskleri de daha yüksektir.³⁴⁸ Bu arada, çocuğun cinsel sömürüsünün ve cinsel istismarının çocuk işçiliği bağlamının dışında, onunla ilgisiz şekilde ortaya çıkabileceğini de unutmamak gerekir. Dahası, cinsel sömürünün kimi biçimlerinin çocuk işçiliği biçimleri olarak görülmesi de hiçbir zaman cinsel sömürünün meşru bir çalışma biçimi olduğu sonucuna götürmemeli, kabahatin her durumda sömürü mağduru olan çocuğa yüklenmesiyle sonuçlanmamalıdır. "Ev işlerinde çocuk emeği" terimi ILO tarafından çocukların yasal olarak meşru bir statüde yer almadıkları işleri tanımlamak için kullanılmaktadır.

344 Bakınız, <http://www.ilo.org/ipecc/areas/Childdomesticlabour/lang--en/index.htm>

345 Bu, ev işçilerine insana yakışır işler öngören C189 sayılı Ev İşçileri Sözleşmesinin benimsenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Karışıklık ise, özellikle, bu terimin Fransızca ve İspanyolca gibi dillere çevrilmesinde ortaya çıkmıştır. İki terimin ILO tarafından nasıl anlaşıldığına ilişkin bir açıklama için bakınız, <http://www.ilo.org/ipecc/areas/Childdomesticlabour/lang--en/index.htm>

346 Örneğin bakınız, Çocuk Hakları Komitesi, "Paraguay'ın OPSC ile ilgili İlk Raporuna İlişkin Sonuç Gözlemleri", Doc. CRC/C/OPSC/PRY/CO/1, 19 Ekim 2013, Paragraflar 34-35: "Criadazgo" gibi yerleşik ve toplumca da teşvik edilen bir uygulamanın yasaklanmış olmasını olumsuz sayan Komite, bu uygulamanın İhtiyari Protokolün 2 ve 3. Maddeleri çerçevesinde çocuk satışı anlamına da gelebileceğini belirlememiş olmasını bir eksiklik saymaktadır.; "Komite, taraf Devletin ceza yasasında değişikliğe giderek 'criadazgo' uygulamasını İsteğe Bağlı Protokolün 2 ve 3 (a) maddelerinde yer alan ölçütlere uyduğu durumlarda suç sayılmasını sağlamasını tavsiye eder. Komite ayrıca taraf Devletin bu uygulamayı caydırıcı önlemler almasını da tavsiye eder."

347 Örneğin bakınız, Çocuk Hakları Komitesi, "Haiti'nin birleşik ikinci ve üçüncü periyodik raporlarına ilişkin Sonuç Gözlemleri", Doc. CRC/C/HTI/CO/2-3, 29 Ocak 2016, Paragraf 62: "Komite, taraf Devletin çocuk ev işçilerinin (yerel olarak "restavèks") sömürülmelerini suç sayma yolunda sergilediği çabaları kaydederken, ev işlerinde çalıştırılan çocuk sayısının yüksek olmasından duyduğu kaygıları ifade etmek ister. Komiteyi kaygılandıran bir diğer husus da şudur: (a) Çok sayıda çocuk ev işçisi kölelik benzeri koşullarda çalışmaya zorlanmakta, kendilerini çalıştıran evlerin ahalisince fiziksel, cinsel ve duygusal istismara maruz bırakılmakta, çoğu durumda da kendilerine yeterince yemek verilmeyip fiziksel gelişimleri engellenmektedir."

348 Bu husus Çocuklara Yönelik Şiddet 2006 BM araştırmasında açıkça tanınmaktadır: "İşyerlerinde çocuklara yönelik şiddetin en yaygın biçimleri: fiziksel şiddet [...], psikolojik (duygusal) şiddet [...], cinsel taciz dâhil cinsel şiddet, okşama ve tecavüzdür." (s. 242) <http://www.unicef.org/violencestudy/reports.html>

P. Cinsel Sömürü ve/veya Cinsel İstismar Mağduru Çocuk

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

P.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 1989: ÇHS 'mağdur' terimini kullanmakta, ancak tanımını yapmamaktadır.
- ii. 2000: OPSC 'mağdur' terimini kullanmakta, ancak tanımını yapmamaktadır.
- iii. 2007: Lanzarote Sözleşmesi Madde 3(c) mağduru "cinsel sömürüye ya da cinsel istismara maruz kalan çocuk" olarak tanımlamaktadır.

P.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

i. 2005: Çocuk Suç Mağdurlarının ya da Tanıklarının Yer Aldıkları Olaylarda BM Adalet Kılavuzları³⁴⁹ "mağdurları" "suçtaki rolleri ya da sanığın ya da sanıklardan oluşan grupların içindeki yerleri ne olursa olsun, 18 yaşından küçük olup suçun mağduru durumundaki çocuklar ve ergenler" olarak tanımlamaktadır.

P.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

"Mağdur" terimi, bir suç, kaza, başka bir olay ya da fiil sonucunda incinen, zarar gören, yaralanan ya da ölen³⁵⁰ veya başka birinin fiilleri nedeniyle acı çeken kişi için kullanılır.³⁵¹ Bu tanım söz konusu kişinin kendi durumunda neler hissettiğini dikkate almaz ve amaçlanan şey kişiyi böyle etiketlemek değildir; terimin ifade ettiği, yalnızca, söz konusu kişinin başına yukarıda değinilen durumlardan birinin gelmiş olmasıdır.

Hukuksal bağlamda, özellikle de yargı süreci çerçevesinde "mağdurun" bu tanımı, bir kişinin yasal olarak toparlanma ve/veya yeniden bütünleşme hizmetlerine erişebilmesi ve/veya tazminat talebine hak kazanabilmesi için gereklidir. Dolayısıyla "mağdur" terimi görevlilerin ve hak sahiplerinin tanımlanmasında önem taşıyan bir hukuk terimidir.

Bununla birlikte "mağdur" terimi "kötü bir durum ya da muamele karşısında çaresiz ve edilgen kalmış kişi" anlamına da gelebilir.³⁵² Bu tanım, kişinin ("mağdurun") kendini duygularını temel alır. "Mağdur" teriminin bu şekilde de yorumlanabilecek olması sonucunda zaman zaman kişinin güçsüzlüğü, zayıflığı ve çaresizliğiyle ilgili bir tür "etiketleme" sayılmış ve söz konusu kişinin kendini toparlayıp iyileşmesi açısından sakıncalı bulunmuştur.³⁵³

"Çocuk mağdur" terimi, yukarıda değinildiği gibi, 18 yaşından küçük, belirli bir suçtan dolayı mağdur duruma düşen çocuklar ve ergenler olarak tanımlanmaktadır.³⁵⁴ Doğrudan çocuğu hedef alan fiillere işaret eden, bu sebeple dolaylı mağduriyeti gözden kaçırabilecek gibi görünen bu tanım, tam tamına aynı olmasa bile yetişkin mağdur tanımına çok benzemektedir. Oysa "çocuklara özgü kırılganlıklar ve özellikler nedeniyle yetişkin mağduriyeti tanımı çocuklar

349 BM Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC), Suç Mağduru ve Tanığı Çocukların Yer Aldığı Yargı İşlemleriyle İlgili Kılavuzlar, 22 Temmuz 2005, E/RES/2005/20: <http://www.refworld.org/docid/468922c92.html>, Paragraf 9(a).

350 Oxford British ve World English Dictionary; Cambridge Advanced Dictionary ve Thesaurus.

351 Cambridge Advanced Dictionary ve Thesaurus.

352 Oxford British ve World English Dictionary.

354 Suç Mağduru ve Tanığı Çocukların Yer Aldığı Yargı İşlemleriyle İlgili Kılavuzlar yukarıda 346.

söz konusu olduğunda uygun değildir³⁵⁵ ve “çocuk mağdurun” yeterli bir tanımında “kendine özgü özelliklerin, kırılganlıkların ve ihtiyaçların bir sonucu olarak işlenen suçun, çocuklar açısından yaralayıcı sonuçlarının doğrudan mağduriyetin çok ötesine geçeceği” gerçeğini de yansıtmaması gerekir.³⁵⁶ Bu açıdan, İstanbul Sözleşmesi Giriş bölümünün “çocukların, aile içi şiddete tanıklık etme dâhil, aile içi şiddetin mağdurları oldukları” belirlenmesinin akılda tutulması gerekir.

Son olarak, çocuğun rızasıyla ilgili herhangi bir kavramın, çocuğun cinsel sömürü ya da cinsel istismar mağduru olduğunun belirlenmesinde yeri olmadığını unutmamak gerekir. Ayrıca, herhangi bir kişinin “çocuk mağdur” olarak belirlenmesi, failin teşhisinden, bulunmasından ve kovuşturulmasından bağımsız olmalı, çocuğun faille karşı polise bilgi verme ya da tanıklık etme istekliliği ve kapasitesinden ayrı tutulmalıdır.³⁵⁷

Çocuğun cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı bağlamında, zaman zaman “risk altındaki çocuklara” ya da “güç durumundaki çocuklara” atıfta bulunulur. Bu terimler, istismar ya da sömürüye maruz kalmamış, ancak durumları ve koşulları nedeniyle diğer çocuklara göre bu açıdan daha fazla risk altında sayılabilecek, dolayısıyla önleme amacıyla ulaşılması gereken çocuklara işaret eder. Terimler, çocukları damgalamadan da kullanılabilir; ancak bunun için çocukların kendi kişilikleri nedeniyle değil çevreleri nedeniyle güç durumunda oldukları vurgulanmalıdır (örneğin kapasiteleri ve karar yetkilerinin sınırlı olmasının ötesinde yaşam koşulları ya da engelleri gibi nedenlere).³⁵⁸ Bu nedenle “kırılgan” ya da “güç durumundaki çocuklar” teriminin kullanılmaması daha yerinde olabilir. “Güçleri daha sınırlı olanların önünde daha az seçenek olduğu, dolayısıyla bu kişilerin istismara daha açık oldukları” ve “güçlerinin sınırlı olması nedeniyle “çocukların istismara özellikle açık oldukları” gözlemlenmektedir.³⁵⁹ Lanzarote Sözleşmesi Devletlerden çocuğun cinsel istismarı fiillerini cezalandırmalarını isterken, örneğin “zihinsel ya da fiziksel bir engellilik veya bağımlılık durumu nedeniyle çocuğun özellikle kırılğan durumuna” işaret etmektedir (Madde 18(b) üçüncü paragraf). ILO C182 “özel risk altındaki çocukların” belirlenmesi ve bu çocuklara ulaşılması gerekliliğine atıfta bulunurken (Madde 7(2)(d)), OPSC “kız çocuklar dahil olmak üzere özellikle kırılğan gruptan” söz etmekte ve “özellikle güç durumundaki” çocukların korunması gerekliliğine işaret etmektedir.” (Giriş ve Madde 9).

Sonuç: *Çocuğun cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı bağlamında “mağdur”, hak sahibi kişiler olarak zarar verici ve/veya suç oluşturan fiillere maruz kalan çocukların tanımlanması ve çocuğa herhangi bir sorumluluk ya da suç yüklenmesinden kaçınılması açısından büyük önem taşıyan bir terimdir. Çocuğun zararlı/suç oluşturan bir fiile maruz kaldığı gerçeğini ifade etmek için terim objektif biçimde kullanılmalı, ilgili kişiyi zayıf/bicare gösterecek şekilde kullanılmamalıdır. Çocukların özel ihtiyaçları ve korunma hakları dikkate alındığında, kapsayıcı bir kavram olarak “çocuk mağdur”un kullanılması önemlidir; bu kavram yalnızca çocuğu doğrudan hedef alan fiillerin yanı sıra çocuğa dolaylı yoldan zarar veren fiilleri de kapsamaktadır.*

355 M. Gilad, “Young and the Helpless: Re-defining the Term ‘Child Victim of Crime’”, Public Law and Legal Theory Paper No. 14-23, University of Pennsylvania Law School, 2014, s. 23.

356 Ibid., p. 24.

357 UNICEF, İnsan Ticaretinin Çocuk Mağdurlarını Koruma Rehberi, New York, 2006, s.14.

358 Güç Durumdaki Çocuklar Merkezi şöyle demektedir: “hareket noktası, damgalanmadan kaçınma perspektifidir; çünkü durumları ne kadar güç olursa olsun tüm çocukların ciddi bir güce ve kapasiteye sahip olduklarına inanılmaktadır (baş etme ve direnme anlamında)” www.centreforchildren.be

359 UNFPA, Olağanüstü Durumlarda Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Programlarının Yönetimi: E-Öğrenme Rehberi, 2012, ss. 4 ve 6, www.unfpa.org/publications/managing-gender-based-violence-programmes-emergencies

P.4. İlgili Terimler

P.4.i Mağdurun Tespiti

○ *Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.*

“Mağdurun tespiti” terimi, uzmanların, cinsel istismar ya da cinsel sömürü mağdurlarını belirlemek üzere ÇÇİM/ÇÇSM (çocuğun cinsel istismarı materyali/çocuğun cinsel sömürüsü materyali) analizi yaptıkları sürece işaret eder. Özellikle materyal içeriğinde ve çevresinde (içerik ve teknik bilgiler) potansiyel yere işaret eden göstergelerin, sözlerin ya da verilerin bulunmasında ve bunların mevcut ya da ilgili diğer belgeler ışığında değerlendirilmesinde farklı yöntemler kullanılır. Bu süreçte amaçlanan, yerin ve dolayısıyla mağdurun ve failin belirlenmesi, böylece bir yandan çocuğu bu durumdan güvenli biçimde kurtarıırken diğer yandan suç kanıtlarının bulunup güvenli bir şekilde tutulmasıdır.

“Mağdurun tespiti” emniyet teşkilatının çalışmalarında mağdur merkezli bir disiplindir ve çocuk sömürüsüyle ilgili herhangi bir araştırmada bir bileşen olarak kapsanmalıdır. Ayrıca, çocuk güvenliğini güçlendirmeye yönelik herhangi bir strateji, program ya da girişimde de merkezi yeri olmalıdır. Örneğin, bloklama ya da silme politikaları uygulayan internet hizmet sunucuları ÇÇİM oluşturan görüntülerin ya da videoların istismara ya da sömürüye maruz kalan gerçek bir çocukla ilgili olduğunu ve bu çocuğun zarar görmekten kurtarılması gerektiğini her zaman hatırlamalıdır.

“Mağdurun tespiti” pek çok ülkede yasaların uygulanması çerçevesinde bir görevdir ve bu görev INTERPOL’ün AG-2011-RES-08 sayılı kararı doğrultusunda yerine getirilir. “Çocuk istismarı materyalinin ulusal düzeyde mağdur merkezli yönetiminin geliştirilmesi” başlıklı bu karar,³⁶⁰ çocuğun cinsel istismarının yerel niteliğini tanıırken sonuç olarak ortaya çıkan materyalin küresel dağıtımını da kabul etmektedir. Ayrıca, 2011/93 sayılı AB Direktifi Madde 15, AB Üye Devletlerinin araştırma birim ya da hizmetlerinin Maddeler 3-7’de geçen suçların mağdurlarını belirlemek üzere girişimde bulunmalarına imkân tanıyacak, bu bağlamda özellikle örneğin BIT yoluyla yayılan ya da sağlanan fotoğraflar ve diğer kayıtlar gibi çocuk pornografisi materyalini incelemelerini sağlayacak önlemleri almalarını öngörmektedir.³⁶¹

ÇÇİM’in çoğunluğu failere (gerek çevrim içi gerekse çevrim dışı) yönelik polis operasyonları sırasında ele geçse bile bunlar aynı zamanda çevrim içi pro-aktif olarak ve halktan kişilerin bildirimleriyle de toplanmaktadır. Görevlilere doğrudan bildirilmediği durumlarda bu raporlar genellikle farklı ülkelerdeki INHOPE üyesi hatlar tarafından düzenlenmekte, materyal analiz edilmekte, öncelik sırasına konulmakta ve daha ileri düzeyde analiz ve Uluslararası Çocuk Cinsel Sömürüsü UÇCS (ICSE) veri tabanına yüklenmek üzere ilgili mercilere aktarılmaktadır.

Bir ülkede bulunan materyal bir başka ülkedeki çocuğun tanımlanmasını mümkün kılacak bilgiler ya da ipuçları içerebileceğinden UÇCS veri tabanı belirsiz bir mağdura ilişkin yeni istismar materyalinin ele alınıp seriye eklenmesinde önemli bir rol oynar. ÇÇİM nadiren tek bir görüntüden ya da fiilden ibaret olduğundan ve genel olarak bir dizi farklı istismar

361 Ayrıca, AB Üyesi Devletler, cinsel sömürü ya da istismar mağduru çocuklarla temas etme olasılığı bulunan görevlilerin düzenli eğitimini sağlayacaktır. Sahada görev yapan polisleri de kapsayacak olan bu eğitimlerin amacı, resmi görevlilerin cinsel istismar ya da sömürü mağduru ya da mağdur olma potansiyeli bulunan çocukları belirleyip kendileriyle ilgilenebilecek duruma getirilmesidir (Madde 23). Engelleme konusunda “ayrıca, Birliğin bölgesinden, çocuk pornografisi içerdiği ya da yaydığı belirlenen internet sayfalarına erişimi engelleyecek mekanizmalar da devreye sokulabilir” (Madde 47). Dolayısıyla Europol İTERPOL’ün ve AB Üyesi Devletlerin mağdur tanımlamaya yönelik çabalarını desteklemektedir (<https://www.europol.europa.eu/ec3/child-sexual-exploitation-and-training>) (https://www.europol.europa.eu/latest_news/16th-europol-training-course-%E2%80%98combating-online-sexual-exploitation-children-internet%E2%80%99)

durumunun kaydı mahiyeti taşıdığından materyalin tümü mağdur ya da mağdurlar temelinde bir seride birlikte gruplanır.

ÇCİM kendi içinde “Belirlenmiş”, “Belirlenmemiş” ve “Dağıtılmamış” olmak üzere üç kategoriye ayrılabilir. “Belirlenmiş”, mağdurun tanımlanarak zarardan uzaklaştırıldığı bir dizi ya da materyaldir. “Belirlenmemiş” çevrim içi dolaşımda olan, ancak henüz tanımlanmamış dizidir. “Dağıtılmamış” dizide ise materyalin çevrim içi ya da çevrim dışı paylaşılıp paylaşılmadığı bilinmemektedir.

Sonuç: *Çocuğun cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı bağlamında ve özellikle ÇCİS/ÇCSM açısından “mağdurun tespiti” giderek önem kazanan bir terimdir ve bu terimin çocukların korunması ve zarardan uzak tutulması açısından büyük önem taşıyan mağdur merkezli bir yaklaşım olarak anlaşılması gerekir.*

P.4.ii Hayatta Kalan

⊗ *Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.*

Genellikle “mağdur” teriminin kullanıldığı hukuksal ve tıbbi bağlamlar dışında zaman zaman “hayatta kalan” terimi de tercih edilir ve bu ikisi birbirinin yerine kullanılır. Örneğin, psikolojik ve sosyal destek alanlarında bu şekilde kullanılır ve nedeni de “hayatta kalan” teriminin bir dayanıklılığa işaret ettiği görüşüdür.³⁶² “Hayatta kalan” ayrıca kadına yönelik ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet bağlamında da geniş biçimde kullanılmıştır ve bu çalışma alanları çocuk koruma alanını etkilediğinden “hayatta kalan” terimi “mağdur” yerine ya da onunla birlikte kullanılabilir.

“Hayatta kalan” terimi kimi bağlamlarda basitçe başına gelen olaylar nedeniyle ölmeyen kişiyi tanımlamakta kullanılır ve bu kişinin neleri yaşayıp aştığı söz konusu edilmez. Dilbilimsel açıdan “hayatta kalma” sözcüğünün anlamı “yaşamaya ya da var olmaya devam etme”dir. Ne var ki bu fiilin geçişli bir biçimi de vardır ve burada “tehlikeli bir olaya ya da zamana rağmen yaşamaya devam etme” söz konusudur.³⁶³ Nitekim bu ikinci anlamıyla “hayatta kalanlar” sözcüğü bir tür dayanıklılığa da işaret eder³⁶⁴ ve bu açıdan uygun bir terim olabilir. “Mağdur” terimine alternatif olarak “hayatta kalan” terimini içeren bağlayıcılık taşımayan bölgesel belgelerin örnekleri vardır.³⁶⁵ “Mağdur” ve “hayatta kalan” terimleri aynı zamanda bir süreklilik içinde görülmektedir. Burada, cinsel sömürüye ya da cinsel istismara maruz kalan kişi (çocuk) önce mağdurdur; ardından bu kişi rehabilitasyon süreci ilerledikçe “mağdur” konumundan “hayatta kalan” konumuna geçiş yapar.

Böyle bir yaklaşım her hayatta kalanın belirli bir noktada mağdur olduğu anlamına gelir. Burada önemli bir soru ortaya çıkar: Çocuk, rehabilitasyon sürecinde tam tamına ne zaman mağdur olmaktan çıkarak hayatta kalan konumuna gelir? Bir yere kadar, bir çocuğun mağdur durumundan hayatta kalan durumuna geçip geçmeyeceği, mağduriyetinin sonuçlarını ele alıp aşmada kendisi için alınan önlemlere ve kendisine sağlanan hizmetlere bağlıdır. O zaman “mağdur” ile “hayatta kalan” terimleri arasındaki fark ortaya çıkan duruma karşı etkili

362 UNFPA, Olağanüstü Durumlarda Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Programlarının Yönetimi, yukarıda 356, s. 8.

363 Oxford Advanced Learner’s Dictionary.

364 Oxford Advanced Learner’s Dictionary’ye göre “dayanıklılık” şu anlama gelmektedir: “insanların bir çok, yaralanma, vb. gibi olumsuz durumlarla karşılaştıktan kısa bir süre sonra iyileşme ve kendilerini iyi hissetme gücü.” Oxford British ve World English Dictionary ise aynı terimi “güçlüklerden sonra kısa sürede toparlanma, sıklık” şeklinde tanımlamaktadır.

365 Bakınız, ASEAN’da Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi, 23. ASEAN Zirvesinde 9 Ekim 2013 tarihinde benimsenmiştir; Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) tarafından 14 Eylül 1998 tarihinde benimsenen Güney Afrika Kalkınma Topluluğu Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Önlenmesi ve Ortadan Kaldırılması Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma Bildirgesine (1997) ek.

girişimlerle bulunulmayı ya da bulunulmamasıyla ilgilidir. Bu soru ayrıca çocukla ilgili içsel etmenlerle de ilgilidir, örneğin yaş ve diğer bireysel özellikler gibi. Gerçekten de “hayatta kalan” terimi yaşadıkları travmatik bir deneyimi geride bıraktıklarını teyit etme kapasitesine sahip kişiler için kullanılacaksa o zaman yaş ve diğer bireyler özellikler bu tanımın önemli unsurları haline gelir. Hukukta teknik bir ayırım yapılabilir: Biri kişi, tazminat/onarım alıncaya kadar mağdur konumunda yer alırken daha sonra bu konumun dışına çıkabilir (ve bu kez “hayatta kalan” sayılır).

Bununla birlikte mağdur/hayatta kalan terimleriyle ilgili daha “nitel” bir anlayış öznel deneyimlere ve değerlendirmelere dayandırılmalıdır. Nitekim “her hayatta kalanın [...] bir birey olduğu ve zarara farklı biçimlerde katlanacağı” belirtilmektedir.³⁶⁶

Sonuç: “Hayatta kalan” terimi, zarar gören ve mağdur olan kişileri anlatmak için “mağdur” terimi yerine ya da onunla birlikte çocuk koruma sektöründe giderek daha yaygın biçimde kullanılmaktadır. İnsanlar (çocuklar dahil) nasıl “mağdur” terimini kabullenmeyip kendilerini bu konuyla özdeşleştirmek istemeyebilirlerse aynı durum “hayatta kalan” teriminde de olabilir. Hukuksal bağlam dışında kendisine “mağdur” ya da “hayatta kalan” denmesini istemeyen kişilerden hiçbir zaman bu şekilde söz edilmemesi önemlidir.

P.4.iii Cinsel Sömürüye/Cinsel İstismara Maruz Kalan Çocuklar

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

“Mağdur” ve “hayatta kalan” terimlerine zaman zaman alternatifler aranmış, bunların yerine başka terimler önerilmiştir.³⁶⁷ Çocuğa bir “etiket” yapıştırmayan terim bulma çabaları sonucu önerilen terimler (örneğin “cinsel sömürü deneyimi yaşamış çocuklar”) kimi zaman kasıt bu olmasa da kabahati çocuğa atma riskini barındırır ve devletin çocukları insan hakları ihlallerinden koruma sorumluluğu ile çocuğun bir suça maruz kalmış olduğu gerçeğini yeterince yansıtmada yetersiz kalır. “Sömürülmüş çocuklar” ya da “istismara uğramış çocuklar” gibi diğer terimler “mağdur” terimini kullanmaktan kaçınır ve çocuğa ne olmuş olduğuna ilişkin vurgunun yapılmasını amaçlar (çocuğun cinsel anlamda istismarı, sömürülmesi vb.). Bu terimlerin çocuğun bir suçun mağduru olduğunu daha nötr bir tarzda ifade ettiği söylenebilir. Ne var ki, bu tür terimler henüz isim olarak kullanıldığından çocuğa bir “etiket” yapıştırılması riski mevcuttur (çocuğun “istismar edilmiş çocuk” olarak tanınması gibi).

Sonuç: “Cinsel sömürü ya da cinsel istismara maruz kalan çocuklar” ifadesi çocuğa belirli bir ad koymadan belirli bir durumu daha nötr bir şekilde tanımlamaktadır. Bu arada terim açık biçimde sorumluluğun çocukta değil onu cinsel sömürüye/istismara maruz bırakanda olduğuna işaret etmektedir. Dilbilimsel açıdan bakıldığında bir kişiyi bir şeye maruz bırakma, genellikle hoş olmayan bir şey olmak üzere o kişinin “bir şeyden zarar görmesine ya da olumsuz biçimde etkilenmesine” neden olma anlamına gelir.³⁶⁸

366 UNFPA, Olağanüstü Durumlarda Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Programlarının Yönetilmesi, yukarıda 356, s. 7.

367 Kuruluşlar Arası Çalışma grubu çocuk mağdurla ilgili terminoloji konusunu geniş biçimde tartışmıştır. En uygun örneklere bu kılavuzlarda yer verilmektedir.

368 Oxford Advanced Learner’s Dictionary.

P.4.iv Mağduriyet

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

“Mağdur etme” terimi bir kişinin mağdur edildiği fiili anlatır; burada bir kişinin zalimce ya da haksız muameleye maruz kalması belirtilmektedir.³⁶⁹ Çocukların cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı mağdur etme fiilinin aldığı biçimler arasındayken,³⁷⁰ çocuk da sömürünün/istismarın mağdurudur.

P.4.v Kendi Kendini Mağdur Etme

⊗ Terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.

Çocukların kendilerinin bir başka kişi tarafından sömürülmesine ya da istismarına onay veremeyecekleri geniş kabul gören bir görüştür. Dolayısıyla, maruz kaldığı suçtan çocuğun kendisinin sorumlu olduğu ya da suçun ona yüklenebileceği çıkarsamasına yol açabileceği için cinsel sömürü ve cinsel istismar söz konusu olduğunda “kendi kendini mağdur etme” teriminin kullanılması uygun olmayacaktır.

P.4.vi Yeniden Mağdur Olma

⊗ Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

“Yeniden mağdur olma” terimi, “ilk istismar ya da saldırıyı izleyen, ilk mağduriyeti yaratana göre farklı bir kişinin fail durumunda olduğu istismar ya da saldırı” da içerecek şekilde tanımlanmaktadır.³⁷¹ Burada söz konusu olan örüntü, istismar ve/veya suç mağduru kişinin, hemen ardından ya da çocuklukta istismar söz konusuysa daha ileride, yetişkinlik döneminde yeniden mağdur duruma düşme olasılığının istatistik olarak yüksek olmasıdır. Araştırmalar, bu mağduriyet örüntüsünün cinsel mağduriyet durumlarında özellikle dikkat çekici olduğunu göstermektedir.³⁷² “Yeniden mağdur olma” kavramının giderek daha fazla önem kazandığı bir alan çocuğun cinsel istismarı materyaliyle ilgilidir. Bu tür materyal “kalıcı bir istismar kaydı oluşturarak çocuğun yeniden mağdur edilmesi” şeklinde tanınmakta³⁷³ ve “çocuk pornografisini elinde bulduranın görüntüdeki çocuğa ilk zararı ağırlaştırır, doğrudan bir zarar daha verdiği” ileri sürülmektedir.”³⁷⁴

Bununla birlikte, “yeniden mağduriyetin” bu yorumu gerçekten önemli ve yararlı olsa bile bir noktanın dikkate alınması önem taşımaktadır: Yeniden mağduriyete ilişkin geleneksel bir teori bulunmaktadır. Bu teori cinsel sömürü mağduru bir kişinin yaşamış olduklarıyla nasıl kırılğan duruma geleceğine başka faillerin kendisini tespit, yaklaşımda ve zarar vermede hangi kolaylıklara sahip olacaklarına odaklanır. Ancak bu geleneksel teori yeniden mağduriyetin tanımına uygun görünmemektedir.

369 Oxford British ve World English Dictionary.

370 Pasifik Üniversitesi mağduriyet türlerinin bir listesini yapmıştır: www.pacific.edu/Campus-Life/Safety-and-Conduct/Victims-Advocacy-Program/Types-Of-Victimization.html

371 M. Stathopoulos, “Sexual Revictimisation, Individual, Interpersonal and Contextual Factors”, Avustralya Aile Araştırmaları Enstitüsü, 2014, s. 2.

372 D. Finkelhor et al., “Re-victimization Patterns in a National Longitudinal Sample of Children and Youth”, Child Abuse and Neglect, cilt 31, 2007, ss. 479–502. Ayrıca bakınız, M. Stathopoulos, “Sexual Revictimisation”. Konuya ilişkin çeşitli akademik çalışmalara atıfla bu raporun ana mesajlarından biri “çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalanların ergenlik ve/ya da yetişkinlik dönemlerinde cinsel olarak yeniden mağdur olmaları olasılığının iki-üç kat daha yüksek olması”dır.

373 M. Taylor ve E. Quayle, Child Pornography: An Internet Crime, 2003, Routledge, s. 24.

374 S. Ost, Child Pornography and Sexual Grooming, Cambridge University Press, 2009, s. 123.

Sonuç: Yeniden mağdur olma durumuna atıf için "tekrar mağduriyet" terimi de kullanılmaktadır³⁷⁵ ve bu iki terim birbirinin yerine geçebilmektedir. "Yeniden mağdur olma" terimi zaman zaman "ikincil mağduriyet" yerine de kullanılmakla birlikte bu ikisi farklıdır ve birbirinden ayrılması gerekir.

P.4.vii İkincil Mağduriyet

Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

"İkincil mağduriyet" terimi asıl, ilk (cinsel) mağduriyetin ardından gelen yeni bir mağduriyetle ilgilidir. "Toplum hizmeti sunanların, kabahati mağdurda bulan, sonuçta cinsel saldırıya uğrayanların ek bir travma daha yaşamalarına yol açan tutumları, davranışları ve uygulamaları³⁷⁷" şeklinde ya da ilk mağduriyetin mağdurunun yeni bir ihlalle daha karşılaşmasına neden olan olumsuz sosyal tepkiler veya sonuçlar olarak tanımlanmaktadır³⁷⁸. Dolayısıyla çocukların ikincil mağduriyeti kişilerin ve kurumların mağdura yönelik (yanlış) tepkilerinin sonucunda ortaya çıkabilir; örneğin, sömürüye/istismara maruz kalımdan sonra devreye giren tıbbi/adli personelin suçu çocukta bulması, uygunsuz dil kullanması, yersiz işlemlere başvurusu gibi. İkincil mağduriyet, örneğin yargı sürecinde ayrı ayrı kişilerin yanında sık sık polis/mahkeme karşısına çıkma, sağlık muayenesi olma gibi çocuk dostu adalet ilkeleriyle bağdaşmayan uygulamalar sonucunda da ortaya çıkabilir.³⁷⁹ Bu kavram, "doğrudan" mağduru ya da faili çevreleyen diğer kişilerin de kendilerini mağdur hissedebilecekleri gerçeğiyle karıştırılmamalıdır. İkincisine yan (/dolaylı) mağduriyet denebilir.

Sonuç: "İkincil mağduriyet" baştaki mağduriyetten sonra gelir ve cinsel sömürü veya cinsel istismar mağduru kişinin yaşadıklarından sonra olanlarla ilgilidir. Bu terim, yukarıda değinilen "yeniden mağdur olma" durumundan ayrıştırılmalıdır.

377 R. Campbell ve S. Raja, "Sexual Assault and Secondary Victimization of Female Veterans", Psychology of Women Quarterly, 2005. Ayrıca bakınız, http://www.stopvaw.org/secondary_victimization

378 U. Orth, "Secondary Victimization of Crime Victims by Criminal Proceedings", Social Justice Research, cilt 15, no. 4, 2002, ss. 313-25.

379 Bu açıdan, "Suç Mağduru ya da Tanığı Çocukların Yer Aldıkları Yargı İşlemleri için 2005 BM Kılavuzları" (yukarıda 346) cinsel sömürü/istismar mağduru çocukların ikinci mağduriyetlerine meydan verilmemesi için temel bir araçtır.

Q. Çocuklara Yönelik Cinsel Suçların Faileri

O Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

Q.1. Hukuksal Bağlayıcılığı Olan Belgelerdeki Tanımlar

- i. 2000: OPSC, cinsel sömürüyle ilgili suç işlemiş olduğundan kuşkulanan kişi için “zanlı” (Madde 4), böyle bir suçu işlemiş kişi için “suçlu” (Madde 5(5)) ve ceza yargı sürecinde yer alan kişi için de “sanık” terimlerini kullanmaktadır (Madde 8(6)).
- ii. 2000: Palermo Protokolü cezai işlemler bağlamında “sanık” (Madde 6(2)(b)), tutuklama ya da araştırma öncesi durumlarda ise “fail” terimini kullanmaktadır. (Madde 10(1)(a)).
- iii. 2001: Budapeşte Sözleşmesi Madde 22(3) çocuğun cinsel sömürüsü ile ilgili suç teşkil eden bir fiile karıştığından kuşkulanan kişi için “suç isnat edilen kişi” terimini kullanmaktadır.
- iv. 2007: Lanzarote Sözleşmesi, metinde sıralandığı gibi, çocukların cinsel sömürüsüyle ilgili olarak halen hüküm giymiş olan kişilere “hüküm giymiş seks suçluları” ve “suçtan hüküm giymiş kişiler” olarak atıfta bulunmaktadır (Maddeler 16 ve 37). “Fail” terimi ise çocukların cinsel sömürüsüne karışmış olabilecek herhangi bir kişi için genel anlamda kullanılmaktadır (yargı sürecinde olsun olmasın).
- v. 2011: 2011/93 sayılı AB Direktifi, bir çocuğa yönelik cinsel suçun faili olarak zanlı kişilere ve ayrıca böyle bir suçtan hüküm giymiş olanlara 9 ve 17. maddelerde “fail” ve daha sonraki açıklamalarda “çocuğa yönelik suç işleyen” ve “seks suçlusu” (Paragraflar 25, 37 ve 43) şeklinde atıfta bulunmaktadır.

Q.2. Bağlayıcı Olmayan Belgeler

- i. 2005: Suç Mağduru ve Tanığı Çocukların Yer Aldıkları Yargı İşlemleri için BM Kılavuzları çeşitli terimler kullanmaktadır: Suçlu bulunarak hüküm giymemiş kişiler için “fiil zanlısı” (Paragraflar 31(b), 24(a)) ve “suç zanlısı” (Paragraf 9(a)); ceza adaleti sürecindeki kişiler için “zanlı” (Paragraf 8(c)) ve “suçlu” (Paragraflar 20(b), 37); ceza davası sonucunda hüküm giyen kişiler için de “hüküm giymiş suçlular” (Paragraflar 7(j) ve 8(c)).
- ii. INTERPOL “cinsel fiil suçlusu” ve “seyahat eden cinsel fiil suçlusu” terimlerini kullanmaktadır.³⁸⁰
- iii. EUROPOL “çocuk seksi suçlusu” terimini kullanmaktadır.³⁸¹

Q.3. Terminolojiyle İlgili Hususlar

“Suçlu” ya da “fail” terimleri çocuklara yönelik cinsel suçlar işlediği iddia edilen ya da bu nedenle hüküm giymiş kişiler için en sık kullanılan terimlerdir. Önemli sözlüklere göre “suçlu” teriminin başlıca karşılığı suç işleyen/bir fiilinden dolayı suçlu bulunan kişidir. “Fail” teriminin anlamı ise biraz daha geniştir. Bu anlamda fail, “zararlı, yasal olmayan ya da ahlak dışı” fiilleri

380 INTERPOL, Çocuklara Karşı İşlenen Suçlar, <http://www.interpol.int/Crime-areas/Crimes-against-children/Sex-offenders>
381 Europol, <https://www.europol.europa.eu/content/press/european-police-and-fbi-dismantle-network-child-sex-offenders-1361>.

olan kişi³⁸³ olabileceği gibi böyle bir suça ya da fiile karışıp hüküm giymiş kişi de olabilir.³⁸⁴

Bir kişinin çocuğa karşı cinsel bir suça karışmasına anlatacak uygun bir terim belirlenmesinde iki düşünceyle hareket edilmelidir: (i) Çocuğa karşı suça kişinin fail ya da kolaylaştırıcı olarak rolü ve (ii) Ülkedeki yasal düzenlemelerin özellikleri de dikkate alınarak çocuğa yönelik cinsel suçla ilgili olası ceza davasında kişinin statüsü.

İlk düşünceyle ilgili olarak, çocuğun cinsel sömürüsü bağlamındaki suçlulara atıf için kimi yaygın terimler kullanılmaktadır: (i) "Tüketici" ya da "müşteri" -işin içinde bir aracı olsun olmasın, çocuğu kendi cinsel hazları için kullanan kişi (sömürü söz konusu olduğunda ise para ya da başka bir çıkar ya da bunun vaadi karşılığında). "İstismarcı" terimi de "tüketiciyi/ müşteri" tanımlamada kullanılabilir. "İstismarcı", başka bir kişiye, özellikle bir çocuğa, özellikle tekrar tekrar zalimce ya da şiddet içeren şekilde davranan kişidir.^{385,386} Terim aynı zamanda "bir kişiye, özellikle bir kadına ya da çocuğa cinsel saldırıda bulunan" kişi olarak da tanımlanmaktadır³⁸⁷; (ii) "kolaylaştırıcılar" -hareketleri çocuğa yönelik cinsel suçu kolaylaştıran, bu fiile yardımcı olan kişilerdir (zaman zaman "araçlar" da denir). Çocuklara yönelik cinsel suçlarda bu kişi çocuğu cinsel sömürü için sunan insan tüccarı da olabilir; (iii) "sömürücü" -cinsel sömürü karşılığında asıl yararı sağlayan ya da parayı alan kişidir. Dilbilimsel olarak "sömürücü" terimi "kendi karı ya da avantajı için başka insanları ya da şeyleri kullanan" kişiyi anlatır.³⁸⁸

Ayrıca, çocuklara yönelik cinsel suç fiillerinde bir kişinin rolü azmettirme,³⁸⁹ tahrik ya da suça teşebbüs gibi biçimler de olabilir.³⁹⁰

Ancak, bu farklı kavramlar arasında çoğu kez örtüşme vardır ve gerçek yaşamda bu farklı aktörler arasında ayırım yapmak güç olabileceğinden ve bir kişi birden fazla rol oynayabileceğinden durum daha karmaşık bir hal alabilir. Bunlardan ikincisine ilişkin olarak, kişinin çocuğa karşı bir cinsel suça yer alıp almadığı açısından üç aşama belirlenebilir (i) Çocuğun cinsel sömürüsü ya da cinsel istismarı fiilinde yer aldığından kuşkuyla, ancak hakkında araştırma yapılmayan, tutuklanmayan, suçlanmayan, kovuşturulmayan ya da hüküm giymeyen kişi için "sanık" ya da "fail olduğu iddia edilen kişi"; (ii) suç oluşturan bir fiil nedeniyle resmi olarak araştırılan ya da sonuçta hüküm giyebileceği bir ceza davasında yer alan kişi için "şüpheli kişi" ya da "sanık"; (iii) çocuğun cinsel sömürüsü ya da cinsel istismarıyla ilgili bir suçtan yargılanıp hüküm giymiş kişi için "hüküm giymiş suçlu" ya da "hüküm giymiş fail".

Q.4. İlgili terimler

Q.4.i Seks Suçlusu

○ *Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.*

"Seks suçlusu" terimi cinsel nitelikte bir suç işlemiş ya da böyle bir suça karışmış kişidir. Cinsel nitelikte suçlar arasında cinsel saldırı, cinsel sömürü, cinsel amaçlarla insan ticareti ile birlikte başlıca amacı ve niyeti cinsel nitelikte davranışlara girmek ya da bu davranışları

383 Oxford Advanced Learner's Dictionary.

384 Cambridge Advanced Learner's Dictionary ve Thesaurus.

385 Oxford British ve World English Dictionary.

386 Oxford Advanced Learner's Dictionary.

387 Oxford British ve World English Dictionary.

388 Cambridge Advanced Learner's Dictionary ve Thesaurus.

389 Direktif 2011/93/EU, yukarıda 14, "çocukların cinsel amaçlarla azmettirilmesi" ile ilgili Madde 6.

390 Ibid., "tahrik, yardım, yataklık ve teşebbüs" ile ilgili Madde 7. 390

kolaylaştırmak olan, çevrim içi gerçekleştirilenler dahil diğer fiiller yer alır. İlgili diğer terimler arasında "tecavüzcü" de yer alır. "Tecavüzcü", ırza tecavüz suçu işleyen, yani bir kişiyi kendi isteği dışında sekse zorlayan kişidir.³⁹¹ "Seks suçlusu" terimi gerek çocuk gerekse yetişkin kişilere yönelik suçları kapsar; dolayısıyla çocuklara karşı işlenen cinsel suçların çok ötesine geçen bir kapsama alanını beraberinde getirir.

Sonuç: Buradan hareketle, "çocuklara yönelik cinsel suçları işleyen kişiler" ya da (eğer daha kısası gerekiyorsa) "Çocuğa yönelik cinsel suç failleri" veya "çocuğa yönelik cinsel suç işleyen kişi" terimleri çocukların cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı bağlamında tercih edilen terminoloji olarak kullanılabilir.

Q.4.ii Çocuğa Yönelik Cinsel Suç İşleyen Kişi

○ Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.

"Çocuğa yönelik cinsel suç işleyen kişi" terimi özel olarak çocuklara yönelik cinsel içerikte suçlara karışmış kişilere atıfla en sık kullanılan terimdir ve özel olarak uluslararası yasa uygulayıcı merciler tarafından kullanılmaktadır. Terim, internet yoluyla ya da onun imkânlarıyla gerçekleştirilenler dahil çocuklara yönelik her tür cinsel suçu kapsamaktadır.

"Çocuğa yönelik cinsel suç işleyen kişi" terimi yanlış olmamakla birlikte, "seks suçlusu" öncesindeki "çocuk" nitelemesi suçun kimin tarafından (bir çocuk mu yoksa yetişkin mi) işlendiği konusunda karışıklığa yol açabilir. Bu karışıklıktan kaçınma açısından, suç işleyen çocuk olması durumunda, önerilen niteleyici terim "genç yaşta cinsel suç işleyen kişi"dir (aşağıda "genç suçlu" ile ilgili bölüm Q.4.vii'ye bakınız).

"Çocuğa yönelik cinsel suç işleyen kişi" terimine alternatifler yukarıda sözü edilen "çocuklara karşı cinsel suç failleri" ya da "çocuğa yönelik cinsel suç failleri"dir.

Sonuç: "Çocuğa yönelik cinsel suç işleyen kişi" terimi çocuklara yönelik cinsellik temelli suçlar işleyen yetişkinler için kullanılabilir ve bu yasa uygulayıcı merciler en sık kullanılan terim durumundadır. Ancak terim, suç işleyen kişinin çocuk olduğu "genç suçlu" terimiyle karıştırılmamalıdır.

Q.4.iii Çocuklara Yönelik Cinsel Suçların Faillerinde Alt Kategoriler

Çocuklara yönelik cinsel suçların failleri çeşitli sapkın cinsel ilgi alanlarına sahip olabilirler ve çeşitli faktörlerin dürtüsüyle hareket edebilirler. Kimi durumlarda faillerin çocuklara yönelik güçlü bir cinsel eğilimi vardır; başka durumlarda ise çocuklara yönelik cinsel ilgilerini baskılama mekanizmaları zayıfladığında ya da uyarımla hareket edip - örneğin çocuğun cinsel istismarı materyaliyle etkileşim sonucunda- suç işleme eğilimleri artanlar söz konusudur.³⁹²

Dolayısıyla "çocuklara yönelik cinsel suçların failleri" kavramı bu kişilerin davranışları açısından iki genel alt kategoriye ayrılabilir: (i) Tercih temelli -çocuklarla cinsel ilişki kurma amacıyla ve

391 Oxford British ve World English Dictionary ve Oxford Advanced Learner's Dictionary.

392 K.V. Lanning, "Sex Offender Continuum", uyarlandığı kaynak, Bölüm 4 J.S. Peters (ed.), Prosecuting Online Child Exploitation Cases, Bölüm 4 ABD Adalet Bakanlığı, 2002, p. 8, http://www.cac-kent.org/pdfs/Lanning_-_Suspect_Typology.pdf

motivasyonu ile hareket edenler (“tercih temelli failer”) ve (ii) durumsal- çocukları mağdur eden, ancak “cinsel tercihleri gerçek anlamda çocuklara yönelik olmayan failer” (“durumsal failer”).³⁹³

Mağdur açısından bakıldığında suçlu tipolojisi önem taşımaz. Ayrıca, suçlu tipolojisi ile gerçekleştirilen fiilin ağırlığı arasında ilişki yoktur. Bununla birlikte seks suçlarının bu tipolojilere ayrılması müdahale, önleme ve araştırma stratejileri planlanırken büyük değer taşıyabilir.

Q.4.iii.1 Tercih temelli suçlar

Ø *Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.*

Çocuklarla cinsel temasa geçme kararlılığı ya da dürtüsüyle hareket eden ve bunun için çocuk arayanlara “tercih temelli suçlar” denir. Bu kişilerin tanımlanabilir davranış özellikleri vardır ve fiilleri de cinsel olarak sapkın parafililer kapsamına girme eğilimindedir.³⁹⁴ Bu kapsamda yer alan bir kategori de “pedofiller” olarak bilinmektedir. “Pedofil” ya da “pedofilik bozukluk” belirli bir zihinsel durumun klinik teşhisidir. DSÖ bu durumu geniş bir çerçevede “genel olarak ya da ergenlik öncesi ve ergenlik dönemlerinde hem erkek hem kız olmak üzere çocuklara yönelik cinsel tercih” şeklinde tanımlamaktadır.³⁹⁵ Zihinsel Bozuklukların Teşhis ve İstatistiksel Elkitabının beşinci basımına göre (DSM-5), pedofilik bozukluk daha geniş bir kapsama sahip parafilik bozuklukların bir parçasıdır ve özelliği şöyle belirtilmektedir: “Klinik açıdan önemli sıkıntı ya da kusur eşliğinde, kalıcı ve yoğun olmak üzere tipik olmayan cinsel uyarılma örüntüleri”.³⁹⁶ DSM-5’te terminolojinin “pedofil” ya da “pedofil”den “pedofilik bozukluğa” değişmesinde amaçlanan, ruh sağlığı alanındaki profesyoneller arasında bir hususun giderek daha yaygın kabul gördüğünün yansıtılmasıdır: Pedofilik bozukluk semptomları sergileyen kişilerin hepsi çocuğun cinsel istismarı ya da cinsel sömürsü faili değildir.³⁹⁷

“Pedofil” ve “pedofil” terimlerinin gereksiz yere kullanılması ve yanlış anlaşılması halen sürmekte olan bir durumdur. Bu terimler, klinik bir durumu yansıtır olmaktan çok çocuğun cinsel istismarı ya da cinsel sömürsü nedeniyle hüküm giymiş kişilerin etiketlenmesinde kullanılmaktadır. Kimi durumlarda ise devletler yasal düzenlemelerinde yanlış yaparak pedofilik bozukluğu olan herkesi suçlu gibi nitelemiş, “pedofil” “herhangi bir zamanda bir çocuğa yönelik cinsel suçtan hüküm giymiş kişi” şeklinde tanımlanmıştır.³⁹⁸ Bu tür yasal düzenlemeler, çocuğun cinsel sömürsünün ve cinsel istismarının yalnızca pedofiller tarafından gerçekleştirildiği ya da böyle teşhis konulan herhangi bir kişinin bu tür fiillere karışmış olacağı şeklinde yanlış bir görüşün yayılmasına neden olmaktadır. Gerçekte ise çocuğun cinsel sömürsü ve cinsel istismarı fiillerinde yer almış kişiler arasında pedofilik bozukluk klinik teşhisi konulmuş olanlar olmakla birlikte çocuklara yönelik cinsel eylemlerin faileri arasında böyle bir teşhis konulmamış olanların sayısı çok daha fazladır. Dolayısıyla cinsel sömürsü/istismar fiili ile pedofilik bozukluk durumu arasında net bir ayırım yapılması

394 “Parafiliya” ya da “parafilik bozukluk”, başka bir kişinin psikolojik sıkıntısı, yaralanması ya da ölümünü içeren cinsel istekleri ya da davranışları veya yasal olarak rıza göstermesi mümkün olmayan ya da isteksiz kişilere yönelik cinsel davranışlarla bulunma arzusunu tanımlar. Amerikan Psikiyatri Derneği, Zihinsel Bozukluklarda Teşhis ve İstatistik Elkitabı, DSM-5, 2014.

395 DSÖ, Hastalıkların ve İlgili Sağlık Sorunlarının Uluslararası İstatistik Sınıflaması, gözden geçirilmiş 10. basım, 2010, F65.4.

396 M.B. First, MD, “DSM-5 and Paraphilic Disorders”, Journal of American Academic Psychiatry Law, cilt 42, 2014, ss. 191–201.

397 Pedofili bozukluğunun sınıflanmasındaki değişikliklere rağmen, az önce sözü edilen teşhis ve istatistikle ilgili elkitabının belirli bir yanlış anlamaya katkıda bulunduğu ilişkin eleştiriler vardır. Bu eleştirilere göre pedofilik bozukluğu olan kişiler çocukların cinsel istismarının faileriyle aynı sayılmaktadır: “toplumda pek çok kişi Pedofiliyi sarkıntılıkla aynı sayar. Oysa bunlar aynı şeyler değildir. Sözü edilen elkitabının beşinci baskısı da (DSM-5) istemeden de olsa bu yanlış anlamaya katkıda bulunuyor olabilir.” (F.S.

Berlin, MD, PhD, “Pedophilia and DSM-5: Importance of Clearly Defining the Nature of a Pedophilic Disorder”, Journal of American Academic Psychiatry Law, cilt 42, no. 4, ss. 404–7; Ayrıca bakınız, M.B. First, “DSM-5 and Paraphilic Disorders”.

398 Ontario Yasama Meclisi, Yasa no. 145, Pedofillere Karşı Korunma Yasası, 1997, http://www.on.ca/web/bills/bills_detail.do?locale=en&BillID=1442&ParlSessionID=36:2&isCurrent=false

önem taşımaktadır. İkincisinin çocuğun cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı gibi fiillere yol açması mümkündür, ama böyle olması bir kural değildir.³⁹⁹

Tercih temelli suçluların bir başka kategorisini "hebefiller" oluşturmaktadır. Bunlar, ergenlik gelişiminin ilk ve orta aşamalarında olan (11-14 yaş) çocuklara yönelik özel ve net cinsel tercihi olan kişilerdir.⁴⁰⁰ Hebefilin klinik bir durum oluşturup oluşturmadığı tartışmalı bir konuyken,⁴⁰¹ bu "tercih temelli suçlular" belirli bir yaş aralığındaki çocuklara yönelik teşhis edilebilir bir tercih gösterirler.⁴⁰² Bunun gibi, daha ileri yaşlardaki ergen çocuklara (15-18 yaş) yönelik tercihleri olanlara da "ephebobhiller" denir.⁴⁰³ Sayılan bu kategoriler dışında, suçun etiyojisi genellikle çok daha karmaşık olup bir dizi sosyoekonomik, kültürel, psikolojik, biyolojik, kültürel ve durumsal etmeni kapsar.⁴⁰⁴

Q.4.iii.2 Durumdan Yararlanan Suçlular

⊖ *Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.*

Bu kategorideki kişiler, çocuklara ya da ergenlere yönelik özel bir cinsel eğilimleri olmayan, ancak böyle bir fırsat ortaya çıktığında çocukların cinsel sömürüsünde yer alabilecek olanlardır.⁴⁰⁵ "Durumsal seks suçluları" çoğu kez kolay erişebilecekleri, kendi çocukları, birlikte kaldıkları ya da üzerinde denetim sahibi oldukları çocukları taciz ederler. Ergenlik çağındaki çocuklar bu açıdan hayli riskli bir grup oluştururlar. Küçük yaşlardaki çocuklar da zayıf, savunmasız ya da ulaşılabilir oldukları için hedef alınabilir.⁴⁰⁶ Bu kişilere motivasyon sağlayıp, onları harekete geçiren kendi başına çocuklarla ilgili cinsel fanteziler değildir.⁴⁰⁷ Çocukların cinsel sömürüsü faillerinin çoğunluğunun durumdan yararlanan suçlular kategorisine girdiği varsayılmıştır.⁴⁰⁸

Bu kategorideki suçlular arasında gelişimsel özellikleri gereği dürtülerine göre davranan ergenlerle seks ticareti yapılan yerlere sıkça giden, pornografik materyale ya da cinsel fırsatlara rahat erişebilen, çocukların cinsel sömürüsü durumuna duyarsız veya isteyerek görmezden gelen yetişkinler yer alabilir. Faillerin davranışlarının gerisindeki birinci etmen çocuğun yaşı olmadığından dürtülerin nedeni çeşitli kültürel, toplumsal ve ekonomik etmenler olabilir.⁴⁰⁹ Bu kişilerin cinsel yaşamlarında özellikle çocuklarla ilgilenme gibi bir niyetleri olmayabilir ve cinsel hazza ulaşmaları koşuluyla diğer kişilerin yaşı onlar için önem taşıyabilir.

Durumdan yararlanan suçlular arasında bilerek ya da yaş konusunda vurdumduymaz davranarak ergenlik yaşını geçmiş ancak rıza yaşının altında çocuklarla seks yapanlar da yer alır. Bu geniş tutulmuş kategorilerin herhangi birine uymayan tipi ise "daha büyük erkek arkadaş"tır. Bu tür durumlarda ergen olan bir kişi, yaşı küçük sayılan, ama yine de yakın yaşta biriyle cinsel ilişki içindedir. Kimi yargı sistemlerinde bu konu kovuşturmayla gitmeyerek ele alınmaktadır; diğerlerinde ise sorumluluk ve suçluluk durumlarının değerlendirilmesinde

399 A. Altamura, "Understanding Demand for CSEC and the Related Gender Dimensions: A Review of the Research" için bakınız, ECPAT, Examining Neglected Elements in Combating Sexual Exploitation of Children, ECPAT Journal Series No. 7, 2013, 400 R. Blanchard et al., "Pedophilia, Hebephilia and the DSM-V", Archives of Sexual Behaviour, cilt 38, 2009, ss. 335-350. 401 R. Prentky ve H. Barbaree, "Commentary: Hebephilia – A Would-be Paraphilia Caught in the Twilight Zone Between Prepubescence and Adulthood", Journal of American Academic Psychiatry Law, cilt 39, no. 4, 2011, ss. 509-511. 402 R. Blanchard et al., "Pedophilia, Hebephilia and the DSM-V", yukarıda 397. 403 Ibid. 404 T. Ward ve R.J. Siegart, "Toward a Comprehensive Theory of Child Sexual Abuse: A Theory Knitting Perspective", Psychology, Crime & Law, v. 8, no. 4, ss. 319-51, s. 344. 405 A. Altamura, "Understanding Demand for CSEC", yukarıda 396, s. 4. 406 K.V. Lanning, Child Molesters, yukarıda 390, s. 34. 407 A. Altamura, "Understanding Demand for CSEC", yukarıda 396. Ayrıca bakınız, HRC Doc. E/CN.4/2006/67. 408 HRC Doc. A/HRC/31/58, Paragraf 29. 409 Ibid.

yaşa göre değişen bir ölçüğe başvurulmaktadır. Çocuklara yönelik herhangi bir cinsel ilgisi olmayan kişilerin çocuk istismarı materyali bulundurarak mevcut yasaları ihlal etmeleri ise ayrı bir durumdur. Bunların arasında gazeteciler, çok istekli ya da şaka olsun diye veya sonuçlarını düşünmeden çocuk cinsel istismarı materyali paylaşan kişiler yer alabilir.⁴¹⁰

Sonuç: "Tercih temelli" ya da "durumdan yararlanan" suçlular terimleri her durumda mutlak bir gerçeğin ifadesi olarak değil çok geniş bir alandaki tiyolojilere göndermede bulunan terimler olarak görülmelidir. Bu tiyolojilerden her birinin davranışsal özellikleri herhangi bir somut durumda var olabilir. Çocuğa yönelik cinsel suç işleyen kişiler, çeşitlilik taşıyan ve karmaşık bir grup oluşturur ve türdeş değillerdir. Pedofilik bozukluk teşhisi konulan kimi seks suçluları olsa bile, "pedofil" teriminin kullanılması tavsiye edilmemektedir. Cinsel aktiviteler içine girmek üzere aktif olarak ve bilerek çocuk arayan kişiler için "tercih temelli suçlular" (çocuklara yönelik cinsel suç failleri) terimi daha uygun görünmektedir. Diğerleri ise, bunu geçersiz kılacak başka nedenler olmadıkça "durumdan yararlananlar" grubunda toplanabilir.⁴¹¹ Terimlerin her ikisi de gerek temas içeren suçlarla gerekse çocuğun cinsel istismarı materyallerinin bulundurulması, dağıtılması vb. gibi çevrim içi suçlarda kullanılabilir.

Q.4.iv Çocuğa Yönelik Ulus Ötesi Cinsel Suç İşleyen Kişi

Ø Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Bu terim, çocukların cinsel sömürüsü faillerinin yer değiştirmesini anlatır: Çocuklarla, kendi ülkelerinin ya da daimi ikamet yerlerinin dışında cinsel bağlamlı fiiller gerçekleştirenler.⁴¹²

"Çocuğa yönelik ulus ötesi cinsel suç işleyen kişi" terimi "çocuğa yönelik cinsel suç işlemek için seyahat eden kişi" terimine benzer, Yasaları uygulayanlar bunlardan ilkinin tercih eder; çünkü bu terim aynı zamanda ülkelerinin dışında daimi olarak ya da uzun süreyle kalanları da içerir.⁴¹³ Ne var ki terim yalnızca çocuklara yönelik cinsel suçlar işlemek üzere ülke dışına gidenleri içerdiğinden aynı suça yönelik olarak ülke ya da bölge içinde yolculuk yapanları dışarıda bırakır.

Sonuç: "Çocuğa yönelik ulus ötesi cinsel suç işleyen kişi" terimi bir ülkenin yurttaşı ya da daimi ikamet eden kişi olup başka ülkeye giden ya da kalan, seyahat ya da kalış durumu ne olursa olsun orada bir çocuğa cinsel istismar uygulayan kişi için kullanılır.⁴¹⁴

Q.4.v Çocuğa Yönelik Cinsel Suç İşlemek için Seyahat Eden Kişi

Ø Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

"Çocuğa yönelik cinsel suç işlemek için seyahat eden kişi" çocuklara yönelik cinsel suç işlemek amacıyla yolculuk yapan kişi olarak tanımlanmaktadır. "Tüm dünyada çocuk koruma

410 K.V. Lanning bu kategorideki suçlulara, yukarıda sözü edilen tiyolojilerden herhangi birine gerçek anlamda uymadıklarından "çeşitli suçlular" olarak atıfta bulunmaktadır (Child Molesters, yukarıda 390, s. 123).

411 Bakınız, Lanning'in "diğer suçlularına" gönderme.

412 CEOP bunu "deniz aşırı" referansıyla kullanmaktadır ki bu BK dışındaki pek çok yer için uygun düşmemektedir (çoğu ülkenin deniz sınırlarından çok kara sınırları vardır).

413 CEOP, "Çocuğun Cinsel Sömürüsü ve İstismarında Tehdit Değerlendirmesi", Haziran 2013, http://ceop.police.uk/Documents/ceopdocs/CEOP_TACSEA2013_240613%20FINAL.pdf

414 Bu konumdaki kişilere örnek olarak yolculuk yapanlar ve turistler verilebilir; ancak kavramın örneğin kriz yöneticilerini, askeri operasyonlarda yer alanları, gönüllü çalışanları, ayrıca emeklileri ve diplomatları da içerebileceğini dikkate almak gerekir.

alanında çalışanlar tarafından son dönemlerde yaygın biçimde kullanılmasına rağmen terim iki nedenle yanıltıcı olabilir. Birincisi, terimin kullanımı yolculuğu suç fiilinin ana bileşeni olarak ortaya koymaktadır. Bu doğru değildir; çünkü bu suçu en yaygın işleyenlerden kimileri sürekli olarak kendi ülkelerinin dışında yaşamaktadır. İkincisi, terim, tehdidin yolculuk yapan, kayıtlı seks suçlularından kaynaklandığı izlenimini yaratabilir.⁴¹⁵ INTERPOL gibi paydaşlar hala bu terimi kullanmaktadır.⁴¹⁶

Çocuğa yönelik cinsel suç işlemek için seyahat eden kişiler bu tür fiillere yönelik olarak kendi ülkelerinde ya da bölgelerinde yolculuk yapıyor olabilirler. Bu, yasaların uluslararası planda uygulanmasında işbirliği çerçevesinde dikkate alınması gereken önemli bir noktadır.

Sonuç: Kimi yasa uygulayıcı merciler “çocuğa yönelik cinsel suç işlemek için seyahat eden kişi” terimini kullanmaya devam etmektedir. Böyle olsa da bu terimin yerini giderek daha kapsamlı olduğu düşünülen “ulus ötesi çocuk seksi suçluları” terimi almaktadır. “Çocuğa yönelik cinsel suç işlemek için seyahat eden kişi” teriminin avantajı, çocuklara yönelik suç oluşturan fiiller için ülke sınırı geçmeden belirli bir ülkede ya da bölgede yolculuk yapan kişileri de kapsamıdır. Ancak unutulmamalıdır ki bu tür iç seyahatler yapan kişiler kendi ülkelerindeki yargıya tabi olduklarından kestirmeden “çocuk seksi suçluları” olarak da tanımlanabilir. “Ulus ötesi” ya da “seyahat eden” nitelemelerinin eklenmesindeki başlıca amaç, bu kişilerin kendi yargı alanları dışında oldukları için cezasız kalabilmeleri olasılığına dikkat çekmektir. Birçok devlet bu sorunu çözebilmek için çocuklara karşı başka ülkelerin yargı alanlarında işlenen cinsel suçları ele almak üzere ülke dışını da kapsayan yasal düzenlemeler gerçekleştirmiştir.

Q.4.vi Çocuk Seksi Turisti

⊗ *Terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.*

“Çocuk seksi turizmi” gibi “çocuk seksi turisti” terimi de çocuklara yönelik cinsel suçların seyahat halindeki faillerine atıfta sıkça kullanılır. Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır (bakınız, yukarıda çocuk seksi turizmi ile ilgili bölüm 1.4.1).

Q.4.vii Çocuk Yaşta Cinsel Suç İşleyen Kişi

○ *Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.*

“Çocuk yaşta cinsel suç işleyen kişi” terimi, 18 yaşından küçük olup ülkedeki yasalara göre cinsel suçlardan sorumlu tutulup hüküm giyen kişiler için kullanılır. Neyin cinsel suç oluşturduğu konusunda yetişkinler ve çocuklar için genellikle aynı ölçütlere başvurulur ve bu suçun mağduru başka bir çocuk ya da yetişkin bir kişi olabilir. Cinsel suçların çocuk yaştaki failleri söz konusu olduğunda adalet sisteminin karşılaştığı güçlük, bu çocukların tüm haklarını ve suç koşullarını dikkate alan önlemlerin alınmasındadır: Failin yaşı, olgunluk durumu ve koşulları ve işlenen suçun ağırlığı gibi.⁴¹⁷

415 CEOP, “Çocuğun Cinsel Sömürüsü ve İstismarında Tehdit Değerlendirmesi”, yukarıda 410.

416 INTERPOL, “Çocuklara Karşı İşlenen Suçlar”, <http://www.interpol.int/Crime-areas/Crimes-against-children/Crimes-against-children>

417 ÇHS Madde 5 şöyle der: “Taraf Devletler, bu Sözleşmenin çocuğa tanıdığı haklar doğrultusunda çocuğun gelişen yetenekleri ile uyumlu olarak, çocuğa yol gösterme ve onu yönlendirme konusunda anne-babanın, yerel gelenekler ön görüyorsa uzak aile veya topluluk üyelerinin, yasal vasilerinin veya çocuktan hukuken sorumlu kişilerin sorumluluklarına, haklarına ve ödevlerine saygı gösterirler.” Çocuk adaleti idaresiyle ilgili Beijing Kuralları Kural 4 hakkında yapılan yorumda şöyle denilmektedir: “Cezaî ehliyet yaşı tarihsel ve kültürel nedenlerle büyük farklılıklar göstermektedir. Modern yaklaşımda ise çocuğun cezaî sorumluluğunun ahlaki ve psikolojik bileşenleriyle baş edip edemeyeceğidir: başka bir deyişle, çocuğun, kendi kişisel konumu ve anlayışı çerçevesinde

Sonuç: “Çocuk yaşta cinsel suç işleyen kişi” terimi, cezai ehliyet yaşının üzerinde olup cinsel nitelikte suç işlemiş çocuğa işaret eder (başka bir çocuğa ya da yetişkine karşı). Bu terim “çocuk seks suçlusu” terimi ile karıştırılmamalıdır; ikincisi, bir çocuğa karşı cinsel suç işlemiş kişi (genellikle bir yetişkin) için kullanılır. Önemli olan husus, cezai ehliyet yaşına erişmemiş çocukların hiçbir şekilde suçlu olarak görülmemeleri gerekliliğidir.

Q.4.viii Kolaylaştırıcı/Aracı

Ø Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.

Yukarıdaki yorum bölümünde açıklandığı gibi, “kolaylaştırıcı” terimi (“aracı” da denmektedir), davranış ve hareketleri çocuğa yönelik cinsel fiilleri kolaylaştıran ya da buna yardımcı olan ve özendirici (kimisi durumlarda ticari amaçlarla) kişileri anlatır. Kolaylaştırıcı, bir çocuğun cinsel sömürsünden bir çıkar sağlayıp para kazanabilir, ama her durumda böyle olması gerekmez. Bu anlamda kolaylaştırıcı, örneğin bir taksi şoförü, otel resepsiyonunda çalışan bir kişi, aile üyesi ya da bu “hizmet” karşılığında maddi çıkar elde etsin etmesin istismarcı kişiyi çocukla temasa geçiren herhangi bir kişi olabilir. Bunlar, BİT ve finansal hizmetler alanında faaliyet gösteren özel sektörden kuruluşlar da olabilir.

Çocuklar, örneğin fail kendisinin başka çocuklarla tanıştırılması ya da başka çocukların da çağrılması için üzerlerinde baskı uyguluyorsa kolaylaştırıcı olarak da hareket edebilirler. Bu duruma akranlar arası cinsel sömürünün bir biçimi denmektedir.⁴¹⁸

Çocuğun cinsel sömürsü bağlamında aracı rolü oynayan kişiler için sıkça kullanılan terimler “seks taciri”, “pezevenk” ve “mamasan”dır. Seks taciri, cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinde yer alan kişidir. “Pezevenk” terimi “fahişeleri denetimi altında tutan, onların müşterilerini ayarlayan ve karşılığında fahişelerden belirli bir yüzde alan kişi” olarak tanımlanır.⁴¹⁹ ABD Adalet Bakanlığı bu terimi “seks tüccarı” ile aynı anlamda kullanmaktadır⁴²⁰ ve şu görüşü ileri sürmektedir: “Kimileri ‘pezevenk’ teriminin seks ticareti yapan kişiler tarafından tercih edilebilir sayılıp kullanıldığını, dolayısıyla bizim kullanmamamız gerektiğini savunsalar da biz bu terimi yaygın olarak bilindiği anlamda kullanıyoruz ve bu kapsamdaki kişilerin çocuğu fuhuş yoluyla mağdur ederek kar sağladıklarını vurguluyoruz.”⁴²¹

“Mamasan” terimi özellikle Japonya’da ve Doğu Asya’da özellikle bir geyşa evi ya da barının sorumlusu konumunda olan kadın için kullanılmaktadır.⁴²²

Sonuç: Çocuklara yönelik cinsel suçların işlenmesini kolaylaştıran kişiye “kolaylaştırıcı” olarak atıfta bulunulabilir. Bununla birlikte, bir suçun işlenmesinde oynanan özel bir rol kişinin cezai sorumluluğunun belirlenmesinde hukuksal açıdan anlamlı bir yere sahip olsa bile kolaylaştırıcının da cinsel açıdan çocuğun mağduriyetine katkıda bulunduğu unutulmamalıdır. Sömürülen çocuk açısından bakıldığında kolaylaştırıcı kişi çocuğu belirli bir duruma getirerek ona kendisini cinsel olarak istismar eden kişi kadar zarar vermiş olabilir.

özünde anti sosyal bir davranıştan sorumlu tutulup tutulamayacağıdır. Yaş sınırı [...] çok altta belirlenirse ya da herhangi bir yaş sınırı konulmazsa sorumluluk kavramı da anlamını yitirir.” Ayrıca bakınız, UNICEF Innocenti Araştırma Merkezi, “Çocuğun Gelişim Halindeki Yetenekleri”, Innocenti Insight, Floransa, 2005 <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/evolving-eng.pdf>
418 Bakınız, http://www.msunderstood.org.uk/assets/templates/msunderstood/style/documents/MSU_College_of_Policing_CSE_Guidance.pdf
419 Ibid.

420 Çocuk Sömürsünün Önlenmesi ve Yasaklanması Ulusal Stratejisi, yukarıda 230, s. 31.

421 Ibid, dipnot 58.

422 Oxford British ve World English Dictionary.

Q.4.ix Müşteri/Alıcı/John

⊗ *Terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.*

Kendi hazları için çocukların cinsel sömürüsüne para ödeyen kişilere sıklıkla “müşteri”, “alıcı”, “John’lar” gibi atıflarda bulunulmaktadır.⁴²³ “Müşteri” ve “alıcı” gibi terimler ekonomi diline aittir ve bir işyerinden mal ve hizmet satın alan kişilere işaret eder. Burada bütünüyle unutulmuş gerçek çocuğun cinsel sömürüsünün onun insan haklarına yönelik ağır ihlal anlamına gelen bir suç teşkil etmesidir ve söz konusu terimlerin kullanılması bu nedenle uygun değildir.

Sonuç: Yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı “müşteri”, “alıcı” ve “John” gibi terimlerin çocukların cinsel sömürüsü ve cinsel istismarı bağlamında kullanılmasından kaçınılmalıdır. Bu durumda, yukarıda değinilen “istismarcı”, “çocuk yönelik cinsel suç işleyen kişi” ya da “çocuk yönelik cinsel suç failleri” gibi bu tür fiillerin suç teşkil eden özelliğini vurgulayan diğer terimlerin kullanılması daha yerinde olacaktır.

---

423 Oxford British ve World English Dictionary “John”u bu bağlamda “fahişenin müşterisi” olarak tanımlamaktadır.

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACRWC	Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Anlaşması
ASEAN	Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
BK	Birleşik Krallık
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	BM Genel Kurulu
CAM/CSAM	Çocuk (Cinsel) İstismarı Materyali
CEDAW	Kadınlara Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
CEM/CSEM	Çocuk Cinsel Sömürü Materyali
CEOP	Çocuk Sömürü ve Çevrim İçi Koruma Merkezi
CETS	Avrupa Konseyi Anlaşmalar Dizisi
CGI	Bilgisayarda Üretilmiş Görüntü
CRC	Çocuk Haklarına dair Sözleşme
ÇHS Komitesi	Çocuk Hakları Komitesi
CSEC	Çocukların Ticari Amaçlı Cinsel Sömürüsü
ECPAT	Çocuk Fuhşuna, Çocuk Pornografisine Ve Cinsel Amaçlı Çocuk Ticaretine Son
IASC	Kuruluşlar Arası Daimi Komite
ICSE Veri Tabanı	Çocukların Cinsel Sömürüsü Uluslararası Veri Tabanı
ICT	Bilgi ve İletişim Teknolojisi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
ITU	Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
İHK	İnsan Hakları Konseyi
IWG	Kuruluşlar Arası Çalışma Grubu
HDÖ	Hükümet Dışı Örgütler
NSPCC	Çocuklara Zulümle Mücadele Ulusal Derneği
OPSC	ÇHS'nin Çocuk Satışı, Çocuk Fuhşu ve Pornografisi ile ilgili İhtiyari Protokolü
TOR	Anonim İletişim
UDHR	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi
UNAID	BM HIV/AIDS Ortak Programı
UNDESA	BM Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi
UNFPA	BM Nüfus Fonu
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNODC	BM Uyuşturucu ve Suç Dairesi
UNWTO	Dünya Turizm Örgütü
USAID	ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı
WAVE	Şiddete Karşı Avrupa Kadınları
WFCL	En Kötü Biçimlerdeki Çocuk İşçiliği
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

Terimlere ve Tavsiyelere Genel Bakış

TERİM	SEMBOL	TAVSİYE	NOTLAR
Çocuk	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Reşit olma yaşı	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Cinsellikte rıza yaşı	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuk (küçük)	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Genç	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Ergen	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
13-19 yaş arası	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Genç kişi/gençler/gençlik	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çevrim içi ortamda olan çocuk	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuklara yönelik cinsel şiddet	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğa cinsel saldırı	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğun cinsel istismarı	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	

TERİM	SEMBOL	TAVSİYE	NOTLAR
Ensest	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğa tecavüz edilmesi	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Sarkıntılık (Çocuğun Cinsel Anlamda Rahatsız Edilmesi)	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuklara cinsel amaçla dokunma	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğa yönelik cinsel taciz	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğun çevrim içi cinsel istismarı	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuğun cinsel sömürüsü	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocukların ticari amaçlı cinsel sömürüsü	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocukların çevrim içi ortamda cinsel sömürüsü	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	

TERİM	SEMBOL	TAVSİYE	NOTLAR
Çocukların fuhuşta/ fuhuş amacıyla sömürülmeleri	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Fuhuş yapan (ya da durumundaki) çocuklar	⊘	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuk fahişe	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Çocuk seks işçisi	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Seks satan çocuklar /ergenler/gençler	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Kendi isteğiyle/ kendi başına fuhuş	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Çıkar için seks	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Çocukların pornografik performans için kullanılması	⊘	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuk pornografisi	⊘	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuk cinsel istismarı/cinsel sömürüsü materyali	⊘	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Bilgisayarda/dijital olarak üretilmiş çocuk cinsel istismarı materyali	⊘	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocukların cinselleştirilmiş görüntüleri/çocuk erotikası	⊘	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	

TERİM	SEMBOL	TAVSİYE	NOTLAR
Çocukların kendilerinin ürettikleri cinsel içerik/materyal	Ø	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Cinsel içerikli mesajlaşma	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Zararlı içeriğe maruz kalma	Ø	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocukların cinsel amaçlar için kötü yola sevk edilmesi	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğun çevrim içi canlı cinsel istismarı	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğun cinsel istismarının canlı yayınlanması	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğun sipariş üzerine cinsel istismarı	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Uzaktan görüntüyle çocuk seksi turizmi/ çocuğun cinsel istismarı	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Çocukların cinsel amaçlı fiillere teşvik edilmesi	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	

TERİM	SEMBOL	TAVSİYE	NOTLAR
Cinsel amaçlar için "hazırlama" (çevrim içi/çevrim dışı)	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocukların çevrim içi (cinsel amaçlı) ayartılması	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğa cinsel amaçlı şantaj	⊘	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocukların seyahat ve turizm ortamlarında cinsel sömürüsü	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuk seksi turizmi	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Çocukların satılması	⊘	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Çocuk ticareti	⊘	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Çocuk yaşta/erken evlenme	⊘	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Zorla evlendirme	⊘	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
13-19 yaş arası evlilikler	⊘	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Geçici evlilik	⊘	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Zararlı uygulamalar	⊘	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Köleliğin/çocuk köleliğinin bugünkü biçimleri	⊘	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	

TERİM	SEMBOL	TAVSİYE	NOTLAR
En kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Cinsel sömürünün ve/veya cinsel istismar mağduru çocuk	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Mağdurun tespiti	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Hayatta kalan	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Cinsel sömürüye/ cinsel istismara maruz kalan çocuklar	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Mağduriyet	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Kendi kendini mağdur etme	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Yeniden mağdur olma	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
İkincil mağduriyet	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuklara yönelik cinsel suçların failleri	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	

TERİM	SEMBOL	TAVSİYE	NOTLAR
Seks suçlusu	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Çocuğa yönelik cinsel suç işleyen kişi	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Tercih temelli suçlular	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Durumdan yararlanan suçlular	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuğa yönelik ulus ötesi cinsel suç işleyen kişi	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuğa yönelik cinsel suç işlemek için seyahat eden kişi	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Çocuk seksi turisti	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	
Çocuk yaşta cinsel suç işleyen kişi	○	Görüldüğü kadarıyla bu terimin anlamı konusunda genel bir mutabakat vardır ve/veya terimin çocuğu damgalamaksızın ve/veya başka türlü zarar vermeksizin kullanılması mümkündür.	
Kolaylaştırıcı/ aracı	∅	Bu terimin nasıl kullanıldığına özel olarak dikkat edilmelidir.	
Müşteri/alıcı/John	⊗	Bu terimin kullanılmasından kaçınılmalıdır.	

